

Telegrafverket.

1. Telefonstationsbyggnad i Lidingö.

[9.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1941 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 3, punkten 6) framlagda förslag anvisade riksdagen för innevarande budgetår ett anslag å 15,300 kronor till inköp för telegrafverkets räkning av två tomter i Lidingö för uppförande därå sedermera av en ny telefonstationsbyggnad.

I skrivelse den 11 november 1941 har *telegrafstyrelsen* till en början erinrat om att styrelsen i samband med sin begäran om anslag för inköp av nämnda tomter angivit, att den nuvarande telefonstationen i Lidingö villastad beräknades bli fullbelagd om 6 à 7 år.

Styrelsen meddelar nu, att styrelsen i avsikt att i full utsträckning kunna utnyttja automatiseringens fördelar såväl ekonomiskt som ur trafiksynpunkt planerat ett successivt utbyggande av automatnätet icke endast till Stockholms förorter utan även till andra orter inom Stockholms telefonområde ävensom till angränsande automatiska stationer, exempelvis Södertälje. För att kunna genomföra detta projekt krävdes emellertid, anför styrelsen, en revidering och komplettering av redan befintliga stationer. Enligt den utredning, som i detta hänseende verkställets och som slutförts under år 1941, hade det beträffande telefonstationen i Lidingö villastad visat sig lämpligast och mest ekonomiskt att, i stället för att nu företaga en för den fortsatta automatiseringen nödvändig förändring och komplettering av den nuvarande stationsutrustningen för att därefter inom några år på grund av abonnentökning bli nödsakad ersätta den med en helt ny station, redan nu verkställa denna nybyggnad med materiel, lämpad för den utvidgade automatiseringen. Vissa delar av materielen på den nuvarande stationen, som icke berördes av förändringarna, kunde emellertid sedan de lediggjorts användas på nytt vid utökningar av stationerna inom stockholmsområdet.

För att den sålunda planerade fortsatta automatiseringen icke skulle fördröjas, torde, anför styrelsen, utrustningen vid Lidingö villastads station ombyggas, så snart behövliga lokaler stode till förfogande.

Utvecklingen av telefonrörelsen vid stationen i Lidingö belyses av följande av telegrafstyrelsen lämnade tablå:

Vid ingången av år	Antal lokal- ledningar	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1932.....	1,503	1,482	1,665
1935.....	1,603	1,566	1,788
1938.....	1,763	1,726	1,991
1939.....	1,862	1,823	2,115
1940.....	1,993	1,946	2,240
1941.....	2,056	2,022	2,341

Styrelsen meddelar, att arkitekten Carl Åkerblad i Stockholm på styrelsens uppdrag uppgjort ritningar till ny stationsbyggnad. Enligt dessa skulle byggnaden uppföras i två våningar och källarvåning samt inrymma erforderliga stationsutrymmen, förråd, garage, bränslerum, pannrum och skyddsrum samt en bostadslägenhet om två rum och kök. Lokaler för postverkets räkning vore icke erforderliga, enär den nuvarande postkontorslokalen, enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, vore ur alla synpunkter ändamålsenlig och fullt tillräcklig under överskådlig tid.

Styrelsen meddelar, att byggnadsstyrelsen, som granskat ritningarna, i huvudsak icke haft något att erinra emot förslaget. Vissa förenklingar till överensstämmelse med av byggnadsstyrelsen tillämpad standard hade dock ifrågasatts. Telegrafstyrelsen vore, uttalar styrelsen, beredd att, i den utsträckning det vore möjligt, vidtaga de åtgärder i förbilligande syfte, som byggnadsstyrelsen föreslagit, utan att byggnadens lämplighet för det avsedda ändamålet därigenom äventyrades.

Byggnadsstyrelsen har, under förutsättning att de föreslagna förenklingarna genomfördes, beräknat kostnaderna för byggnadsföretaget till 192,000 kronor.

Under återopande av vad telegrafstyrelsen sålunda anfört hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppförande av en telefonstationsbyggnad i Lidingö för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 192,000 kronor.

Departements-
chefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att en nybyggnad för telefonstationen i Lidingö sannolikt inom några år är behövlig på grund av den fortgående abonnentökningen. Med hänsyn härtill ävensom till den av telegrafstyrelsen planerade utbyggnaden av automatnätet inom Stockholms förortsområden, vilken bland annat förutsätter en revision och komplettering av vissa redan befintliga stationer, däribland stationen i Lidingö, synes det vara fördelaktigt att, såsom telegrafstyrelsen föreslagit, uppföra en ny stationsbyggnad i Lidingö redan under nästa budgetår.

Då ej heller ritningarna för byggnadsföretaget eller den uppgjorda kostnadsberäkningen givit mig anledning till erinran, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Lidingö* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 192,000.

2. Telefonstationsbyggnad i Saltsjöbaden.

[10.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1939 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkt 21) framlagda förslag anvisade riksdagen för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 16,000 kronor till inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Saltsjöbaden för uppförande därå framdeles av telefonstationsbyggnad.

I sin skrivelse den 11 november 1941 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för byggnadens uppförande. Styrelsen har därvid inledningsvis erinrat om att styrelsen i sin skrivelse hösten 1938 med äskande av anslag till inköp av tomtmarken framhållit, att automatisering av telefonstationen i Saltsjöbaden enligt planen för det successiva överförandet av stationerna inom Stockholms förortsområden till automatisk drift vore avsedd att äga rum under år 1943.

Till belysande av utvecklingen av telegrafverkets telefonrörelse i Saltsjöbaden har styrelsen i efterföljande tabell lämnat uppgift å antalet lokalledningar, huvudabonnemang och telefonapparater under de senaste tio åren:

Vid ingången av år	Antal lokal- ledningar	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1932.....	743	720	916
1935.....	796	773	989
1938.....	833	813	1,038
1939.....	858	838	1,069
1940.....	887	867	1,104
1941.....	912	892	1,140

Då stationen nu stode i tur att automatiseras, erfordrades, anför styrelsen, lokaler för den nya stationen. Styrelsen hade uppdragit åt arkitekten Carl Åkerblad i Stockholm att uppgöra ritningar till en automatstationsbyggnad å tomten. Enligt de uppgjorda ritningarna skulle byggnaden omfatta en våning samt källarvåning. Endast lokaler för automatstationens behov, för värmeanläggning samt för ett reparatörsrum skulle inredas. Någon bostadslägenhet erfordrades icke. Icke heller komme lokaler för postverket att inrymmas i stationshuset, då läget av detta icke vore lämpligt ur postal synpunkt.

Byggnadsstyrelsen, som granskat det uppgjorda förslaget, hade, meddelar telegrafstyrelsen, i huvudsak icke haft något att erinra mot detta. Byggnadsstyrelsen hade emellertid föreslagit vissa förenklingar i byggnadens utförande, vilka styrelsen hade för avsikt att iakttaga i den mån desamma lämpligen kunde genomföras.

Kostnaderna för byggnadsföretaget har byggnadsstyrelsen med hänsynstagande till de föreslagna förenklingarna beräknat till 85,000 kronor.

Med hänvisning till det anförda hemställer telegrafstyrelsen, att för telefonstationsbyggnaden ett reservationsanslag av 85,000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1942/43.

Departements-
chefen.

Enligt den för automatiseringen av Stockholms förorter uppgjorda planen skall den nuvarande manuella telefonstationen i Saltsjöbaden överföras till automatisk drift under år 1943. I samband därmed bör telefonstationen förläggas i en telegrafverket tillhörig byggnad. Erforderlig byggnadstomt har av telegrafstyrelsen med Kungl. Maj:ts medgivande förvärvats år 1939.

Vad styrelsen föreslagit har, liksom de för byggnadsföretaget uppgjorda ritningarna samt kostnadsberäkningen, icke givit mig anledning till erinran.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Saltsjöbaden* för budget-
året 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 85,000.

3. Telefonstationsbyggnad i Roslags Näsby.

[11.] I sin skrivelse den 11 november 1941 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för nästa budgetår för uppförande av en telefonstationsbyggnad i Roslags Näsby.

Styrelsen har till en början erinrat om att styrelsen jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 december 1939 förvärvat en byggnadstomt i Roslags Näsby för uppförande därå av en telefonstationsbyggnad. I samband med planerad automatisering borde nämligen den för närvarande i förhyrd lokal inrymda stationen förläggas i en telegrafverket tillhörig byggnad. Styrelsen framhåller, att medel för uppförande av denna erfordrades för nästa budgetår, enär arbetet måste igångsättas under år 1942 för att den nya stationen skulle kunna vara färdigmonterad, då den nuvarande beräknades vara fullbelagd.

Beträffande den nuvarande manuella stationen har styrelsen meddelat, att denna, som hade en kapacitet av 1,350 abonnentnummer, icke vidare kunde utbyggas. Styrelsen beräknade, att stationsanordningarna skulle vara tillräckliga, intill dess en ny station med automatisk koppling hunne färdigställas i nya för ändamålet anordnade lokaler.

Utvecklingen av telefonrörelsen vid telefonstationen belyses av följande av telegrafstyrelsen lämnade tablå:

Vid ingången av år	Antal lokal- ledningar	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1932.....	425	420	436
1935.....	546	539	562
1938.....	736	728	762
1939.....	826	814	858
1940.....	912	900	948
1941	960	949	1,004

Styrelsen har meddelat, att arkitekten Carl Åkerblad i Stockholm på styrelsens uppdrag uppgjort ritningar till den planerade stationsbyggnaden. Enligt dessa skulle byggnaden uppföras i en våning samt källarvåning. I huset

komme att inrymmas lokaler endast för automatstation och för uppvärmning. Då stationen bleve av den s. k. obemannade typen, erfordrades icke någon bostadslägenhet. I anslutning till själva stationshuset skulle uppföras en garage- och förrådsbyggnad. Under en mindre del av garaget skulle skyddsrum och förrådsställare inredas.

Telegrafstyrelsen har vidare meddelat, att byggnadsstyrelsen efter granskning förklarat, att någon erinran i huvudsak icke föreläge mot ritningarna, men att byggnadsstyrelsen förordat vissa förenklingar vid uppförandet av byggnaden. I likhet med vad telegrafstyrelsen anfört rörande ifrågasatta förenklingar i utförandet av den planerade byggnaden i Lidingö ämnade styrelsen beakta de förslag i detta hänseende, som lämpligen kunde genomföras beträffande ifrågavarande byggnad.

Kostnaderna för byggnadsföretaget har byggnadsstyrelsen beräknat till 110,000 kronor, varvid förutsatts, att föreslagna förenklingar skulle iakttagas.

Under återopande av vad telegrafstyrelsen sålunda anfört hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppförande av telefonstationsbyggnad i Roslags Näsby för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 110,000 kronor.

I likhet med vad som skett på andra platser, där automatisering genomförs, bör den automatiska telefonstationen i Roslags Näsby förläggas i en telegrafverket tillhörig byggnad. För en sådan byggnad har telegrafstyrelsen med Kungl. Maj:ts medgivande förvärvat lämplig tomtmark. Departements-
chefen.

För att den nya byggnaden skall kunna färdigställas i god tid innan den nuvarande telefonstationen beräknas bli fullbelagd, måste arbetena påbörjas nästa budgetår.

Då vad styrelsen föreslagit samt de för byggnadsföretaget uppgjorda ritningarna och den verkställda kostnadsberäkningen icke givit mig anledning till erinran, vill jag tillstyrka telegrafstyrelsens framställning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Roslags Näsby* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 110,000.

4. Telefonstationsbyggnad i Kristianstad.

[12.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1940 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 5, punkten 13) framlagda förslag anvisade riksdagen för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 120,000 kronor till inköp för telegrafverkets räkning av en tomt i Kristianstad för uppförande därå framdeles av en telefonstationsbyggnad.

I sin skrivelse den 11 november 1941 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för uppförande av den ifrågasatta byggnaden.

Beträffande den nuvarande stationen har styrelsen meddelat, att denna

vore inrymd i en verket tillhörig fastighet, som inköpts av riksbanken år 1909. Efter ombyggnad av den å fastigheten befintliga byggnaden installerades år 1911 den telefonutrustning, som inginge i den nuvarande stationen. På grund av den långa tid, under vilken stationen varit i drift, vore stationsmaterielen föråldrad och till större delen försliten, vilket äventyrade driftsäkerheten och fördyrade underhållet. Den kunde icke kompletteras och utbyggas så att stationen kunde bibehållas någon nämnvärd tid.

Telegrafstyrelsen måste därför, anför styrelsen vidare, med hänsyn såväl härtill som till allt lokalityrymmena inom kort vore i sin helhet utnyttjade, nu sörja för att lokaler för en ny telefonstation bleve tillgängliga.

Till belysande av utvecklingen av telefonrörelsen i Kristianstad under de senaste tio åren har styrelsen uppgjort följande tablå:

Vid ingången av år	Antal lokal- ledningar	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1932	2,009	1,976	2,448
1935	2,181	2,143	2,659
1938	2,532	2,485	3,129
1939	2,685	2,639	3,331
1940	2,886	2,828	3,570
1941	3,046	2,990	3,778

I fråga om den planerade telefonstationsbyggnaden har styrelsen anført följande:

Länsarkitekten i Kristianstads län har av telegrafstyrelsen erhållit i uppdrag att utarbета ritningar till telefonstationsbyggnaden. Ritningarna avse en byggnad i tre våningar utefter Östra Boulevarden med flygelbyggnad i två våningar mot Södra Kaserngatan. Dessutom ingår i förslaget en garagebyggnad på gården. Under gatubyggnaden anordnas källarlokal.

Byggnadsdelen mot Östra Boulevarden inredes, med undantag av förråd och utrymmen för fastighetens uppvärmning, i sin helhet för stationens behov. Flygeln mot Södra Kaserngatan tages i anspråk dels för lokaler åt ingenjörskontoret i Kristianstad samt för personal och arbetare vid sektionen, dels för två bostadslägenheter om vardera 2 rum och kök, den ena för en stationsreparatör och den andra för värmeledningsskötare. I källaren anordnas skyddsrum.

Postverket, som har egen fastighet i Kristianstad, har icke behov av lokaler i den av telegrafstyrelsen planerade nybyggnaden.

Under hänvisning till det anförda och under förmålan att byggnadsstyrelsen funnit kostnaderna för stationsbyggnaden kunna preliminärt beräknas till 635,000 kronor hemställer telegrafstyrelsen, att ett reservationsanslag av 635,000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1942/43.

Byggnadsstyrelsen, som granskat byggnadsritningarna, har i skrivelse till telegrafstyrelsen den 9 december 1941 meddelat, att länsarkitekten, sedan byggnadsstyrelsen framställt vissa erinringar mot dennes förslag, låtit i vissa delar omarbета detsamma. Det nya förslaget, mot vilket byggnadsstyrelsen icke haft något att invända, har styrelsen kostnadsberäknat till 635,000 kronor. Sedermera har styrelsen i skrivelse till telegrafstyrelsen den 16 december

1941 anmält, att länsarkitekten till byggnadsstyrelsen överlämnat ett å sju den 12 december 1941 dagtecknade ritningar åskådliggjort nytt förslag, innehållande i vissa detaljer en ytterligare överarbetning av det ursprungliga förslaget. Mot detta förslag har byggnadsstyrelsen icke haft något att erinra.

1940 års civila byggnadsutredning, som anbefallts avgiva utlåtande i ärendet, har ännu icke inkommit med sitt utlåtande.

Telefonstationen i Kristianstad är sedan år 1911 inrymd i en telegrafverket tillhörig fastighet. Lokalutrymmena äro inom kort i sin helhet utnyttjade, och stationsmaterielen är föråldrad och i behov av förnyelse. Någon sådan komplettering eller utbyggnad av den nuvarande utrustningen, att stationen under någon längre tid kan bibehållas, lär ej vara möjlig. Med hänsyn härtill vill jag biträda telegrafstyrelsens förslag, att en ny telefonstationsbyggnad uppföres på den för sådant ändamål år 1940 förvärvade tomten. Departements-
chefen.

Ritningarna till den planerade stationsbyggnaden, vilka uppgjorts av länsarkitekten i Kristianstads län, hava sedan byggnadsstyrelsen framställt vissa erinringar mot desamma omarbetats av länsarkitekten. Byggnadsstyrelsen har beräknat kostnaderna för byggnadens utförande enligt det omarbetade förslaget till 635,000 kronor. Innan yttrande i ärendet föreligger från civila byggnadsutredningen torde ställning icke böra tagas till frågan om byggnadens slutliga utformning. Det av telegrafstyrelsen åskade beloppet torde emellertid böra anvisas för nästa budgetår. Därvid förutsätter jag, att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest riksdagen anvisar nämnda belopp, meddela beslut i fråga om det belopp, som må av anslaget tagas i anspråk för byggnadsföretaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Kristianstad* för budget-
året 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 635,000.

5. Inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Nynäshamn.

[13.] I sin skrivelse den 11 november 1941 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för inköp för telegrafverkets räkning av en tomt i Nynäshamns köping. Till stöd härför har styrelsen anfört, bland annat, följande:

Invid entrén till telegrafverkets verkstad i Nynäshamn ha under senare år anlagts mindre planteringar i avsikt att åstadkomma en mer tilltalande miljö. Ett samordnande av de nya anläggningarna med den närmaste omgivningen har dock tidigare icke varit möjligt, eftersom köpingen på ett avstånd av endast 60 meter från verkstadens kontorsbyggnad och ännu närmare verkstadens marketenteri haft placerad en stenkross med tillhörande upplag och förråd. Sedan emellertid ifrågavarande markområde, stadsägan 192, i samband med tillkomsten av telegrafverkets verkstads luftskyddsrum såsom gåva blivit överlämnad till telegrafverket att användas för luftskydds- och park-

ändamål, har köpingens upplag bortflyttats och avsikten är nu att i anslutning till tidigare anläggningar genom telegrafverkets försorg planera nämnda område jämte den av telegrafverket huvudsakligen för luftskyddsändamål inköpta stadsågan 191 till en enkel naturpark, för att där bereda i första hand verkstadens personal en rekreatiionsplats under middagsrasten.

Några för dylikt ändamål ordnade uppehållsplatser hava tidigare icke funnits. Med tillgång till nämnda tomter kunna givetvis betydande förbättringar redan nu åstadkommas, men det framstår det oaktat såsom ett starkt önskemål att få för ändamålet förvärva även en närbelägen, med barrskog delvis bevuxen tomt i kvarteret Vaktberget större, vilken tomt omfattar en areal av cirka 6,500 kvadratmeter och tillhör aktiebolaget Nynäs Villastad i likvidation.

Styrelsen meddelar, att, då det kunde befaras, att tomten skulle komma att användas för icke önskvärda byggnadsföretag, styrelsen låtit upprätta kontrakt om tomtens förvärv till en kostnad av 25,000 kronor, eller cirka fyra kronor per kvadratmeter. Kontraktet hade upprättats att gälla under förutsättning, att Kungl. Maj:ts godkännande av köpet erhöles före den 1 juli 1942. Styrelsen anför i detta sammanhang, att tomten för två år sedan såldes för att användas som brädgård, men att köpet återgått, sedan byggnadsnämnden i samhället motsatt sig tomtens användning för ändamålet. Vid detta tillfälle hade priset per kvadratmeter utgjort cirka sex kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer styrelsen, att för inköp av nämnda tomt för budgetåret 1942/43 ett anslag måtte anvisas av 25,000 kronor.

Departements-
chefen.

Telegrafstyrelsens hemställan om anslag för inköp av en tomt i Nynäs-hamn föranledes närmast av en önskan att erhålla ett som rekreatiionsplats för verkstadspersonalen lämpligt område i verkstadens närhet.

Ehuru det kan synas tveksamt, huruvida medel böra anvisas för ett ändamål av det slag, varom här är fråga, vill jag emellertid med hänsyn till vad styrelsen anfört icke motsätta mig bifall till styrelsens förslag.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Nynäs-hamn* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 25,000.

6. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

[14.] Anslaget till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende har för budgetåren 1934/35—1941/42 anvisats med följande belopp:

Budgetår.	Kronor.
1934/35	12,350,000
1935/36	15,000,000
1936/37	15,600,000
1937/38	30,100,000

Budgetår.	Kronor.
1938/39	39,200,000
1939/40	32,200,000
1940/41	15,000,000
1941/42	22,000,000.

Dessutom ha å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisats 4,395,000 kronor, avsedda för en av militära skäl förestavad komplettering av det permanenta trådtelegrafnätet samt för visst rikskabelarbete. Det må här vidare erinras, att den förhållandevis låga medelsanvisningen för budgetåret 1940/41 berodde därpå, att genom särskilt beslut av Kungl. Maj:t ett belopp av 10,000,000 kronor av anslaget för budgetåret 1939/40 icke fick disponeras under budgetåret utan förutsattes skola få tagas i anspråk först under budgetåret 1940/41.

I sin skrivelse den 11 november 1941 har *telegrafstyrelsen* anmält sitt anslagsbehov för nästa budgetår till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

Styrelsen meddelar därvid inledningsvis, att av de till och med budgetåret 1940/41 för nämnda ändamål beviljade medlen vid 1940 års utgång återstått ett icke använt belopp av cirka 12,421,000 kronor. Tillsammans med de av 1941 års riksdag anvisade anslagen å 4,395,000 kronor och 22,000,000 kronor stode sålunda för tiden intill den 1 juli 1942 till telegrafstyrelsens förfogande ett belopp av 38,816,000 kronor. Härav vore cirka 35,000,000 kronor använda eller beräknade att användas för redan beordrade arbeten, varför för täckande av nya behov under första halvåret 1942 omkring 3,800,000 kronor skulle återstå.

Styrelsen framhåller härefter, att för bedömande av behovet av kapitalinvesteringsmedel för budgetåret 1942/43 hänsyn måste tagas till de siffror, som visade de senaste årens utveckling och som funnes intagna i efterföljande tabeller:

Å r	Antal riks- samtal mot särskild avgift	Samtals- avgifter Kronor	Ökning under året			Antal telefon- apparater vid årets slut	Under året influtna in- trädes- och abonne- mangs- avgifter Kronor
			av antal riks- samtal %	av samtalsavgifter			
				Kronor	%		
1936 . . .	52,063,012	40,442,936	5.6	2,610,757	6.9	672,425	62,823,112
1937 . . .	56,146,094	43,994,223	7.8	3,551,287	8.8	724,595	67,798,961
1938 . . .	59,918,951	47,523,278	6.7	3,529,055	8.0	787,411	71,873,589 ¹
1939 . . .	64,176,268	51,898,510	7.1	4,375,232	9.2	845,206	77,305,740
1940 . . .	65,377,755	53,878,057	1.9	1,979,547	3.8	889,833	82,350,767
1941 . . .	68,800,000	57,300,000	5.2	3,422,000	6.4	960,000	87,150,000

¹ Vissa abonnemangavgifter nedsattes från och med den 1 januari 1938.

Å r	Ökning under året				Antal taxerade telegram	Telegram- avgifter	Ökning under året			
	av antal telefon- apparater		av inträdes- och abonnemangs- avgifter				av an- talet tele- gram	av telegram- avgifter		
	Antal	%	Kronor	%				Kronor	%	
1936 . .	44,317	7.1	3,853,320	6.5	5,143,623	7,012,298	1.6	171,216	2.5	
1937 . .	52,170	7.8	4,975,849	7.9	5,387,420	7,372,796	4.7	360,498	5.1	
1938 . .	62,816	8.7	4,074,628 ¹	6.0	5,347,758	7,354,084	— 0.7	— 18,712	— 0.3	
1939 . .	57,795	7.3	5,432,151	7.6	5,912,695	8,818,871	10.6	1,464,787	19.9	
1940 . .	44,627	5.3	5,045,027	6.5	5,391,471	10,022,336	— 8.8	1,203,465	13.6	
1941 . .	70,000	7.9	4,799,000	5.8	5,100,000	9,700,000	— 5.4	— 322,000	— 3.2	

¹ Se not å sid. 25.

I anslutning till dessa tabeller anför styrelsen, att av desamma framginge, att abonnentökningen under år 1941 beräknades komma att uppgå till omkring 70,000 apparater, vilket vore den största ökning, som någonsin förekommit i vårt land. Denna stora ökning hade ej varit förutsedd, då telegrafstyrelsen hösten 1940 avgav förslag i fråga om anslag till kapitalinvestering för budgetåret 1941/42 och då styrelsen räknade med en abonnentökning under år 1941 av endast 30,000 à 35,000 apparater. Det av styrelsen begärda och av riksdagen sedermera anvisade anslaget till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende hade därvid fixerats till 22,000,000 kronor, varav ett belopp av 8,000,000 kronor hade avsetts för nya abonnenter. Den verkliga kostnaden för den dubbelt så stora abonnentökning, som inträtt, kunde beräknas bli cirka 16,000,000 kronor eller 8,000,000 kronor mera än styrelsen sålunda hade beräknat. Det bleve därför nödvändigt att anvisa ett tilläggsanslag för löpande budgetår. Med hänsyn till den behållning, som vid 1941 års ingång hade funnits å tidigare anvisade medel, funne styrelsen det behövliga anslagsbeloppet emellertid kunna begränsas till 4,000,000 kronor.

Enär abonnentökningen, anför styrelsen vidare, alltså fortsatte med oförminskad styrka, hade styrelsen ansett sig för år 1942 böra räkna med en ökning av åtminstone cirka 60,000 apparater. Av de anförda tabellerna framginge även, att rikssamtalstrafiken, efter ett något minskat stegrings-tempo under år 1940, åter börjat kraftigt stiga, medan telegramtrafiken, främst till följd av de utrikespolitiska händelserna och därav följande minskning av den utländska trafiken, alltså visade nedåtgående tendens.

Styrelsen erinrar härefter om att enligt den för år 1942 uppgjorda arbetsplanen rikskabelanläggningen från Stockholm till övre Norrland skulle utsträckas från Skellefteå till Luleå, varjämte en rikskabel skulle utläggas från Örebro till Mjölby.

Beträffande anslagsbehovet för nästa budgetår anför styrelsen:

Kostnaden för rikskabelanläggningen Skellefteå—Luleå har beräknats till 3,700,000 kronor, varav 2,600,000 kronor kunna anses såsom kapitalökning och det återstående beloppet bör belasta telegrafverkets förnyelsefond. Motsvarande kostnader för kabelanläggningen Örebro—Mjölby inklusive två landskablar, som böra komma till utförande samtidigt med huvudkabeln, äro 4,650,000 respektive 2,050,000 kronor.

Kabelanläggningen Örebro—Mjölby, varigenom rikskabeln Stockholm—Malmö skulle förbindas med de från Örebro utstrålande rikskablarna, har blivit nödvändig därigenom, att rikskabelsträckan Norrköping—Linköping—Mjölby för närvarande är fullbelagd, varför åtgärder måste vidtagas för att kunna leda en del däri ingående förbindelser andra vägar. Med hänsyn till rådande brist på metaller har telegrafstyrelsen emellertid ansett sig nödsakad uppskjuta den ifrågavarande kabelanläggningen, trots de försämrade framkomstmöjligheter på riksledningarna, som ett dylikt uppskjutande måste medföra. Styrelsen vill emellertid nämna, att anläggningen även är motiverad bland annat av militära skäl, och skulle dessa skäl finnas vara så starka, att behöfliga metallkvantiteter kunna ställas till förfogande för kabelanläggningen, bör densamma givetvis komma till utförande redan år 1942. Styrelsen har emellertid för närvarande ansett sig böra räkna endast med rikskabelanläggningen Skellefteå—Luleå.

För nya blanka riksledningar har beräknats ett belopp av 400,000 kronor och för utökning av ledningsantalet i befintliga rikskablar genom pupinisering och bärvågstelefonutrustningar samt utvidgning av överdragsstationer ett belopp av 1,100,000 kronor.

För utvidgning av lokalnäten har styrelsen beräknat det behöfliga anslagsbeloppet till 23,900,000 kronor, varav för nya abonnenter 15,000,000 kronor, för nya blanka landsledningar 600,000 kronor, för landskablar 500,000 kronor, för nätarbeten och stationsutvidgningar 4,500,000 kronor samt för nya växelstationer och oförutsedda arbeten 3,300,000 kronor. Vid avvägandet av här nämnda anslagsbelopp har styrelsen till följd av rådande brist på metaller ansett sig böra avsevärt inskränka anläggningarnas omfattning, trots att detta måste leda till betydlig minskning av befintliga reserver i näten.

Sammanlagt skulle alltså enligt telegrafstyrelsens förslag för nästa budgetår erfordras $(2,600,000 + 400,000 + 1,100,000 + 23,900,000)$ 28,000,000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer telegrafstyrelsen, att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende måtte anvisas *dels* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor och *dels* för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 28,000,000 kronor.

Statens industrikommission, som anbefallts avgiva utlåtande över telegrafstyrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1942/43 i vad desamma i väsentlig mån kunde äga betydelse för landets råvaruförsörjning, har i utlåtande den 12 december 1941 meddelat, att kommissionen till prövning upptagit endast sådana ifrågasatta anläggningsarbeten, som medförde behov av olika metaller, nämligen *dels* utsträckning från Skellefteå till Luleå av rikskabelanläggningen från Stockholm till övre Norrland, *dels* utläggning av en rikskabel från Örebro till Mjölby, *dels* ock anläggning av nya blanka riksled-

ningar, utökning av ledningsantalet i befintliga rikskablar samt utvidgning av lokalnäten. Under erinran om att telegrafstyrelsen dels i fråga om kabelarbetena ansett sig nödsakad uppskjuta anläggningen Örebro—Mjölby, såvida ej de militära skäl, som motiverade dess utförande, befundes vara så starka, att behövlige metallkvantiteter kunde ställas till förfogande, dels ock i fråga om övriga här berörda anläggningsarbeten vid avvägandet av anslagsbeloppen till följd av den rådande bristen å metaller ansett sig böra avsevärt inskränka anläggningarnas omfattning, trots att detta måste leda till betydlig minskning av antalet reserver i näten, har industrikommissionen anfördt:

I telegrafverkets rörelse har, enligt till kommissionen av styrelsen lämnad uppgift, före nuvarande krig årligen förbrukats 2,500—3,000 ton koppar, omkring 7,000 ton bly och omkring 200 ton tenn. För de i förevarande skrivelse upptagna anläggningsarbetena har styrelsen uppgivit metallbehovet sålunda:

Anläggning	Koppar, ton	Bly, ton	Tenn, ton
Rikskabel Skellefteå—Luleå	200	475	5
» Örebro—Mjölby	305	580	6
Övriga anläggningar	700—800	2,000—2,500	44
Totalt metallbehov	1,205—1,305	3,055—3,555	55

Genom de av telegrafstyrelsen vidtagna inskränkningarna i anläggningsarbetenas omfattning har alltså metallbehovet kunnat nedbringas avsevärt under fredsförbrukningens nivå.

De för kabelanläggningen Skellefteå—Luleå erforderliga metallkvantiteterna finnas i telegrafverkets förråd, och kommissionen har intet att erinra mot att materialet kommer till användning för sagda ändamål.

Rikskabeln Örebro—Mjölby, som icke synes vara av samma angelägenhetsgrad som förut nämnda kabelanläggning, bör däremot enligt kommissionens mening icke under nu rådande materialknapphet komma till utförande.

I fråga om övriga anläggningar torde den behövlige kopparkvantiteten i olika former finnas i telegrafverkets förråd. Av blybehovet kan verket ur sina förråd av blyskrot genom raffinering möjligen erhålla 400 ton. Verkets disponibla förråd av tenn uppgår för närvarande till omkring 4 ton.

Med hänsyn till det nuvarande försörjningsläget i avseende på bly och tenn anser sig kommissionen icke med säkerhet kunna ställa i utsikt full tilldelning av de kvantiteter av dessa metaller, som erfordras utöver telegrafverkets egna tillgångar.

Sammanfattningsvis har kommissionen anfördt, att nu rådande knapphet på material icke torde böra hindra anläggningen av rikskabeln Skellefteå—Luleå, medan däremot med kabelanläggningen Örebro—Mjölby tillsvidare syntes böra anstå. I vilken utsträckning övriga arbeten kunde komma till utförande måste bliva beroende på försörjningslägets utveckling och på storleken och angelägenhetsgraden av övriga anspråk på vissa metaller. I den mån styrelsen ansåge dessa arbeten böra komma till utförande, syntes fortlöpande yttranden rörande materialförsörjningen böra inhämtas från industrikommissionen.

Vid avvägningen av anslaget för innevarande budgetår till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende utgick man från, bland annat, att ökningen av nya telefonabonnenter under år 1941 skulle i förhållande till ökningen under år 1940 minskas från 43,000 till 30,000 à 35,000. I 1941 års statsverksproposition anförde jag till stöd för denna uppfattning, att den sänkning av den allmänna levnadsstandarden, som torde bliva ofrånkomlig under år 1941 till följd av de ökade levnadskostnaderna och de stegrade skatterna till såväl stat som kommun, kunde antagas medföra, att den efter år 1938 påbörjade avsakningen i tillströmningen av nya abonnenter skulle komma att fortsätta även under år 1941. Såsom av den nu lämnade redogörelsen rörande utvecklingen under sistnämnda år framgår har denna prognos visat sig felaktig. De nya telefonabonnenternas antal har sålunda visat sig uppgå till omkring 70,000 eller omkring dubbelt så många som beräknades. Härmed har 1941 års abonnentökning kommit att överstiga den tidigare högst uppnådda, nämligen 1938 års ökning, som uppgick till omkring 63,000 abonnenter. Enligt vad jag inhämtat har abonnentökningen varit särskilt framträdande för kategorierna lägre tjänstemän m. fl., arbetare och lantbrukare. En stark ökning har även kategorien statliga och kommunala inrättningar utvisat. Däremot har ökningen för grupperna företagare, hantverkare och affärsföretag varit mindre än under förkrigstiden.

Denna icke förutsedda abonnentökning har för telegrafverket medfört ett ökat kapitalutlägg av omkring 8,000,000 kronor. Detta belopp har till hälften kunnat täckas av en odisponerad behållning å förevarande anslag, som förelåg vid ingången av år 1941. I övrigt har för utgiften måst anlitas medel, som avsetts för andra ändamål. Då på sätt telegrafstyrelsen föreslagit den ökade utgiften i vad avser ett belopp av 4,000,000 kronor bör täckas genom anslag å tilläggsstat för innevarande budgetår, gör jag senare i dag hemställan härom.

Telegrafstyrelsen har beräknat abonnentökningen under år 1942 till 60,000. De skäl, som jag nästlidet år anförde till stöd för uppfattningen, att abonnentökningen skulle komma att minska, synas på grund av den allmänna utvecklingen under tiden därefter hava vunnit i styrka. Härtill kommer, att den fortsatta utvecklingen i vad avser telefonabonnenternas antal kan antagas röna inflytande av Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1941 angående särskild inträdesavgift för fortlöpande abonnemang å huvudapparat och särskild samtalsavgift för rikssamtal. Jag anser på grund av här anförda förhållanden, att man vid anslagsberäkningen har anledning räkna med en något mindre ökning än den telegrafstyrelsen förutsatt.

Det sammanlagda anslagsbehovet för nästa budgetår till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende beräknar styrelsen till 28,000,000 kronor. Med hänsyn till bristen på metaller har styrelsen vid beräkningen av anslagsbehovet utgått från att arbetet med den eljest planerade rikskabelanläggningen å sträckan Örebro—Mjölby, som beräknats draga en kostnad av 4,650,000 kronor, varav 2,050,000 kronor skulle anvisas såsom kapitalinvesteringsmedel, tills vidare skall uppskjutas. Av samma skäl har styrelsen ansett

sig böra avsevärt inskränka de övriga anläggningarnas omfattning, trots att detta komme att leda till en betydande minskning av de befintliga reserverna i de olika näten.

Styrelsens anslagsberäkning har icke givit mig anledning till annan erinran än att med hänsyn till vad jag anfört rörande abonnentökningen under år 1942 det äskade anslagsbeloppet torde kunna nedsättas till 25,000,000 kronor. Huruvida det sålunda tillstyrkta arbetsprogrammet kan i sin helhet komma till utförande torde emellertid i sista hand bliva beroende på försörjningslägets utveckling i vad avser vissa metaller, varå brist för närvarande råder. Jag förutsätter, att telegrafstyrelsen, i enlighet med vad industrikommissionen anfört, inhämtar fortlöpande yttranden från kommissionen rörande materialförsörjningen, innan arbeten av här ifrågavarande slag påbörjas av telegrafstyrelsen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsande* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 25,000,000.

7. Radioanläggningar för luftfarten.

[15.] I skrivelse den 18 december 1941 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* hemställt, att 35,000 kronor måtte anvisas till vissa radioanläggningar för luftfarten.

Till stöd härför har styrelsen anfört, att i samband med en planerad utvidgning av den reguljära lufttrafiken fråga uppkommit om förbättring av radioanläggningen å Bromma flygplats. För närvarande funnes därstädes endast en långvågsanläggning, som icke lämpade sig för upprätthållande av radioförbindelse med flygplan, vilka befunne sig på längre avstånd från flygplatsen. För att tillgodose kravet på en tillförlitlig radioförbindelse borde därför anläggningen kompletteras med en kortvågssändare. Enligt en av telegrafstyrelsen den 17 december 1941 upprättad kostnadsberäkning skulle kostnaderna för en sådan sändare uppgå till 30,000 kronor. Mottagandet av meddelanden till Bromma radio vore emellertid förenat med vissa svårigheter, då störningar ofta uppkomme. För att ernå en mera tillfredsställande mottagning av meddelanden hade telegrafstyrelsen föreslagit, att styrelsens mottagaranläggning vid Täby skulle förses med en anordning för störningsfri mottagning, varefter meddelanden skulle vidarebefordras per tråd till Bromma radiostation. Kostnaderna härför hade av telegrafstyrelsen beräknats till 5,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Då de föreslagna anordningarna ur trafiksäkerhetssynpunkt torde vara nödvändiga för att en planerad utvidgning av flygtrafiken skall kunna genom-

föras, har jag icke något att erinra mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Radioanläggningar för luftfarten* för budgetåret
1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 35,000.

Statens järnvägar.

I skrivelse den 24 oktober 1941 har *järnvägsstyrelsen* gjort framställning om de anslag för statens järnvägar, som borde äskas å riksstaten för budgetåret 1942/43. Styrelsen meddelar inledningsvis, att de föreslagna anslagsbeloppen avsåge dels ett fullföljande av redan pågående arbeten m. m., dels ock sådana nyanläggningar och nyanskaffningar, vilka på grund av den alltjämt stegrade trafiken ansetts nödvändiga för att öka statens järnvägars transportkapacitet. I enlighet med föreliggande besparingsdirektiv hade styrelsen givetvis sökt att såvitt möjligt begränsa sina anslagsäskanden. Att dessa det oaktat slutade å en summa, som vore större än det totalbelopp, varom tidigare motsvarande framställningar rört sig, berodde i huvudsak dels på alltjämt rådande särskilda förhållanden, vilka i längden gjorde det ofrånkomligt att tillgodose vissa därigenom aktualiserade behov, och dels på den inträffade relativt avsevärda prisstegringen, som ej oväsentligt påverkade anslagens storlek.

De av järnvägsstyrelsen äskade anslagen sluta å ett sammanlagt belopp av 65,885,000 kronor. Styrelsens motsvarande anslagsäskanden för innevarande budgetår uppgingo till 59,005,000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts brev den 21 juni 1922 åligger det järnvägsstyrelsen att i samband med sina anslagsäskanden lämna redogörelse för den omfattning, i vilken överskott å anslag tillhörande huvudgruppen »nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar» blivit under sistförflutna kalenderår tagna i anspråk för täckande av uppkomna brister å andra anslag under samma huvudgrupp. I anledning härav har styrelsen anmält, att brist icke uppkommit å något under år 1940 avslutat arbete, för vilket anvisats särskilt anslag tillhörande nämnda huvudgrupp, varför styrelsen för året icke behövt begagna sig av det av 1922 års riksdag till dylik disposition lämnade medgivandet.

Över järnvägsstyrelsens framställning i vad densamma har mera väsentlig betydelse för landets råvaruförsörjning har *statens industrikommission* anbefallts avgiva utlåtande. Kommissionen har i utlåtande den 12 december 1941 — under förmälan att kommissionen ansett sig böra bedöma de av järnvägsstyrelsen planerade arbetena med hänsyn dels till materialanskaffningen och dels till verkstädernas sysselsättning — anfört:

I fråga om de fasta anläggningarna komma särskilt spåröverbyggnad och elektrifieringsarbeten att medföra stora materialbehov. Järnvägsstyrelsen har ansett det nödvändigt att under nästa budgetår verkställa rälsutbyte i större omfattning än tidigare. Sålunda skulle nya räler inläggas i starkt trafikerade huvudspår till en sträcka av 200 km mot normalt endast 140 km, vilket skulle innebära en ökning av behovet av ny räls med omkring 40 procent.

Denna ökning betyder ökade anspråk på import- och tillverkningskvantiteterna, vilka anspråk sannolikt icke utan svårighet kunna tillfredsställas.

Av övriga anläggningar och anskaffningar äro elektrifiering, rullande materiel och tågfarja mera materialkrävande. Behovet av järn för elektrifiering och rullande materiel torde kunna tillgodoses om än med vissa svårigheter. För byggandet av den nya tågfarjan beräknas åtgå omkring 1,500 ton järn. Till följd av den nu rådande stora knappheten på fartygsbyggnadsmaterial kan tilldelning av sådant icke ställas i utsikt annat än inom ramen av de kvantiteter, som industrikommissionen tid efter annan tilldelar varven för fördelning genom Sveriges varvsindustriförenings försorg.

Elektrifieringsarbetena medföra ett jämförelsevis stort behov av koppar och bly. För den nu pågående elektrifieringen, varom beslut fattats av 1941 års riksdag, beräknade järnvägsstyrelsen en åtgång av 2,580 ton koppar och 1,295 ton bly, i vilken senare kvantitet inräknats 27 ton tenn.¹ Av dessa behov kvarstå till budgetåret 1942/43 betydande kvantiteter. I sitt yttrande den 12 februari 1941 över järnvägsstyrelsens underdåniga framställning angående fortsatt elektrifiering framhöll industrikommissionen, att den för budgetåret 1941/42 erforderliga kopparkvantiteten kunde ställas till förfogande, för den händelse så visade sig oavvisligen nödvändigt. Kommissionen ville emellertid med hänsyn till försörjningsläget framhålla nödvändigheten av att åtgärder vidtoges för att om möjligt inbespara koppar vid ifrågavarande anläggningar och ville föreslå att, innan utbyggnadsplanerna definitivt fastställdes, en översyn företoges därhän, i vad mån någon del av kopparen kunde utbytas mot annan metall. Järnvägsstyrelsen har sedermera meddelat kommissionen, att en dylik översyn ägt rum och att härigenom vissa kopparmängder kunnat inbesparas.

Det kvarstående behovet av koppar och bly är emellertid betydande, under det att försörjningsläget beträffande båda dessa metaller inger större bekymmer än tidigare. Industrikommissionen har därför sett sig nödsakad meddela järnvägsstyrelsen, att styrelsen för fortsatta elektrifieringsarbeten i nuvarande försörjningsläge icke kan påräkna tilldelning av koppar. Elektrifieringsarbetenas omfattning måste därför begränsas till vad som kan åstadkommas med hjälp av de förråd av koppar i olika former (omkring 1,460 ton), som statens järnvägar uppgivit sig för närvarande disponera.

I fråga om verkstädernas möjligheter att tillverka rullande materiel må följande anföras. En inom kommissionen nyligen företagen utredning av tillverkningsmöjligheterna hos vagnverkstäderna ger vid handen, att verkstäderna i sina arbetsprogram förutsett en tillverkning av ungefär lika många person- och godsvagnar, som avses i järnvägsstyrelsens framställning. För tillverkning av rälsbussar finnes ävenledes tillräcklig kapacitet. Den elektriska utrustningen för elektriska lok torde kunna tillverkas endast vid Asea, vars verkstäder emellertid äro starkt belagda med arbete, varför långa leveranstider måste förutses.

Industrikommissionen får slutligen anföras, att åtskilliga av de i järnvägsstyrelsens framställning berörda anläggningarna och anskaffningarna komma att kräva så stora mängder koppar, bly och järn, att materialanskaffningen kommer att möta svårigheter. I fråga om koppar för elektrifiering är, såsom ovan sagts, tilldelning överhuvud taget utesluten. I vilken utsträckning övriga arbeten kunna utföras torde i sista hand bliva beroende av möj-

¹ Enligt vad järnvägsstyrelsen sedermera påpekat avse de angivna kvantiteterna behovet ej blott för de nu pågående elektrifieringarna utan även för de år 1941 ifrågasatta men ej beslutade elektrifieringarna av banorna Varberg—Borås—Herrljunga, Borås—Alvesta och Uddevalla—Vänersborg—Herrljunga. De elektrifieringsarbeten, som beslutats av 1941 års riksdag, erordra enligt vad järnvägsstyrelsen uppvisat 1,035 ton koppar, 567 ton bly och 11 ton tenn.

ligheterna att importera dels färdiga järnprodukter, dels bränsle för järnverkens behov. Enär importutsikterna icke kunna bedömas någon längre tid i förväg, synes det nödvändigt, att järnvägsstyrelsen, innan de avsedda arbetena igångsättas, fortlöpande inhämtar industrikommissionens yttranden rörande materialanskaffningen.

Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

Bangårdar.

1. Bangårdsarbeten i Ånge m. m.

[16.] I Kungl. Maj:ts proposition den 3 januari 1941, nr 2, anmäldes ett av järnvägsstyrelsen framlagt förslag till ombyggnad och utvidgning av bangården i Ånge. Under hänvisning i övrigt till framställningen i nämnda proposition torde jag här endast behöva erinra om att förslaget avsåg dels omläggning av södra infartslinjen till stationen, dels sådan ändring av ingångslinjen från Bräcke, att godstågen norrut och norrifrån kunde ut- och ingå på flera av stationens godstågsspår mot för närvarande endast på ett, dels slutligen bangårdens utrustning med flera och längre rangerspår, längre godstågsspår samt utdragsspår norrut i förening med växlingsvall för åstadkommande av ett rationellare växlingsarbete. Kostnaderna för samtliga dessa arbeten uppskattades approximativt till 3 miljoner kronor.

Till utförande av vissa i detta förslag ingående arbeten hava i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag anvisats dels 1,050,000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 och dels 350,000 kronor å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår.

I sin skrivelse den 24 oktober 1941 har *järnvägsstyrelsen* framhållit såsom angeläget, att de återstående i planen för bangårdens omgestaltning ingående arbetena med det snaraste utfördes. Dessa arbeten, meddelar styrelsen, ginge huvudsakligen ut på att åstadkomma flera och längre rangerspår, längre godstågsspår samt utdragsspår norrut i förening med växlingsvall. Kostnaderna härför hade styrelsen beräknat till 1,600,000 kronor, av vilket belopp 200,000 kronor avsåge arbeten av sådan natur, att kostnaderna borde bestriidas av förnyelsefondsmedel.

Styrelsen hemställer, att ett belopp av 1,400,000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1942/43 för arbetenas slutförande.

Departements-
chefen.

Då för slutförande enligt uppgjord plan av arbetena för ombyggnad och utvidgning av bangården i Ånge ett belopp erfordras av 1,600,000 kronor, bör detta ställas till järnvägsstyrelsens förfogande. Mot styrelsens förslag, att av kostnaderna ett belopp av 1,400,000 kronor anvisas över riksstaten och återstoden, eller 200,000 kronor, utgår av förnyelsefondsmedel, har jag icke något att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bangårdsarbeten i Ånge m. m.* för budgetåret 1942/43
anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,400,000.

Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.

2. Fortsatt anläggning av dubbelspår.

[17.] Till dubbelspårsarbeten vid statens järnvägar ha hittills anvisats följande anslag, nämligen

	Kronor.
å riksstaten för budgetåret 1937/38	1,300,000
å riksstaten för budgetåret 1938/39	1,000,000
å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39	500,000
å riksstaten för budgetåret 1939/40	2,500,000
å riksstaten för budgetåret 1940/41	1,750,000
å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 (B-anslag)	5,500,000
å riksstaten för budgetåret 1941/42	4,500,000

Summa kronor 17,050,000.

Såsom närmare framgår av 1937 års statsverksproposition anvisades anslaget för budgetåret 1937/38 för att bereda arbetstillfällen åt vissa av de arbetare, som i och med slutförande av arbetet med Inlandsbanan hotades av arbetslöshet. Nämda anslag liksom anslagen för det följande budgetåret avsåg förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm. Från och med budgetåret 1939/40 har anslagets karaktär av arbetslöshetsanslag såtillvida ändrats, att de arbetspolitiska synpunkterna icke varit helt avgörande vid bedömandet av frågan om anvisande av nya medel för dessa arbeten. Såsom framgår av 1939 års statsverksproposition framlade nämligen järnvägsstyrelsen hösten 1938 en på längre sikt lagd plan för bedrivande av dubbelspårsbyggnader å statens järnvägars huvudlinjer. Denna plan omfattade dels fortsatt dubbelspårsbyggnad å linjen Järna—Katrineholm jämte vissa andra arbeten, dels ock påbörjande av arbeten för ett successivt utbyggande av linjerna Stockholm—Göteborg och Malmö—Katrineholm till genomgående dubbelspår. De för utbyggnad avsedda sträckorna omfattade sammanlagt 570 kilometer. Dubbelspårsbyggnaderna skulle utföras under en tidrymd av omkring 20 år samt betingade vid tiden för planens framläggande en sammanlagd kostnad av, approximativt beräknat, 125 miljoner kronor. Den genomsnittliga investeringen per år skulle sålunda bliva 6 å 7 miljoner kronor. Anslagsbeloppen förutsattes emellertid skola variera med konjunkturläget på så sätt, att arbetena till väsentlig del skulle utföras under tider med arbetslöshet.

Vid bestämmandet nästlidet år av anslagen, tillhoppa 10,000,000 kronor, å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 och å riksstaten för innevarande budgetår till fortsatta dubbelspårsarbeten avsågs riksstatsanslaget skola användas för utförande av spår- och bangårdsarbeten å de linjesträckor, där terrasseringsarbetena voro i stort sett avslutade. Härigenom skulle de å dessa sträckor utförda arbetena kunna inom en relativt kort tid nyttiggöras. Tilläggsstatsanslaget, vars ianspråktagande gjordes beroende av läget å arbets-

marknaden och därför anvisades såsom B-anslag, förutsattes skola disponeras endast för terrasseringsarbeten.

Slutligen må erinras, att järnvägsstyrelsen efter därom gjord framställning och sedan utredning rörande läget å arbetsmarknaden skett bemyndigats taga i anspråk det för budgetåret 1940/41 anvisade tilläggsstatsanslaget å 5,500,000 kronor. I realiteten står sålunda för löpande budgetår till styrelsens förfogande ett belopp av 10,000,000 kronor till fortsatta dubbelspårsarbeten.

I sin skrivelse den 24 oktober 1941 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anslag för nästa budgetår till dubbelspårsarbeten.

Styrelsen meddelar därvid, att dylika arbeten för närvarande påginge å linjedelarna Järna—Katrineholm, Pålsboda—Hallsberg, Laxå—Gårdsjö, Skövde—Falköping och Mjölby—Tranås, av vilka sträckorna Laxå—Gårdsjö och Flen—Katrineholm beräknades bliva färdigställda för dubbelspårsdrift under år 1942. Arbetsstyrkan vid samtliga dessa arbeten uppginge till omkring 1,100 man men torde under den stundande vintern komma att något öka. I detta sammanhang torde, fortsätter styrelsen, i anslutning till departementschefens i 1941 års statsverksproposition under förevarande punkt gjorda uttalande angående anställande av arbetskraft, böra framhållas, att samråd härom ägt och även i fortsättningen vore avsett att äga rum med statens arbetsmarknadskommission, som själv eller genom densamma underställda organ hänvisat arbetare till samtliga berörda företag. Detta hade dock hittills icke skett i fullt den omfattning som styrelsen räknat med.

Huru förhållandena på arbetsmarknaden kunde komma att ställa sig under nästkommande budgetår vore givetvis, anför styrelsen vidare, svårt att nu bedöma. Enligt styrelsens mening funnes dock grundad anledning utgå från att någon mera avsevärd förbättring i detta hänseende icke torde vara att förutse. Någon nedsättning av anslagsbeloppet syntes redan av denna anledning icke motiverad. Ur statens järnvägars intressesynpunkter skulle en sådan nedsättning vara synnerligen beklaglig. Såsom järnvägsstyrelsen vid upprepade tillfällen och senast för ett år sedan haft anledning framhålla, gjorde sig nämligen behovet av dubbelspår å huvudlinjerna år från år alltmer gällande. Storleken av de årliga anslagen torde därför numera böra bestämmas mindre med hänsyn till läget på arbetsmarknaden — även om dessa förhållanden liksom hittills givetvis borde tillmätas betydelse — och mera med hänsyn till angelägenheten att söka inom rimlig tid få dubbelspårsprogrammet rea-
iiserat än som hittills skett. Att beakta vore härvid, att varje sträcka, som gjordes dubbelspårig, medförde ökade möjligheter att smidigt avveckla trafiken och sålunda vore ägnad att befrämja en god tågföring och ett effektivt utnyttjande av lok- och vagnparken.

Med hänsyn till av styrelsen anförda omständigheter anser sig styrelsen böra föreslå, att till dubbelspårsarbeten för nästkommande budgetår ett lika stort anslag anvisas som — i realiteten — för det nu löpande budgetåret eller alltså 10 miljoner kronor. Beloppet anser styrelsen böra till ungefär lika delar fördela sig på terrasseringsarbeten samt spår- och bangårdsarbeten m. m. Med

ett anslag av angivna storlek beräknades, meddelar styrelsen, terrasseringsarbetena å de nu under arbete varande sträckorna under nästkommande budgetår ha fortskridit så långt, att rätsläggning m. m. kunde ske å vissa sträckor av linjerna Järna—Flen och Skövde—Falköping.

Järnvägsfullmäktigen Falkman har vid ärendets behandling inom järnvägsstyrelsen rörande denna punkt gjort följande uttalande:

De korta sträckor dubbelspår, som kunna tänkas bliva färdigställda under de närmaste åren, torde icke nämnvärt minska de svårigheter, som uppstått genom den under kriget kraftigt ansvallda trafiken. I nuvarande allmänna läge böra å andra sidan med hänsyn till besparingssynpunkterna alla icke brådskande anläggningar uppskjutas. Ifrågavarande på lång sikt inställda dubbelspårsarbeten synas därför böra tills vidare utföras i endast begränsad omfattning för att i stället forceras under den arbetslöshetskris, som torde vara att förvänta efter krigets slut. Anslaget för budgetåret 1942/43 till fortsatt anläggning av dubbelspår föreslås därför nedsatt till 2,500,000 kronor, d. v. s. det belopp, som anvisades för budgetåret 1939/40.

Vid anmälan i 1941 års statsverksproposition av frågan om anslag till fortsatta dubbelspårsarbeten anförde jag, att dylika arbeten å vissa linjer onekligen kunde anses väl motiverade med hänsyn till de alltmera framträdande svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt avveckla statens järnvägars sedan flera år starkt ökade trafik, men att frågan om medelsanvisning till dubbelspårsarbetenas fortsättande icke borde bedömas helt oberoende av de arbetspolitiska synpunkter, som ursprungligen föranledde arbetenas igångsättande. Sedan nämnda uttalande gjordes, hava knappast några ändrade förhållanden inträffat, som motivera en annan inställning till spørsmålet. Jag vill därför förorda, att i likhet med vad skedde nästlidet år det belopp, som anses böra anvisas till dubbelspårsarbeten, uppdelas på så sätt, att viss del avses för utförande av spår- och bangårdsarbeten å de linjesträckor, där terrasseringsarbetena i stort sett äro avslutade, och att återstoden avses för terrasseringsarbeten. Förstnämnda del förutsättes därvid skola i vanlig ordning få disponeras av järnvägsstyrelsen, såvida icke vid tidpunkten, då medlen avses skola tagas i anspråk, arbetena med hänsyn till landets råvaruförsörjning anses böra helt eller delvis tills vidare anstå. Dispositionen av det för terrasseringsarbetena avsedda beloppet bör däremot göras beroende av läget å arbetsmarknaden. Dessa arbeten äro nämligen på grund av den förhållandevis ringa materialåtgång, som arbetena kräva, särskilt lämpade för hänvisning av arbetskraft.

Järnvägsstyrelsen har föreslagit, att anslaget för nästa budgetår måtte anvisas med 10,000,000 kronor. Av detta belopp skulle omkring hälften erfordras för spår- och bangårdsarbeten och återstoden för terrasseringsarbeten. Mot storleken av det föreslagna beloppet har jag icke något att erinra under förutsättning, att större delen av anslaget, åtminstone 7,000,000 kronor, avses för terrasseringsarbeten och dispositionen av detta belopp göres beroende av i vad mån läget å arbetsmarknaden kan anses motivera arbetenas igångsättande.

*Departements-
chefen.*

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortsatt anläggning av dubbelspår* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av .. kronor 10,000,000.

Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden.

3. Rälsutbyten m. m.

[18.] För tillgodoseende av de successivt ökade kraven på statens järnvägar beträffande driftsäkerhet, tåghastighet, möjlighet att använda tyngre rullande materiel ävensom fordonens jämna gång har, då på grund av förslitning behov av ersättning samtidigt förelegat, lättare spårmateriel i betydande omfattning utbytts mot tyngre.

Till rälsutbyten m. m. ha under den senaste femårsperioden anvisats följande anslagsbelopp, nämligen

	å riksstaten	av förnyelsefondsmedel	Summa
1937/38 resp. 1937.....	3,800,000	2,600,000	6,400,000
1938/39 » 1938.....	4,200,000	1,500,000	5,700,000
1939/40 » 1939.....	4,200,000	1,500,000	5,700,000
1940/41 » 1940.....	3,200,000	2,400,000	5,600,000
1941/42 » 1941.....	4,400,000	2,600,000	7,000,000

Den under angivna tidsperiod tillämpade fördelningen mellan riksstats- och förnyelsefondsanslag är i viss mån påverkad därav, att förnyelsefonden under åren fram till år 1932 belastats även med den merkostnad, som vid verkställda rälsutbyten uppkommit genom användning av tyngre spårmateriel, som ökade banans kapacitet, och att nämnda till något över 7 miljoner kronor beräknade merkostnad under en femårsperiod, räknat från budgetåret 1937/38 respektive år 1937, ansetts böra omföras från förnyelsefondsmedel till riksstatsmedel. De angivna medelsanvisningarna äro på grund härav i vad gäller förnyelsefondsmedel 1.4 miljoner kronor lägre och i fråga om anslagen å riksstaten lika mycket högre per år än de eljest skulle ha varit. Bortsett från denna reglering av vissa förnyelsefonden under tidigare år för mycket påförda utgifter skulle sålunda av den för det nu löpande budgetåret respektive kalenderåret beräknade totala kostnaden för rälsutbyten m. m., 7,000,000 kronor, ett belopp av 3,000,000 kronor ha bestritts med anslag å riksstaten och 4,000,000 kronor med förnyelsefondsmedel.

I sin skrivelse den 24 oktober 1941 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för nästa budgetår till rälsutbyten m. m.

Styrelsen har till en början erinrat om att anledningarna till att för innevarande budgetår väsentligt högre anslag måst anvisas än för åren förut vore dels den starkt ökade trafiken, som gjort det nödvändigt att verkställa räls-

utbyten i större omfattning och att bedriva arbetet med införande av en effektivare rälsbefästning i raskare takt än tidigare, dels den ökade omfattning, som statens järnvägar erhållit till följd av vissa enskilda järnvägars införlivande i statsbanenätet, dels ock den inträdda ökningen av material- och arbetspriser.

Dessa förhållanden, fortsätter styrelsen, gjorde sig alltjämt och nu i än högre grad än för ett år sedan gällande. På grund av den under de senare åren allt mer intensifierade trafiken vore det sålunda ofrånkomligt att under nästkommande år inlägga nya räler i starkt trafikerade huvudspår till en längd av sammanlagt cirka 200 km mot normalt endast omkring 140 km. Härtill komme utbyten i andra hand å mindre starkt trafikerade linjer, där de vid huvudlinjerna upptagna rälerna efter justering åter kunde komma till användning. Detta av omständigheterna nödvändiggjorda större arbetsprogram i förening med de alltjämt rådande höga materialkostnaderna medförde, att kostnaderna för de rälsutbyten i längre följd jämte de arbeten med inläggning av underläggsplattor m. m., vilka vore planerade att utföras under år 1942, måste beräknas bliva ej oväsentligt högre än åren därförut, nämligen sammanlagt 12 miljoner kronor.

Med hänsyn till att detta relativt stora anslagsbehov, framhåller styrelsen, till en väsentlig del vore betingat av den stora förslitning av rälerna, som uppkommit till följd av den under inverkan av rådande särskilda förhållanden synnerligen intensiva trafiken å järnvägarna, torde en förhållandevis större del av kostnaden än normalt eller närmare bestämt 7.3 miljoner kronor skäpligen böra bestridas av förnyelsefondsmedel. Å riksstaten skulle sålunda behöva anvisas 4.7 miljoner kronor.

I anslutning till vad styrelsen sålunda anfört hemställer styrelsen, att anslaget för nästa budgetår måtte anvisas med 4,700,000 kronor.

I samband därmed meddelar styrelsen, att styrelsen hade för avsikt att i sitt förslag till förnyelsefondsstat för år 1942 upptaga ett belopp av 7,300,000 kronor till förnyelse av räler.

Järnvägsstyrelsens hemställan om anvisande å riksstaten för nästa budgetår av 4,700,000 kronor samt å förnyelsefondsstaten för år 1942 av 7,300,000 kronor innebär en ökning med ej mindre än 5,000,000 kronor i jämförelse med de belopp, som för samma ändamål anvisats för budgetåret 1941/42 respektive år 1941. Den avsevärda höjningen sammanhänger med — förutom den allmänna prisstegringen — den ökade omfattning, i vilken räler måste utbytas. Behovet av ökade rälsutbyten beror dels på den hastigare förslitning av rälerna, som den starka trafikökningen medför, och dels på statsbanenätets utvidgning genom införlivningen av enskilda järnvägar. På grund av dessa förhållanden vill jag icke motsätta mig en ökning av de för rälsutbyten avsedda medlen. Höjningen synes emellertid bland annat med hänsyn till önskvärdheten av att i nu rådande läge minska åtgången av järn kunna utan att alltför allvarliga olägenheter därav uppkomma begränsas till 3,000,000 kronor. Den av mig sålunda förordade nedsättningen med 2,000,000 kronor av det av järnvägsstyrelsen äskade beloppet bör med lika belopp

Departements-
chefen.

1942
10

fördelas å anslaget å riksstaten och å medlen av förnyelsefonden. I enlighet härmed bör anslaget till rälsutbyten m. m. för nästa budgetår anvisas med 3,700,000 kronor och förnyelsefonden belastas med 6,300,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Rälsutbyten m. m.* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 3,700,000.

4. Diverse åtgärder för spårförstärkning.

[19.] I sin skrivelse hösten 1938 angående äskande av anslag för budgetåret 1939/40 framlade järnvägsstyrelsen en plan rörande utförande av spårförstärknings- och kompletteringsarbeten, avseende huvudsakligen inläggning av makadamballast å vissa huvudlinjer (1939 års statsverksproposition, kapitalbudgeten, bil. 4, punkt 34). Programmet åsyftade att möjliggöra användning av en avsevärt snabbare loktyp, beträffande vilken utredningar då pågingo inom järnvägsstyrelsen. Genomförandet av de åsyftade åtgärderna skulle draga en kostnad av inemot 24,000,000 kronor. I denna kostnad ingår emellertid ett belopp av 6,000,000 kronor till vissa förstärknings- och kompletteringsarbeten å huvudlinjernas banvall, ballast, m. m., vilket belopp 1938 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts efter järnvägsstyrelsens hemställan framlagda förslag medgav skulle få avföras som driftutgifter, ehuru de avsedda arbetena till större delen representerade en värdeökning. Kostnaderna i övrigt för programmets realiserande, eller i runt tal 18,000,000 kronor, hava däremot förutsatts skola i vanlig ordning anvisas å riksstaten såsom räntepliktigt kapital.

Till de här berörda åtgärderna för spårförstärkningen hava hittills anvisats *dels* å statens järnvägars driftkostnadsstater för år 1938 1,200,000 kronor och för vart och ett av åren 1939—1941 1,100,000 kronor, *dels ock* å kapitalbudgeten för vardera av budgetåren 1939/40 och 1940/41 500,000 kronor och för budgetåret 1941/42 1,000,000 kronor. Av det för planens genomförande beräknade beloppet av 24,000,000 kronor hava alltså hittills anvisats tillhopa 6,500,000 kronor.

I sin skrivelse den 24 oktober 1941 har *järnvägsstyrelsen* beräknat, att ett sammanlagt belopp av 2,300,000 kronor vore erforderligt för att arbetena för spårförstärkningen skulle kunna bedrivas i ungefär oförändrad takt under nästa budgetår. Av beloppet borde i enlighet med förut tillämpad finansieringsprincip 1,300,000 kronor bestridas av driftmedel.

Under förmålan, att styrelsen avsåge att i förslaget till driftkostnadsstat för år 1942 upptaga ett mot sistnämnda kostnadsdel svarande belopp, hemställer styrelsen, att ett anslag å 1,000,000 kronor måtte för nästa budgetår anvisas till diverse åtgärder för spårförstärkning.

För innevarande budgetår har anslaget å riksstaten till diverse åtgärder för spårförstärkning i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag anvisats med

1,000,000 kronor, innebärande en ökning av anslaget med 500,000 kronor i förhållande till tidigare för ändamålet anvisade anslag. Anslagsökningen motiverades från min sida bland annat med att arbetena för spårförstärkningen vore väl lämpade såsom arbetsobjekt vid arbetslöshet. Då förhållandena å arbetsmarknaden för närvarande knappast kunna utgöra tillräckliga skäl för att bibehålla anslaget med oförändrat belopp å nästa budgetårs riksstat samt det statsfinansiella läget kräver den största återhållsamhet med avseende å statsutgifterna, anser jag mig icke böra förorda, att anslaget för nästa budgetår anvisas med högre belopp än 500,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Diverse åtgärder för spårförstärkning* för budget-
året 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 500,000.

5. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

[20.] Till växel- och signalsäkerhetsanläggningar ha för vartdera av budgetåren 1937/38 och 1938/39 anvisats 1,000,000 kronor samt för budgetåret 1939/40 500,000 kronor.

För budgetåren 1940/41 och 1941/42 ha några anslag till ändamålet icke behövt anvisas, enär en förskjutning uppkommit i fråga om tidpunkten för utförandet av vissa tidigare planerade arbeten, och på grund härav behållning kvarstått å anslag från föregående år, vilken behållning visat sig tillräcklig för att bestrida kostnaderna för de under de senaste åren färdigställda anläggningarna.

Under förmålan att uppkomna reservationer å tidigare anvisade anslag till växel- och signalsäkerhetsanläggningar beräknades vara helt tagna i anspråk vid utgången av nu löpande budgetår har *järnvägsstyrelsen* i sin skrivelse den 24 oktober 1941 hemställt om anvisande för nästa budgetår av anslag för ändamålet.

Styrelsen framhåller, att växel- och signalsäkerhetsanläggningarna vore erforderliga för att kunna tillgodose kravet på största möjliga trafiksäkerhet samt på tätare och snabbare tågförbindelser. Därtill komme, att dylika anläggningar i regel medförde sådana lättnader i trafikarbetet, att det däri nedlagda kapitalet erhöles god förräntning genom uppkomna besparingar i de löpande driftutgifterna. Med hänsyn till nyss berörda omständigheter ävensom till numera vunnit erfarenhet rörande det tekniska utförandet av anläggningarna torde det få anses väl motiverat att härefter bedriva dessa arbeten i snabbare takt än hittills. På grund av de senaste årens trafikstegring och det därigenom alltmer ökade kravet på snabb tågexpediering framstode en sådan takt än mer motiverad.

Enligt ett inom styrelsen uppgjort arbetsprogram vore det, meddelar styrelsen, avsett att inom de närmaste åren anordna dels växel- och signalsäker-

hetsanläggningar på ett flertal större stationer, som saknade dylika anläggningar, dels också automatisk linjeblockering å vissa starkt trafikerade linjesträckor för att möjliggöra en tätare tågföljd å dessa.

För att kunna genomföra nämnda arbetsprogram erfordrades, upplyser styrelsen, å riksstatens kapitalbudget ett anslag för budgetåret 1942/43 av 2,000,000 kronor. Styrelsen meddelar vidare sin avsikt att i sitt förslag till disposition under år 1942 av medel ur statens järnvägars förnyelsefond till ifrågavarande ändamål hemställa om ett lika stort anslag av förnyelsefondsmedel.

Departements-
chefen.

Ifrågavarande anläggningar utgöra ett verkningsfullt medel för att ernå en ur ekonomisk och trafiksäkerhetssynpunkt önskvärd förbättring av driftförhållandena vid statens järnvägar. Då dylika anläggningar därjämte möjliggöra snabbare och tätare tågförbindelser, något som under nu rådande förhållanden är särskilt angeläget, vill jag, ehuru det av järnvägsstyrelsen för ändamålet äskade beloppet å 4,000,000 kronor må synas högt, icke motsätta mig bifall till styrelsens framställning. Beloppet bör i enlighet med styrelsens hemställan fördelas med lika delar å riksstatsanslag och å förnyelsefondsmedel.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Växel- och signalsäkerhetsanläggningar* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag*

av kronor 2,000,000.

6. Telefonanläggningar och kabelarbeten.

[21.] För fortsatt utbyggnad och modernisering av statens järnvägars telefonnät har riksdagen under en följd av år anvisat medel. För budgetåren 1939/40—1941/42 har anslaget anvisats med respektive 300,000 kronor, 220,000 kronor och 700,000 kronor.

Under rubriken Telefonanläggningar m. m. har därjämte 1941 års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 305 (bil. 12, punkten 5) framlagda förslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat ett reservationsanslag av 300,000 kronor. Med detta anslag avses att påbörja utförandet av särskilda skyddsrum för vissa telefonväxlar och förstärkaranläggningar. Enligt den plan, som ligger till grund för dessa arbeten, skulle arbetena draga en sammanlagd kostnad av 1,200,000 kronor.

I sin skrivelse den 24 oktober 1941 har *järnvägsstyrelsen* till en början hemställt, att det belopp å 900,000 kronor, som ytterligare erfordrades för anordnande av särskilda skyddsrum för vissa telefonväxlar och förstärkaranordningar, måtte inräknas i nu ifrågavarande anslag.

Bland anslagsäskandena har styrelsen härefter upptagit medel för nya högtalaranläggningar å järnvägsstationer. Dylika anläggningar, som under de senare åren installerats på ett flertal stationer, hade nämligen, meddelar

styrelsen, visat sig synnerligen lämpliga såväl vid ordergivning till personalen som då det gällt att bringa underrättelser till de resande angående tågtider m. m. och hade därför varit av stor betydelse för en snabb tågexpediering icke minst vid militära transporter. Styrelsen funne det därför mycket önskvärt att kunna införa sådana anläggningar å ytterligare ett antal stationer. Styrelsen beräknade, att 400,000 kronor komme att erfordras för ändamålet under nästa budgetår.

Styrelsen äskar vidare medel för modernisering och komplettering av telefonnätet å de under innevarande budgetår med statens järnvägar införlivade enskilda järnvägarna. Härigenom skulle dessa, anför styrelsen, inpassas i statens järnvägars distrikts- och sektionsorganisation och vidare skulle en med det övriga nätet enhetlig driftledning möjliggöras. Under erinran om att medel för detta ändamål anvisats under nu ifrågavarande anslag redan för innevarande budgetår hemställer styrelsen, att ett belopp av 300,000 kronor för budgetåret 1942/43 måtte inräknas i anslaget.

Styrelsen har slutligen hemställt om anvisande av medel för fortsatt utbyggnad i övrigt av statens järnvägars telefonnät, för anskaffande av nya telefonväxlar, automatisering av telefonledningar genom införande av selektorsystem samt för anskaffande av telefonförstärkare jämte mätutrustningar. Styrelsen har därvid erinrat om vad styrelsen anförde i sin skrivelse hösten 1940 med begäran om anslag för nu ifrågavarande ändamål. Sålunda hade styrelsen framhållit, att knappheten på anslagsmedel dittills haft till följd, att moderniseringen och utbyggnaden av statens järnvägars telefonnät blivit i viss mån eftersatta och måst bedrivas i en mera begränsad omfattning. Statens järnvägars för trafikens ledning och skötsel så viktiga telefonväsende hade på grund därav icke i allo motsvarat de krav, som måste ställas på det samma, varför styrelsen tillsatt särskilda sakkunniga med uppgift att utreda frågan om en planmässig och enhetlig utbyggnad av telefonväsendet.

Denna kommitté hade ännu ej, fortsätter styrelsen, avgivit sitt slutbetänkande. På grund härav hade styrelsen i arbetsplanen för nästa budgetår endast medtagit sådana arbeten, som vore att anse såsom de nödvändigaste och icke kunde tänkas föregripa de åtgärder, som kommittén kunde komma att förorda. Anslagsbehovet för ändamålet hade därigenom kunnat begränsas till 600,000 kronor.

Enligt järnvägsstyrelsens förslag skulle sålunda ett anslag å 2,200,000 kronor erfordras för nästa budgetår till telefonanläggningar och kabelarbeten.

Det av järnvägsstyrelsen till telefonanläggningar och kabelarbeten för nästa budgetår äskade anslaget uppgår till 2,200,000 kronor. Av detta belopp avses 900,000 kronor skola användas för att bestrida återstoden av de till 1,200,000 kronor uppgående kostnaderna för de skyddsrum för vissa telefonväxlar och förstärkaranläggningar, som ingå i den tidigare av järnvägsstyrelsen framlagda arbetsplanen. Mot att nämnda belopp å 900,000 kronor inräknas i anslaget för nästa budgetår har jag icke något att erinra.

Vad angår det återstående beloppet å 1,300,000 kronor, som avser arbeten,

*Departement-
chefen.*

sammanhängande med järnvägsdriftens allmänna utveckling, överstiger det samma avsevärt de anslag å 220,000 kronor och 700,000 kronor, som för budgetåren 1940/41 och 1941/42 anvisats för motsvarande ändamål. Anslagsökningen beror i huvudsak dels på att telefonnätet hos de enskilda järnvägar, som under innevarande budgetår införlivats med statsbanenätet, bör moderniseras och kompletteras och dels på att knappheten å anslagsmedel under tidigare budgetår medfört, att moderniseringen och utbyggnaden av statens järnvägars telefonnät i övrigt blivit i viss mån eftersatta. Slutligen har järnvägsstyrelsen avsett, att en del stationer skulle förses med högtalaranläggningar i syfte att möjliggöra en snabbare tågexpedition.

Ehuru onekligen skäl tala för att sådana tekniska åtgärder vidtagas, som underlätta trafikens avveckling, är det å andra sidan angeläget, att anslaget såväl ur statsfinansiella synpunkter som på grund av läget å råvaruförsörjningens område begränsas i möjligaste mån. Med hänsyn härtill anser jag mig icke kunna förorda, att hela det av järnvägsstyrelsen äskade beloppet anvisas för nästa budgetår, utan föreslår, att beloppet nedsättes till 1,500,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonanläggningar och kabelarbeten* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 1,500,000.

Anläggningar vid förrådsavdelningen.

7. Om- och tillbyggnad av huvudförrådet i Östersund.

[22.] I sin nu förevarande skrivelse har *järnvägsstyrelsen* hemställt, att medel måtte anvisas för om- och tillbyggnad av statens järnvägars byggnad för huvudförrådet i Östersund. I fråga om den nuvarande förrådsbyggnaden anför styrelsen:

Huvudförrådet i Östersund har sedan länge varit i behov av om- och tillbyggnad, främst på grund därav att det oskyddade trävirket i bjälklag, innerväggar, inredning samt takbjälklag är synnerligen lättantändligt och därför innebär stor brandfara för det värdefulla förrådslagret. Det nuvarande utrymmet är dessutom otillräckligt, varför ett flertal effekter nu måste förvaras i provisoriska lokaler, spridda inom verkstadsområdet. Härigenom försvåras och fördyras mottagnings- och utlämningsförfarandet, varjämte erforderlig tillsyn och kontroll av lagret blir mindre effektiv och mera tidsödande och betungande än vid central förvaring av effekterna. Nödigt utrymme saknas även för emballering och expediering av utgående gods, vilket menligt inverkar på förrådsarbetets rationella bedrivande.

Slutligen må framhållas, att personalens mat- och skåprum, vilka äro förlagda till vindsvåningen, icke äro av den standard, som nu eftersträvas vid statens järnvägar, samt att intendentkontorets lokaler ligga i tvenne våningsplan, vilket ur flera synpunkter är olämpligt. Nämda lokaler äro förlagda dels mot bangårdsspåren och dels mot plåtslageriverkstaden, vilket inverkar störande och nedsätter arbetsförmågan.

Med hänsyn till nämnda förhållanden har styrelsen låtit uppgöra förslag till en genomgripande om- och tillbyggnad av huvudförrådet. Enligt förslaget beräknas kostnaderna för byggnadsföretaget komma att uppgå till 350,000 kronor, av vilket belopp 150,000 kronor avse sådana arbeten, som styrelsen anser böra bestridas med förnyelsefondsmedel.

Styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att statens järnvägars förråds- *Departements-*
byggnad i Östersund är i behov av om- och tillbyggnad. Den nuvarande *chefen.*
byggnaden är nämligen synnerligen eldfarlig och utgör härigenom en fara för det värdefulla förrådslagret. Då härtill kommer, att byggnaden är otillräcklig för sitt ändamål, tillstyrker jag, att medel nu äskas för ifrågavarande byggnadsarbeten.

Det av järnvägsstyrelsen för byggnadsföretaget framlagda kostnadsförslaget, slutande å ett belopp av 350,000 kronor, har icke givit mig anledning till erinran. Då av kostnaderna ett belopp av 150,000 kronor förutsättes skola bestridas av förnyelsefondsmedel, skulle alltså återstående belopp, 200,000 kronor, behöva anvisas å riksstaten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och tillbyggnad av huvudförrådet i Östersund*
för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reser-*
vationsanslag av kronor 200,000.

8. Elektriska belysningsanläggningar.

[23.] Under ett flertal år har riksdagen anvisat anslag för utförande av sådana elektriska belysningsanläggningar, som ansetts betingade av rådande lokala förhållanden. Sålunda har riksdagen till ifrågavarande ändamål anvisat för ett vart av budgetåren 1937/38 och 1940/41 50,000 kronor och för budgetåret 1941/42 150,000 kronor. För budgetåren 1938/39 och 1939/40 hava anslag för ändamålet ej behövt anvisas.

Anslaget, som är avsett att delvis i samband med pågående banelektrifieringar möjliggöra utförandet av elektriska belysningsanläggningar såväl å bangårdar och i allmänna tjänstelokaler som, mot ersättning för brukandet, i personalens bostäder, har för innevarande budgetår beräknats bland annat för utförande av dylika anläggningar dels på linjen Långsele—Boden i samband med dess elektrifiering, dels ock på införlivade enskilda järnvägar.

I sin nu förevarande skrivelse har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande jämväl för budgetåret 1942/43 av ett anslag å 150,000 kronor för ändamålet. Anslaget skulle, framhåller styrelsen, liksom det för innevarande budgetår beviljade, i huvudsak komma till användning för anläggningar vid de senast övertagna enskilda järnvägarna samt vid de återstående delarna av linjen Långsele—Boden.

Departements-
chefen.

Då styrelsens framställning icke givit mig anledning till erinran, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Elektriska belysningsanläggningar* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 150,000.

9. Anläggningar för elektrisk tågdrift.

[24.] Till anläggningar för elektrisk tågdrift anvisades för budgetåren 1939/40 och 1940/41 1,100,000 kronor respektive 200,000 kronor. För innevarande budgetår hava för ändamålet anvisats å riksstaten 980,000 kronor samt å tilläggsstat I till riksstaten 850,000 kronor. Med de förstnämnda tre anslagen avsågs huvudsakligen att bestrida kostnaderna för vissa omformarstationer, medan sistnämnda anslag anvisades för anskaffande av två transportabla omformare.

I sin skrivelse den 24 oktober 1941 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande för nästa budgetår av ytterligare medel för utförande av vissa närmare angivna anläggningar för den elektriska tågdriften. Styrelsen anför:

På grund av den ökade tågrörelsen i närheten av Stockholm samt ökade anspråk å elektrisk ström för vagnuppvärmning m. m. i Hagalund äro anordningarna för strömtillförseln mellan omformarstationen i Häggvik och Hagalunds lokstation och rangerbangård icke tillfredsställande. De synas på grund härav böra förstärkas medelst särskilda matarledningar mellan ifrågasvarande platser. Dessa matarledningar, vilka delvis måste förläggas i kabel och därför bliva förhållandevis dyra, beräknas draga en kostnad av 200,000 kronor.

Det nuvarande starkströmsnätet för kraft och belysning å Göteborgs bangårdar är likaledes numera i viss mån överbelastat, och på grund av nätets tidigare utformning äro reservmöjligheterna begränsade. För att råda bot för dessa olägenheter synes nödvändigt att förstärka och ombygga sagda ledningsnät. Kostnaderna för dessa arbeten kunna i sin helhet beräknas till cirka 100,000 kronor, varav hälften, eller 50,000 kronor, torde belöpa sig på nästa budgetår.

Vid nyare banelektrifieringar ha i viss omfattning vidtagits anordningar för parallellkörningar av flera omformarstationer, varigenom ett bättre utnyttjande av de elektriska överföringsanläggningarna ernås. Genom dylika anordningar kan också en till följd av ökad trafik annars ofrånkomlig utökning och förstärkning av omformarstationerna uppskjutas. På grund härav synes det styrelsen lämpligt, att dylik parallellkörning av flera omformarstationer möjliggöres även på vissa av de tidigare elektrifierade och nu hårt belastade linjerna. För anskaffning och uppsättning av för dylikt ändamål erforderliga apparater erfordras ett belopp av 150,000 kronor.

Slutligen erfordras för nästkommande budgetår liksom under de senare åren visst anslag för diverse kompletteringsarbeten — förbigångsledningar och nya skyddssektioner vid bangårdar, fortsatt utbyggnad av nödutlösingsanordningar att användas vid olyckstillbud, utvidgning av utmatningsanordningarna i Kil i anledning av Bergslagsbanans fortsatta elektrifiering m. m. — till en sammanlagd kostnad av 435,000 kronor.

För ifrågavarande ändamål skulle alltså erfordras ett anslag av (200,000 + 50,000 + 150,000 + 435,000 =) 835,000 kronor. Styrelsen hemställer, att detta belopp måtte anvisas för budgetåret 1942/43.

De anläggningar för den elektriska tågdriften, till vilkas utförande järnvägsstyrelsen nu äskar medel, äro i huvudsak betingade av den ökade belastning, som uppstått å vissa delar av ledningsnätet och apparatutrustningen till följd av den starkt stegrade trafiken å de elektrifierade linjerna. Jag vill därför tillstyrka, att det av järnvägsstyrelsen begärda beloppet anvisas för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anläggningar för elektrisk tågdrift* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av .. kronor 835,000.

10. Elektrifiering av banorna Hälsingborg—Hässleholm, Hälsingborg—Eslöv, Sundsvall—Ånge och Gävle—Ockelbo.

[25.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition, nr 95, till 1941 års riksdag framlagda förslag anvisade riksdagen för innevarande budgetår ett begynnelseanslag av 15,000,000 kronor för elektrifiering av banorna Hälsingborg—Hässleholm, Hälsingborg—Eslöv, Sundsvall—Ånge och Gävle—Ockelbo. Enligt den för elektrifieringsarbetena uppgjorda planen skulle kostnaderna, vilka beräknades till sammanlagt 34,000,000 kronor, fördelas på budgetåren 1941/42 och 1942/43.

I sin nu förevarande skrivelse har järnvägsstyrelsen hemställt om anvisande för budgetåret 1942/43 av det återstående för arbetenas fullbordande erforderliga beloppet, 19,000,000 kronor. Styrelsen har därvid framhållit, att det icke för närvarande vore möjligt att avgöra, huruvida detta belopp på grund av inträdda prisstegringar komme att förslå till arbetenas färdigställande.

Såväl den statsfinansiella situationen som rådande brist å vissa metaller, särskilt koppar, hava föranlett mig att närmare undersöka föreliggande möjligheter att antingen tills vidare uppskjuta fullföljandet av elektrifieringsarbetena eller bedriva desamma i långsammare takt än som nästlidna år förutsattes.

Till en början torde jag få meddela följande, av järnvägsstyrelsen lämnade uppgifter rörande de nu pågående arbetena. Å linjen Ånge—Sundsvall pågå arbetena för ombyggnad av spåren å bangårdarna. Omkring hälften av dessa arbeten äro nu färdiga. Stolpsättning har skett å bandelen Ånge—Nedansjö och kabelläggningen å hela sträckan Ånge—Sundsvall är avslutad. Den erforderliga omformarstationsutrustningen är vidare upphandlad. Å linjen

Gävle—Ockelbo äro bangårdsarbetena färdiga, och såväl stolpsättning som kabelläggning hava skett å hela sträckan. Å Skånebanorna hava erforderliga förarbeten och undersökningar skett. Spårändringsarbetena hava vidare igångsatts på de flesta bangårdarna. Kabelläggningen å delen Hässleholm—Klippan är avslutad. Kablar för de övriga Skånelinjerna hava upphandlats liksom även den erforderliga omformarstationsutrustningen.

Statens industrikommission har i sitt utlåtande meddelat, att i nuvarande försörjningsläge någon tilldelning av koppar för elektrifieringen icke kan påräknas. Vid dylikt förhållande kunna elektrifieringsarbetena icke bedrivas i större omfattning än statens järnvägars egna förråd av koppar medgiva. Enligt vad jag inhämtat av järnvägsstyrelsen kan beräknas, att nämnda tillgångar äro av sådan storleksordning, att desamma i stort sett äro tillräckliga dels för nu ifrågavarande elektrifieringsarbeten och dels för ersättande under åren 1942 och 1943 av förslitna kontaktledningar å redan elektrifierade linjer. Styrelsen har vidare upplyst, att det icke vore uteslutet att genom vissa ändringsarbeten beträffande de elektriska överföringsledningarna å riksgränsbanan kunna frigöra icke obetydliga mängder koppar.

På grund av här anförda förhållanden anser jag tillräckliga skäl icke föreligga att nu förorda, att det beslutade elektrifieringsprogrammet helt eller delvis avbrytes i avvaktan på gynnsammare konjunkturförhållanden.

Genom att framflytta tiden för elektrifieringsarbetenas färdigställande skulle emellertid vinnas, dels att det omedelbara, för elektrifieringens genomförande erforderliga kapitalbehovet bleve mindre, och dels att viss del av statens järnvägars kopparlager under något längre tid än eljest skulle stå till förfogande såsom reserv för landet i övrigt och sålunda kunna tagas i anspråk, därest särskilt angelägna behov skulle uppkomma, vilka eljest icke eller endast med svårighet kunde tillgodoses. Ur här berörda synpunkter anser jag det angeläget, att elektrifieringsarbetena utsträckas i tiden så långt detta är möjligt. Därvid bör emellertid beaktas, att icke olägenheter uppkomma, som äro större än de fördelar, som ur statsekonomisk och råvaruförsörjningssynpunkt kunna förväntas genom en långsammare arbetstakt.

Såsom av det föregående framgår har järnvägsstyrelsen redan träffat avtal i fråga om vissa av de materiel- och maskinbeställningar, som erfordras för elektrifieringsprogrammets utförande. Dessa avtal torde icke utan vidare kunna hävas. I varje fall tala sannolika skäl för att avtalen icke kunna inom de närmaste åren förnyas utan ekonomisk förlust.

Vid bedömandet av nu föreliggande spørsmål bör vidare beaktas, att den nuvarande elektrifieringsorganisationen har ett stort värde ej endast för statens järnvägar utan framför allt för landets försvarsberedskap överhuvud. Denna organisation äger nämligen för närvarande en avsevärd effektivitet och utgör den enda fullt samövide beredskapsorganisation av större kapacitet, som statens järnvägar kunna utnyttja för ledningsreparationer i händelse av krig.

För att organisationen skall på ett ekonomiskt sätt kunna upprätthållas och dess funktionsduglighet icke i alltför hög grad nedsättas erfordras emellertid, att den har tillgång till en viss minimikvantitet arbetsobjekt. En nedskärning av elektrifieringsprogrammets årskvot under den härför erforderliga arbetskvantiteten anser jag mig därför icke böra förorda, så länge nu rådande militära beredskap anses böra upprätthållas.

Vid överläggningar med järnvägsstyrelsen har styrelsen meddelat, att en långsammare arbetstakt icke synes böra ifrågakomma i vad avser linjerna Sundsvall—Ånge och Gävle—Ockelbo, bland annat beroende på att en avsevärd del av arbetena för dessa linjers elektrifiering redan utförts. Vad Skånelinjerna angår har styrelsen ansett, att en framflyttning av tidpunkten för linjernas färdigställande med omkring ett halvt år eller till senare hälften av år 1943 är möjlig, utan att därför elektrifieringsorganisationen i nämnvärd grad behöver beskäras. Styrelsen har härvid tagit hänsyn till de elektrifieringsarbeten, som uppstå i samband med de pågående dubbelspårsbyggnaderna.

Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen anfört anser jag mig icke böra förorda någon ytterligare förlängning av arbetstiden.

En framflyttning av tiden för arbetenas färdigställande i enlighet med vad styrelsen ifrågasatt skulle medföra, att elektrifieringsanslaget för nästa budgetår skulle kunna nedsättas från 19 miljoner kronor till 14 miljoner kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Elektrifiering av banorna Hälsingborg—Hässleholm, Hälsingborg—Eslöv, Sundsvall—Ånge och Gävle—Ockelbo* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 14,000,000

11. Försvarsberedskap vid statens järnvägar.

[26.] I proposition, nr 54, till 1938 års riksdag framlade Kungl. Maj:t en av riksdagen sedermera utan erinran lämnad plan för försvarsberedskapen vid statens järnvägar. Planen innebar i huvudsak, att genom vidtagande av särskilda åtgärder och anskaffning av viss materiel m. m. möjligheterna skulle säkerställas dels att genom snabb reparation eller genom ersättning av materiel och maskiner åter sätta skadade anläggningar i funktionsdugligt skick, dels ock att överflytta transporterna från skadade elektrifierade linjer till ångdrivna linjer. I de i propositionen framlagda beräkningarna uppskattades engångskostnaderna för denna försvarsberedskap till 9,891,000 kronor. Därtill komme löpande årskostnader, vilka beräknades vid full utbyggnad av beredskapsorganisationen komma att uppgå till 425,000 kronor. I samband med framläggande år 1939 av sitt förslag om elektrifiering av banan Långsele—Boden meddelade emellertid järnvägsstyrelsen, att engångskostnaderna

för försvarsberedskapen vid statens järnvägar komme att i och med nämnda elektrifiering stiga med 1,300,000 kronor.

Under anslagsrubriken Försvarsberedskap vid statens järnvägar hava hittills anvisats anslag i enlighet med följande sammanställning:

	Kronor.
å riksstaten för budgetåret 1938/39	2,000,000
å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39	1,700,000
å riksstaten för budgetåret 1939/40	1,000,000
å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40	5,850,000
å riksstaten för budgetåret 1941/42	1,500,000
å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42	600,000.

Sammanlagt har för ändamålet alltså anvisats ett belopp av 12,650,000 kronor. I förenämnda anslag å 5,850,000 kronor ingår emellertid ett belopp av 2,100,000 kronor, avseende vissa ändamål, för vilka kostnaderna icke inräknats i den ursprungliga planen för försvarsberedskapens ordnande vid statens järnvägar. Det å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår anvisade anslaget å 600,000 kronor avser merkostnader samt utgifter för vissa kraftledningar, vilka ej heller ingå i den ursprungliga planen. Av det i denna plan beräknade beloppet å 9,891,000 kronor ökat med kostnaderna, 1,300,000 kronor, för försvarsberedskapsåtgärderna vid banan Långsele—Boden skulle alltså för beredskapsorganisationens slutförande ytterligare ett belopp erfordras av $(9,891,000 + 1,300,000 - 9,950,000)$ 1,241,000 kronor.

I sin skrivelse den 24 oktober 1941 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anslag för nästa budgetår för fortsatt utbyggnad av försvarsberedskapen vid statens järnvägar.

Styrelsen meddelar, att det belopp å 1,241,000 kronor, som erfordrades för att fullborda beredskapsorganisationen, vore avsett för reparation av de i planen ingående beredskapslokomotiven. Enligt den ursprungliga planen för reparationsverksamheten vid huvudverkstäderna skulle beloppet i sin helhet vara behövt under budgetåret 1942/43. På grund av den alltsedan krigsutbrottet rådande högtrafiken vid statens järnvägar hade emellertid reparationsverksamheten vid huvudverkstäderna i större omfattning än som ursprungligen beräknats måst inriktas på reparationer avseende den normala driften, varjämte lokomotiv, lämpade att ingå i den för försvarsberedskapen avsedda reserven, icke frigjorts i den takt, som under normala förhållanden skulle blivit fallet. Kostnaderna för reparationer av beredskapslokomotiv kunde med anledning härav utbredas över ytterligare ett budgetår, och endast hälften av det återstående medelsbehovet eller i runt tal 600,000 kronor beräknades därför belöpa sig på budgetåret 1942/43.

I detta sammanhang har styrelsen jämväl hemställt om anvisande av medel till anordnande av ytterligare skyddsrum i statens järnvägar tillhöriga fastigheter. Med anledning härav torde jag få erinra om att under rubrik Anordnande av skyddsrum i statens järnvägar tillhöriga fastigheter anslag tidigare anvisats i enlighet med följande sammanställning:

	Kronor.
å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40	1,500,000
å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40	2,500,000
å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41	100,000
Summa kronor 4,100,000.	

Då i det i det föregående angivna anslaget å 5,850,000 kronor till försvarsberedskap vid statens järnvägar ett belopp ingår av 1,000,000 kronor, avseende skyddsrumsarbeten, har sålunda ett sammanlagt belopp av 5,100,000 kronor ställts till förfogande för skyddsrum vid statens järnvägar.

Järnvägsstyrelsen har — under förmälan att de hittills anvisade medlen i sin helhet tagits i anspråk — till stöd för sin framställning om ytterligare medel till skyddsrumsarbeten anfört, att kraven på skyddsrum för den resande allmänheten undan för undan gjort sig alltmera gällande. Erfarenheterna från nu pågående krig gäve också vid handen, att skyddsrum måhända erfordrades i större utsträckning än styrelsen ursprungligen planerat. Framför allt torde skyddsrum för trafikanter böra beredas vid ett större antal stationer än vad som ursprungligen avsetts. I den mån nybyggnad eller större ombyggnad av stationer komme till stånd, borde dessa önskemål själfvallet tillgodoses i detta sammanhang och hänsyn härtill tagas vid kostnadsberäkningarna. Vid sådana stationer åter, där skyddsrum icke tidigare planerats och där en nybyggnad eller större ombyggnad icke vore aktuell inom de närmaste åren, torde emellertid i vissa fall anordnandet av särskilda skyddsrum bliva ofrånkomligt, därest berättigade krav från de lokala luftskyddsmyndigheterna och trafikanterna skulle kunna tillgodoses. Ehuru man härvid borde framgå med försiktighet, ansåge styrelsen, att ytterligare 200,000 kronor erfordrades för detta ändamål under nästkommande budgetår.

Styrelsen anför slutligen, att liksom beträffande skyddsrummen kraven på brandskyddsåtgärder undan för undan skärpts. Även härvidlag talade erfarenheterna från det pågående kriget för en vidgning av den ursprungliga planläggningen, framför allt vad beträffade eldsläckningsmateriel. Det hade sålunda visat sig önskvärt att erhålla ökad tillgång på såväl motorsprutor som brandslang. Kostnaderna härför beräknades till 100,000 kronor.

I anslutning till vad styrelsen sålunda anfört hemställer styrelsen, att ett anslag å sammanlagt (600,000 + 200,000 + 100,000) 900,000 kronor måtte för nästa budgetår anvisas till försvarsberedskap vid statens järnvägar.

Järnvägsstyrelsens äskande om anvisande av ytterligare 600,000 kronor till fortsatt utbyggnad enligt den uppgjorda planen av försvarsberedskapen vid statens järnvägar föranleder icke någon erinran från min sida. Vid bifall till styrelsens hemställan skulle framdeles återstå att anvisa ett belopp av i runt tal 650,000 kronor för beredskapsorganisationens färdigställande.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår hava avsevärda belopp redan anvisats till skyddsrumsarbeten vid statens järnvägar. Det kan därför synas tveksamt, huruvida ytterligare medel böra anvisas för ändamålet. Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen anfört vill jag emellertid icke motsätta mig,

*Departements-
chefen.*

att i enlighet med styrelsens förslag 200,000 kronor anvisas till ändamålet för nästa budgetår. Ej heller vill jag framställa någon erinran mot att 100,000 kronor anvisas för anskaffning av motorsprutor och brandslang för att tillgodose de skärpta kraven på effektiva brandskyddsåtgärder.

Då sistnämnda två belopp å 200,000 kronor och 100,000 kronor lämpligen synas kunna anvisas under anslaget till försvarsberedskap vid statens järnvägar, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försvarsberedskap vid statens järnvägar* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 900,000.

12. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.

[27.] Under en följd av år hava anslag under förevarande rubrik anvisats till bestridande av utgifter för dels sådana arbeten, vilkas utförande påkallas av angelägna oförutsedda krav, dels ock sådana mindre arbeten, vilka beräknas draga en kostnad understigande 50,000 kronor. För ändamålet har riksdagen för vart och ett av budgetåren 1939/40—1941/42 anvisat 1,000,000 kronor.

I sin förevarande skrivelse har *järnvägsstyrelsen* i fråga om behovet av detta anslag upprepat vad styrelsen i samband med äskande av anslag för ändamålet tidigare anfört, nämligen att det vore av stor vikt, att erforderliga medel funnes tillgängliga för utförande av den mängd mindre arbeten och anordningar av skilda slag, som för trafikens rationella avveckling alltid påfordrades vid ett så stort trafikföretag som statens järnvägar, eller som där med teknikens utveckling eljest vore motiverade eller önskvärda ur driftekonomisk synpunkt.

I fråga om behovet av medel för ändamålet under nästa budgetår uttalar styrelsen, att styrelsen på grund av inträdda betydande prisstegringar och det ökade behovet av arbeten av här ifrågavarande slag i och med linjenätets efter hand ökade omfång vore nödsakad hemställa om ett till 1,200,000 kronor höjt anslag.

*Departements-
chefen.*

Då erforderliga medel för arbeten av ifrågavarande art böra finnas tillgängliga även under nästa budgetår och jag med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen anfört icke funnit anledning till erinran mot en ökning av anslagsbeloppet med 200,000 kronor till 1,200,000 kronor, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,200,000.

Rullande materiel.

13. Elektriska lokomotiv.

[28.] Anskaffningen av statens järnvägars elektriska lok har i regel skett i samband med företagna elektrifieringar, varvid kostnaderna belastat de för dessa anvisade anslagen.

I den mån den ökade trafiken och en därav betingad utökning av tågplanen nödvändiggjort inköp av ytterligare lok utöver de i de olika elektrifieringsprogrammen upptagna, hava emellertid även särskilda anslag för detta ändamål anvisats. Sålunda hava anvisats för budgetåret 1936/37 1,650,000 kronor, för budgetåret 1938/39 1,800,000 kronor och för budgetåret 1940/41 1,500,000 kronor. Därjämte har 1937 års riksdag medgivit, att av besparingar, uppkomna å vissa elektrifieringsföretag, ett belopp av 2,800,000 kronor finge tagas i anspråk för anskaffning av, bland annat, ytterligare lok. För innevarande budgetår har slutligen anvisats ett anslag av 2,500,000 kronor.

Med sistnämnda anslag avsågs skola bestridas den på innevarande budgetår belöpande delen av en till 7,500,000 kronor beräknad kostnad för ett 20-tal linjelok, vilka befunnits erforderliga för att kunna någorlunda tillfredsställande avveckla den ökade trafiken och då i första hand de ur försvars- och folkförsörjningssynpunkt mest angelägna transporter.

I sin skrivelse den 24 oktober 1941 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande för nästa budgetår av medel för anskaffning av elektriska lok.

Styrelsen meddelar till en början, att den anskaffning av ett 20-tal elektriska lokomotiv, vartill ett begynnelseanslag anvisats för innevarande budgetår, enligt styrelsens plan avsett 12 lok av nuvarande standardtyp, litt. D, samt 8 lok av den nya, särskilt för snälltågstjänst avsedda kraftigare typen, litt. F — omnämnd i 1939 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 45) — varav tre provlok tidigare beställts. Tillverkningen av sistnämnda lok hade emellertid på grund av vid verkstäderna mellankommande omständigheter blivit så fördröjd, att loken ännu icke kunnat levereras till statens järnvägar — detta väntades ske först i början av år 1942 — än mindre provas i praktisk drift till utrönande av deras egenskaper och lämplighet för avsett ändamål. Vid sådant förhållande hade styrelsen ansett sig böra avvakta resultatet av denna provtjänst, innan några ytterligare lok av samma typ beställdes, och tillsvidare endast träffat avtal om tillverkning av förenämnda 12 D-lok. För slutlikvidering av dessa, vilka beräknades bli levererade under nästkommande budgetår, erfordrades ett anslag av (4,380,000 — 2,500,000) 1,880,000 kronor.

Styrelsen uttalar härefter, att det, under förutsättning att verkställda praktiska prov med förutnämnda tre i början av år 1942 leveransklara lok gäve ett nöjaktigt resultat, vore angeläget att snarast möjligt under år 1942 få

beställa det i föregående års plan ingående men ännu resterande antalet lok av nämnda typ.

På grund av den allttjämt växande trafiken vore emellertid, fortsätter styrelsen, behovet av dragkraft därmed icke på långt när tillgodosett, utan ytterligare minst ett 15-tal lok erfordrades enligt nu verkställda beräkningar. Härvid hade styrelsen för avsikt att delvis gå in för en ny typ, vilken vore avsedd att användas för såväl godståg som större personförande tåg å linjer med starka stigningar. Även från militärt håll hade uttalats önskemål om anskaffning av lok av sistnämnda typ.

Bristen på lok vore, anför styrelsen vidare, i själva verket för närvarande så stor, att en avsevärt mycket större ökning av antalet än det här föreslagna kunde vara motiverad. När styrelsen nu begränsat sig till att föreslå anskaffning av endast 15 lok utöver vad som återstode för att utfylla den för ett år sedan framlagda nyanskaffningsplanen om ett 20-tal lok, komme alltså, så länge statens järnvägar hade att fullgöra dem nu pålagda transportuppgifter, allttjämt endast det mest oundgängliga behovet att bli täckt. Risken för att lokparken efter återinträdet av mera normala förhållanden skulle framstå för stor, gjorde det å andra sidan angeläget, att all möjlig återhållsamhet nu iakttoges. I den mån trafiken framdeles skulle undergå sådan minskning, att de elektrolok, som nu anskaffades, icke skulle finna god användning å de redan elektrifierade linjerna, torde emellertid möjligheter till en utjämning förefinnas, allt eftersom elektrifieringen av nya bandelar fortskrede. Styrelsen erinrar i detta sammanhang om följande av departementschefen i 1941 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 3, punkt 20) gjorda uttalande:

Det senaste årets starka trafikökning å statens järnvägar torde i huvudsak bero på de särskilda förhållanden, som det pågående kriget framkallat. Sannolikt kommer trafiken — om icke förr så efter krigets slut — att åter nedgå och trafikutvecklingen därefter att försiggå i ungefär samma tempo som före kriget. Att anpassa lokparken till det senaste årets trafikomfattning skulle därför innebära en påtaglig risk för överdimensionering av dragkraften. Å andra sidan synes det vara av den största betydelse, att statens järnvägar under innevarande kritiska period kunna tillfredsställa de mycket stora krav, som ställas å desamma. Risken för en överinvestering av kapital i elektriska lok torde också, under förutsättning att elektrifieringen av järnvägsnätet kommer att fortsätta, kunna motverkas genom begränsningar i framtida nyanskaffning av elektrolok i samband med elektrifieringarna. Vanligen ingå nämligen i anslagen till elektrifiering av en viss linje även medel till elektriska lokomotiv, som skola ersätta de ånglok, varmed driften å linjen tidigare upprätthållits. Skulle nyanskaffningen visa sig ha varit för stor, torde sålunda en utjämning kunna ske genom en reducering av de av den fortsatta elektrifieringen eljest betingade lokbeställningarna.

I anslutning härtill uttalar styrelsen, att de anförda synpunkterna ägde sin giltighet även vid bedömande av den nu ifrågasatta lokanskaffningen.

Inberäknat de 8 lok, som inginge i den för ett år sedan framlagda anskaffningsplanen, men som av förut angivna anledning ännu icke kunnat beställas, skulle, meddelar styrelsen, sålunda under nästkommande år behöva träffas

anstalter för anskaffning av sammanlagt (8 + 15) 23 elektrollok. Dessa jämte viss erforderlig reservmateriel beräknades för närvarande betinga en kostnad av i runt tal 13 miljoner kronor, varav 3,800,000 kronor skulle behöva utbetalas under nästkommande budgetår, medan återstoden av kostnaderna skulle erläggas först i samband med att loken levererades, vilket beräknades ske under det därpå följande budgetåret.

Slutligen meddelar styrelsen, att visst tilläggsanslag erfordrades för nästkommande budgetår för att täcka uppkommen merkostnad för fyra tidigare beställda men ännu ej levererade lok, litt. H. Till dessa hade, erinrar styrelsen, 1940 års riksdag för budgetåret 1940/41 anvisat ett anslag av 600,000 kronor, varjämte riksdagen medgivit, att av ett för budgetåret 1938/39 beviljat anslag till anskaffning av lok för viss enskild järnväg ett belopp av 400,000 kronor finge användas för här ifrågavarande ändamål. För denna lokanskaffning hade sålunda hittills ställts till förfogande sammanlagt 1,000,000 kronor. På grund av i leveranskontrakten numera intagna, av tillverkarna fordrade klausuler om kompensation för under byggnadstiden inträdda löne- och materialprisstegringar komme emellertid kostnaderna för dessa lok att uppgå till cirka 1,200,000 kronor. Ett tilläggsanslag å 200,000 kronor vore alltså erforderligt.

Sammanlagt skulle sålunda för genomförande av det av järnvägsstyrelsen föreslagna anskaffningsprogrammet m. m. för nästkommande budgetår ett anslag erfordras av (1,880,000 + 3,800,000 + 200,000) i runt tal 6,000,000 kronor. Styrelsen hemställer om anvisande av detta belopp för nästa budgetår.

På grund av svårigheterna att på ett någorlunda tillfredsställande sätt avveckla den kraftiga trafikökningen vid statens järnvägar med det då förefintliga lokbeståndet framlades för 1941 års riksdag en plan för utökning av statens järnvägars lokpark. Planen, som av riksdagen lämnades utan erinran, innefattade anskaffning av ett 20-tal elektriska lok för en beräknad kostnad av 7,500,000 kronor. Av skäl, som järnvägsstyrelsen anför, ha emellertid avtal om tillverkning hittills träffats endast i fråga om 12 lok av standardtyp, vilka betinga en sammanlagd kostnad av 4,380,000 kronor. Då 2,500,000 kronor anvisats för lokanskaffning för innevarande budgetår, bör i enlighet med järnvägsstyrelsens nu gjorda hemställan ett belopp av (4,380,000 — 2,500,000) 1,880,000 kronor beräknas för nästa budgetår för att bestrida återstående kostnad för nämnda 12 lok.

*Departements-
chefen.*

Utöver de 8 lok, som ingå i den förut omnämnda planen och om vilkas tillverkning järnvägsstyrelsen ännu ej träffat avtal, anser järnvägsstyrelsen ytterligare minst 15 lok erforderliga. Den sammanlagda kostnaden för dessa 23 lok är beräknad till omkring 13,000,000 kronor. Av beloppet förutsätts 3,800,000 kronor vara behövliga under nästa budgetår.

En ytterligare utökning av statens järnvägars lokpark utöver den nästlidet är beslutade måste ingiva betänkligheter med hänsyn till ej blott de stora kapitalinvesteringar, varom här är fråga, utan även den påtagliga risk

för en överdimensionering av dragkraften, som — sett på längre sikt — uppstår, därest lokparken anpassas till den nu aktuella trafiksituationen. Såsom jag nästlidet år anförde vid anmälan av frågan om anslag för lokanskaffning, torde nämligen den starka trafikökningen å statens järnvägar i huvudsak bero på de särskilda förhållanden, som det pågående kriget framkallat. Sannolikt kommer trafiken efter krigets slut att åter nedgå och trafikutvecklingen därefter att försiggå i ungefär samma tempo som före kriget. Å andra sidan är det anledning antaga, att — i den mån krisförhållandena skärpas — kraven på ökade transportmöjligheter å statens järnvägar komma att än mer ökas. Härvidlag torde särskilt böra framhållas statens järnvägars stora betydelse för lösande av de svåra transportproblem, som uppkommit i samband med den pågående omställningen av landets bränsleförsörjning. Vidare bör erinras, att ytterligare inskränkningar i motortrafiken torde vara nödvändiga på grund av de ökade försörjningssvårigheterna med olja och gummiringar, varigenom en övergång i än större omfattning än hittills från landsvägstransporter till järnvägstransporter blir erforderlig.

Med hänsyn till här anförda förhållanden och då järnvägsstyrelsen meddelat, att den nu begärda utökningen av lokparken är erforderlig för att de mest oundgängliga behoven skola bliva täckta, anser jag det icke tillrådligt, att i nuvarande läge de förut anförda betänkligheterna mot anskaffningen få utgöra hinder för lokparkens utökning.

Jag tillstyrker alltså, att utöver de 8 lok, som ingå i den nästlidet år godkända planen, ytterligare 15 lok må av järnvägsstyrelsen anskaffas. Mot styrelsens hemställan, att av den för de 23 loken erforderliga kostnaden å 13,000,000 kronor ett belopp av 3,800,000 kronor inräknas i anslaget för nästa budgetår till elektriska lokomotiv, har jag icke något att erinra.

För tillgodoseende av det av järnvägsstyrelsen angivna medelsbehovet för att bestrida uppkomna merkostnader för 4 tidigare jämlikt medgivande av statsmakterna år 1940 beställda lok bör slutligen såsom järnvägsstyrelsen föreslagit i anslaget inräknas ett belopp av 200,000 kronor.

I enlighet med vad jag sålunda anfört bör anslaget till elektriska lokomotiv för nästa budgetår anvisas med det av järnvägsstyrelsen begärda beloppet av 6,000,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Elektriska lokomotiv* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 6,000,000.

14. Rälsbussar.

[29.] Till anskaffande av rälsbussar vid statens järnvägar hava medel å kapitalbudgeten tidigare anvisats vid två tillfällen. Sålunda hava till förvärv av dylika fordon för bland annat vissa införlivade enskilda järnvägar för budgetåret 1938/39 anvisats 700,000 kronor samt för budgetåret 1941/42

1,400,000 kronor. Eljest hava kostnaderna för rälsbussanskaffningar belastat statens järnvägars förnyelsefond.

Det för budgetåret 1941/42 anvisade anslaget avsåg inköp av ett 20-tal gengasdrivna rälsbussar samt ett 10-tal släpvagnar.

I sin förevarande skrivelse har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande å kapitalbudgeten för nästa budgetår av ett anslag å 1,500,000 kronor för anskaffning av ytterligare rälsbussar samt släpvagnar. Till stöd härför har styrelsen framhållit, att, då flytande bränsle fortfarande icke vore att påräkna, det vore synnerligen önskvärt, om anskaffningen av rälsbussar för gengasdrift och släpvagnar till dessa kunde få fortgå i ungefär hittillsvarande tempo. Medel borde därför ställas till förfogande för en ny beställning av 15 å 20 för gengasdrift anordnade boggirälsbussar samt ett 10-tal släpvagnar.

Rälsbussdrift har visat sig vara ur företagsekonomisk synpunkt fördelaktig särskilt å relativt svagt trafikerade linjer. En utvidgning av denna driftform synes därför lämplig. Då jag icke funnit något att erinra mot det av järnvägsstyrelsen härför åskade beloppet å 1,500,000 kronor, torde detsamma böra anvisas för nästa budgetår. Departements-
chefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Rälsbussar* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,500,000.

15. Person- och resgodsvagnar.

[30.] Till person- och resgodsvagnar ha under de senare åren anvisats följande belopp (kronor) nämligen

	å riksstaten	av förnyelse- fondsmedel	Summa
1937/38 resp. 1937	1,400,000	1,400,000	2,800,000
1938/39 » 1938	1,600,000	1,600,000	3,200,000
1939/40 » 1939	3,200,000	3,200,000	6,400,000
1940/41 » 1940	2,500,000	2,500,000	5,000,000
1941/42 » 1941	9,000,000	3,000,000	12,000,000

I sin skrivelse den 24 oktober 1941 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för nästa budgetår till fortsatta anskaffningar av person- och resgodsvagnar.

Styrelsen har därvid inledningsvis erinrat om att för de två första åren i den förut angivna perioden medelsanvisningarna, fränsett en av inträdd prisstegring betingad höjning av anslagsbeloppet för budgetåret 1938/39, skett i enlighet med en på förhand uppgjord femårsplan, vilken förutsatte en årlig anskaffning av ett 40-tal personvagnar samt ett visst antal elektromotorvagnar jämte släpvagnar, avsedda för lokaltrafiken omkring de större städerna. I denna plan hade för budgetåret 1939/40 vidtagits den ändringen,

att nämnda motorvagnar ansetts böra utgå och ersättas med för ändamålet bättre lämpade lokaltågsvagnar. Då dylika vagnar icke kommit till utförande under budgetåret 1938/39, hade för budgetåret 1939/40 anslag begärts till 40 lokaltågsvagnar. I enlighet härmed hade det under ifrågavarande rubrik anvisade anslagsbeloppet höjts till det dubbla mot året förut. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1940/41 hade järnvägsstyrelsen ansett sig böra fasthålla vid den sålunda ändrade anskaffningsplanen och i anslutning till denna hemställt om medel för ett 80-tal person- och resgodsvagnar även för sistnämnda år. Det av styrelsen sålunda begärda anslagsbeloppet, 7,000,000 kronor, hade emellertid i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag av riksdagen nedsatts till 5,000,000 kronor. På grund härav och då därjämte priset för person- och resgodsvagnar under de senaste åren stegrats ej oväsentligt, så att de beviljade anslagsbeloppen icke räckt till beställningar i från början avsedd omfattning, hade redan år 1940 en viss eftersläpning förelagat i fråga om personvagnanskaffningen. Detta förhållande hade gjort sig så mycket mer kännbart, som persontrafiken såväl fram till tidpunkten för stormaktskrigets utbrott som än mer under tiden därefter oavbrutet stigit.

Till närmare belysning av vad styrelsen sålunda framhållit har styrelsen hänvisat till de i 1941 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 3, punkt 22) i ämnet meddelade uppgifterna.

Styrelsen anför härefter:

För att åtminstone delvis kompensera den för låga vagnanskaffningen särskilt under år 1940, då av förut angivna skäl endast 54 vagnar mot 80 enligt styrelsens plan kunde beställas, och för att söka råda bot för de framför allt under sommaren nämnda år inträffade svåra tågförseningarna, vilka till stor del berott på den av brist på vagnar ofta vållade synnerligen svårartade trängseln i tågen samt omöjligheten att anordna behövliga dubblingståg, fann sig styrelsen nödsakad att för år 1941 hemställa om medel till ett sammanlagt belopp av 12,000,000 kronor, varigenom anskaffning skulle möjliggöras av i allt ett 100-tal vagnar. Denna hemställan blev av statsmakterna bifallen.

Nyssnämnda vagnar skola enligt de träffade avtalen successivt levereras under våren 1942 och kunna sålunda väntas vara tillgängliga, när 1942 års sommartrafik sätter in och ökar kraven på vagnutrymme. Det oaktat torde brist på personvagnmateriel alltjämt komma att göra sig gällande, för såvitt icke persontrafiken inom den närmaste tiden skulle komma att mera avsevärt nedgå, vilket emellertid inga tecken för närvarande tyda på. Med hänsyn härtill och då nyanskaffningen av personvagnar fortfarande är väsentligt lägre än stegringen i resefrekvensen — antalet sittplatser i 3:e klass har exempelvis från 1930 till 1940 stigit med omkring 50 %, under det att antalet resande nära fördubblats — finner styrelsen nödvändigt, att ytterligare ungefär lika många person- och resgodsvagnar beställas under år 1942 som under år 1941, och att för detta ändamål anslag i samma utsträckning ställes till förfogande som för det nu löpande året eller alltså sammanlagt å riksstaten och av förnyelsefondsmedel 12 miljoner kronor.

I första hand böra härvid anskaffas 3-klass boggivagnar, varav behovet är störst. Den för år 1942 uppgjorda nyanskaffningsplanen upptager i enlighet härmed ett 60-tal dylika vagnar av stål, avsedda för fjärrtrafiken och i övrigt lämpade för användning å huvudlinjerna även vid en planerad framtida ökning av tåghastigheten å dessa. Härigenom skulle erhållas cirka 5,000 nya

sittplatser. Någon ytterligare anskaffning av lokaltågsvagnar är däremot för närvarande icke erforderlig. Vidare anses böra anskaffas 7 kombinerade 3:e klass- och resgodsvagnar, 30 resgodsvagnar — varav 5 boggivagnar — samt 3 restaurangvagnar. Angivna nyanskaffning beräknas som redan framhållits betinga en kostnad av 12 miljoner kronor.

Av nyssnämnda belopp torde den mot den normala ersättningsanskaffningen svarande delen, enligt verkställd utredning 5,500,000 kronor, böra bestridas av förnyelsefondsmedel. Å riksstaten skulle sålunda behöva anvisas 6,500,000 kronor.

Under hänvisning till vad styrelsen sålunda anfört och med förmälan, att styrelsen hade för avsikt att i sitt förslag till förnyelsefondsstat för år 1942 under förevarande rubrik upptaga ett belopp av 5,500,000 kronor, hemställer styrelsen, att till person- och resgodsvagnar för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag anvisas av 6,500,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har funnit det nödvändigt, att 12,000,000 kronor beräknas jämväl för år 1942 för anskaffning av ett 100-tal nya person- och resgodsvagnar. Styrelsen räknar nämligen med att brist på dylika vagnar allttjämt kommer att göra sig gällande, för så vitt icke persontrafiken inom den närmaste tiden skulle komma att nedgå mera avsevärt. *Departements-
chefen.*

Ehuru onekligen visst fog finnes för styrelsens uppfattning, kunna emellertid å andra sidan skäl framföras, som enligt min mening tala för att nyan-skaffningarnas storlek i viss omfattning begränsas. Till en början må sålunda framhållas, att de av järnvägsstyrelsen avsedda nya vagnarna vid bifall till styrelsens förslag torde komma att levereras först på våren 1943. Skulle nu rådande onormala förhållanden vid nämnda tid allttjämt bestå, synes icke osannolikt, att en något minskad påfrestning i persontrafiken kommer att inträda till följd av den successiva nedpressning av den allmänna levnadsstandarden, som krisen framtvingar. Jämväl för den händelse att det nu pågående kriget skulle vara slut vid angivna tidpunkt, bör trafiken kunna förväntas bliva av mindre omfattning. Den starka trafikökningen beror nämligen till icke oväsentlig del på de av krisen framkallade särskilda förhållandena. I dylikt hänseende torde sålunda endast behöva pekas på den starka belastning å trafikapparaten, som de omfattande militärtransporterna innebära. Vid bedömandet av frågan om vagnparkens ökning bör vidare hållas i minnet, att den relativt stora nyanskaffning av vagnar, uppgående till ett 100-tal, som skett under år 1941 och som torde bliva successivt tillgänglig under instundande vår, kan antagas medföra, att svårigheterna att avveckla högtrafiken under sommarmånaderna skola i någon mån minskas. För en begränsning av det framlagda anskaffningsprogrammet tala slutligen de alltmera skärpta kraven på att statens investeringar inskränkas till vad som är oundgängligen nödvändigt.

Med hänsyn till här anförda förhållanden och då de olägenheter, som kunna uppkomma till följd av en något minskad anskaffning av vagnar, varom här är fråga, knappast torde kunna anses tillhöra de väsentliga av de svårigheter, som de nuvarande förhållandena medföra, har jag ansett mig böra

Kapitalbudgeten: bil. 4.

förorda en nedsättning av det av järnvägsstyrelsen äskade beloppet från 12,000,000 kronor till 7,500,000 kronor. Då någon ändring icke synes böra ske i fråga om det belopp, som styrelsen förutsatt skola utgå av förnyelsefondsmedel, skulle alltså det begärda riksstatsanslaget minskas från 6,500,000 kronor till 2,000,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Person- och resgodsvagnar* för budgetåret 1942/43
anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2,000,000.

16. Godsvagnar.

[31.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition den 17 oktober 1941, nr 305, framlagda förslag har riksdagen å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 till anskaffning av godsvagnar anvisat ett anslag av 7,800,000 kronor. Under hänvisning i övrigt till redogörelsen i propositionen torde jag här få erinra om att nämnda anskaffning ingår i en i propositionen framlagd plan, avseende anskaffning av omkring 1,450 godsvagnar för en sammanlagd kostnad av 19,100,000 kronor. Av detta belopp hava 5,700,000 kronor förutsatts skola bestridas av förnyelsefondsmedel, medan återstoden, 13,400,000 kronor, skulle anvisas såsom kapitalökningsanslag för budgetåren 1941/42 och 1942/43.

Då av sistnämnda belopp 7,800,000 kronor redan anvisats, skulle för fullföljande av anskaffningsprogrammet ett belopp av 5,600,000 kronor behöva anvisas för budgetåret 1942/43.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Godsvagnar* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 5,600,000.

Sjöfartsmateriel.**17. Ny tågfärja.**

[32.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1941 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 3, punkten 24) framlagda förslag anvisade riksdagen för budgetåret 1941/42 ett anslag å 4,000,000 kronor till byggande av en ny tågfärja, avsedd att ersätta den nuvarande tågfärjan Malmö å leden Malmö—Köpenhamn.

Sedan Kungl. Maj:t i proposition, nr 209, till 1941 års riksdag anmält, att infordrade anbud å den planerade tågfärjan givit vid handen, att kostnaden vid då rådande prisläge uppginge till lägst 5,200,000 kronor, bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att utan hinder av den sålunda uppkomna kostnadsökningen vidtaga erforderliga åtgärder för fartygsbyggets omedelbara påbörjande.

Under erinran härom har *järnvägsstyrelsen* i sin nu förevarande skrivelse hemställt om anvisande av medel för nästa budgetår för ifrågavarande tågfärja. Styrelsen har därvid meddelat, att styrelsen med inhemskt varv träffat överenskommelse om tågfärjans byggande till ett fastställt grundpris av 5,241,900 kronor. Den träffade överenskommelsen innehölle, anför styrelsen — liksom praktiskt taget alla numera träffade dylika avtal — en klausul, enligt vilken priset vid under byggnadstiden inträffande förändringar i timlöner och materialpriser skulle undergå en häremot svarande ändring. Storleken av ett för budgetåret 1942/43 erforderligt tilläggsanslag kunde på grund härav ännu icke exakt uppgivas. Efter nu gällande löne- och prislehållanden skulle färjan komma att betinga en kostnad av i runt tal 5,400,000 kronor, men en ytterligare prislehöjning vore enligt styrelsen icke utesluten. Med hänsyn härtill hade styrelsen uppskattat kostnaderna till i runt tal 5,500,000 kronor eller 1,500,000 kronor mer än det för ändamålet hittills beviljade anslaget.

Styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till ny tågfärja för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

Då kostnaderna för den nya tågfärjan torde, såvitt nu kan bedömas, komma att med omkring 1,500,000 kronor överstiga det härför ursprungligen beräknade beloppet å 4,000,000 kronor, synes förstnämnda belopp böra anvisas för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny tågfärja* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,500,000.

*Departements-
chefen.*

Statens vattenfallsverk.

Kraftverken.

I särskilda skrivelser den 21 augusti, den 25 september och den 3 december 1941 har vattenfallsstyrelsen framlagt förslag om beredande av anslag till kraftstationsföretag, vattenregleringar och distributionsanläggningar m. m. för budgetåret 1942/43. De äskade beloppen uppgå till sammanlagt 41,025,000 kronor. Till jämförelse må nämnas, att de för motsvarande ändamål å riksstaten för innevarande budgetår anvisade medlen uppgå till ett sammanlagt belopp av 22,500,000 kronor.

I statsverkspropositionen har sedan åtskilliga år tillbaka redogörelse lämnats rörande det aktuella läget å kraftförsörjningens område i landet. Då en dylik redogörelse, grundad på vattenfallsstyrelsens förenämnda skrivelse den 21 augusti 1941, finnes intagen i Kungl. Maj:ts proposition den 17 oktober 1941, nr 305, bil. 12, punkten 10, angående anslag till en ny kraftstation i Midskogsforsen, torde jag här endast behöva hänvisa till nämnda proposition.

På grund av det allmänna intresse, som frågan om ett utnyttjande av övre Norrlands vattenkrafttillgångar äger, torde jag i detta sammanhang få anmäla en av *Norrbottnens läns landsting* i skrivelse den 20 oktober 1941 gjord framställning om utredning beträffande frågan om en utbyggnad av Harpsprånget i Lule älv m. m.

I sin skrivelse har landstinget i huvudsak anfört följande:

Intet län i Sverige torde kunna uppvisa sådana tillgångar på naturprodukter som Norrbotten. Sålunda förefinnas skog, järnmalm och andra mineralämnen av skilda slag, och det har på sistone jämväl framkommit, att länet äger praktiskt taget outtömliga tillgångar på mossor och torv av sådan kvalitet, att en mångfald halvfabrikat därav skulle kunna framställas som underlag för därpå följande förädling. Härtill kan läggas, att Norrbotten äger vattenkrafttillgångar, som vid utbyggnad till kraftverk skulle kunna tillgodose långt gående krav på elektrisk energi. Trots allt detta av betydelse är Norrbotten likväl som helhet betraktad Sveriges fattigaste landsända och i sitt ekonomiska liv starkt beroende av växlande konjunkturer, då exportindustrin i länet är förhärskande. Anförda motsatsförhållanden skulle dock väsentligen kunna utjämnas, om länets naturtillgångar bättre utnyttjades för framställning av åtminstone halvfabrikat med avsättningsmöjlighet inom landet. Dessa fakta hava under årens lopp i en mångfald av skrivelser framförts till Kungl. Maj:t, skrivelser i vilka även hemställts om statsingripande på ett eller annat sätt för att råda bot på missförhållandena och samtidigt göra vårt land i högre grad självförsörjande, än vad det nu är.

Såsom resultat kan då även med tacksamhet antecknas det statliga ingripandet för att rädda träindustrin i Kalix-bygden och anvisande av medel

till Norrbottens järnverk i Luleå m. fl., åtgärder som av befolkningen hälsats med tillfredsställelse icke blott såsom ett steg i rätt riktning för tillgodoseende av allmänna intressen, utan även såsom en första etapp på vägen att tillskapa bättre ekonomiska förhållanden i Norrbotten.

Norrbottens läns landsting genom dess förvaltningsutskott ser sig likväl nödsakat att härmed ånyo vända sig till Kungl. Maj:t, denna gång med begäran, att snara åtgärder måtte vidtagas för att goda villkor tillskapas för industriföretag, som önska få fotfäste i länet. Det gäller därvid frågan om elektrisk energi, sedan staten numera så gott som helt övertagit denna länets angelägenhet. För en fortsatt industriell utveckling i länet — det gäller sådan av stora mått likaväl som småindustrien — är det nämligen framför allt nödvändigt, att elektrisk kraft i tillräcklig kvantitet och till billigast möjliga pris finnes att tillgå redan vid den tidpunkt, då ett nytt företag planeras. Så synes emellertid tyvärr icke för närvarande vara fallet, om det är riktigt vad som meddelats förvaltningsutskottet, nämligen att just nu all till buds stående kraft redan disponerats. Samtidigt ligger det antagandet nära till hands, att under nu rådande uppsving på det industriella området någon eller några storindustrier definitivt skulle vilja förlägga sin verksamhet till Norrbotten och tillgodogöra sig där förekommande naturaprodukter. Att under sådana förhållanden i hast utbygga kraftverk i takt med nya företag torde åter av lättförklarliga skäl vara hart när ogörligt, varför den mycket beklagliga situationen kan uppstå, att en planerad industri icke förlägges till Norrbotten i brist på elektrisk kraft. Om föreliggande problem ses i stort såsom en hela landet angående intressesak, påvisar det anförda i skarp belysning, att den politik, som tillämpats, att utbygga kraftverken blott i mån av förekommande kraftbehov eller i efterskott, måste betraktas som alltför försiktig och mindre förutseende. Då länets tillgodoseende med elektrisk kraft, såsom redan anförts, till övervägande del omhändertagits av staten, anser sig förvaltningsutskottet även kunna påfordra, att detta sker på ett i allo framsynt sätt, bl. a. så, att en betydande kvantitet kraft alltid förefinnes disponibel, dels som reserv vid eventuellt uppstående vattenbrist, dels och framför allt såsom beredskap för kommande industriföretag. En sådan politik skulle tillförsäkra industrispekulanter betryggande säkerhet för att kraft verkligen och i rätt tid erhålles till fasta priser, ett trygghetsmoment, som kan vara av avgörande betydelse. Nödvändigheten av att så sker kan bestyrkas med att Luleå Järnverks aktiebolag alltjämt icke kunnat slutföra bindande avtal för leverans av erforderlig kraft, ehuru väl byggnationen redan påbörjats, något som en enskild företagare aldrig skulle finna sig i. Redan år 1918 anvisade riksdagen medel för att igångsätta utbyggande av vattenkraften i Stora Lule älv med kraftstation i Harsprånget, och hava härför intill år 1922, då beslut fattades om utbyggandets ställande på framtiden, förbrukats c:a 9 miljoner kronor. Under sådana förhållanden synes det förvaltningsutskottet mest naturligt, att det sålunda investerade kapitalet levandegöres genom att arbetena vid denna kraftstation snarast fullföljas, då behov av större kvantitet elektrisk energi kan länkas komma att föreligga eller redan föreligger. Härom har även till 1941 års landsting inkommit en motion, som givit tinget anledning till att åt förvaltningsutskottet uppdraga att till Kungl. Maj:t avlåta denna framställning. Huruvida den begärda och i så hög grad erforderliga reservkraften lämpligen bör anskaffas från Harsprånget eller annan länets kraftstation — förvaltningsutskottet har meddelats, att möjlighet bl. a. finnes för ytterligare aggregat i Porjus — kan icke bedömas och är för utskottet icke av avgörande betydelse, då, såsom redan framhållits, utskottet lägger huvudvikten vid att snara åtgärder vidtagas för att kraft kan tillhandahållas i syfte att underlätta och möjliggöra uppkomsten av nya industrier i Norrbotten.

Till slut vill förvaltningsutskottet även beröra taxefrågan. Vattenfallsstyrelsen har som »lågt» betecknat ett pris av sex tiondels öre per kWh, som ställts i utsikt för Norrbottens Järnverks aktiebolag. Till utskottets kännedom har dock kommit, att åtminstone före nu pågående krig i Norge och Finland tillämpats ungefär halva angivna pris. Skulle så även bliva fallet efter kriget, kunna de till synes relativt höga priserna i Sverige lätt giva anledning till den reflexionen, att nu tillämpade prispolitik blir en fiende till den industriella utvecklingen i Norrbotten. Det har även uppgivits, att en storindustri tidigare med anledning av kraftpriserna i Norrbotten definitivt överflyttat till Norge. Såvitt förvaltningsutskottet rätt kan bedöma nu rådande förhållanden, torde dock, sedan vattenkrafttillgången avsevärt ökats efter nu genomförda regleringsarbeten vid Stora Lule älv, elektrisk energi i Norrbotten fortsättningsvis kunna tillhandahållas till priser, som stå i paritet med dem i våra grannländer.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer landstinget, att Kungl. Maj:t måtte *dels* för 1942 års riksdag framlägga förslag om utbyggande av vattenfall i den utsträckning, att icke blott Norrbottens just nu föreliggande behov av elektrisk kraft tillfullo tillgodoses, utan även en betydande kraftreserv alltid förefinnes för kommande industriföretag, *dels* föranstalta om en allsidig utredning beträffande lämpligheten av att för ändamålet fullfölja utbyggnaden av vattenkraften i Stora Lule älv med kraftstation i Harsprånget och *dels* för underlättande av att industriföretag förläggas till bland annat Norrbotten anmana vattenfallsstyrelsen övergå till eller för fastställelse föreslå med grannländerna konkurrenskraftiga kraftpriser, även om den hittills goda förräntningen av kraftverken därigenom något nedsättes.

Över framställningen har *vattenfallsstyrelsen* den 10 december 1941 avgivit utlåtande. Under hänvisning i övrigt till utlåtandet torde jag här endast få återgiva detsamma i följande delar:

Storleken och användningen av kraftproduktionen i Porjus.

Kraftproduktionen vid Porjus kraftverk och dess fördelning på olika ändamål anges nedan i miljoner kilowattimmar per år för början av oktober åren 1939 och 1941, varjämte även uppgift lämnas om de beräknade värdena för samma tidpunkt år 1943.

	Okt. 1939	Okt. 1941	Okt. 1943
	Milj. kWh/år	Milj. kWh/år	Milj. kWh/år
För statsändamål (järnvägar och försvar) ..	90	100	120
» malmfälten med närliggande samhällen	85	90	95
» industri i kustlandet	30	30	35
» slutna samhällen i kustlandet	15	20	25
» landsbygdens allmänna behov	10	10	15
» Porjus smältverk och Porjus samhälle	35	70	70
» Norrbottens Järnverks AB	— 35	— 70	170
» konsumtion utanför Norrbotten	— 275	— 380	— 220
Summa	540	700	750

Vad angår förbrukningen för statliga, industriella och allmänna ändamål, är ökningen relativt normal. Det har icke under den gångna tiden varit någon svårighet att tillgodose dessa behov. Icke heller behöver man befara någ-

ra svårigheter för framtiden. Däremot är ökningen för den elektrotermiska industrien exceptionellt hög.

Av sammanställningen framgår, hurusom den ökade konsumtionen inom Norrbotten tillgodoses dels genom ökning av kraftproduktionen i Porjus, vilken åstadkommes genom nya regleringsåtgärder samt höjning av dämningen i Porjus, dels genom begränsning av det kraftbelopp, som från Norrbotten överföres söderut. Även efter den stora belastningsökning, som väntas i Norrbotten år 1943 — efter det att järnverket till fullo tagit sin kraft i anspråk — kommer betydande del av kraftproduktionen i Porjus, nämligen icke mindre än 220 miljoner kilowattimmar per år, att användas söder om Norrbotten.

Tillgodosendets av nya kraftbehov från sydligare vattendrag.

I den mån det åtgår ytterligare kraft för behov inom Norrbotten, minskas automatiskt leveransen av Porjuskraft utanför länet. Den exporterade Norrbottenkraften användes nu huvudsakligen inom industriområdena omkring Örnsköldsvik och Ångermanälven samt inom mellersta Sverige och bör sedermera för nämnda ändamål ersättas med kraft från Indalsälven. Det är sålunda icke behövt, att det just inom Norrbotten utbygges ny vattenkraft för tillgodosende av nya norrbottniska kraftbehov. Detta har redan framhållits i vattenfallsstyrelsens underdåniga yttrande av den 8 oktober 1941 rörande det nya järnverket i Luleå. Det är tvärtom ur alla praktiska och ekonomiska synpunkter naturligt, att utbyggandet av ny kraft verkställes i sydligare vattendrag och närmare de områden, där den från Norrbotten utförda Porjuskraften nu användes.

Harsprånget.

U t b y g g n a d s t i d e n.

En utbyggnad av Harsprånget kan näppeligen genomföras på kortare tid än fem år. Det finns sålunda mycket liten utsikt till att den kommer till användning under krigstiden, och när kriget slutar, inträder sannolikt en period med överskott på kraft liksom efter förra världskriget. Det är under sådana förhållanden förenat med mycket stora ekonomiska risker att nu påbörja en utbyggnad av Harsprånget. Dels bli kostnaderna under rådande dyrtid med nödvändighet mycket höga, dels får man räkna med, att kraften under lång tid efter anläggningens färdigställande blir oanvänd.

K r a f t ö v e r f ö r i n g e n.

Om Harsprånget utbygges, kan vattenfallsstyrelsen icke låta det väldiga kraftbeloppet ligga outnyttjat, utan det måste till övervägande delen överföras söderut förbi Indalsälven till mellersta Sverige. Med nu rådande brist på koppar och aluminium stöter det emellertid på praktiskt taget oöverstigliga hinder att få ledningsmateriel för den 500 kilometer långa ledningen från Harsprånget till Indalsälven. Även om kriget skulle vara mer än fem år ytterligare, så skulle det med all sannolikhet på grund av brist på ledningsmateriel icke bli möjligt att utnyttja kraften från Harsprånget.

M o t i v e n f ö r 1918 års u t b y g g n a d.

Det frågas rätt ofta, varför vattenfallsstyrelsen påbörjade 1918 års utbyggnad vid Harsprånget, och om icke de skäl, som då föranledde en utbyggnad, äro bärande även nu. Man skulle kanske kunna åtnöja sig med den förklaringen, att igångsättningen av Harsprångsutbyggnaden var ett av de misstag, som begingos under det förra världskriget. Men det torde icke skada att något närmare skärskåda problemet.

Harsprångsutbyggnaden beslöts våren 1918 på grund av bristen på kväveämnen inom landet. På den tiden ansågs det lämpligt att vid tillverkning av

kväveprodukter använda den norska Birkeland-Eydemetoden, som krävde mycket stora kraftbelopp. Staten ägde då endast en mindre del av sina nuvarande krafttillgångar i mellersta Norrland. Harsprånget var därför det enda vattenfall, som kunde komma i fråga.

Kväveindustrien ansågs därjämte kunna särskilt väl bidra till utnyttjandet av Harsprånget, därför att den huvudsakliga råvaran, kvävet, togs ur luften, medan kraften skulle tagas ur vattnet. Industrien kunde förläggas nära fallet utan dyrbara överföringsledningar.

Huvudparten av kraften från Harsprånget skulle användas för kväveindustrien, en mindre del för järnindustri. Hade det endast gällt den senare, kunde man ha åtnöjt sig med en fortsatt utbyggnad av Porjus.

Motiven för nedläggandet.

Några år efter det Harsprånget påbörjats, kunde man närmare överblicka de nya uppfinningar och metoder inom kväveområdet, som tillkommit under krigs- och de första efterkrigsåren. Man fann då, att Birkeland-Eydemetoden hade distanserats. De nya metoderna krävde avsevärt mycket mindre kraft än Birkeland-Eydemetoden. Följden blev, att planerna på utbyggnad av en kväveindustri vid Harsprånget icke fullföljdes. Kväveindustrien har sedermera i stort sett koncentrerats till Ljungan och baserats på därvarande krafttillgångar med något tillskott från Indalsälven.

Värdet av de vid Harsprånget utförda anläggningarna.

I landstingets skrivelse anföres, att man genom att utbygga Harsprånget skulle levandegöra det kapital på cirka 9 miljoner kronor, som redan nedlagts vid Harsprånget.

Därtill må genmälas, att man bör akta sig för att kasta ut goda pengar efter dåliga, och de pengar, som nedlades vid Harsprånget under åren 1918—1923, voro dåliga pengar. Alla arbeten och materialanskaffningar blevo på grund av det höga prisläget synnerligen dyrbara. Enligt officiella siffror voro byggnadskostnaderna vid vattenkraftanläggningar under den tid, då Harsprångsarbetena pågingo, ungefär 2.3 gånger så höga som i medeltal under 1930-talet. Redan på den grund har värdet av de i Harsprånget nedlagda 9.5 miljonerna reducerats till cirka 4 miljoner kronor. Men värdet av anläggningarna har ytterligare nedgått. Egna hemmen, som voro primitivt byggda och som började angripas av röta, ha förflyttats till annan plats. Där ha de visserligen kommit till nyttig användning, men försäljningsvärdet blev mycket lågt. Maskiner, förrådsmateriel, järnvägsräls samt vissa delar av ledningsnäten för elektricitet, tryckluft och vatten ha likaledes borttagits och med ett lågt restvärde disponerats på annat håll. Med tunnelsprängningsteknikens nuvarande ståndpunkt bliva sannolikt vissa sänken, som påbörjats, icke behövliga. Även på grund av andra framsteg inom tekniken kommer utbyggnaden att verkställas på annat sätt än man tänkte sig för 20 år sedan. Därför bli de kostnader, som nedlagts på projekt och planläggning samt på vissa förarbeten och sänken, värdelösa. Följden är, att de påbörjade anläggningarna i Harsprånget enligt 1937 års penningvärde icke kunna sättas högre värde än 1.5 å 2.0 miljoner kronor. Detta har redan tidigare konstaterats, och det investerade kapitalet på 9.5 miljoner kronor kan anses i bokföringen reducerat

genom direkta avskrivningar	med 2.5 miljoner kronor
» förnyelsefondsavsättningar	» 2.0 » »
» andel i värdeminskningsskonto ..	» 3.0 » »

Summa 7.5 miljoner kronor

så att Harsprångsanläggningarna nu skulle vara bokförda i ett nettovärde av endast 2.0 miljoner kronor.

Man kan icke genom återupptagande av utbyggnaden levandegöra mer än 1.5 å 2.0 miljoner kronor.

Kostnaden för kraft från Harsprånget, jämförd med mellannorrländsk kraft.

Sist men icke minst må här framhållas, att man inom Norrbotten synes överskatta kostnaden för tillgodogörandet av vattenfallen i mellersta Norrland och sannolikt något underskatta kostnaden för utbyggandet av Harsprånget.

Den fallhöjd, som skall utnyttjas, är visserligen hög, närmare angivet 104 meter, men för att den skall koncentreras till en anläggning, kräves dels en mycket hög damm — på högsta punkten 40 meter — genom vilken den 26 meter höga och 4.5 kilometer långa forssträckan mellan avloppet i Porjus och kraftstationen i Harsprånget indämmas, dels en avloppstunnel av 5 kilometers längd för avbördandet av vattnet från kraftstationen på lämplig punkt nedanför den utnyttjade fallsträckan. Harsprånget är sålunda icke ett koncentrerat fallstup som Tännforsen eller en kort och brant fallsträcka såsom Krångedefallen, Hammarforsen och Stadsforsen, utan en långsträckt forssträcka, varav endast en mindre del är koncentrerad till det bekanta stupet.

Det torde vara lämpligt att belysa den inbördes konkurrenskraften mellan de mellannorrländska fallen och Harsprånget med några siffror.

Stadsforsen, som utbyggts under åren 1936—1939, har per kilowatt ekvivalent årseffekt kostat icke fullt 300 kronor. Vid 1937 års penningvärde skulle Midskog kosta något över 300 kronor per kilowatt årseffekt. Även andra fall i Indalsälven kunna vid 1937 års penningvärde utbyggas för 325 å 350 kronor per kilowatt årseffekt. Staten äger därjämte en del mycket goda fall i nedre Angermanälven och nedre Fjällsjö älv.

Överföring från Harsprånget till Indalsälven kostar vid 220,000 volt, vilket är den högsta spänning, som just nu kan komma ifråga, cirka 150 kronor per kilowatt vid 1937 års förhållanden.

Om det skulle löna sig att för kraftbehov i mellersta Sverige gå förbi Indalsälven ända upp till Harsprånget — och en sådan användning av Harsprånget måste man enligt vad förut anförts anse ofrånkomlig — så borde de nytillkommande kostnaderna för utbyggnaden av Harsprånget vara högst (325 å 350) — 150 = 175 å 200 kronor per kilowatt vid 1937 års penningvärde.

Enligt de siffror, som år 1918 framlades för riksdagen, skulle en utbyggnad av Harsprånget kostat 32,200,000 kronor vid 1913 års penningvärde. Göres avdrag för de redan utförda anläggningarna, kommer man till 285 kronor per kilowatt, fortfarande vid 1913 års penningvärde.

Vid 1937 års penningvärde, som här lagts till grund för jämförelsen, torde kostnaden bli högre. Enligt den index, som beräknats till ledning för taxeringen, var år 1937 kostnaden för större kraftanläggningar 46 procent högre än år 1913, varvid hänsyn tagits såväl till fördyringar genom högre arbetslöner, materialkostnader och frakter m. m., som till besparing genom modernare arbetsmetoder, större maskinaggregat och dylikt. Även om det antages, att man skulle kunna pressa ned den nytillkommande kostnaden till 1913 års värde, det vill säga 285 kronor per kilowatt genom förenklade konstruktioner, genom exceptionella förbättringar av arbetsmaskiner och arbetsmetoder samt genom utbyggnad av Harsprånget för dubbla den ursprungligen avsedda effekten, sålunda 210,000 kilowatt, så skulle ändå kostnaden för Harsprångskraften ligga betydligt över det vid leverans till mellersta Sverige konkurrenskraftiga beloppet av 175 å 200 kronor vid 1937 års penningvärde.

Möjligheterna för utvidgning av Porjus.

Som alternativ till Harsprångsutbyggnaden nämner landstinget en fortsatt utbyggnad av Porjus. Härtill må anföras, att Porjus visserligen försetts med vissa anordningar för ett framtida aggregat nr 9, men att detta icke bör insättas förrän i en framtid, när regleringen av Lule älv genomförts mera fullständigt. Vid den fullständiga regleringen erfordras det nya ödemarksanläggningar av stor omfattning i en ny gren av Lule älvs källflöden, nämligen Satisjauregrenen. Vattenfallsstyrelsen har icke för avsikt att nu föreslå någon utvidgning av Porjus med ett nytt maskinaggregat eller någon reglering av Satisjauregrenen. — — —

Utbyggnadstiden för mellannorländsk kraft och Luleälvs kraft.

Även om det sålunda icke är lämpligt att tillsvidare påbörja några nya utbyggnader i Lule älv, så behöver icke kraftförsörjningen inom Norrbotten bli lidande därav. Såsom förut angivits, kan man för behov inom Norrbotten använda den Porjuskraft, som nu i stor utsträckning exporteras söderut, i den mån nämligen denna exportkraft på de nuvarande användningsplatserna hinner ersättas med mellannorländsk vattenkraft. Utbyggnad av sådan kraft kan ske snabbare än utbyggnad av Harsprånget eller

Sammanfattningsvis har vattenfallsstyrelsen anfört följande.

Det vore absolut olämpligt att nu påbörja någon utbyggnad av Harsprånget.

En fortsatt utbyggnad av Porjus borde icke ske, förrän reglering av Satisjauregrenen ägt rum, men denna krävde långvarig domstolsbehandling samt omfattande och dyrbara arbeten och torde i avsevärd grad påverka flottning och fiske. Den betraktades därför av vattenfallsstyrelsen som en framtidsak.

Nya kraftbehov i Norrbotten borde tillgodoses från Porjus nuvarande utbyggnader genom att Porjuskraft, som nu överfördes söderut till mellersta Norrland och mellersta Sverige, ersattes med ny kraft från de mellannorländska vattenfallen.

Den kraftmarginal, som borde finnas för nya förbrukningsändamål, kunde icke — åtminstone under kriget — fastläggas länsvis utan finge betraktas som en landsfråga, eftersom krafthushållningen vore en för landet gemensam angelägenhet och kraften måste över det förefintliga stamlinjenätet vid varje särskild tidpunkt dirigeras dit, där den bäst behövdes.

Kraftpriset i Norrbotten för elektrotermisk och elektrokemisk kraft kunde icke lämpligen baseras på förhållandena i Norge och Finland utan finge likasom hittills grundas på självkostnaden för vattenkraften i Norrbotten. Då det icke kunde förutses, om en framtida utbyggnad av Harsprånget komme att medföra en höjning eller en sänkning av självkostnadsnivån, borde kostnaden för Porjuskraften bli avgörande liksom hittills. Om statligt stöd erfordrades för ny industri, borde särskilt anslag beviljas.

Under återopande av det anförda har styrelsen som sin mening uttalat, att landstingets framställning icke borde föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Då jag anser mig i huvudsak kunna ansluta mig till de av vattenfallsstyrelsen anförda synpunkterna på de av Norrbottens läns landsting i dess skrivelse framlagda spörsmålen, hemställer jag, att framställningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. *Departements-
chefen.*

Trollhätte kraftverk.

1. Ny kraftstation i Trollhättan.

[33.] För byggande av en ny kraftstation vid Hojums varp i Trollhättan har riksdagen för budgetåren 1938/39—1941/42 anvisat anslag å respektive 1,000,000 kronor, 4,000,000 kronor, 6,500,000 kronor och 5,000,000 kronor, eller tillhoppa 16,500,000 kronor.

Kraftstationen är avsedd att utnyttja den ökade vattenmängd, som genom Vänerns reglering kan uttagas vid Trollhättan. Enligt ett av vattenfallsstyrelsen utarbetat förslag, närmare återgivet i propositionen nr 48 till 1938 års riksdag, till vilken proposition jag hänvisar, skulle anläggningen till en början utrustas med två maskinaggregat, vartdera för en vattenförbrukning av omkring 135 kubikmeter i sekunden. I sin skrivelse hösten 1940 om fortsatt anslag till anläggningen beräknade vattenfallsstyrelsen kostnaden för kraftstationen vid dåvarande prisläge till 17,800,000 kronor, däri icke inräknade kostnader för försvarsanordningar.

I sin nu förevarande skrivelse har *vattenfallsstyrelsen* meddelat, att vattenbyggnadsarbetena för den nya kraftstationen i Trollhättan till största delen slutförts. Den första turbinen vore i det närmaste färdig, och montaget av den första generatoren hade påbörjats. Enligt beräkning komme det första aggregatet att tagas i drift under december månad 1941. Vid det andra aggregatet påginge montaget av turbinen. Detta aggregat väntades bliva driftfärdigt under sommaren 1942.

Kostnaden för kraftstationen exklusive försvarsåtgärder beräknar styrelsen med utgångspunkt från i maj månad 1941 rådande priser till 18,620,000 kronor. I jämförelse med den i 1941 års statsverksproposition angivna slutsumman, 17,800,000 kronor, föreligger alltså en ökning av 820,000 kronor, beroende på enligt vad styrelsen meddelar ytterligare höjda löner och materialpriser. Då tidigare anvisats 16,500,000 kronor, skulle för färdigställande av kraftstationen alltså erfordras 2,120,000 kronor. Med hänsyn till väntad fortsatt stegring av kostnaderna beräknar emellertid styrelsen det erforderliga beloppet till 2,400,000 kronor.

Styrelsen hemställer om anvisande av sistnämnda belopp å riksstaten för budgetåret 1942/43.

För återstående arbeten å den nya kraftstationen vid Hojums varp i Trollhättan beräknar vattenfallsstyrelsen ett belopp av 2,400,000 kronor vara er- *Departements-
chefen.*

forderligt. Då styrelsens beräkningar icke givit mig anledning till erinran, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny kraftstation i Trollhättan* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2,400,000.

Norrländska kraftverken.

2. Kraftstation vid Torpshammar.

[34.] Till byggande av en ny kraftstation vid Torpshammar har riksdagen för budgetåren 1938/39—1941/42 anvisat anslag å respektive 300,000 kronor, 1,500,000 kronor, 7,000,000 kronor och 6,000,000 kronor, eller sammanlagt 14,800,000 kronor.

Utbyggnaden av kraftstationen avser att motsvara en uttagning av omkring 90 kubikmeter vatten per sekund. För att kraftproduktionen skall kunna koncentreras huvudsakligen till vinterhalvåret och dessutom till sådana tider av dygnet, då effektbehovet är störst, skall fallet utbyggas med hög verkningsgrad. Den totala effekten hos anläggningen med två aggregat är beräknad till 90,000 kW. Stationen beräknas stå färdig att tagas i bruk med ett maskinaggregat i slutet av år 1943. Beträffande arbetena med anläggningen i övrigt torde jag få hänvisa till redogörelsen härför i 1941 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 3, punkten 27).

Vattenfallsstyrelsen beräknade hösten 1940 vid då rådande prisläge kostnaden för anläggningen med vattenbyggnader för två maskinaggregat men med endast ett aggregat installerat till 24,600,000 kronor, däri icke inräknade kostnader för försvarsanordningar.

I sin skrivelse den 21 augusti 1941 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för arbetenas fortsättande enligt uppgjord plan.

Styrelsen har beträffande arbetena meddelat, att byggandet av dammen vid Grönsta fortginge planenligt. Utskovspartiet i mitten av dammen vore färdigställt, och Gimåns vatten framläpptes nu genom dess bottenutskov, varigenom byggnadsgrunden för den fasta dammen överallt blivit tillgänglig för bedrivande av arbeten såväl på den tätande betongkärnan som med anbringande av den tätande och stödjande jord- och stenfyllningen. Sprängningsarbetena påginge för schaktet till tilloppstubern samt för kraftstationen. Av den 4,800 meter långa avloppstunneln hade 1,900 meter blivit utsprängda. Turbin med tub, generator, transformator och ställverk för det första aggregatet hade beställts liksom även dammluckor i kraftverksdammen.

Styrelsen meddelar, att av det för arbetets färdigställande behövliga beloppet å 9,800,000 kronor ett anslag av 7,500,000 kronor erfordrades för budgetåret 1942/43. Styrelsen hemställer om anvisande av detta belopp.

I skrivelse den 3 december 1941 har vattenfallsstyrelsen anfört, att det befunnits motiverat, att förse Torpshammars kraftstation med skyddsanord-

ningar mot anfall från luften i samma omfattning som skett i fråga om Stadsforsens kraftstation. Torpshammars kraftstation bleve nämligen med hänsyn till storleksordning och läge av väsentlig betydelse för landets kraftförsörjning. Styrelsen anför i ämnet:

Själva generatorstationen blir belägen djupt nere i berget och är därigenom väl skyddad mot direkt bombnedslag. För ett fullgott luftskydd erfordras emellertid dessutom, att vattenintag och kontrollrum m. m., som äro belägna ovan jord, förses med bombskyddstak. Kostnaden för ett dylikt skyddstak har beräknats till 400,000 kronor.

Enligt vid olika tidpunkter av Kungl. Maj:t och riksdagen lämnade medgivanden har vattenfallsstyrelsen berättigats att av driftmedel och likvida medel, som uppkommit genom avsättningar till förnyelsefond, för civiltekniska luftskyddsåtgärder använda ett belopp av inalles 8,690,000 kronor. Dessa medel ha beviljats för anläggningar, som utförts eller påbörjats tidigare än Torpshammar. Av beloppet ha c:a 6,700,000 kronor tagits i anspråk och även återstoden beräknas bliva erforderlig för nyssnämnda anläggningar. Till bombskyddstaket i Torpshammar erfordras därför nya medel. Arbetet är av den art, att kostnaden bör täckas med likvida medel, som uppstått genom avsättning till förnyelsefond.

För ett fortsättande enligt tidigare framlagd plan av arbetena på den nya kraftstationen vid Torpshammar erfordras enligt vattenfallsstyrelsens beräkningar ett anslag för nästa budgetår av 7,500,000 kronor. Mot storleken av detta belopp har jag icke något att erinra. *Departements-
chefen.*

I planen för utbyggnaden av Torpshammarfallet har förutsatts, att kraftstationen skulle förses med erforderliga anordningar för skydd mot anfall från luften. Den av vattenfallsstyrelsen härför beräknade kostnaden, 400,000 kronor, ingår emellertid icke i de tidigare för byggnadsföretaget angivna kostnadskalkylerna. Kraftstationsbygget har nu fortskridit så långt, att utförandet av skyddsanordningarna böra påbörjas och medel för ändamålet ställas till styrelsens förfogande. Dessa böra i likhet med vad som skett i tidigare fall, när medel ställts till förfogande för fasta skyddsanordningar vid statens kraftstationsanläggningar, utgå av kapitalmedel. Vid dylikt förhållande och då anslag för fortsatta arbeten i övrigt å Torpshammars kraftstation i allt fall behöva anvisas för nästa budgetår, synes kostnaden för nu ifrågakommande skyddsanordningar lämpligen kunna inräknas i anslaget för budgetåret 1942/43. Anslaget skulle i dylikt fall behöva anvisas med 7,900,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation vid Torpshammar* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 7,900,000.

3. Kraftstation i Midskogsforsen.

[35.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition den 17 oktober 1941, nr 305, framlagda förslag (bil. 12, punkten 10) har riksdagen å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat ett begynnelseanslag av

6,000,000 kronor för anläggande av en kraftstation i Midskogsforsen. Då i propositionen förutsatts, att av den beräknade byggnadskostnaden, omkring 32,500,000 kronor, ett anslag av 12,000,000 kronor skulle anvisas för nästa budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation i Midskogsforsen* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 12,000,000.

4. Kraftstation vid Leringsforsen.

[36.] I skrivelse den 3 december 1941 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt om anslag till byggande av en ny mindre kraftstation vid Leringsforsen i Gimån. Redan i sin skrivelse den 21 augusti 1941 med begäran om anslag för budgetåret 1942/43 till fortsatt utbyggnad av kraftstationer och till vattenregleringsföretag meddelade styrelsen sin avsikt att senare inkomma med hemställan om anslag till byggande av en ny mindre kraftstation, som snabbt kunde färdigställas. I sin nu förevarande skrivelse upplyser styrelsen, att den nya kraftstationen vore avsedd att byggas vid Leringsforsen. I anslutning härtill anför styrelsen:

Genom den uppdämning av sjön Leringen och Holmsjön, som erfordras för Gimåns reglering, ökas höjden av Leringsforsen till 16.3 m vid fyllt magasin; vid tomt magasin blir fallhöjden 7.1 m. Vattnet vid Leringsforsen blir reglerat i samma vidsträckta grad som vid Torpshammar och blir sålunda i huvudsak koncentrerat till hösten och vintern. En utbyggnad av fallet i samband med Torpshammar medför uppenbara fördelar ur administrativ synpunkt. Den kan medhinnas till den tidpunkt, då Torpshammaranläggningen beräknas bli färdig, nämligen hösten 1943.

Kraftstationens huvudanordning skulle bli följande. Till det i regleringsdammen under utförande varande utskovspartiet anslutes ett tubintag. Från detta ledes drivvattnet genom en c:a 50 m lång betongtub till maskinstationen, i vilken ett maskinaggregat installeras, avsett för en vattenförbrukning av omkring 50 m³/s. Från maskinstationen återledes vattnet genom en c:a 600 m lång avloppskanal till Gimån. Den uttagbara effekten varierar proportionellt med fallhöjden. Vid en generatoreffekt av c:a 7,000 kW vid högsta fallhöjd kommer stationen att kunna producera en energimängd av c:a 30 milj. kWh per år.

Kostnaderna för kraftstationen beräknar styrelsen vid nuvarande prisnivå uppgå till 2.75 milj. kronor enligt följande fördelning:

	Kronor.
Intag, tub och maskinstation	650,000
Avloppskanal	350,000
Turbin	500,000
Generator samt övrig elektr. utrustning	900,000
Administration och diverse, 15 procent	350,000

Summa kronor 2,750,000.

Av beloppet erfordras, meddelar styrelsen, under budgetåret 1942/43 2,350,000 kronor. Styrelsen hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Med den nu föreslagna kraftstationen vid Leringsforsen avser vattenfallsstyrelsen att utnyttja den uppdamning av sjöarna Leringen och Holmsjön, som företagits för att öka kraftutvinningen vid Torpshammars kraftverk. Kostnaderna för utbyggnaden äro såsom framgår av den föreliggande utredningen relativt ringa, och enligt vattenfallsstyrelsens mening erbjuder en utbyggnad av forsen i samband med utbyggnaden av Torpshammar uppenbara fördelar. Kostnaden för den erhållna kraften kan beräknas bliva av ungefär samma storleksordning som kostnaden för kraften från Torpshammarstationen. Jag har på grund av dessa omständigheter intet att invända mot vattenfallsstyrelsens förslag, att en kraftstation utbygges vid Leringsforsen och att av den beräknade byggnadskostnaden, 2,750,000 kronor, det för arbetenas påbörjande erforderliga beloppet av 2,350,000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation vid Leringsforsen* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2,350,000.

5. Reglering av Holmsjön och Leringen i Ljungans vattensystem.

[37.] I samband med förvärvet år 1937 av Torpshammarfallet erhöll kronan, bland annat, viss vattenrätt i Gimån och Ljungan. Enligt det kontrakt, som låg till grund för överlåtelsen, skulle kronan och säljarna samarbeta för genomförande av årsreglering av vattenavrinningen i Gimån genom inrättande och utnyttjande av regleringsmagasin i såväl Holmsjön och Leringen som ovanför liggande sjöar. Kontrahenternas ömsesidiga skyldighet att bidra till åtgärderna för utjämning av vattenföringen i Gimån skulle emellertid vara begränsad till åtgärder, som visade sig erforderliga för en utjämning upp till 40 kubikmeter per sekund vid Leringens utlopp. Kontraktet förutsatte, att reglering i första hand skulle ske av Holmsjön och Leringen och därefter av högre upp belägna sjöar. Arbetena för regleringen av förstnämnda två sjöar skulle bedrivas så, att regleringen vore fullt genomförd samtidigt med att den planerade kraftstationen vid Torpshammar vore färdig. Kostnaderna för regleringarnas genomförande ävensom årskostnaderna för drift och underhåll skulle betalas av kronan till 85 procent och av säljarna till 15 procent. Denna kostnadsfördelning grundades på den förutsättningen, att regleringshöjden i Holmsjön skulle bliva 3.5 meter och i Leringen 4 meter.

Arbetena för reglering av Holmsjön påbörjades år 1938, sedan samma års riksdag för ändamålet anvisat ett anslag av 400,000 kronor. Till fortsättning av arbetena anvisades därefter av 1939 års riksdag 500,000 kronor.

Till Leringens reglering anvisades anslag första gången av 1940 års lagtima riksdag. Anslaget, som avsåg undersökningar och förberedande arbeten, utgjorde 200,000 kronor.

Under rubrik Reglering av Holmsjön och Leringen i Ljungans vattensystem anvisade riksdagen för innevarande budgetår ett anslag av 2,000,000 kronor. Sammanlagt ha för dessa sjöars reglering alltså beviljats 3,100,000 kronor.

I sin skrivelse hösten 1940 angående anslag för ändamålet meddelade vattenfallsstyrelsen, att gjorda utredningar visat, att en ökad dämning av sjöarna skulle vara ekonomiskt fördelaktig. Slutlig överenskommelse mellan styrelsen och övriga delägare i företaget angående dämningshöjden hade emellertid då ännu icke träffats. Enligt styrelsens beräkningar skulle vid en ifrågasatt dämning av Holmsjön och Leringen till omkring 4.5 meter respektive 9 meter kronans kostnad för sjöarnas reglering kunna beräknas till omkring 5 milj. kronor. En reglering av angivna storleksordning skulle medföra en ökning av kraftproduktionen i Torpshammars kraftstation under vinterhalvåret, då behovet av krafttillskott vore störst, med 88 milj. kWh per år. Vattenfallsstyrelsens förslag om ökad dämning biträdades av Kungl. Maj:t och riksdagen.

I sin skrivelse den 21 augusti 1941 har *vattenfallsstyrelsen* meddelat, att överenskommelse numera träffats mellan styrelsen och övriga delägare i vattenregleringsföretaget, d. v. s. säljarna av vattenrätten. Enligt denna överenskommelse skulle regleringshöjden bli i Holmsjön 4.5 meter och i Leringen 9.2 meter. Vattenfallsstyrelsen anför vidare:

Regleringen åstadkommes med hjälp av en damm vid utloppet ur Leringen, med vilken vattnet i både Leringen och Holmsjön kan uppdämmas till höjden + 201.9 m. För att möjliggöra sänkning av vattenståndet i sjöarna utföras sänkingskanaler vid båda sjöarnas utlopp, så att vattnet i sjöarna kan avtappas i Holmsjön till höjden + 197.4 m och i Leringen till höjden + 192.7 m.

Dammens huvuddel utföres som en jorddamm med kärna av armerad betong. Förutom tappningsutskov anordnas i densamma flottningsutskov med anslutande flottningsränna ned till den dammsjö, som bildas av kraftverksdammen vid Torpshammar. Vidare erfordras vissa åtgärder för tillgodoseende av flottningen på sjöarna. Slutligen måste vissa lågt belägna vägar omläggas.

Regleringsdammen kommer att tjänstgöra som damm även för en planerad kraftstation för utnyttjande av fallhöjden mellan Leringen och dammsjön ovanför Torpshammars kraftstation. Med tanke härpå utformas dammens utskovsparti på sådant sätt, att kraftstationsintaget kan utföras i omedelbar anslutning till detsamma.

Kostnaderna för regleringsföretaget har vattenfallsstyrelsen beräknat till följande belopp:

Damm och sänkingskanal vid Leringens utlopp	kronor 2,640,000
Sänkingskanal vid Holmsjöns utlopp, åtgärder för flott-	
ningen m. m.	» 730,000
Omläggning av vägar	» 580,000
Skadeersättningar och synekostnader	» 950,000
Summa kronor 4,900,000.	

Av kostnaderna komme emellertid, meddelar styrelsen, viss andel, beräknad till omkring 425,000 kronor, att erläggas av meddelägarerna i regleringen. Vattenfallsstyrelsens kostnader beräknades sålunda uppgå till omkring 4,475,000 kronor. Då till företaget tidigare anvisats tillhoppa 3,100,000 kronor, skulle sålunda återstå att anvisa för nästa budgetår ett belopp av 1,375,000 kronor. Styrelsen gör hemställan härom men framhåller tillika, att enär kost-

nadsberäkningen grundade sig på nuvarande prisnivå man finge räkna med att ett tilläggsanslag sedermera kunde komma att erfordras.

Enligt vattenfallsstyrelsens beräkningar komma kostnaderna för reglering- Departements-
chefen.
en av Holmsjön och Leringen vid den sommaren 1941 gällande prisnivån att uppgå till 4,900,000 kronor. Av detta belopp skulle omkring 425,000 kronor, motsvarande omkring 8.6 procent, falla på kronans meddelägare i företaget.

Anledningen till att meddelägarnas andel icke uppgår till ursprungligen förutsatta 15 procent är enligt vad jag under hand inhämtat, att delägarna icke — åtminstone icke omedelbart — velat godtaga en reglering, vilken i så hög grad som den av vattenfallsstyrelsen föreslagna och utöver bestämmelserna i köpeavtalet koncentrerar åtgärderna för det slutliga målet — utjämning till 40 kubikmeter per sekund — till Holmsjön och Leringen. Delägarna ha i stället velat fördela sin kapitalinsats för nämnda ändamål jämväl på regleringar av högre upp i vattendraget liggande sjöar. Överenskommelsen innebär därför, att meddelägarnas bidrag till Holmsjöns och Leringens reglering baseras på kostnaden för en mindre omfattande reglering än den som skall komma till utförande, under det att återstående reglering betraktas som ett vattenfallsstyrelsens eget företag. Så länge reglering av de längre upp belägna sjöarna icke är genomförd, skola emellertid meddelägarna bidraga med 15 procent av årskostnaderna, inberäknat ränta, jämväl för vattenfallsstyrelsens egen anpart av Holmsjöns och Leringens reglering. Möjlighet föreligger dessutom för dem att senare inträda som delägare i hela Holmsjön—Leringen-regleringen mot erläggande av återstående kapitalinsats.

Vattenfallsstyrelsens å här angivna förhållanden grundade beräkningar ha icke givit mig anledning till erinran. Då vattenfallsstyrelsen beräknat, att Torpshammars kraftstation skall kunna tagas i bruk under sensommaren 1943, erfordras för att möjliggöra ett tillvaratagande av vattnet från 1943 års vårflod, att anordningarna för regleringen av Holmsjön och Leringen bliva färdigställda redan på våren 1943. Återstoden av det för regleringens genomförande erforderliga beloppet, 1,375,000 kronor, skulle alltså behöva anvisas för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Reglering av Holmsjön och Leringen i Ljungans vattensystem* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,375,000.

Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde.

[38.] Till reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde har riksdagen under skilda anslagsrubriker anvisat sammanlagt 2,031,400 kronor, vilket belopp fördelar sig å de särskilda regleringsföretagen på sätt följande tablå utvisar.

Anvisat för budgetåret	Anslagets rubrik	Anslagsbelopp	De företag som avsetts skola utföras med anlitande av anslaget
1932/33 (prop. 1/1932, u. f. k. bil. 2, p. 29)	Insatser i Indalsälvens regleringsförening u. p. a.	56,400	
1938/39 (prop. 178/1938)	Reglering av Storsjön	350,000	Storsjöns första reglering
1939/40 (prop. 1/1939, kap. budg. bil. 4, p. 54)	Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde	825,000	Storsjöns första och andra reglering (400,000 kr.) Torröns första reglering (275,000 kr.) Torröns andra reglering (150,000 kr.)
1940/41 (prop. 1/1940, kap. budg. bil. 5, p. 41)	Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde	350,000	Storsjöns första och andra reglering
1940/41 (prop. 50 till 1940 års urt. riksdag)	Reglering av sjöarna Näckten, Storrensjön, Juveln, Anjan och Kallsjön	450,000	Tillfällig reglering av sjöarna
	Summa kronor	2,031,400	

Därjämte har av anslaget till inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande ett belopp av 29,140 kronor tagits i anspråk för förvärv av vissa fastigheter vid Hotagen, vilket förvärv ingick som ett led i regleringen av Indalsälven.

I skrivelse den 25 september 1941 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt om bemyndigande att delta i nya regleringsföretag i Indalsälven m. m.

Styrelsen anför till en början, att enligt de av Indalsälvens regleringsförening tillämpade normerna kostnaderna för de olika regleringsföretagen fördelades på de kraftverk, som hade nytta av regleringen, i förhållande till båtningen. Detta medförde, att, i den mån nya utbyggnader i Indalsälven tillkomme, de för de äldsta verken beräknade andelarna minskades. De för de olika företagen beviljade anslagen vore till övervägande delen beräknade för en fördelning av kostnaderna enbart på Stadsforsen och Krångede samt Hammarforsens första utbyggnad. De befintliga kraftverken vid Hissmoforsen hade hittills icke haft nytta av regleringarna. Numera hade Hammarforsen utökats med två aggregat, och inom den närmaste tiden — före utgången av budgetåret 1942/43 — tillkomme kraftverket vid Kattstrudeforsen och ytterligare utbyggnader vid Hissmoforsen och Krångede. Styrelsens andel i kostnaderna hänförde sig emellertid alltså till Stadsforsen.

Följande tabell utvisar förhållandet mellan de anvisade anslagsbeloppen, fördelade å de olika regleringsföretagen, de totala kostnaderna för företagen och styrelsens slutliga andel i dessa kostnader den 30 juni 1943, då utbyggnaderna vid Hissmoforsen, Kattstrudeforsen och Krångede beräknas vara färdigställda.

Anslagets ändamål	Det belopp av anvisade anslag, som beräknats för ändamålet	Totalkostnad	Vattenfallsstyrel- sens andel i total- kostnaden om- kring den 30 juni 1943
	K r o n o r		
Inträdesavgifter i Indalsälvens reglerings- förening	56,400		75,400
Inköp av fastigheter vid Hotagen	29,140		33,800
Torröns 1:a reglering	275,000	1,300,000	231,000
Torröns 2:a reglering	150,000	650,000	133,000
Torröns 3:e reglering	—	70,000	15,000
Storsjöns 1:a och 2:a reglering	1,100,000	3,100,000	637,000
Storsjöns 3:e reglering	—	1,200,000	247,000
Tillfällig reglering av sjöarna Näckten, Storrensjön, Juveln, Anjan och Kallsjön	450,000	1,500,000	258,000
Permanent reglering av sjöarna Näckten, Storrensjön, Juveln, Anjan och Kallsjön	—	2,865,000	410,000
Summa	2,060,540	10,685,000	2,040,200

I tabellen hade, påpekar styrelsen, upptagits två nya regleringsföretag, varom beslut fattats av regleringsföreningen, nämligen Torröns 3:e reglering och permanent reglering av sjöarna Näckten, Storrensjön, Juveln, Anjan och Kallsjön. För dessa komme föreningen att hos vattendomstolen ansöka om permanent tillstånd, innebärande dels ett bibehållande för framtiden av de vattenmagasin, som erhållits medelst de tillfälliga regleringarna, och dels åstadkommande av ytterligare magasin. Vid övergång till permanent reglering tillkomme vissa kostnader, betingade av ytterligare skadeersättningar samt utförande av dammhöjningar, sänkningskanaler och skadeförebyggande åtgärder. Kostnaderna vore i förhållande till båtnaden låga. Genom att magasinerna i genomsnitt till avsevärd del kunde utnyttjas varje år och på grund av den ökade omfattningen av utbyggnaderna i Indalsälven bleve den medelst regleringarna åstadkomna ökningen i producerad energi stor. Kostnaden per vunnen kilowattimme bleve av storleksordningen 0.12 öre för de tillfälliga och permanenta regleringarna tillsammans, och ännu lägre, om man beräknade vad som vunnes endast med de permanenta regleringarna.

Av tabellen framginge vidare, anför vattenfallsstyrelsen, att, medan vissa smärre överskridanden kunde konstateras i fråga om inträdesavgifter och inköp av fastigheter vid Hotagen, anslagsbeloppet för Torröns reglering komme att ge ett överskott av 46,000 kronor och anslagen för Storsjöns 1:a och 2:a reglering ett överskott av 463,000 kronor. Sistnämnda belopp räckte mer än väl att täcka hela styrelsens kostnad för Storsjöns 3:e reglering, för vilken anslag hittills icke begärts. Behandlades anslagen för samtliga de nämnda objekten gemensamt, skulle ett överskott av 238,340 kronor uppstå å anslagen.

Däremot skulle för regleringen av Näckten, Storrensjön, Juveln, Anjan

och Kallsjön, inbegripet de permanenta regleringarna, utöver hittills beviljat belopp ett ytterligare anslag av 218,000 kronor erfordras.

Under hänvisning till det anförda framhåller vattenfallsstyrelsen som önskvärt, att anslagen till de olika regleringsföretagen inom Indalsälvens flodområde sammansloges till ett anslag. Överskott å ett anslag kunde nämligen icke användas till täckande av underskott å ett annat anslag. Vid sammanslagning av anslagen skulle däremot, såvitt nu kunde bedömas, det sammanlagda anslagsbeloppet vara tillräckligt för att bestrida statens vattenfallsverks slutliga andel i de hittills beslutade regleringarna inom här berörda vattenområde.

Regleringsföreningen undersökte emellertid, upplyser vattenfallsstyrelsen vidare, möjligheterna att företaga ytterligare regleringar, på grund av vilka kostnader så småningom kunde uppkomma. I den mån undersökningarna resulterade i nya regleringar, vilka bleve genomförda så tidigt, att kostnader därför uppstode före utgången av budgetåret 1942/43, syntes erforderliga medel — i den del kostnaderna slutligen skulle stanna å statens vattenfallsverk — kunna utgå av anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag. Dessutom komme utbyggnaden av Midskogsforsen att öka statens andel i kostnaderna för de hittills beslutade regleringarna, dock först när kraftstationen färdigställts, vilket enligt beräkningar kunde ske tidigast år 1944.

Med hänsyn till de angivna förhållandena anser styrelsen obehövt att begära ytterligare anslag till Indalsälvens reglering för budgetåret 1942/43. Innan alla de pågående utbyggnaderna vore färdiga, kunde emellertid, uttalar styrelsen, kostnaderna temporärt komma att överstiga anslagen. Skillnaden ansåge styrelsen — då det här vore fråga om kostnader, som icke slutligen skulle stanna å anslagen — lämpligen böra förskotteras av likvida medel, som uppkommit genom avsättningar till vattenfallsverkets förnyelsefond. Sådana förskott hade styrelsen redan tidigare utbetalat. Sålunda hade vissa förskott, sammanlagt uppgående till 80,500 kronor, utbetalats för utredningskostnader, vilka komme att överföras till anläggningskostnaderna. Vidare hade styrelsen bemyndigats att utöver de i det föregående angivna, å vattenfallsverket slutligt belöpande kostnaderna för den tillfälliga regleringen av sjöarna Näckten, Storrensjön, Juveln, Anjan och Kallsjön förskottera ett belopp, som beräknats till 480,000 kronor. Den 30 juni 1941 uppginge emellertid de utbetalade förskotten endast till 192,627 kronor, vadan medgivandet icke i sin helhet behövt tagas i anspråk.

Under återopande av vad vattenfallsstyrelsen sålunda anført hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte *dels* bemyndiga styrelsen att deltaga i de av Indalsälvens regleringsförening beslutade nya regleringsföretagen, nämligen Torrons 3:e reglering och den permanenta regleringen av sjöarna Näckten, Storrensjön, Juveln, Anjan och Kallsjön inom Indalsälvens flodområde, *dels* medgiva styrelsen rätt att i avvaktan på slutlig reglering av de anslag, som avse regleringar inom nämnda flodområde, för bestridande av sådana kostnader, utöver de anvisade anslagen, som äro av endast temporär natur,

taga i anspråk erforderligt belopp av likvida medel, som uppstått genom avsättning till statens vattenfallsverks förnyelsefond, varvid skulle förutsättas, att styrelsen för ökade medelsbehov av permanent karaktär begärde särskilda anslag, *dels ock* medgiva, att för regleringar inom samma flodområde beviljade anslag få användas till samtliga genomförda eller beslutade regleringsföretag inom flodområdet jämte inträdesavgifter i Indalsälvens regleringsförening.

Riksräkenskapsverket har i ett den 8 oktober 1941 avgivet utlåtande uttalat, att ämbetsverket ur de synpunkter, som verket hade att företräda, icke hade något att erinra emot vattenfallsstyrelsens förevarande framställning.

Mot vattenfallsstyrelsens förslag, att staten skall delta i Torröns tredje reglering och i permanent reglering av sjöarna Näckten, Storrensjön, Juveln, Anjan och Kallsjön, har jag intet att erinra. *Departements-
chefen.*

Anvisande av anslag för nämnda ändamål anser vattenfallsstyrelsen icke vara påkallat under förutsättning, att medgivande erhålles, att disponibla anslagsbelopp, vilka under olika anslagsrubriker anvisats till regleringsföretag inom Indalsälvens flodområde, få sammanslås till ett anslag och användas till samtliga beslutade regleringsföretag inom flodområdet och därmed sammanhängande åtgärder. Vissa anslag komma nämligen att överskridas, medan reservationer uppkomma å andra. Sammanräknas de olika anslagen, kommer emellertid det sålunda erhållna beloppet enligt vattenfallsstyrelsens beräkningar att förslå till bestridande av den andel i kostnaden för samtliga regleringsföretag, som slutligen skall stanna å statens vattenfallsverk. I likhet med riksräkenskapsverket har jag intet att erinra mot att medgivande till en sådan sammanslagning av anslagen inhämtas av riksdagen. Innan de pågående utbyggnaderna av kraftstationer i Indalsälven bliva färdiga och kostnaderna för regleringarna sålunda slutligt skiftade, kunna emellertid kostnaderna för statens vattenfallsverk temporärt komma att överskrida den samlade anslagssumman. För sådant fall föreslår styrelsen, att skillnaden förskötteras av likvida medel, som uppkommit genom avsättningar till vattenfallsverkets förnyelsefond. Mot detta förslag, som tillstyrkts av riksräkenskapsverket, har jag ej heller något att invända.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva, att vattenfallsstyrelsen må å kronans vägnar delta i Torröns tredje reglering och i permanent reglering av sjöarna Näckten, Storrensjön, Juveln, Anjan och Kallsjön;

dels ock medgiva ej mindre att till regleringsföretag inom Indalsälvens flodområde anvisade anslag må, utan hinder av det särskilda ändamål, för vilket vederbörande anslag anvisats, disponeras för regleringsföretag inom nämnda flodområde, än även att vattenfallsstyrelsen må av till styrelsens förfogande stående likvida medel, som uppstått genom avsättningar till statens vattenfallsverks förnyelsefond, taga i

anspråk vad som erfordras för att förskottera å kronan preliminärt belöpande andel i de kostnader för regleringsföretagen, vilka ägarna till ännu ej färdigställda kraftanläggningar i Indalsälven äro skyldiga utgiva, i den mån anläggningarna tagas i bruk.

6. Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m.

[39.] Under rubrik Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar ha för budgetåren 1938/39—1940/41 anvisats anslag å 1,000,000 kronor, 1,000,000 kronor respektive 800,000 kronor. Från och med innevarande budgetår har anslaget användningsområde utvidgats till att omfatta jämväl mindre regleringsföretag. I samband därmed har rubriceringen av anslaget, som anvisats med ett belopp av 1,000,000 kronor, ändrats. Med anslaget, som står till Kungl. Maj:ts disposition, avses att möjliggöra mindre utvidgningar och nyanläggningar, utan att medel för varje särskilt fall skola behöva äskas av riksdagen.

Under tiden efter framläggandet av 1941 års statsverksproposition ha av här ifrågavarande medel disponerats följande belopp:

	Kronor.
För förvaltningsbyggnad i Motala utöver tidigare anvisat belopp	25,000
För utvidgningar av transformatoranläggningen i Trollhättan	30,000
För nollpunktsmotstånd i Lilla Edets kraftstation	10,000
För transformatoranläggning vid Älvkarleby kraftstation	15,000
För ny verkstads- och kontorsbyggnad i Västerås	140,000
För dämmningshöjning vid Porjus	190,000
Tillbyggnad till Norrfors kraftstation	40,000
Summa kronor	450,000.

Sammanlagt återstår av anvisade medel ett odisponerat belopp av 885,000 kronor.

I skrivelse den 25 september 1941 har *vattenfallsstyrelsen* meddelat, att styrelsen förutsåge behov av medel ur här ifrågavarande anslag även under budgetåret 1942/43. Sålunda beräknade styrelsen för dämmningshöjning vid Porjus, vartill tidigare 190,000 kronor anvisats, ytterligare 45,000 kronor. För täckning av vissa kostnader för flottning och fiske i samband med Suorvadamarnas påbyggnad skulle erfordras ett anslag av 450,000 kronor. Styrelsen hade slutligen funnit det förmånligt att insätta två nya maskinaggregat i Näs kraftstation, för vilka kostnaden, då kraftstationskapaciteten därigenom ökades, i viss utsträckning borde bestridas med anslagsmedel. Medelsbehovet beräknades till 250,000 kronor.

För nu nämnda ändamål skulle sålunda erfordras sammanlagt 745,000 kronor.

Styrelsen meddelar vidare, att försök påginge för att utröna möjligheten att medelst vissa åtgärder i Göta älv förbättra utnyttjningen av Vänerns reglering. Därest sådana åtgärder visade sig genomförbara, borde medel för dem utgå av här ifrågavarande anslag.

Med hänsyn till de sålunda förutsedda medelsbehoven och då det även därutöver kunde komma att erfordras kompletteringar och utvidgningar vid kraftstationerna av den art, att de borde bekostas med anslagsmedel, erfordrades, anför styrelsen, ett anslag av 1,000,000 kronor för nästa budgetår.

I skrivelse den 3 december 1941 har vattenfallsstyrelsen framhållit, att det vore angeläget, att medel funnes disponibla, för att, därest så med hänsyn till belastningsutvecklingen befundes nödvändigt, styrelsen skulle efter beslut av Kungl. Maj:t kunna bestrida kostnaderna för utredningar och förberedande åtgärder för utbyggnad av ytterligare vattenfall eller för vattenregleringsföretag. Styrelsen har föreslagit, att 650,000 kronor måtte anvisas för här berörda ändamål.

Utan att i detta sammanhang taga ställning till de av vattenfallsstyrelsen ifrågasatta arbetsföretagen anser jag det lämpligt, att medel finnas tillgängliga för att efter framställning av styrelsen av Kungl. Maj:t disponeras för mindre utvidgningar eller nyanläggningar av förefintliga kraftstationsföretag eller för mindre regleringsföretag. Beloppet torde i likhet med föregående budgetår kunna bestämmas till 1,000,000 kronor. Departements-
chefen.

Vattenfallsstyrelsens förslag, att medel anvisas för att efter beslut av Kungl. Maj:t av styrelsen disponeras för utredningar och förberedande åtgärder för nya kraftstationer och regleringsföretag, finner jag ändamålsenligt. Det härför avsedda beloppet synes emellertid kunna avrundas till 500,000 kronor och lämpligen inräknas i anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag, vars rubrik vid bifall härtill synes böra ändras till »Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m.» Jag förutsätter, att de medel av anslaget, som komma att tagas i anspråk för här ifrågasatta åtgärder, återföres till anslaget, i den mån särskilda byggnadsmedel sedermera anvisas till de ändamål, för vilka medlen tagits i anspråk.

I enlighet med vad jag sålunda anfört skulle här ifrågavarande anslag för nästa budgetår böra anvisas med 1,500,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m.* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,500,000.

7. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.

[40.] I skrivelse den 25 september 1941 framlade vattenfallsstyrelsen en plan för den fortsatta utbyggnaden av statens vattenfallsverks distributionsanläggningar, avseende tiden intill den 1 juli 1943. De i planen ingående arbetena beräknades draga en sammanlagd kostnad av 15,000,000 kronor. I skrivelsen anmälde styrelsen, dels att vissa arbeten inom distributionsnätet och speciellt de större linjebyggnaderna ansetts böra påskyndas under budgetåret 1940/41 och dels att vissa tidigare icke förutsedda arbeten tillkommit, som måste eller borde utföras under innevarande budgetår. Då dessa förhållanden, som berodde på de under senare tiden uppkomna avsevärt ökade anspråken på kraftleveranser, medförde, att det för budgetåret 1941/42 för distributionsanläggningarna disponibla beloppet icke bleve tillräckligt, hemställde styrelsen, att av förenämnda belopp å 15,000,000 kronor ett belopp av 2,000,000 kronor måtte anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Med anledning härav hemställde Kungl. Maj:t i proposition den 17 oktober 1941, nr 305, att riksdagen till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk måtte å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa 2,000,000 kronor. Riksdagen biföll framställningen (skrivelse nr 481). Beträffande det av vattenfallsstyrelsen framlagda utbyggnadsprogrammet, för vilket en utförlig redogörelse lämnats i nämnda proposition, uttalade jag vid anmälan av styrelsens framställning, att detsamma icke föranledde någon erinran från min sida. Riksdagen, som för sin del tog ställning till programmet endast i vad avsåg utförande av en ny stamlinje mellan Krångede, Hammarforsen, Stadsforsen, Torpshammar, Ljusdal och Horndal, anförde i fråga om de övriga i programmet ingående arbetena, att riksdagen torde få tillfälle att taga närmare ställning till desamma i samband med prövningen av anslagen till statens vattenfallsverk för budgetåret 1942/43.

Då efter avlåtandet av förutnämnda proposition icke tillkommit några nya förhållanden, som föranleda mig att frångå vad jag i propositionen uttalade angående programmet för distributionsnätets fortsatta utbyggnad, hemställer jag under hänvisning till den i propositionen lämnade redogörelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 13,000,000.

Gemensamt anslag.

8. Inköp av vattenfall och fastigheter.

[41.] För inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar, i den mån sådana åtgärder erfordras för en ändamålsenlig utveckling av statens kraftverksrörelse och icke kunna utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, har riksdagen vid olika tillfällen anvisat anslag. För budgetåret 1940/41 anvisades anslaget med 500,000 kronor. På grund av att å riksstaten sedan budgetåret 1938/39 ett särskilt anslag anvisats till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar, vilket anslag från och med detta budgetår avsetts jämväl för mindre vattenregleringsföretag, har från och med budgetåret 1941/42 rubriceringen av förstnämnda anslag ändrats till Inköp av vattenfall och fastigheter. Anslaget är för detta budgetår anvisat med 500,000 kronor.

Från och med budgetåret 1941/42 gäller därjämte den ändringen i fråga om grunderna för anslagets användning, att detsamma må disponeras av Kungl. Maj:t utan riksdagens medgivande även i fall, då särskilt riksdagsbeslut utan synnerlig olägenhet kan avbildas, men köpeskillingen för ett ifrågasatt förvärv icke överstiger 100,000 kronor.

Under tiden efter framläggandet av 1941 års statsverksproposition hava för inköp av vattenfall och fastigheter disponerats följande belopp:

	Kronor.
För förvärv av vattenrätt i Fjällsjö- och Ångermanälvarna jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 28 mars 1941	35,221
För förvärv av vattenrätt i Åreälven jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 18 april 1941	10,760
För förvärv av vattenrätt i Ume älv m. m. jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 18 april 1941	37,250
För förvärv av vattenrätt i Vindelälven jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 9 maj 1941	32,315
För förvärv av vattenrätt i Åreälven jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 9 maj 1941	34,680
För förvärv av vattenrätt i Gåreleforsen i Ångermanälven jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni 1941	2,500
För förvärv av vattenrätt i Forsmoforsen i Ångermanälven jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni 1941	15,575
För förvärv av vattenrätt i Forsmoforsen i Ångermanälven jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 28 juni 1941 utöver tidigare beviljat belopp	13,700
För förvärv av vattenrätt i Åreälven jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 22 augusti 1941	35,000
För förvärv av vissa rättigheter från lägenhet vid Forsmoforsen jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 17 oktober 1941	1,025
För förvärv av vattenrätt i Skellefte älv jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 28 november 1941	16,295

Summa kronor 234,321.

Av de anvisade medlen återstår för närvarande odisponerat ett belopp av 554,954 kronor 81 öre.

I skrivelse den 25 september 1941 har *vattenfallsstyrelsen* meddelat, att därest vissa förvärv, som för närvarande vore under övervägande, komme till stånd, det för närvarande disponibla beloppet till större delen torde bliva taget i anspråk under innevarande budgetår. Styrelsen har i anslutning därtill uttalat, att det vore angeläget, att möjlighet alltjämt funnes för fortsätta kompletteringar av statens vattenfallsinnehav. För detta ändamål anser styrelsen utöver disponibla medel ett belopp av 500,000 kronor böra stå till förfogande för budgetåret 1942/43.

Styrelsen hemställer, att till inköp av vattenfall och fastigheter ett anslag av 500,000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1942/43.

Departementals-
chefen.

Såsom tidigare vid äskande av anslag till här ifrågavarande ändamål framhållits är det för en affärsmässig skötsel av statens vattenfallsverk av vikt, att tillräckliga medel stå till förfogande till förvärv för vattenfallsverkets räkning av vattenfall och fastigheter. Mot det av vattenfallsstyrelsen för nästa budgetår härför äskade beloppet å 500,000 kronor har jag icke något att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av vattenfall och fastigheter* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 500,000.

Luftfartsfonden.

1. Belysningsanläggningar för luftfartsleder.

[42.] Å kapitalbudgeten ha till belysningsanläggningar för luftfartsleder anvisats för budgetåret 1938/39 100,000 kronor samt för budgetåret 1939/40 400,000 kronor, därav 250,000 kronor å tilläggsstat I. Tidigare ha anslag för samma ändamål anvisats under postverket, därvid anslagen utgått av lånemedel.

I sin skrivelse den 4 september 1941 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande för nästa budgetår av anslag till belysningsanläggningar för luftfartsleder.

Styrelsen meddelar till en början, att utvidgningsarbeten bedreves å flera flygplatser, till vilka medel för belysningsanläggningarnas utvidgning och ändring icke funnes disponibla. Sålunda hade, efter medgivande av statens arbetsmarknadskommission, omfattande förbättringsarbeten igångsatts å Bromma flygplats. Därest flygplatsen komme att utbyggas i full överensstämmelse med den för flygplatsen upprättade generalplanen, måste den nuvarande belysningsanläggningen bliva föremål för genomgripande ändringsarbeten. För närvarande torde emellertid endast behöva räknas med ändring och komplettering av belysningsanordningarna å fältets norra och södra delar. Utbyggnaden av Torslanda flygplats nödvändiggjorde jämväl en utvidgning av därvarande belysningsanläggning. Denna måste nämligen utflyttas till flygplatsens nya flygfältsgränser, då flygplatsen genom bortsprängning av berg samt invallning tillförts nya områden. Vidare medförde utvidgningsarbetena å Norrköpings flygplats, att belysningsanordningarna därstädes måste kompletteras och utflyttas till de nya flygfältsgrensarna. Kompletteringsarbeten å belysningsanläggningarna vid vissa andra flygfält torde jämväl bliva nödvändiga, dock endast i mindre omfattning.

Beträffande ytterligare arbeten, avseende belysningsanläggningar för luftfartsleder, har styrelsen framhållit, att flygplatsen å Skeppsholmen vid Sundsvall, som utfördes i arbetsmarknadskommissionens regi, borde förse med belysningsanläggning. Att denna flygplats erhöle eu komplett utrustning vore av stor betydelse för möjligheterna att upprätthålla flygförbindelse med Finland. Vidare erfordrades för att möjliggöra landning under mörker vid vissa flygplatser två rörliga flodljus. Slutligen borde luftfartsleden till Finland kompletteras med ytterligare en flygfyr samt flygplatsen vid Visby förse med en flygfyr, utvisande flygplatsens belägenhet.

Enligt av styrelsen verkställda beräkningar komma kostnaderna för angivna arbeten att uppgå till 660,000 kronor, vilket belopp styrelsen anser i sin helhet böra anvisas för budgetåret 1942/43.

Enligt från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under hand inhämtade upplysningar har det äskade beloppet beräknats på följande sätt:

	Kronor
Bromma flygplats	150,000
Torslanda flygplats	100,000
Norrköpings flygplats	100,000.
Övriga äldre flygfält	40,000
Sundsvalls flygplats	160,000
Flygfyrar vid Simpnäs och Visby	40,000
Flyttbara flodljus	70,000

Summa kronor 660,000.

Departements-
chefen.

I samband med utförandet av utvidgnings- och förbättringsarbeten å flygplatser visar det sig i allmänhet nödvändigt att utöka eller ändra de å flygplatserna befintliga belysningsanläggningarna. För närvarande pågå å bland andra Bromma, Torslanda och Norrköpings flygplatser dylika arbeten, vilka torde nödvändigöra kompletteringar av fältens nuvarande anordningar för belysning. Jämväl å vissa andra flygfält torde arbeten för komplettering av de befintliga belysningsanläggningarna eller för anordnande av nya sådana vara i viss utsträckning av behovet påkallade.

Då de för ändamålet hittills anvisade medlen genom olika beslut av Kungl. Maj:t i sin helhet disponerats, torde för nästa budgetår ett lämpligt avvägt belopp böra anvisas till belysningsanläggningar för luftfartsleder. Utan att i detta sammanhang taga ställning till de av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagda förslagen anser jag emellertid en nedsättning av det av styrelsen begärda beloppet till 400,000 kronor kunna ske utan större olägenheter. Därest detta belopp anvisas, torde det, efter närmare utredning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut angående anslaget disposition.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Belysningsanläggningar för luftfartsleder* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 400,000.

2. Radiofyrar för luftfarten.

[43.] Under rubriken radiofyrar för luftfarten hava för budgetåren 1938/39—1941/42 anvisats anslag å 270,000 kronor, 175,000 kronor, 50,000 kronor respektive 50,000 kronor. Anslagen hava i huvudsak använts för anskaffning av dels två s. k. blindlandningsanläggningar och dels navigationsradiofyrar.

I skrivelse den 4 september 1941 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande för nästa budgetår av 50,000 kronor till radiofyrrar för luftfarten. Styrelsen meddelar till en början, att av de hittills för ändamålet anvisade medlen 145,000 kronor avsetts för navigationsradiofyrrar och att sådana hittills uppsatts på fem olika platser. De under nu rådande försvarsberedskap i detalj fastställda färdvägarna för den reguljära flygtrafiken medförde emellertid, anför styrelsen, behov av ytterligare radiofyrrar för förbättring av navigationsmöjligheterna. Radiofyrrarna hade dessutom visat sig vara ett enkelt samt i anläggning och drift billigt hjälpmedel för att underlätta uppsökandet av flygplatser, som ej vore försedda med bemannad markradiostation. Det vore därför styrelsens avsikt att vid vissa av de under utbyggnad eller utvidgning varande större flygplatserna låta uppsätta dylika radiofyrrar för höjandet av flygsäkerheten. Dessutom ämnade styrelsen pröva ändamålsenligheten av mindre ultrakortvågssändare för komplettering av radiofyrrarna i syfte att er-hålla ett system för angöring av flygplatser vid dålig sikt. Styrelsen ansågo därför angeläget, att möjligheter funnes för fortsatt anläggning av radiofyrrar. För budgetåret 1942/43 beräknade styrelsen kostnaderna härför till 50,000 kronor.

Erfarenheterna hava visat, att navigationsradiofyrrarna äga stor betydelse för att höja trafiksäkerheten i luften. Särskilt under nu rådande förhållanden, då den civila flygtrafiken på grund av militära skäl är hänvisad till vissa föreskrivna flygvägar, har nyttan av dessa radiofyrrar ökat. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för ändamålet äskade anslaget å 50,000 kronor anvisas för nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Radiofyrrar för luftfarten* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 50,000.

Undersökningar för byggande och förbättring av flygplatser.

[44.] För att bestrida kostnaderna för de förberedande arbeten som erfordras, innan flygfältsarbeten kunna igångsättas, ha från och med budgetåret 1939/40 särskilda anslag anvisats. Dessa ha för budgetåren 1939/40—1941/42 utgått med 50,000 kronor, 50,000 kronor respektive 40,000 kronor.

Genom beslut den 23 maj 1941 har Kungl. Maj:t medgivit, att det för innevarande budgetår för ändamålet anvisade anslaget finge av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen disponeras för att bestrida följande kostnader för den inom styrelsens järnvägs- och luftfartsbyrå inrättade särskilda byggnadsavdelningen för handläggning av ärenden rörande nybyggnads- och utvidgningsarbeten å flygplatser, nämligen dels kostnaderna för avlönande av en arbetschef med arvode av högst 11,950 kronor för år samt tre biträdande ingenjörer, av vilka två med arvoden envar av högst 8,200 kronor för år och en med arvode av högst 4,900 kronor för år, dels ock kostnader för personal för skrivgöromål

och ritningars upprättande, för handräckning och materiel i samband med fältarbeten, för expenser samt för resor och traktamenten.

I sin skrivelse den 4 september 1941 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* anfört, att ett avsevärt utredningsbehov i vad avsåge flygplatser alltjämt föreläge, då utbyggnaden av erforderliga hjälpländningsfält ännu icke kunde anses avslutad. Vidare hade ett flertal kommuner gjort framställning om bidrag med undersökningar och granskning av planer för flygfältsbyggnader. Med hänsyn härtill syntes det alltjämt angeläget, att medel funnes disponibla för verkställande av utredningsarbetet.

Under erinran om att anslaget för innevarande budgetår finge disponeras för anställande av viss personal inom styrelsen uttalar styrelsen, att det med hänsyn till att särskilda medel funnes anvisade till byggande och förbättring av flygplatser och denna verksamhet tagit sådan omfattning, att den kunde förväntas pågå åtskilliga år framåt, icke längre syntes erforderligt att i utredningsanslaget inräkna medel till avlöning av personal. Härför erforderliga medel torde i stället tills vidare kunna utgå av anslaget till byggande och förbättring av flygplatser. Styrelsen framhåller i detta sammanhang, att i hufvudsak samma personal vore sysselsatt såväl med utredningsarbetet som med byggnadsverksamheten. Med anledning härav syntes det för utredningsverksamheten erforderliga medelsbehovet kunna begränsas till kostnader för sådana flygplatser, för vilka byggnadsanslag icke anvisats, och avse medel för undersökningar, uppmätningar, resor samt för renskrivning, ritningsarbeten, expenser m. m. Härför erforderligt belopp beräknar styrelsen till 15,000 kronor.

Under åberopande av vad styrelsen sålunda anfört hemställer styrelsen, att till undersökningar för byggande och förbättring av flygplatser ett anslag av 15,000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1942/43.

*Departementss-
chefen.*

Enligt vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört är den personal inom styrelsen, som omhänderhar utredningar för flygfältsarbeten, i allmänhet sysselsatt jämväl med byggnadsverksamhet. Kostnaderna för denna personal bestridas för närvarande dels av det särskilda utredningsanslaget och dels av byggnadsmedel. Det synes enligt min mening mindre rationellt, att en dylik uppdelning av kostnaderna å två anslag äger rum. Ettdera anslaget synes lämpligen böra tagas i anspråk för ändamålet. Då såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit byggandet av flygfält numera tagit sådan omfattning, att den kan förväntas pågå åtskilliga år framåt, anser jag i likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att samtliga avlöningskostnader tills vidare böra bestridas av byggnadsanslaget. Någon anledning att på sätt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit anvisa särskilt belopp för sådana kostnader, som hänföra sig till undersökningar, uppmätningar, resor och expenser m. m. i vad angår flygplatser, för vilka byggnadsmedel ännu ej anvisats, anser jag däremot icke erforderligt. Jämväl dessa kostnader synas böra bestridas av byggnadsmedel. Något särskilt utredningsanslag skulle under sådana förhållanden icke behöva anvisas.

Frågan om i vilken utsträckning byggnadsmedel skola få anlitas för att bestrida här ifrågavarande verksamhet bör givetvis prövas och avgöras av Kungl. Maj:t. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bör fördenskull inkomma till Kungl. Maj:t med förslag till utgiftsstat för verksamheten, därvid bör preciseras såväl det antal befattningshavare, som är erforderligt med hänsyn till de beräknade arbetsuppgifternas omfattning, som de arvoden, som böra utgå till personalen, ävensom erforderliga expensutgifter m. m.

Då riksdagens medgivande att disponera byggnadsmedel för utredningsverksamhet, som här avses, synes böra inhämtas, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att för byggande och förbättring av flygplatser anvisade medel må på sätt i det föregående angivits tills vidare disponeras jämväl för bestridande av kostnaderna för dels tillfällig personal inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som erfordras för undersökningar för byggande och förbättring av flygplatser, dels ock expenser m. m. i anledning av dylika undersökningar.

3. Byggande och förbättring av flygplatser.

[45.] Till byggande och förbättring av flygplatser ha hittills anvisats följande anslag:

	Kronor.
å riksstaten för budgetåret 1938/39	500,000
å riksstaten för budgetåret 1939/40	500,000
å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40	3,000,000
å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41	1,900,000
å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 (B-anslag)	2,000,000
å riksstaten för budgetåret 1941/42	2,000,000

Summa kronor 9,900,000.

Bortsett från förenämnda B-anslag uppgå anslagen till flygfältsarbeten alltså till sammanlagt 7,900,000 kronor. Av detta belopp ha hittills genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t till olika arbetsföretag anvisats tillhoppa 7,396,800 kronor. Av B-anslaget har genom beslut av Kungl. Maj:t den 25 juli 1941 ett belopp av 1,794,452 kronor ställts till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande att användas till att bestrida på statsverket ankommande kostnader för utförande av vissa arbeten å Torslanda flygplats.

I sin skrivelse den 4 september 1941 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för nästa budgetår till byggande och förbättring av flygplatser.

Styrelsen framhåller, att en fortsatt utbyggnad och förbättring av de civila flygplatserna alltjämt torde böra ske i oförminskad omfattning. Med hänsyn till kommande normala kommunikationsförhållanden vore en förbätt-

ring av luftfartslederna av största betydelse, enär det kunde förutsättas, att den civila lufttrafiken efter ett fredsslut komme att undergå en synnerligen kraftig utveckling. Ur kommunikationssynpunkt syntes det därför önskvärt, att den nu bedrivna utbyggnadsverksamheten fortsattes.

Enligt av styrelsen gjorda preliminära beräkningar erfordras, utöver hittills anvisade medel, för tillgodoseende av medelsbehovet för vissa beslutade och påbörjade anläggningar och utvidgningar av civila flygplatser ett belopp av 1,500,000 kronor. Detta belopp anser styrelsen böra i sin helhet anvisas för nästkommande budgetår.

I detta sammanhang framhåller styrelsen, att, då behovet av nya eller förbättrade flygplatser alltjämt kvarstode samt flygfältsarbetena vore synnerligen lämpliga ur arbetsberedskapssynpunkt, det syntes angeläget, att för budgetåret 1942/43 ett särskilt beredskapsanslag upptoges för igångsättande av flygfältsarbeten, därest så med hänsyn till läget å arbetsmarknaden skulle anses påkallat. För detta ändamål föreslår styrelsen en medelsanvisning av 2,000,000 kronor.

I en till ärendet hörande promemoria, till vilken jag torde få hänvisa, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagt de beräkningar, som ligga till grund för styrelsens anslagsäskande i vad avser förenämnda belopp å 1,500,000 kronor.

Departements-
chefen.

Under de senare åren hava förhållandervis stora belopp anvisats till arbeten för byggande och förbättring av civila flygfält. På grund härav och då det alltmer ansträngda budgetläget kräver den strängaste återhållsamhet i fråga om statsutgifterna anser jag, i motsats till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att de civila flygfältsarbetena tills vidare och så länge arbetslöshetsförhållandena icke motivera dylika arbeten böra inskränkas till arbeten, som kunna anses oundgängligen nödvändiga. För nästa budgetår torde därför ett belopp av högst 1,000,000 kronor böra avses för att bestrida kostnaderna för fortsättande av pågående arbeten samt för vissa nya företag av mindre omfattning.

Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit äro flygfältsarbeten lämpliga för att bereda arbetstillfällen under tider av arbetslöshet. Det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till byggande och förbättring av flygplatser anvisade B-anslaget av 2,000,000 kronor är emellertid, som tidigare anförts, till större delen redan disponerat. Med hänsyn härtill synes det av mig nyss tillstyrkta beloppet av 1,000,000 kronor böra ökas med ett lämpligt avvägt belopp, som må tagas i anspråk endast därest läget å arbetsmarknaden kan motivera detta. Jag föreslår, att för detta ändamål ett belopp av 1,500,000 kronor inräknas i förevarande anslag. I anslutning till vad jag sålunda anförat bör anslaget för nästa budgetår anvisas med 2,500,000 kronor.

Skulle förenämnda belopp å 1,000,000 kronor icke förslå för att tillgodose möjligen uppkommande militära krav å flygfältsarbeten, vilka anses icke kunna uppskjutas och för vilkas utförande militära anslag befinnas icke

böra disponeras, förutsätter jag, att det för motverkande av arbetslöshet avsedda beloppet å 1,500,000 kronor må få tagas i anspråk.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggande och förbättring av flygplatser* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2,500,000.

4. Ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten.

[46.] I samband med inrättandet av luftfartsfonden från och med den 30 juni 1938 förutsattes, att till ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten beträffande de å fonden redovisade tillgångarna tillsvidare skulle för varje budgetår anvisas ett anslag av 200,000 kronor (Kungl. Maj:ts proposition nr 264 år 1938, sid. 4). I anslutning därtill anvisades för vardera av budgetåren 1938/39 och 1939/40 ett reservationsanslag å nämnda belopp. Med hänsyn till det statsfinansiella läget ävensom till behållningen å anslaget har det samma för ettvar av budgetåren 1940/41 och 1941/42 endast anvisats med ett formellt belopp av 100 kronor.

Av anslaget har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande hittills ställt ett sammanlagt belopp av 321,000 kronor. Behållningen å anslaget uppgår alltså för närvarande till 79,200 kronor.

I sin skrivelse den 4 september 1941 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* meddelat, att behov av ersättningsanskaffning komme att uppstå under innevarande budgetår, då det i samband med utvidgningsarbetena å flygplatserna visade sig erforderligt att kassera en del nu befintlig materiel. Det kunde därför, fortsätter styrelsen, förväntas, att det disponibla beloppet komme att delvis bliva taget i anspråk under innevarande budgetår. Erfarenheten hade jämväl visat, att oförutsedda händelser kunde inträffa, vilka nödvändiggjorde ett omedelbart anskaffande av ersättningsmateriel eller utförande av ersättningsarbeten. Med hänsyn härtill och då det måste anses nödvändigt, att medel funnes disponibla för ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten å luftfartsfondens tillgångar, torde medel böra beräknas för nästkommande budgetår för detta ändamål. Enligt styrelsens mening borde anslaget upptagas med ett belopp av 200,000 kronor.

Med hänsyn till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anförut synes anslag *Departement-
chefen.* för nästa budgetår böra anvisas till ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten. Anslaget torde böra bestämmas till det i samband med luftfartsfondens inrättande förutsatta beloppet av 200,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 200,000.

Statens allmänna fastighetsfond.

Ökade lokaler för riksräkenskapsverket.

[47.] I skrivelse den 28 oktober 1941 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande för nästa budgetår av medel för åstadkommande av förbättrade lokaler åt riksräkenskapsverket och kammarrätten.

Byggnadsstyrelsen redogör till en början för de båda ämbetsverkens nuvarande lokaler och anför därom:

Riksräkenskapsverket disponerar för närvarande hela den kronan tillhöriga fastigheten Birger Jarlstorg nr 11 samt översta våningen i kronans fastighet Birger Jarlstorg nr 13, vilken senare i övrigt disponeras av kammarrätten. Riksräkenskapsverket förfogar vidare över en del arkivutrymmen, nämligen inom gamla riksdagshuset och i kronans fastighet Gråmunkegränd nr 5 samt två förhyrda arkivlokaler i Västra Trädgårdsgatan nr 11 A och Norr Mälarstrand nr 82, för vilka de årliga hyrorna utgå med tillhoppa 3,760 kronor. Såväl riksräkenskapsverket som kammarrätten hava emellertid sedan länge lidit av trångboddhet. Den ökning av riksräkenskapsverkets arbetsbörda, som de senare åren medfört, har gjort en utökning av personalen ofrånkomlig. Sålunda lärer ämbetsverket för närvarande hava gjort framställning om 15 à 20 nya befattningar. En utökning av ämbetsverkets lokaler är därför nu oundgängligen nödvändig. Härtill kommer emellertid, att vissa rum inom riksräkenskapsverkets lokaler i Birger Jarlstorg nr 11 äro i hög grad otillfredsställande. Exempelvis äro de tjänsterum i bottenvåningen, som ligga mot torget, samt vaktmästarbostaden icke att anse som hygieniskt försvarliga.

Frågan om att bereda riksräkenskapsverket och kammarrätten utökade lokaler hade, anför byggnadsstyrelsen härefter, berörts i den av styrelsen den 10 september 1936 avlämnade femårsplanen för statens byggnadsverksamhet. Styrelsen hade därvid anfört, att båda ämbetsverken då vore i stort behov av utvidgade lokaler, men att detta svårligen kunde tillgodoses på annat sätt än att kammarrätten erhöles dispositionsrätt till samtliga lokaler i sin ämbetsbyggnad, och att riksräkenskapsverket bereddtes erforderligt utrymme på annat håll. Sådant utrymme hade lämpligen kunnat anordnas därigenom, att det västra av de i stadens ägo varande s. k. gymnasiehusen, Birger Jarlstorg nr 7 och 9, förvärvades av kronan och iordningställdes för dess behov. Genom det mellan kronan och Stockholms stad den 8 november 1940 ingångna markavtalet hade sistnämnda fastigheter överlåtits till kronan. Möjlighet funnes alltså nu att fullfölja den av byggnadsstyrelsen framlagda planen att bereda de nämnda ämbetsverken förbättrade lokaler. Då fastigheterna skulle tillträ-

das den 1 juli 1942, hade det ansetts angeläget att redan nu igångsätta utredning i syfte att de medel, som erfordrades för fastigheternas iordningställande för ändamålet, kunde stå till förfogande vid nämnda tidpunkt.

Med anledning härav har byggnadsstyrelsen i samråd med riksräkenskapsverket utarbetat förslag till förbättrade lokaler för sistnämnda ämbetsverk, vilket förslag åskådliggjorts å sju styrelsens skrivelse bilagda ritningar. Förslaget innebär i stora drag vissa ändrings- och moderniseringsarbeten inom verkets fastighet Birger Jarlstorg nr 11, iordningställande av fastigheterna Birger Jarlstorg nr 7 och 9 samt utförande av en mindre tillbyggnad för att åstadkomma förbindelse mellan fastigheterna nr 9 och 11.

Byggnadsstyrelsen anför om de av förslaget berörda byggnaderna följande:

Byggnaden å Birger Jarlstorg nr 11 är i stort sett väl underhållen, ehuru i vissa avseenden hårt sliten. Under tidernas lopp hava åtskilliga ändringar för att tillgodose olika önskemål och behov beträffande byggnadens användning vidtagits, varigenom lokalerna i viss mån erhållit en provisorisk karaktär. Avsaknaden av hiss i byggnaden gör sig starkt kännbar vid transport av tunga räkenskapsböcker och dylikt mellan de olika våningarna. Kapprumms- och toalettanordningar äro otillräckliga. Rummen i bottenvåningen mot Birger Jarlstorg kunna icke godtagas i hygieniskt avseende såsom tjänsterum och än mindre såsom bostad, vartill de för närvarande användas. Dessa olägenheter hava länge varit kännbara, men åtgärder för deras avhjälpande hava hittills icke vidtagits i avvaktan på en slutlig utredning av riksräkenskapsverkets lokalfråga.

De båda s. k. gymnasiehusen (Birger Jarlstorg nr 7 och 9) äro beträffande byggnadsstommen i stort sett i gott stånd, men tämligen omfattande åtgärder erfordras dock på vissa punkter. Lokalerna äro genomgående starkt förslitna, varjämte fönstersnickerierna måste utbytas mot nya. Byggnaderna, som sakna centralvärmeledning, uppvärmas med kakelugnar och järnkaminer. Å fastigheten nr 7 äro utom en huvudbyggnad lägre byggnader uppförda å tomtens södra och lägre belägna del, vilka för något år sedan inståndsattes och togos i anspråk såsom stadens hamnarbetarkontor samt kontor och lagerlokaler för firman Nyman & Schultz. Byggnaderna i övrigt användas för Stockholms stads handelsskola, och rumsindelningen motsvarar givetvis ej de krav, som uppstå då de skola användas såsom ämbetshus. Ändringar i plan kunna emellertid genomföras, utan att de delar av byggnaderna, som hava arkitektoniskt värde, förvanskas. Till följd av byggnadernas läge vid smala gränder kunna vissa utrymmen i de undre våningarna bliva endast sparsamt belysta och svårligen användas som tjänsterum utan få användas som arkiv och uppställningsplats för böcker, lokaler av vilka riksräkenskapsverket är i stort behov.

Härefter lämnar byggnadsstyrelsen en närmare redogörelse för det nu föreliggande förslaget och anför:

I riksräkenskapsverkets nuvarande byggnad Birger Jarlstorg nr 11 inlägges en kombinerad person- och varuhiss; vidare borttagas vissa anordningar av provisorisk art och i övrigt vidtagas en del ändringar i rumsindelningen för att erhålla lokaler, som bättre lämpa sig för ämbetsverkets behov.

Den översta våningen, innehållande 15 tjänsterum, i Birger Jarlstorg nr 13 avses skola av riksräkenskapsverket överlätas till kammarrätten till behövlig lokalutvidgning för detta ämbetsverk. I huvudsak avses att riksräkenskapsverkets första byrå, som nu är inrymd i nr 13, förläggas till gymnasiehusen

(nr 7 och 9), som därutöver tillgodose ämbetsverkets behov av ytterligare utrymme.

Dessa hus iordningställas för det nya ändamålet, varvid centralvärmeledning anordnas och de stora salarna uppdelas i mindre rumsenheter. De lägre byggnaderna i södra delen av nr 7 avses icke skola för närvarande tagas i anspråk för statens behov utan uthyras tills vidare. Bottenvåningen och våningen 1 trappa upp inom byggnaderna å nr 9 och 11 förbindas med varandra genom en mindre tillbyggnad i vinkeln mellan husen. Nr 7 och 9 äro redan förbundna genom en över den mellanliggande gränden anordnad täckt gång. Huvudentrén för ämbetsverket kan på grund härav bibehållas i nr 11, och ingångarna till nr 7 och 9 avses att hållas stängda eller endast nyttjas såsom personalingångar. Vaktmästarbostad tänkes anordnad i södra delen av nr 9 i det våningsplan, som ligger en trappa under Birger Jarlstorg, men som på grund av nivåförhållandena kommer en trappa upp i förhållande till det angränsande hamnplanet. Bottenvåningen i nr 7, som i belyningsavseende icke lämpar sig till tjänsterum, föreslås utnyttjad till lunchlokaler.

Byggnadsstyrelsen hade, fortsätter styrelsen, avsett, att våningen 1 trappa upp i fastigheten nr 7 tills vidare skulle utnyttjas för kommittéer och dylikt. I skrivelse den 14 oktober 1941 hade emellertid riksräkenskapsverket på anförda skäl ansett sig böra hemställa, att även denna våning reserverades för ämbetsverkets räkning.

Såvitt byggnadsstyrelsen kunde finna, uttalar härefter styrelsen, erbjöde förslaget en god lösning av riksräkenskapsverkets lokalfråga. Härjämte erhöles kammarrätten ett betydande lokaltillskott. Denna lokalutvidgning stode i överensstämmelse med från kammarrätten uttalade önskemål, enligt vilka emellertid även de för närvarande av riksarkivet disponerade undervåningarna i fastigheten nr 11 skulle vara erforderliga för att det aktuella lokalbehovet skulle bliva fullt tillgodosett. De nyförvärvade gymnasiehusen erhöles en lämplig användning för statsverkets behov, och en lokalreserv för riksräkenskapsverket stode till förfogande inom de lägre byggnaderna å fastigheten nr 7.

Kostnaderna för förslagets genomförande har byggnadsstyrelsen beräknat till 550,000 kronor i enlighet med följande sammanställning:

	Kronor
Byggnadsarbeten	390.000
Värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar	70.000
Elektriska ledningar	21.000
Hiss	9.000
Ritningar, kontroll, administration och oförutsett	60.000
Summa kronor	550.000.

Med hänsyn till de båda ämbetsverkens behov av lokalutvidgning snarast möjligt vore det, anför byggnadsstyrelsen vidare, särdeles önskvärt, att byggnadsarbetena kunde igångsättas omedelbart efter kronans tillträde av gymnasiehusen vid ingången av budgetåret 1942/43. Samtliga arbeten beräknades kunna färdigställas under nämnda budgetår.

På grund av vad styrelsen sålunda anført, hemställer styrelsen slutligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till beredande av förbättrade

lokaler för riksräkenskapsverket och kammarrätten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 550,000 kronor.

Riksräkenskapsverket har i sin förutnämnda skrivelse den 14 oktober 1941 anfört:

Enligt det föreliggande förslaget skulle riksräkenskapsverket i utbyte mot ämbetsverkets nuvarande lokaler tre trappor upp i fastigheten nr 13 vid Birger Jarlstorg erhålla samtliga lokaler i fastigheten nr 9 samt övre våningen i den invidliggande fastigheten nr 7 vid Birger Jarlstorg. Emellertid har det, sedan samråd i lokalfrågan med riksräkenskapsverkets representanter ägt rum, visat sig, att för ämbetsverkets räkning ytterligare ett antal tjänsterum erfordras utöver de man tidigare räknat med. Riksräkenskapsverket har nämligen vid en utredning, som verkställts för att utröna ämbetsverkets anslagsbehov för budgetåret 1942/43, funnit, att det räkenskapsmaterial, som skall granskas inom riksräkenskapsverket, på grund av rådande krisförhållanden ökat i så avsevärd grad, att nyanställning av sexton icke-ordinarie tjänstemän är nödvändig. Riksräkenskapsverket har sålunda i sina anslagsäskanden för sagda budgetår gjort framställning om anvisande av erforderliga medel för anställandet av nämnda antal tjänstemän. Givetvis måste riksräkenskapsverket med hänsyn härtill räkna med ytterligare lokalutrymme, varför ämbetsverket finner sig böra redan nu hemställa, att våningen en trappa upp i fastigheten nr 7 vid Birger Jarlstorg reserveras för riksräkenskapsverkets räkning. Även med detta tillskott av tjänstelokaler blir såsom lätt inses riksräkenskapsverkets tillgång på arbetsrum synnerligen knapp. Härjämte vill riksräkenskapsverket framhålla, att flertalet av de tjänsterum, som vetta åt de smala gränderna mellan fastigheterna Birger Jarlstorg nr 5, 7 och 9, måste betraktas som mycket otillfredsställande arbetslokaler.

Den med krisförhållandena sammanhängande utvecklingen av statens inkomster och utgifter har medfört en väsentlig ökning av riksräkenskapsverkets arbete med räkenskapsgranskning och budgetredovisning. Ökningen har vad revisionsarbetet angår icke blott kommit till synes i form av en tillväxt med inemot 50 procent av det till verket ingående räkenskapsmaterialet, utan därtill kommer, att materialet numera omfattar flera nya inkomst- och utgiftsgrupper.

Med anledning av dessa förhållanden har 1941 års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 337 till förstärkning av riksräkenskapsverkets administration m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat ett anslag av 73,000 kronor, avsett bland annat för bestridande av avlöningskostnaderna för ett 25-tal nya befattningshavare.

På grund av denna betydande personalökning är det nödvändigt, att riksräkenskapsverket, som för övrigt redan före krisens inträde lidit av trångboddhet, erhåller utökade tjänstelokaler.

Det av byggnadsstyrelsen i sådant syfte framlagda förslaget avser, förutom vissa ändrings- och moderniseringsarbeten beträffande riksräkenskapsverkets nuvarande lokaler, iordningställande i huvudsak för ämbetsverkets räkning av de s. k. gymnasiehusen vid Birger Jarlstorg, vilka kronan jämlikt 1940 års markavtal med Stockholms stad skall tillträda den 1 juli 1942. Genom överflyttning till dessa fastigheter av viss del av ämbetsverket skulle den nu rådande trångboddheten i verkets egen byggnad försvinna och de av verket

disponerade lokalerna i kammarrättens ämbetsbyggnad kunna ställas till förfogande för kammarrätten, som jämväl sedan lång tid är i behov av ökade utrymmen. Då förslaget på ett tillfredsställande sätt synes lösa de föreliggande lokalfrågorna, bör detsamma godtagas. Kostnaderna för förslagets genomförande, vilka beräknats till 550,000 kronor, ha icke givit mig anledning till erinran.

Skulle riksräkenskapsverkets arbetsuppgifter framdeles bliva av mera normal omfattning och behovet av lokalutrymmen därmed minskas, förutsätter jag, att på sätt byggnadsstyrelsen ifrågasatt vissa utrymmen skola kunna disponeras för andra statliga ändamål såsom för kommittéer eller dylikt.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ökade lokaler för riksräkenskapsverket* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 550,000.

Tillbyggnad till länsresidenset i Nyköping.

[48.] I skrivelse den 7 oktober 1941 har byggnadsstyrelsen hemställt, att ett anslag å 65,000 kronor måtte anvisas för nästa budgetår för beredande av ökade lokalutrymmen i länsresidenset i Nyköping.

I fråga om behovet härav har byggnadsstyrelsen återgivit vad *länsstyrelsen i Södermanlands län* i skrivelse till byggnadsstyrelsen därom anför:

De ämbetslokaler, som för närvarande stå till länsstyrelsens disposition inom länsresidenset och vilka för endast få år sedan varit tillräckliga för det dåvarande behovet, hade genom de senare årens hastigt skedda ökning av ämbetsgöromålen blivit otillräckliga. Detta förhållande hade ytterligare skärpts därigenom, att länsstyrelsen på grund av det rådande krigstillståndet pålagts flera nya arbetsuppgifter. För landskontorets vidkommande vore sålunda arbetet med utgående bidragen till värnpliktigas familjer ävensom med omsättningsskatten av sådan omfattning, att detsamma icke kunde utföras av kontorets ordinarie personal, utan särskild personal hade därför måst anskaffas, vartill krävdes icke oväsentligt utrymme. Även om vid inträffad fred en icke obetydlig minskning av ärendenas antal kunde väntas, torde likväl med den snabba utveckling av länsstyrelsens ämbetsgöromål, som under de senare åren ägt rum och för framtiden — även om fred inträdde — torde komma att fortgå, i allt fall icke förväntas en så stor minskning av länsstyrelsens ämbetsgöromål, att de nu tillgängliga lokalerna åter kunde komma att motsvara behovet. Vad landskansliet anginge hade avsaknad av tillräckliga utrymmen gjort sig kännbar redan före inträdet av nu rådande krisförhållanden. Under dessa hade såväl sessionssalen som angränsande sammanträdesrum så gott som oavbrutet måst utnyttjas för expeditiönsarbete. Det bleve därför ofrånkomligt att inom en nära framtid anskaffa ökat lokalutrymme.

Utvägen att genom förhyrning av lokaler skaffa det nödiga utrymmet hade, anför byggnadsstyrelsen, icke syntts länsstyrelsen utgöra en tillfredsställande lösning av frågan. Möjligheten att övervaka och leda arbetet försvårades nämligen högst avsevärt genom ett sådant arrangemang och arbetets effektivitet

bleve därigenom i hög grad lidande. Vid övervägande av huru länsstyrelsens lokalfråga bäst borde lösas hade länsstyrelsen därför kommit till den uppfattningen, att denna fråga icke kunde tillfredsställande ordnas på annat sätt än genom tillbyggnad av länsstyrelsens lokaler. Med överlämnande av ett av länsarkitekten i länet uppgjort skissförslag till dylik tillbyggnad hade länsstyrelsen hemställt, att byggnadsstyrelsen måtte taga under övervägande, huruvida åtgärder kunde vidtagas för förslagets utförande snarast möjligt.

Med anledning av länsstyrelsens framställning har *byggnadsstyrelsen* låtit länsarkitekten närmare utreda frågan. Av utredningen hade framgått, anför byggnadsstyrelsen, att länsstyrelsens behov av ökat lokalutrymme — vilket behov byggnadsstyrelsen kunde vitsorda — på lämpligaste sätt skulle tillgodoses genom en tillbyggnad till de nuvarande lokalerna samt att en dylik tillbyggnad icke skulle komma att förhindra ett fortsatt utbyggande av länsresidenset, om ett sådant i framtiden skulle erfordras.

Det av länsarkitekten utarbetade förslaget, vilket godkänts av landshövdingen Wijkman, innebär i huvudsak följande:

Residensbyggnadens östra, utmed Hospitalsgatan belägna flygel skulle tillbyggas nio meter. För att undvika sprängningsarbeten skulle källaren i tillbyggnaden endast delvis iordningställas till ett förvaringsrum. Ovanförvarande våning, å ritningsförslaget angiven såsom våning en trappa upp, skulle inrymma fyra tjänsterum, därav två för landskansliet och två för landsfogden. I vindsvåningen skulle utrymmen anordnas för den inom den nuvarande byggnaden befintliga vaktmästarebostaden och nya lokaler inredas för vägingenjörskontoret. Detta kontors nuvarande lokaler skulle utnyttjas till utökning av länsstyrelsens ämbetslokaler.

Kostnaden för byggnadsföretaget har byggnadsstyrelsen beräknat sålunda:

	Kronor.
Byggnadsarbeten	51,000
Värme- och sanitära anläggningar	4,200
Elektriska ledningar	4,000
Oförutsedda utgifter, ritningar och kontroll	5,800

Summa kronor 65,000.

Med hänsyn till vad länsstyrelsen och byggnadsstyrelsen anfört rörande behovet av ökat lokalutrymme för länsstyrelsen finner jag mig böra tillstyrka, att åtgärder vidtagas i syfte att tillgodose detta behov. Lokalfrågan synes på sätt det uppgjorda förslaget förutsätter lämpligen böra lösas genom en tillbyggnad till länsresidenset. Mot storleken av det härför beräknade beloppet, 65,000 kronor, har jag icke något att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *Tillbyggnad till länsresidenset i Nyköping* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 65,000.

*Departements-
chefen.*

Nytt landsstatshus i Halmstad.

[49.] I skrivelse den 11 november 1941 har byggnadsstyrelsen hemställt om anvisande av medel för uppförande av nytt landsstatshus i Halmstad.

Innan jag ingår på styrelsens framställning, torde jag få erinra om att 1937 års riksdag på därom av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen (u. f. k.: bil. 5, punkt 56) gjorda förslag till förbättrade lokaler för länsstyrelsen i Hallands län för budgetåret 1937/38 anvisade ett reservationsanslag av 13,700 kronor.

De sålunda anvisade medlen kommo icke till användning för avsett ändamål. Inledningsvis anför *byggnadsstyrelsen* härom:

Då den utökning av länsstyrelsens tjänstelokaler, som skulle ske med anlåtande av de anvisade medlen, vid en närmare omprövning visade sig icke bliva fullt tillfredsställande, föreskrev Kungl. Maj:t den 14 januari 1938, att arbetena tillsvidare icke skulle utföras, samt uppdrog åt byggnadsstyrelsen att i samråd med länsstyrelsen och lantmäteristyrelsen verkställa utredning rörande nybyggnad för länsstyrelsen och lantmäterikontoret i länet och att härför disponera högst 1,500 kronor av sjätte huvudtitelns anslag till utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m. I skrivelse den 7 februari 1939 meddelade byggnadsstyrelsen, att länsarkitekten i Hallands län B. Östnäs uppgjort ett förslag till landsstatshus, avsett att förläggas inom den kronan tillhöriga slottsträdgården i Halmstad i huvudsaklig anslutning till ett, i samband med utredning om anordnande av genomfartsleder därstädes, framlagt förslag till ordnande av området omkring slottet. Stadsfullmäktige i staden hade i princip uttalat sig för sistnämnda förslag, som dock ej varit föremål för behandling eller antagande enligt stadsplanelagen. Frågan om genomfartsledernas ordnande syntes dessutom sammanhänga med den ännu icke slutligt avgjorda frågan om den halländska kustlandsvägens sträckning. Med hänsyn till osäkerheten beträffande den med frågan om lämplig förläggning av nybyggnaden för länsstyrelsen och lantmäterikontoret förknippade stadsplanefrågan anmälde styrelsen, att utredningen rörande byggnadsföretaget tillsvidare icke kunde fullföljas.

Härefter har Kungl. Maj:t den 30 december 1939 förordnat, att arbetet för förbättrade lokaler för länsstyrelsen icke finge utan Kungl. Maj:ts medgivande fullföljas och att dithills icke disponerade eller bundna medel av det anvisade reservationsanslaget icke finge tagas i anspråk.

Styrelsen erinrar härefter om att styrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 juli 1941 anmält, att länsstyrelsen framhållit, att behovet av utökade och förbättrade lokaler blivit alltmera trängande och att utökning av personalen förväntades. Länsstyrelsen hade vidare anfört, att, sedan länsstyrelsen meddelat utslag i frågan om anordnande av rikshuvudväg mellan Halmstad och Falkenberg, vilket utslag förutsatte rikshuvudvägens dragande genom Halmstad enligt stadsfullmäktiges principbeslut, stadsplanefrågan även kommit i ett klarare läge. Byggnadsstyrelsen hade med hänsyn härtill framhållit, att utredningsarbetet rörande det nya landsstatshuset borde oförtövat återupptagas. I sådant syfte hade byggnadsstyrelsen från länsstyrelsen införskaffat ett nytt lokalprogram rörande byggnadsföretaget, vilket program innefattade

icke oväsentliga beskrifningar av tidigare framställda utrymmeskrav och som i huvudsak borde läggas till grund för den fortsatta utredningen. Vidare hade ifrågasatts, om icke lantmäterikontoret kunde för en avsevärd tid framåt kvarstanna i sina nuvarande förhyrda lokaler, i vilket fall nybyggnadens omfattning kunde ytterligare begränsas.

Med bifall till byggnadsstyrelsens därom gjorda hemställan har Kungl. Maj:t den 1 augusti 1941 bemyndigat byggnadsstyrelsen att för fortsattande av utredning i frågan av utredningsanslaget under sjätte huvudtiteln taga i anspråk ytterligare 1,500 kronor.

På byggnadsstyrelsens uppdrag hade, anför styrelsen vidare, länsarkitekten Östnäs enligt det nya lokalprogrammet utarbetat ett förslag till nytt landsstatshus i Halmstad, vilket förslag åskådliggjorts å 11 ritningar jämte beskrifning. Nämda handlingar finnas fogade vid styrelsens framställning.

Av den förefintliga situationsplanen framgår, att den föreslagna byggnaden är förlagd till slottsträdgårdens nordvästra hörn vid kyrkan. Andra ritningar utvisa, hur området är avsett att ordnas omedelbart och framdeles, då de stora genomfartslederna till Göteborg och Malmö fullbordats.

Om det framlagda förslaget anför byggnadsstyrelsen närmare:

Landsstatshuset består av två byggnadskroppar, en mindre och lägre, inrymmande bland annat sessionssal och landshövdingens ämbetsrum, och en högre länga för länsstyrelsens tjänstelokaler. Bjälklagshöjderna i de båda genom trappanläggningen förbundna byggnadskropparna äro inbördes förskjutna. Under den mindre byggnaden anordnas djupt belägna källarlokalerna, inrymmande värmeledningscentral, skyddsrum m. m., och under den större längan en välbelyst souterrängvåning med arkivlokaler, uppknäkningsrum och cykelstall.

Huvudentrén är i den lägre byggnaden, i vars bottenvåning bilavdelningen samt lunchrum äro inlagda. En halvtrappa upp i den större byggnadens bottenvåning äro landskansliets och landsfogdens lokaler. Ytterligare en halvtrappa upp i den lägre byggnaden finnas sessionssalen och landshövdingens ämbetsrum. Trappplanet utanför dessa lokaler är utbildat till vänt- och för- rum för sessionssalen. Ytterligare en halvtrappa upp i den större byggnaden ligga landskontorets lokaler. Genom förskjutningen av bjälklagshöjderna har vunnits, att landssekreteraren och landskamreraren hava endast en halvtrappa upp respektive ned till landshövdingens rum och sessionssalen, vilka sålunda få ett i förhållande till de olika avdelningarna centralt och lättillgängligt läge.

Byggnaden är avsedd att utföras med fasader av synligt tegel och förses med tegeltak.

Nybyggnadsprogrammet är starkt beskuret i jämförelse med vad som ursprungligen beräknats, i det att lantmäteri-, länsarkitekt- och vågingenjörskontoren icke medtagits. Byggnadsstyrelsen beräknar, att dessa kontor skola kunna beredas lokaler inom de delar av Halmstads slott, som länsstyrelsen lämnar vid inflyttningen i nybyggnaden. Möjligheten av framtida tillbyggnad har beaktats och angivits å till förslaget hörande situationsplaner.

I en vid byggnadsstyrelsens framställning fogad, den 1 november 1941 dagtecknad skrivelse har länsstyrelsen förklarat sig för sin del icke hava något att erinra mot förslaget.

Kostnaderna för byggnadsföretaget hava av byggnadsstyrelsen beräknats på följande sätt:

	Kronor.
Byggnadsarbeten, inberäknat betongpålning	285,000
Värme och ventilation samt vatten, avlopp och sanitetstekniska installationer	35,000
Elektriska ledningar för kraft, belysning och svagström	20,000
Arkivinredningar	13,000
Yttre ledningar och arbeten å tomtområdet	7,000
Garage i slottsparken (till ersättning för befintlig byggnad som måste rivas)	4,000
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter ..	31,000

Summa kronor 395,000.

Byggnadskostnaden kan, enligt byggnadsstyrelsen, om fasaden utföres i vanligt murtegel, som slmmas, minskas med 5,000 kronor. Styrelsen vill emellertid med hänsyn till ortens klimat icke förorda en dylik förenkling i byggnadens utförande.

På grund av vad styrelsen sålunda anført hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till uppförande av ett landsstatshus i Halmstad i huvudsaklig överensstämmelse med det nu framlagda förslaget för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 395,000 kronor.

I ett den 8 december 1941 över byggnadsstyrelsens framställning avgivet utlåtande har 1940 års *civila byggnadsutredning* anført, att de av utredningen tillämpade grundsatserna för förenkling av ämbetsbyggnader synts med lovvärd konsekvens ha beaktats vid planläggningen av det föreslagna byggnadsföretaget. Utredningen funne därför icke anledning till erinran mot förslaget i denna del. I fråga om de större fönsterpartierna ville dock utredningen föreslå en förenkling. Vad anginge material och utförande i övrigt saknades skäl till annan anmärkning, än att det av byggnadsstyrelsen angivna alternativet att utföra fasaderna av slammat murtegel, medförande en besparing av 5,000 kronor, borde komma till utförande. Vad slutligen anginge kostnaderna syntes dessa hava beräknats i överkant och torde vid oförändrade materialpriser medgiva någon reduktion.

Departements-
chefen.

Behovet av ökade och mera ändamålsenliga lokaler för länsstyrelsen i Hallands län har sedan länge varit aktuellt. Då länsstyrelsen på grund av de nu rådande förhållandena erhållit vidgade arbetsuppgifter, ha olägenheterna i nämnda avseenden under den senare tiden gjort sig alltmer kännbara. Med anledning härav torde enligt min mening lösningen av länsstyrelsens lokalfråga icke längre böra uppskjutas.

Det nu framlagda byggnadsförslaget innebär, att ett nytt landsstatshus skulle uppföras i slottsträdgården. Förslaget synes mig väl tillgodose länsstyrelsens nuvarande lokalbehov.

I den nya byggnaden skulle icke såsom tidigare ifrågasatts lokaler beredas

för lantmäteri-, länsarkitekt- och vägingenjörskontoren. Dessa förutsätts skola erhålla tillfredsställande utrymmen i länsstyrelsens nuvarande lokaler, sedan länsstyrelsen avflyttat från desamma.

Då förslaget därjämte innebär goda tillbyggnadsmöjligheter, därest ytterligare utrymmen i framtiden skulle erfordras för länsstyrelsen eller densamma närstående myndigheter, vill jag tillstyrka, att byggnaden kommer till utförande. Vid uppgörande av slutgiltiga ritningar till densamma torde emellertid böra övervägas, i vad mån av civila byggnadsutredningen föreslagna förenklingar i fråga om de större fönsterpartierna lämpligen böra vidtagas.

Byggnadsutredningens förslag att låta utföra byggnadens fasader i slammat murtegel och därigenom åstadkomma en sänkning av kostnaderna för företaget från av byggnadsstyrelsen beräknade 395,000 kronor till 390,000 kronor anser jag mig icke böra biträda. Ett sådant utförande torde nämligen, såsom byggnadsstyrelsen framhållit, icke vara lämpligt med hänsyn till de klimatiska förhållandena å orten. Vidare synes den förenkling av byggnadens yttre, som förslaget innebär, knappast stå i proportion till den relativt obetydliga kostnadsbesparingen. Då ej heller i övrigt den gjorda kostnadsberäkningen givit mig anledning till erinran, torde det angivna beloppet, 395,000 kronor, böra äskas av riksdagen för företagets utförande.

Slutligen förutsätter jag, att den stadsplaneändring, som erfordras för byggnadsföretagets genomförande, skall komma till stånd.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nytt landsstatshus i Halmstad* för budgetåret 1942/
43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 395,000.

Ökade lokaler för länsstyrelsen i Örebro län.

[50.] I skrivelse den 13 oktober 1941 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för åstadkommande av ökade lokaler för länsstyrelsen i Örebro län.

Byggnadsstyrelsen erinrar till en början om att Kungl. Maj:t — sedan styrelsen underställt Kungl. Maj:ts prövning en av länsstyrelsen i Örebro län hos byggnadsstyrelsen gjord hemställan, att rummen nr 79 och 80 i Örebro slotts övre våning måtte inredas till tjänsterum i enlighet med därom uppgjort förslag, varigenom länsstyrelsen skulle erhålla fyra nya tjänsterum — genom beslut den 30 mars 1940 bemyndigat byggnadsstyrelsen att låta utföra nämnda inredningsarbeten och att härför taga i anspråk ett belopp av högst 16,000 kronor av till styrelsens förfogande stående medel till reparations- och underhållskostnader m. m. Då rum nr 79, som inrymt landskontorets arkiv, således omändrats till ämbetsrum, hade landskontorets arkivalier provisoriskt inhysts dels i landskansliets gamla arkivlokal och dels i en oeldad byggnad, tillhörande fängelset.

Länsstyrelsen hade, meddelar byggnadsstyrelsen vidare, i skrivelse den 7 maj 1941 hos byggnadsstyrelsen framhållit, att inrättande av ett ur brand-

och säkerhetssynpunkt fullt tillfredsställande arkiv för landskontoret icke längre kunde uppskjutas. Vad beträffade landskontorets egentliga ämbetslokaler hade länsstyrelsen anfört i huvudsak följande. Kontoret hade visserligen genom inredning av rum nr 79 och inrättande av ytterligare ett rum i nr 80 fått lokalerna utökade med fyra rum, men samtidigt hade kontoret fått avstå ett rum till landskansliet. Genom bestyret med omsättningsskatten hade länsstyrelsen hittills måst utöka sin mera fasta personal med sex befattningshavare, och därvid hade samtidigt uppstått ett motsvarande nytt behov av lokaler. För kontroll- och indrivningsarbete med denna skatt förväntades därjämte redan under år 1941 ytterligare utökning av den med denna skatt sysselsatta personalen bli nödvändig. Under sommaren skulle arbetet med krigskonjunkturtaxeringen börja för att pågå intill slutet av december. På grund av den omfattning, som krigskonjunkturbeskattningen komme att få år 1941, måste ytterligare personal anställas i icke ringa utsträckning. Tidigare då endast en uppbördsstämma av kronoutskylder ägt rum och även sedan antalet kronoupbördsstämmor utökats till två hade arbetet med uppbörd och restlängdskrivning kunnat ske med hjälp av tillfällig personal och i lokaler, som under andra tider av året kunnat användas för annat ändamål. Sedan numera uppbörd av värnskatt och krigskonjunkturskatt tillkommit, hade landskontorets lokalbehov för uppbördsavdelningen blivit alltmåra konstant. Länsstyrelsen ville därför med skärpa framhålla, att de nio nya rum, som enligt ett av länsarkitekten i länet E. L. Borg uppgjort förslag kunde inredas i våningen två trappor upp i det nordvästra tornet, vore det minsta utrymme, varmed länsstyrelsen kunde åtnöjas för att tillfredsställa det synnerligen trängande behov, som nu rådde.

Med sin nu förevarande skrivelse har byggnadsstyrelsen överlämnat det av länsarkitekten Borg uppgjorda förslaget, som omfattar såväl anordnande av arkiv för landskontoret i källar- och bottenvåningarna i slottets nordvästra torn som inredande i våningen två trappor upp i tornet av tjänstelokaler för länsstyrelsen. Förslaget har åskådliggjorts å elva, skrivelsen bifogade ritningar.

Kostnaderna för de olika arbetena hava beräknats på följande sätt:

<i>Arkiv för landskontoret.</i>		Kronor.	Kronor.
Byggnadsarbeten	26,000		
Värme och ventilation	1,295		
Elektrisk installation	1,000		
Hyllinredning	7,500		
Ritningar, kontroll och oförutsett	5,705	41,500	
<i>Tjänstelokaler.</i>			
Byggnadsarbeten	32,750		
Värme, sanitet och ventilation	6,060		
Elektrisk installation	1,200		
Ritningar, kontroll och oförutsett	7,990	48,000	
		Summa kronor	89,500.

Byggnadsstyrelsen hemställer slutligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till beredande av ökat lokalutrymme för länsstyrelsen i Örebro län för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 89,500 kronor.

Av vad i det föregående anförts framgår, att länsstyrelsen i Örebro län är i behov av ökade lokaler. Då det synes lämpligt, att den föreliggande lokalfrågan löses genom att i enlighet med det uppgjorda förslaget i slottets nordvästra torn arkiv- och tjänstelokaler inredas, vill jag tillstyrka, att de i förslaget upptagna arbetena utföras. De härför beräknade kostnaderna, 89,500 kronor, hava ej givit mig anledning till erinran.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ökade lokaler för länsstyrelsen i Örebro län* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 89,500.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sigurd Lång.

Register
till
Kapitalbudgeten för budgetåret 1942/43
för
till kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk m. m.
Statens affärsverksfonder.

Sid.	Postverket.	Kronor.
1	Inköp av inventarier för postverkets behov	700,000
5	Nytt bangårdspostkontor i Stockholm	1,500,000
5	Tillbyggnad till postgirohuset i Stockholm	325,000
11	Posthusbyggnad i Karlskrona	530,000
13	Posthusbyggnad i Borås	*965,000
14	Posthusbyggnad i Östersund	*875,000
14	Inköp för postverkets räkning av tomt i Umeå	23,600
16	Inköp för postverkets räkning av tomt i Skellefteå	100 000
	Säger för postverket	5,018,600

	Telegrafverket.	
17	Telefonstationsbyggnad i Lidingö	192,000
19	Telefonstationsbyggnad i Saltsjöbaden	85,000
20	Telefonstationsbyggnad i Roslags Näsby	110 000
21	Telefonstationsbyggnad i Kristianstad	635,000
23	Inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Nynäshamn	25,000
24	Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende ..	25,000,000
30	Radioanläggningar för luftfarten	35,000
	Säger för telegrafverket	26,082,000

Statens järnvägar.

Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

	Bangårdar:	
34	Bangårdsarbeten i Ånge m. m.	1,400,000
	Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar:	
35	Fortsatt anläggning av dubbelspår	10,000,000

* Beräknat belopp.

Sid.		Kronor
	Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden:	
38	Rälsutbyten m. m.	3,700,000
40	Diverse åtgärder för spårförstärkning.	500,000
41	Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.	2,000,000
42	Telefonanläggningar och kabelarbeten.	1,500,000
	Anläggningar vid förrådsavdelningen:	
44	Om- och tillbyggnad av huvudförrådet i Östersund.	200,000
45	Elektriska belysningsanläggningar.	150,000
46	Anläggningar för elektrisk tågdrift.	835,000
47	Elektrifiering av banorna Hälsingborg—Hässleholm, Hälsingborg—Eslöv, Sundsvall—Ånge och Gävle—Ockelbo.	14,000,000
49	Försvarsberedskap vid statens järnvägar.	900,000
52	Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.	1,200,000

Rullande materiel.

53	Elektriska lokomotiv.	6,000,000
56	Rälsbussar.	1,500,000
57	Person- och resgodsvagnar.	2,000,000
60	Godsvagnar.	5,600,000

Sjöfartsmateriel.

60	Ny tågfärja.	1,500,000
	Säger för statens järnvägar	52,985,000

Statens vattenfallsverk.

Kraftverken:

Trollhätte kraftverk:

69	Ny kraftstation i Trollhättan.	2,400,000
----	-------------------------------------	-----------

Norrländska kraftverken:

70	Kraftstation vid Torpshammar.	7,900,000
71	Kraftstation i Midskogsforsen.	12,000,000
72	Kraftstation vid Leringsforsen.	2,350,000
73	Reglering av Holmsjön och Leringen i Ljungans vattensystem.	1,375,000
75	Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde.	—
80	Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m.	1,500,000
82	Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.	13,000,000

Gemensamt anslag:

83	Inköp av vattenfall och fastigheter.	500,000
	Säger för statens vattenfallsverk	41,025,000

Luftfartsfonden.

85	Belysningsanläggningar för luftfartsleder.	400,000
86	Radiofyrrar för luftfarten.	50,000

Sid.		Kronor
87	Undersökningar för byggande och förbättring av flygplatser..	—
89	Byggande och förbättring av flygplatser	2,500,000
91	Ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten.....	200,000
	Säger för luftfartsfonden	3,150,000

Statens allmänna fastighetsfond.

92	Ökade lokaler för riksräkenskapsverket	550,000
96	Tillbyggnad till länsresidenset i Nyköping	65,000
98	Nytt landsstatshus i Halmstad	395,000
101	Ökade lokaler för länsstyrelsen i Örebro län	89,500
	Säger för statens allmänna fastighetsfond	1,099,500
	Summa	129,360,100

Bilaga 5.

Kapitalinvesteringar.

Finansdepartementet.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj: Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler på finansdepartementet ankommande ärende rörande *kapitalinvestering* för budgetåret 1942/43 och anför därvid följande:

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets gränsbevakning.** I skrivelse den 17 oktober 1941 har *generaltullstyrelsen* hemställt om anvisande av ett reservationsanslag av 55,000 kronor för uppförande av ett bostadshus jämte garagebyggnad vid gränsposteringen Skaltugan i Åre socken av Jämtlands län. Till stöd för sin framställning har *generaltullstyrelsen* framhållit i huvudsak följande:

Posteringen utgjordes av två ordinarie gränsuppsyningsmän. Bibehållande av posteringen med oförändrad personalstyrka vore även under nu rådande trafikförhållanden erforderligt bland annat med hänsyn till att Skaltugan utgjorde passkontrollort. Vid posteringen funnes ett tullverket tillhörigt, år 1912 uppfört bostadshus, innehållande en lägenhet om fyra rum och ett kök, varjämte till lägenheten hörde ett uthus. Byggnaderna vore uppförda å mark, som ägdes av tullverket.

Enär nämnda byggnader befunnits vara mindre lämpliga för posteringen, hade *generaltullstyrelsen* uppdragit åt länsarkitekten G. Rollin i Östersund att efter undersökning inkomma till styrelsen med arbetsbeskrivning och kostnadsberäkning rörande de reparations- och ändringsarbeten, som erfordrades för byggnadernas bestånd samt för inrättande i bostadshuset av ett expeditjonsrum och två tjänstebostadslägenheter. Rollin hade därefter till *generaltullstyrelsen* överlämnat förslag till ombyggnad och reparation av

byggnaderna för en sammanlagd kostnad av 8,200 kronor. Härtill skulle, därest värmeledning och vattenklosett anordnades, komma ett belopp av 2,260 kronor. Kostnaderna för nämnda reparations- och ändringsarbeten kunde emellertid enligt Rollins mening, även om kostnaderna för värmeledning och vattenklosett icke medräknades, knappast anses stå i rätt förhållande till byggnadens värde och de resultat, som skulle ernås genom utförandet av arbetena. På grund härav hade Rollin ifrågasatt, att ett nytt bostadshus för posteringen uppfördes, vilket skulle kunna förläggas till plats med bättre utsikt mot infartsvägen från Norge.

Den 8 juli 1941 hade generaltullstyrelsen beslutit, att allenast vissa smärre reparationsarbeten, som vore nödvändiga för bostadshusets användning under ytterligare ett eller annat år, skulle för det dåvarande utföras. Styrelsen hade nämligen funnit det icke vara ändamålsenligt att genom ombyggnad av det nuvarande bostadshuset i Skalstugan åstadkomma för därvarande gränsposterings erforderliga bostäder samt expeditjonsrum, utan ansåge nödvändigt, att en ny byggnad därstädes uppfördes för posteringens räkning. Härvid skulle även den fördelen vinnas, att den nya byggnaden kunde förläggas å en ur bevakningssynpunkt mera lämplig plats än den nuvarande. En ny byggnad syntes böra innehålla, i källarvåningen pannrum, tvättstuga med badanordning, två hushållskällare, två vedkällare, källarsvale och tullbod, i bottenvåningen en lägenhet om två rum och kök ävensom ett expeditjonsrum samt i vindsvåningen en lägenhet om två rum och kök ävensom ett mindre enkelrum med kokvrå, avsett för extra personal. Härjämte borde för posteringens räkning uppföras en garagebyggnad. För närvarande vore en av gränsuppsyningsmännen vid posteringen ålagd att mot anslag till lega hålla automobil för bevakningstjänsten. Kostnaderna för uppförande år 1939 av liknande byggnader för gränsposteringen Aarea-vaara vid riksgränsen mot Finland hade uppgått till 42,065 kronor. Med ledning härav och med hänsyn till sedermera inträdda förhöjningar å material- och arbetspriser hade styrelsen beräknat kostnaderna för det nu frågasatta byggnadsföretaget till omkring 55,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisades i enlighet med förslag i proposition nr 2 till 1941 års riksdag ett reservationsanslag (B) av 100,000 kronor till vissa byggnadsarbeten vid tullverkets gränsbevakning. Anslaget, som hittills icke tagits i anspråk, är avsett för bostadshus vid två gränsposteringar vid finska gränsen.

Enligt vad föreliggande upplysningar giva vid handen är det angeläget att bostadsförhållandena vid gränsposteringen Skalstugan ordnas genom nybyggnad på sätt generaltullstyrelsen föreslagit. Jag förordar därför, att ett anslag för ändamålet upptages i riksstaten för nästa budgetår. Anslaget synes icke böra göras beroende av särskilda förutsättningar, motsvarande dem som uppställts för dispositionen av förenämnda tilläggsstatsanslag. Styrelsens kostnadsberäkningar ha icke givit mig anledning till erinran.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets gränsbevakning för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av kronor 55,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

William Dickson.

Bilaga 6.

Kapitalinvesteringar.

Ecklesiastikdepartementet.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
3 januari 1942.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden
PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON,
BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge anmäler nedan an-
givna, under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden an-
gående **anslag å kapitalbudgeten** under budgetåret 1942/43 och yttrar där-
vid följande:

Statens allmänna fastighetsfond.

1. Uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala. I propositionen 1941: 2 (sid. 288 ff.) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till ifrågavarande ändamål å tillläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag (B) av 500,000 kronor. Vid min anmälan av ärendet anförde jag, att behovet av nya, ändamålsenliga lokaler för ifrågavarande institutioner vore trängande. Det syntes emellertid böra övervägas, huruvida icke den planerade byggnaden lämpligen skulle kunna uppföras i två etapper, den första avseende medicinsk-kemiska och den andra avseende den farmakologiska institutionen. Kostnaderna för byggnadskomplexets uppförande hade på grundval av prisnivån i februari 1940 beräknats till i runt tal 2,200,000 kronor, exklusive konstnärlig utsmyckning. En förenkling av byggnadsprogrammet syntes böra eftersträvas. I detta syfte borde 1940 års civila byggnadsutredning granska handlingarna i ärendet. Byggnadsarbetena syntes kunna igångsättas redan under budgetåret 1940/41. Riksdagen (skrivelsen nr

45) förklarade sig under förutsättning, att nämnda granskning i förenklingssyfte komme till stånd, icke ha något att erinra mot förslaget och anvisade det äskade anslaget.

Byggnadsstyrelsen har verkställt överarbetning av förslaget till institutionsbyggnaden i besparingssyfte och därvid uppgjort ett skissförslag, vilket godtagits av vederbörande vid universitetet. Styrelsen har ansett det vara fördelaktigast, att byggnadsföretaget icke uppdelades i två etapper. Kostnaderna för anläggningen i dess helhet, uppförd i ett sammanhang, har styrelsen beräknat till 1,550,000 kronor. Av styrelsens skrivelse i ärendet inhämtas bl. a. följande:

Vid sin överarbetning av förslaget till institutionsbyggnaden hade styrelsen dels undersökt möjligheterna för och följderna i olika avseenden av byggnadsföretagets uppdelning i två etapper, dels sökt genom förenklningar och reduceringar i byggnadsprogrammet begränsa anslagsbehovet. Då styrelsen saknade möjlighet att i detalj bedöma utrymmesbehovet för varje särskild lokal, hade styrelsen efter universitetskanslerns anvisning samrått i ärendet med professorerna vid universitetet E. L. Backman, F. G. Blix och E. T. A. Teorell såsom sakkunniga. Inom styrelsen hade efter samråd med dessa sakkunniga uppgjorts ett skissförslag, vilket de sakkunniga förklarat sig godtaga.

Planerna vore utformade med hänsyn till att ett utförande i två etapper skulle kunna genomföras, den första etappen omfattande den medicinsk-kemiska institutionen samt för båda institutionerna gemensamma lokaler, såsom värmeledningsutrymmen, verkstäder, bibliotek och hörsal, vilka samtliga utrymmen erfordrades även om endast en institution inrymdes i byggnaden. Den första etappen skulle därför med nödvändighet bli väsentligt mera omfattande än den andra, som endast skulle upptaga den farmakologiska institutionens lokaler. Huvudbyggnaden bestode av en längst mot öster placerad byggnadskropp, inrymmande farmakologiska institutionen. Vinkelrätt mot denna anslöte sig ett byggnadsparti med gemensamma utrymmen och väster därom medicinsk-kemiska institutionens byggnadskropp.

Vid utformandet av skissförslaget hade styrelsen sökt begränsa företagets omfattning och därmed kostnaderna i så hög grad, som det med hänsyn till de sakkunnigas uppgifter rörande oundgängligen erforderliga rumsstorlekar varit möjligt. Den totala golvytan hade sålunda minskats från 3,048 till 2,390 kvadratmeter eller med 21.9 procent. Kostnaderna för anläggningen i dess helhet, uppförd i ett sammanhang, hade styrelsen beräknat till 1,550,000 kronor. Då det tidigare förslaget med nu gällande priser skulle betinga en kostnad av 2,400,000 kronor, utgjorde kostnadsminskningen 850,000 kronor eller 35.4 procent. Om företaget uppdelades i två etapper, skulle den första betinga en kostnad av 1,200,000 kronor. Den andra komme givetvis att draga högre kostnader än om de lokaler den omfattade iordningställdes omedelbart. Med nuvarande byggnadskostnader komme fördyringen att uppgå till omkring 50,000 kronor.

Farmakologiska institutionens nuvarande lokaler vore så otillräckliga och av så otillfredsställande beskaffenhet, att åtminstone en provisorisk förbättring måste komma till stånd inom en nära framtid. Styrelsen hade ifrågasatt, att en förbättring skulle kunna erhållas genom att medicinsk-kemiska institutionens nuvarande lokaler övertoges av farmakologiska institutionen. De sakkunniga hade dock icke kunnat godtaga ett sådant arrangemang. Ett iordningställande av lokalerna på antytt sätt skulle draga en kostnad av

icke mindre än omkring 150,000 kronor. Styrelsen erinrade även om att de nuvarande institutionslokalerna vore avsedda att omändras till lokaler för geologisk-mineralogiska och geografiska institutionerna. Byggnadsstyrelsen ansågo för sin del, att då det visat sig möjligt att nedpressa kostnaderna för en institutionsanläggning i dess helhet till ett belopp, som motsvarade vad en första byggnadsetapp enligt det tidigare förslaget skulle kosta, vore fördelarna med att nu i ett sammanhang och snarast möjligt igångsätta byggnadsföretaget så stora, att ett uppdelande av detta i två etapper icke lämpligen borde komma i fråga.

Byggnadsstyrelsen hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga styrelsen att låta utarbета huvudritningar, beskrivningar och entreprenadhandlingar för byggnadsföretaget enligt skissförslaget samt att för ändamålet anvisa 30,000 kronor av förutnämnda anslag av 500,000 kronor.

Civila byggnadsutredningen — inom vilken dock skiljaktiga meningar anförts — har ansett den av byggnadsstyrelsen angivna byggnadskostnaden kunna genom ytterligare förenklingar och annat beräkningssätt minskas till 1,320,000 kronor.

Efter besök i de nuvarande institutionslokalerna ville utredningen vitsorda, att behovet av nya lokaler för institutionerna vore att anse som trängande.

Skissförslaget präglades i stort sett av den återhållsamhet, som det statsfinansiella läget påkallade. Emellertid torde vissa ytterligare reduktioner utan egentlig olägenhet kunna vidtagas. I främsta rummet föresloges, att djurhuset skulle anordnas gemensamt för båda institutionerna. Särskilt skrivrum syntes icke oundgängligen erforderligt för laborator och lärare i allmän kemi. Behovet av särskilt vågrum och optiskt laboratorium för professorn i kemi ifrågasattes. Övningslaboratoriet kunde något begränsas. Genom sålunda föreslagna åtgärder kunde kemiska institutionsflygeln förkortas minst en meter. Vidare föresloges vissa besparingsåtgärder i övrigt, såsom minskning av rumshöjderna, slopande av ett projekteringsrum, personhissen och amanuensbostäder, förenkling av vaktmästarbostäderna m. m. De av utredningen förordade åtgärderna skulle medföra följande besparingar:

Ändrad anordning av djuravdelningen	kronor	38,000
Minskning av kemiflygeln	»	10,000
Jämkning av rumshöjder	»	25,000
Vaktmästarbostäder	»	10,000
Slopande av amanuensbostäder	»	50,000
» » bränsleförråd	»	12,000

Summa kronor 145,000.

Den av byggnadsstyrelsen till 1,550,000 kronor beräknade byggnadskostnaden kunde således på grund av de av utredningen förordade förenklingar och begränsningsåtgärderna sänkas med 145,000 kronor. Ytterligare ville utredningen framhålla, att kostnaderna av byggnadsstyrelsen syntes ha angivits i överkant. Enligt utredningens mening medgäve sagda beräkning en ytterligare reduktion, som skäligen kunde uppskattas till 85,000 kronor. De totala kostnaderna torde därför böra angivas till 1,320,000 kronor. I sagda belopp hade inräknats kostnader för grundförstärkning medelst pålning, 80,000 kronor, och för fast inredning bestående av dragskåp, laboratoriebord, skåp och arkivhyllor, 50,000 kronor.

Ledamöterna av utredningen *W. Björck* och *A. Diös* ha ansett kostnaderna kunna beräknas till ännu lägre belopp, nämligen 1,255,000 kronor.

De faktiska kostnaderna för den nyss fullbordade byggnaden för statens institut för folkhälsan syntes kunna tjäna till ledning för bedömandet av kostnaderna för förevarande institutionsbyggnad. En jämförelse utvisade att volympriset för Uppsalainstitutionerna beräknats med omkring 25 procent överstiga de faktiska kostnaderna vid folkhälsoinstitutet. Sålunda hade posterna rörledningsarbeten och elektriska ledningar upptagits väsentligt högre. Visserligen hade materialkostnaderna ökats med cirka 15 procent, sedan avtalen om leveranser till folkhälsoinstitutet träffats, och volympriset för en större enhet vore alltid lägre än för en mindre. Men folkhälsoinstitutets allmänna standard vore högre än som nu borde ifrågakomma. Med beräkning av skälig säkerhetsmarginal syntes volympriset för Uppsalabyggnaden kunna upptagas till omkring 95 kronor per kubikmeter, vilket gäve en kostnad av omkring 1,057,000 kronor. Härtill borde läggas eventuell kostnad för grundförstärkning, 75,000 kronor. Kostnaden för djurhuset torde böra beräknas efter ett volympris av 70 kronor per kubikmeter i stället för 80 kronor och därför uppskattas till 35,000 kronor, vilket belopp icke borde få överskridas. De sammanlagda kostnaderna beräknades av dessa reservanter till 1,255,000 kronor eller 65,000 kronor lägre än som av utredningens majoritet angivits.

Ledamoten av utredningen *S. Markelius* har reserverat sig i fråga om de förenklingar, som avse de till djuravdelningen hörande lokalerna inom huvudbyggnaden, skrivrum för vissa lärare och särskilt projekteringsrum.

Kanslern för rikets universitet har, med anledning av en framställning av det större akademiska konsistoriet i Uppsala, hemställt, att, därest uppförandet av ifrågavarande institutionsbyggnad komme att påbörjas innevarande budgetår, ytterligare anslag till lämpligt belopp måtte beviljas på tilläggsstat.

*Departements-
chefen.*

I ärendet har ånyo framhållits det trängande behovet av här ifrågavarande nybyggnad. Då preliminära ritningar till nybyggnaden nu äro upprättade, torde byggnadsarbetena böra igångsättas med anlitande av förutnämnda för ändamålet anvisade reservationsanslag (B) oberoende av de för dylikt beredskapsanslag eljest gällande förutsättningarna.

Den av byggnadsstyrelsen verkställda överarbetningen av det tidigare byggnadsprogrammet innebär avsevärda förenklingar, som godtagits av vederbörande professorer. Den uppkommande kostnadsminskningen har beräknats till 850,000 kronor. På grund av vad som anförts i ärendet vill jag i likhet med byggnadsstyrelsen tillstyrka, att byggnadsföretaget icke uppdelas i två etapper utan utföres i ett sammanhang.

De ytterligare förenklings- och begränsningsåtgärder, som föreslagits av civila byggnadsutredningens majoritet, innebära en besparing av 145,000 kronor. Dessa åtgärder torde under rådande läge vara försvarbara. Jag biträder alltså vad utredningsmajoriteten i detta hänseende föreslagit. Byggnadsutredningens majoritet har vidare ansett, att byggnadsföretaget även oavsett dessa besparingsåtgärder skulle komma att draga en mindre kostnad än byggnadsstyrelsen angivit och beräknat totalkostnaderna till 1,320,000 kronor, d. v. s. 230,000 kronor lägre än vad byggnadsstyrelsen angivit. Re-

servanterna Björck och Diös ha ansett en ännu snävare beräkning av byggnadskostnaderna möjlig. Med hänsyn till osäkerheten i fråga om de faktorer, som inverka på byggnadskostnaderna, har jag emellertid funnit tillrådligt att räkna med den av byggnadsutredningens majoritet angivna totalkostnaden. Vad reservanterna anfört synes dock böra föranleda, att en särskild föreskrift meddelas därom, att vid byggnadsföretagets utförande i enlighet med den av mig förordade planen skall, genom åtgärder, som må befinnas lämpliga, eftersträvas att nedbringa byggnadskostnaderna så mycket som möjligt. Särskilt synes mig reservanternas förslag, att djurhuset icke bör få draga högre kostnad än 35,000 kronor, böra iakttagas.

Under åberopande av vad som anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att det å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget (B) till Uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala må från och med budgetåret 1942/43 tagas i anspråk oberoende av de för dylikt anslag eljest gällande förutsättningarna.

2. Nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet. I propositionen 1937:219 framlades ett omfattande program till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska institutet, vilket i huvudsak vann riksdagens bifall. Till utförande av förarbeten för byggnadsföretaget anvisades för budgetåret 1937/38 ett reservationsanslag av 100,000 kronor. För budgetåret 1938/39 beviljades ett reservationsanslag av 140,000 kronor för uppgörande av entreprenadhandlingar m. m. För utförande av vissa i byggnadsprogrammet ingående arbeten, vilka ansetts böra komma till utförande samtidigt med byggnadsarbetena för statens institut för folkhälsan, anvisades vidare för budgetåren 1939/41 sammanlagt 700,000 kronor. Anslag till byggnadsföretaget ha även varit uppförda på beredskapsstat för budgetåren 1938/41.

Kungl. Maj:t fastställde den 30 juni 1938 huvudritningar till ifrågavarande nybyggnad men anbefallde den 17 maj 1940, med hänsyn till rådande förhållanden, byggnadsstyrelsen att i samråd med delegerade från institutet underkasta byggnadsplanerna granskning i besparingssyfte. I underdånig skrivelse den 21 januari 1941 har byggnadsstyrelsen föreslagit vissa förenklingar i byggnadsprogrammet. Den anslagssumma, som ytterligare skulle erfordras, har av byggnadsstyrelsen beräknats till 7,000,000 kronor. Ärendet har därefter blivit föremål för granskning av 1940 års civila byggnadsutredning. Enligt vad jag erfarit torde byggnadsutredningens granskning, vilken kan förväntas resultera i en icke oväsentlig begränsning av byggnadskostnaderna, komma att slutföras inom sådan tid, att förslag rörande anslag till byggnadsföretaget, vars utförande av olika skäl icke bör uppskjutas, torde kunna

framläggas för 1942 års riksdag. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till *Nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet* beräkna för budgetåret 1942/43 ett *reservationsanslag* av kronor 1,500,000.

3. Uppförande av byggnad för kvinnokliniken vid akademiska sjukhuset i Uppsala. Till detta ändamål har för budgetåret 1941/42 anvisats ett reservationsanslag av 500,000 kronor (se propositionen 1941:164 och riksdagens skrivelse 1941:201). Byggnadsföretaget avser den s. k. andra etappen av en år 1934 påbörjad nybyggnad för kvinnokliniken. Såsom bidrag till dessa byggnadsarbeten beviljade Uppsala läns landsting den 7 september 1939 ett anslag att utgå under vissa förutsättningar. Sedan byggnadsprogrammet i besparingssyfte omarbetats, ha kostnaderna för byggnadsarbetena uppskattats till 2,300,000 kronor, varjämte för inventarier beräknats ett belopp av 550,000 kronor. Totalkostnaden för nybyggnaden skulle alltså utgöra 2,850,000 kronor. Detta belopp skall enligt den av statsmakterna och landstinget godtagna planen delas lika mellan staten och landstinget, varför på statsverket kommer att belöpa ett belopp av 1,425,000 kronor.

Under åberopande av en utav *det större akademiska konsistoriet i Uppsala* gjord framställning har *kanslern för rikets universitet* hemställt, att det av statens bidrag till byggnadsföretaget återstående beloppet, 925,000 kronor, måtte anvisas för budgetåret 1942/43.

Departements-
chefen.

Behovet av nya lokaler för kvinnokliniken i Uppsala betecknades av föredragande departementschefen i ovannämnda proposition som mycket trängande. Snabba åtgärder vore nödvändiga för avhjälpande av de nuvarande missförhållandena. Medel för byggnadsföretaget borde därför anvisas i sådan ordning, att företaget kunde utan dröjsmål fullbordas. Den återstående delen av statens bidrag syntes därför böra anvisas för budgetåret 1942/43. I anslutning härtill förordar jag, att återstoden av statsanslaget anvisas för nästa budgetår. Dock bör, såsom jag tidigare denna dag i annat sammanhang föreslagit, den till inventarier m. m. avsedda delen av statens bidrag, d. v. s. ett belopp av 275,000 kronor, anvisas på driftbudgeten och här alltså endast upptagas ett belopp av $(925,000 - 275,000 =) 650,000$ kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av byggnad för kvinnokliniken vid akademiska sjukhuset i Uppsala* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 650,000.

4. Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm. Till detta ändamål anvisades för budgetåret 1937/38 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Anslaget avsåg att bereda medel i första hand till bestridande av kostnaderna för uppgörande av byggnadsritningar, entreprenadhandlingar och dylikt och i andra hand till påbörjande av byggnadsarbetena. En utförlig redogörelse för denna byggnadsfråga har lämnats i propositionen 1937: 74. Här må endast erinras, att nybyggnaden har till syfte att åstadkomma större och förbättrade laboratorietrymmen för vissa av högskolans institutioner och därjämte att bereda lokaler åt andra, som hittills saknat sådana.

De egentliga byggnadskostnaderna hade år 1935 beräknats till 840,000 kronor, medan kostnaderna för anskaffande av utrustning och inredning m. m. uppskattats till 223,200 kronor. Nybyggnaden skulle förläggas till ett vid Drottning Kristinas väg på norra Djurgården beläget område intill den mark, som tidigare upplåtits till högskolan.

Såsom närmare framgår av propositionen 1938: 275 (sid. 281 ff), hade till följd av inträffade prisstegringar byggnadskostnaderna år 1937 stigit till omkring 1,120,000 kronor. Denna avsevärda förskjutning i byggnadskostnaderna — mer än 33 procent — ansågs motivera, att frågan om byggnadsarbetenas igångsättande gjordes beroende av förnyad prövning från riksdagens sida av kostnadskalkylerna. Sedan riksdagen lämnat de nya kostnadsberäkningarna utan erinran, upptogs på beredskapsstat för budgetåret 1938/39 ett förskottsanslag av 920,000 kronor. Samma belopp anvisades på den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1939/40, vilken erhöll förlängd giltighet för budgetåret 1940/41.

Genom beslut den 30 juni 1938 medgav Kungl. Maj:t, att reservationsanslaget på 200,000 kronor skulle få tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för uppgörande av byggnadsritningar, entreprenadhandlingar och dylikt. Tillika föreskrevs, att arbetena med uppförandet av byggnaden icke finge påbörjas, förrän Kungl. Maj:t därtill lämnat tillstånd. Sedermera medgavs genom beslut den 16 augusti 1940 att anslaget finge med angivna begränsning under budgetåret 1940/41 användas för därmed avsedda ändamål (jfr kungörelsen 1928: 209).

Till ifrågavarande ändamål har vidare för innevarande budgetår på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisats ett reservationsanslag av 450,000 kronor.

Sedan det av professorn E. Lallerstedt upprättade, den 24 september 1938 dagtecknade ritningsförslaget till ifrågavarande nybyggnad, vilket förslag inom byggnadsstyrelsen den 26 maj 1941 kostnadsberäknats till 1,420,000 kronor, granskats av 1940 års civila byggnadsutredning, som i utlåtande den 6 juni 1941 förordat vissa jämkningar i byggnadsprogrammet, medförande en kostnadsbesparing med sammanlagt 58,000 kronor, medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 13 juni 1941, att byggnadsarbetena finge igångsättas, så snart Kungl. Maj:ts beslut angående villkor och bestämmelser rörande upp-

låtande till högskolan av det för nybyggnaden avsedda tomtområdet föreläge. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att byggnadsföretaget skulle utföras i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda, av Lallerstedt upprättade, den 24 september 1938 och den 6 juni 1941 dagtecknade ritningar samt under iakttagande i övrigt av de av civila byggnadsutredningen föreslagna jämkningarna i byggnadsprogrammet. Sedermera meddelade Kungl. Maj:t den 8 augusti 1941 beslut angående upplåtelse av tomt för byggnadsföretaget.

I skrivelse den 4 augusti 1941 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1942 års riksdag att för fullbordande av nybyggnaden för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 712,000 kronor.

Det slutliga utarbetandet av entreprenadhandlingar och ritningar påginge, och beräknades arbetena kunna igångsättas inom den närmaste tiden. Byggnadsföretaget förutsattes komma att fullbordas under budgetåret 1942/43. Kostnaderna för byggnadsföretaget, vilka år 1935 upptagits till 840,000 kronor och år 1937 till 1,120,000 kronor, måste numera på grund av stegrade material- och arbetskostnader beräknas till 1,420,000 kronor, varifrån skulle dragas den av civila byggnadsutredningen angivna besparingen av 58,000 kronor. För byggnadsföretaget erforderliga, ännu icke anvisade anslagsmedel skulle följaktligen utgöra (1,420,000 — 58,000 — 200,000 — 450,000 =) 712,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag torde för nästa budgetår böra anvisas ett anslag av 712,000 kronor till slutförande av ifrågavarande byggnadsföretag.

I detta sammanhang får jag erinra, att tekniska högskolans lärarkollegium vid skilda tillfällen gjort framställning om anordnande av lokaler för provning av motorfordon m. m. vid högskolan, därvid bland annat ifrågasatts, att sådana lokaler skulle anordnas i anslutning till nu ifrågavarande nybyggnad. Även styrelsen för Chalmers tekniska högskola har hemställt om anvisande av medel för liknande ändamål. Vid övervägande av dessa frågor har jag ansett mig icke kunna för närvarande tillstyrka härutinnan framställda förslag.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan i Stockholm* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 712,000.

5. Uppförande av byggnad för avdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska högskola. För detta ändamål anvisades på riksstaten för budgetåret 1937/38 ett reservationsanslag av 300,000 kronor. Genom beslut den 30 juni 1938 föreskrev Kungl. Maj:t, att arbetena med uppförande av ifrågavarande byggnad icke finge igångsättas, förrän Kungl. Maj:t därtill

lämnat tillstånd. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att nämnda anslag finge användas till bestridande av kostnader för ritningar, entreprenadhandlingar m. m. för byggnaden samt andra tillämnade byggnadsföretag vid högskolan, i den mån kostnaderna icke avsåge skeppsbyggeriinstitutionen. Genom beslut den 16 augusti 1940 medgav Kungl. Maj:t, att anslaget finge användas under budgetåret 1940/41 för med anslaget avsett ändamål, dock med iakttagande av att byggnadsföretaget icke finge påbörjas, förrän Kungl. Maj:t därtill lämnat tillstånd (jfr kungörelsen 1928: 209). För ifrågavarande ändamål upptogs vidare såsom förskottsanslag på beredskapsstat för budgetåret 1938/39 ett belopp av 500,000 kronor. Samma belopp upptogs på allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40. Sistnämnda beredskapsstat erhöll som bekant fortsatt giltighet under budgetåret 1940/41. För ändamålet anvisade vidare 1941 års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag (B) av 700,000 kronor.

Genom beslut den 24 maj 1940 fastställde Kungl. Maj:t ritningar för byggnadsföretaget, att lända till efterrättelse vid dess utförande framdeles, sedan vederbörligt beslut meddelats av Kungl. Maj:t om byggnadsföretagets igångsättande. Enligt den skrivelse av den 3 april 1940, varmed ritningarna överlämnades för godkännande, hade Chalmerska byggnadskommittén efter dåvarande prisläge beräknat kostnaderna för byggnadsföretaget, oavsett kostnaderna för utrustning, till 1,740,000 kronor. Totalkostnaderna för byggnadsföretaget hade i augusti 1937 beräknats till 1,350,000 kronor jämte 250,000 kronor för utrustning.

Med skrivelse den 5 mars 1941 överlämnade sedermera 1940 års civila byggnadsutredning — under förmälan att byggnadsutredningen i besparings-syfte granskat de uppgjorda ritningarna samt att Chalmerska byggnadskommittén i samband därmed låtit utarbета ett förslag till reviderad byggnadsplan — av professorn M. Wernstedt uppgjorda, den 13 februari 1941 dagtecknade och av byggnadskommittén godkända ritningar till byggnad för väg- och vattenbyggnads- samt arkitekturavdelningarna vid högskolan. Kostnaderna för byggnadsföretagets utförande enligt sistnämnda ritningar voro beräknade till 1,530,000 kronor jämte 120,000 kronor för arkitekturavdelningen. Byggnadsutredningen anförde, att utredningen icke hade något att erinra mot det reviderade byggnadsförslaget.

Med ändring av ovannämnda beslut den 24 maj 1940 fastställde Kungl. Maj:t genom beslut den 21 mars 1941 de nya ritningarna, i vad desamma avsåge nybyggnad för avdelningen för väg- och vattenbyggnad, att lända till efterrättelse vid byggnadsarbetenas utförande framdeles, sedan vederbörligt beslut härom meddelats, med rätt för byggnadskommittén att i samband med utarbetandet av slutgiltiga ritningar vidtaga sådana smärre ändringar i byggnadsplanen, som kunde visa sig ägnade att nedbringa kostnaderna eller eljest vore erforderliga. Tillika förklarade Kungl. Maj:t Sig vilja framdeles meddela beslut ifråga om ritningarna i vad de avsåge lokaler för avdelningen för arkitektur vid högskolan.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har *högskolestyrelsen* hemställt,

att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1942 års riksdag att anvisa medel till fullbordande av nybyggnaden för avdelningen för väg- och vattenbyggnad. Styrelsen har vidare hemställt, att 100,000 kronor måtte anvisas till maskin- och instrumentutrustning för byggnaden.

Under förutsättning att byggnadsarbetet kunde igångsättas vid slutet av år 1941 syntes byggnaden vara i huvudsak färdig den 1 juli 1943. Under budgetåret 1942/43 beräknades därför hela byggnadsanslaget behöva disponeras. Byggnaden hade kostnadsberäknats till 1,530,000 kronor. För uppförande av byggnaden hade hittills beviljats sammanlagt 1,000,000 kronor. Under budgetåret 1942/43 erfordrades därför ett anslag av 530,000 kronor.

Styrelsen hade i skrivelse den 7 december 1933 beräknat kostnaden för maskin- och instrumentutrustning för avdelningen för väg- och vattenbyggnad till approximativt 200,000 kronor. Genom de prishöjningar, som sedan dess inträffat, syntes kostnaden nu hava stigit till ett belopp, liggande mellan 300,000 och 400,000 kronor. Därest den nya byggnaden bleve i huvudsak färdig sommaren 1943, måste maskiner och instrument till byggnaden i stor utsträckning beställas under första halvåret 1943. Då man syntes få räkna med att i allmänhet en tredjedel av priset av leverantörerna fordrades kontant vid beställning, beräknades under budgetåret 1942/43 ett belopp av omkring 100,000 kronor behövt för byggnadens maskin- och instrumentutrustning.

*Departements-
chefen.*

Såsom av den föregående redogörelsen framgår, har högskolestyrelsen räknat med, att arbetet med uppförande av nybyggnaden för avdelningen för väg- och vattenbyggnad skulle kunna igångsättas vid slutet av det nu tilläandagångna året, och byggt sina anslagsäskanden i förevarande avseende på denna förutsättning. Ehuru behovet av den planerade och av riksdagen redan år 1937 beslutade nybyggnaden är synnerligen framträdande och för varje år gör sig alltmera kännbart, har det ur arbetsmarknadssynpunkt hittills icke ansetts tillräckligt motiverat att igångsätta byggnadsföretaget och för ändamålet taga i anspråk de redan anvisade medlen å tillhoppa 1,000,000 kronor. Starka skäl synas emellertid tala för, att byggnadsarbetet igångsättes senast under nästa budgetår oavsett de överväganden, som ansetts böra föregå disponerandet av beredskapsanslag. Härtill torde riksdagens medgivande böra inhämtas. Jag förutsätter härvid, att hittills icke disponerade medel av det av 1937 års riksdag beviljade reservationsanslaget av 300,000 kronor även må tagas i anspråk för byggnadsföretaget.

Kostnaderna för nybyggnaden ha enligt den reviderade byggnadsplanen beräknats till 1,530,000 kronor. Emot denna beräkning har jag icke funnit anledning till erinran. Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, ha kostnaderna för byggnadsföretaget beräknats till ett med 120,000 kronor förhöjt belopp, därest inom nybyggnaden tillika skulle komma att inrymmas nya lokaler för arkitekturavdelningen. Jag är dock icke beredd att för närvarande tillstyrka sistnämnda förslag, bland annat emedan frågan om arkitekturavdelningens bibehållande befinner sig under utredning av sakkunniga för den högre tekniska undervisningen.

Det synes icke vara erforderligt att äska anslag redan för nästa budgetår till maskin- och instrumentutrustning för nybyggnaden.

I detta sammanhang erinrar jag, att högskolestyrelsen anhållit om ett anslag av 111,000 kronor till inredande av ett teletekniskt laboratorium i fysik- och kemibyggnadens vindsvåning. Det nuvarande teletekniska laboratoriet är förlagt till en källarvåning i huvudbyggnaden mot Storgatan och lokalerna anses numera helt otillräckliga. Jag anser mig icke kunna för närvarande tillstyrka denna framställning. Därest nybyggnaden för avdelningen för väg- och vattenbyggnad nu kommer till utförande, torde erforderliga laboratorieutrymmen komma att stå till buds i denna avdelnings nuvarande lokaler.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva att det å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget (B) till Uppförande av byggnad för avdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska högskola må från och med budgetåret 1942/43 tagas i anspråk oberoende av de för dylikt anslag eljest gällande förutsättningarna.

6. Nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet. Till detta ändamål har för budgetåret 1941/42 anvisats ett reservationsanslag av 600,000 kronor. En utförlig redogörelse för denna byggnadsfråga har lämnats i propositionen 1941: 223. Här må endast erinras om följande.

Till grund för det av statsmakterna godkända byggnadsprogrammet låg ett av byggnadsstyrelsen i samråd med centralinstitutets direktion uppgjort byggnadsprogram, kostnadsberäknat till 3,575,000 kronor. Enligt detta skulle flertalet av institutets lokaler bilda en länga av sinsemellan förenade byggnader. I mitten skulle ligga två byggnadskroppar, vardera innehållande två mindre gymnastiksalar m. m. Till ena sidan av detta mittparti skulle förläggas värmecentral och en badanläggning, bland annat inrymmande en simhall (omkring 25×12 meter). På andra sidan av mittpartiet skulle läggas en administrationsbyggnad med kanslilokaler, hörsalar, bibliotek, vissa museilokaler m. m. Fristående byggnader skulle uppföras för fysiologiska institutionen och för en idrottshall (omkring 77×30 meter). Ytterligare en fristående byggnadskropp, förenad med huvudkomplexet medelst en genomgångsanordning, skulle innehålla elevmäss jämte en sal (ungefär 21×11 meter), avsedd för demonstrationer i samband med undervisningen i lekar och folkdanser samt — intill dess fäktnings- och brottningshallar tillkommit — även för specialundervisning i fäktning och brottning.

1940 års civila byggnadsutredning hade förordat vissa ändringar i detta byggnadsprogram, innebärande bland annat slopande av den särskilda byggnaden för elevmäss och demonstrationssal, vissa inskränkningar i fråga om de planerade lokalerna i administrationsbyggnaden, förläggande av lunchrum med kök samt lärum för eleverna till sistnämnda byggnad samt anordnande av vaktmästarbostad i ett fristående trähus i stället för i administrationsbyggnaden. Vidare hade byggnadsutredningen ifrågasatt en förenklad konstruktion av idrottshallen. I fråga om den planerade simhallsanläggningen, kostnadsberäknad till 475,000 kronor, hade byggnadsutredningen uttalat, att den i nuvarande tidsläge icke skulle anse tillrädligt, att densamma

omedelbart utfördes, såvida den icke kunde användas jämväl för sjökrigsskolan, vars nybyggnadsfråga vore under utredning. Detta spörsmål sammanhängde i sin tur med frågan om institutets förläggning. Byggnadsutredningen förordade, att denna fråga skulle upptagas till förnyat övervägande samt framlade två alternativa förslag i fråga om institutets förläggning, båda åsyftande att möjliggöra ett samfällt utnyttjande av simhallsanläggningen för institutet och sjökrigsskolan. Utredningen framhöll, att, vilketdera av nämnda alternativa förslag som än valdes, kostnaderna för institutets nybyggnader kunde nedbringas med omkring 200,000 kronor i jämförelse med kostnaderna vid byggnadernas uppförande på det bergiga och kuperade tomtområdet nordost om Stadion.

För egen del anslöt jag mig i huvudsak till byggnadsutredningens förslag.

I fråga om idrottshallen ansåg jag, att det borde övervägas att på sätt utredningen förordat förenkla idrottshallens konstruktion. Då emellertid en förutsättning för en förenklad konstruktion syntes vara, att de planerade takfönstren slopades, ansåg jag, att, innan definitiv ställning toges till detta förslag, frågan borde underkastas teknisk utredning i syfte att klargöra, om takfönster vore erforderliga eller icke. Endast om denna utredning klart gäve vid handen, att med hänsyn till belysningsförhållandena takfönster vore oundgängligen nödvändiga, syntes civila byggnadsutredningens förslag på denna punkt böra frångås. Det syntes få ankomma på Kungl. Maj:t att träffa avgörande i denna fråga.

Beträffande institutets förläggning fann jag starka skäl tala för ett närmare övervägande av möjligheterna att förlägga institutet i enlighet med ettdera av de av byggnadsutredningen angivna alternativen. Därest riksdagen icke framställde erinran däremot, syntes det få ankomma på Kungl. Maj:t att fatta beslut i denna förlägningsfråga. Skulle därvid ingen av de nyssnämnda alternativa förläggningsplatserna finnas kunna ifrågakomma, syntes institutet böra förläggas till tomtområdet nordost om Stadion.

Vad beträffar simhallsanläggningen uttalade jag, att om, på sätt jag förordat, centralinstitutets förläggning anpassades så att sambruk av simhallsanläggningen möjliggjordes, borde denna medtagas i byggnadsprogrammet. Visade det sig icke möjligt att utnyttja simanläggningen på detta sätt, syntes frågan om anläggningens utförande få underställas 1942 års riksdag.

Det av mig förordade byggnadsprogrammet ansåg jag — oavsett utgifterna för konstnärlig utsmyckning — kunna beräknas draga en kostnad av omkring 2,885,000 kronor, om förlägningsplatsen ändrades på sätt förut berörts. Skulle det visa sig möjligt att förenkla idrottshallens konstruktion i enlighet med vad byggnadsutredningen ifrågasatt skulle kostnaderna stanna vid ett omkring 50,000 kronor lägre belopp.

Vad jag sålunda uttalat och föreslagit lämnades av 1941 års riksdag utan erinran.

Sedan utlåtanden i fråga om förläggningsplats härefter avgivits av chefen för armén, djurgårdskommissionen och av riksmarskalksämberet, har Kungl. Maj:t genom beslut den 12 september 1941 föreskrivit, att nybyggnaden för gymnastiska centralinstitutet med undantag av den därtill hörande idrottshallen skall förläggas till förutnämnda område nordost om Stadion. Idrottshallen skall enligt samma beslut förläggas å lämplig del av lägenheten Östermalms idrottsplats eller å intilliggande område, som befinnes lämpligt. Vidare har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med det av mig förordade byggnadsprogrammet ombe-

sörja utförandet av nybyggnadsföretaget; dock skall därvid iakttagas, att den planerade simhallsanläggningen icke må komma till utförande, förrän Kungl. Maj:t därtill lämnat tillstånd.

Byggnadsstyrelsen har nu hemställt, att den planerade simhallsanläggningen för gymnastiska centralinstitutet måtte få komma till utförande i samband med nybyggnadsföretaget i övrigt, samt att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för nämnda byggnadsföretag för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Kostnaderna för genomförandet av det i propositionen 1941: 223 förordade byggnadsprogrammet hade i propositionen beräknats till 2,885,000 kronor, varvid förutsatts, att nybyggnaden icke skulle förläggas till Stadionhöjden utan till någon av två av 1940 års civila byggnadsutredning alternativt föreslagna andra platser, varigenom en besparing av 200,000 kronor skulle ernås. Då Kungl. Maj:t emellertid numera föreskrivit, att nybyggnaden skulle förläggas till Stadionhöjden, syntes berörda besparing icke längre vara att påräkna, varför kostnaderna enligt i nämnda proposition gjorda beräkningar skulle uppgå till 3,085,000 kronor. Under förutsättning att byggnadsföretaget skulle igångsättas senast den 1 april 1942, skulle utöver redan anvisat belopp, 600,000 kronor, av ovannämnda kostnadssumma för budgetåret 1942/43 erfordras 2,000,000 kronor.

I nämnda kostnadssumma inginge kostnaderna för den planerade simhallsanläggningen med ett av civila byggnadsutredningen till 475,000 kronor beräknat belopp.

Centralinstitutets direktion hade i skrivelse till byggnadsstyrelsen anhållit, att styrelsen måtte hos Kungl. Maj:t begära tillstånd att den planerade simhallsanläggningen snarast finge komma till utförande. Med den av Kungl. Maj:t beslutade förläggningen av institutet syntes några möjligheter för ett sambruk av simhallen med sjökrigsskolan knappast föreligga, men funne sig byggnadsstyrelsen trots detta böra förorda, att simhallsanläggningen komme till utförande i samband med övriga i det godkända byggnadsprogrammet upptagna arbeten. Styrelsen ville i detta avseende åberopa, att det ur såväl byggnadsteknisk som bygnadsekonomisk synpunkt vore önskvärt att hela den byggnad, som avsåges inrymma institutets värmecentral och simbadet utfördes på en gång.

Då jag förra året anmälde gymnastiska centralinstitutets byggnadsfråga, *Departements-
chefen.* ansåg jag lämpligt att anknyta frågan om institutets förläggning till det under utredning varande spörsmålet om nybyggnad för sjökrigsskolan, i syfte att bland annat möjliggöra ett sambruk av institutets simhallsanläggning mellan nämnda institutioner. Om centralinstitutets förläggning kunde anpassas så, att sambruk av simhallsanläggningen möjliggjordes, ansåg jag, att denna anläggning borde medtagas i det aktuella byggnadsprogrammet. Vid det förnyade övervägande, som sedermera ägde rum, befanns icke någon av de två av civila byggnadsutredningen föreslagna alternativa förläggningsplatserna böra ifrågakomma, varför Kungl. Maj:t bestämde, att institutets nybyggnader med undantag av idrottshallen skulle förläggas till det tidigare avsedda området nordost om Stadion. Nyligen har riksdagen i enlighet med Kungl.

Maj:ts i propositionen 1941:330 framlagda förslag beslutat, att sjökrigsskolans nya etablissemang skall förläggas till egendomen Näsby vid Djursholm. Det torde vara uppenbart, att man icke kan räkna med att gymnastiska centralinstitutet och sjökrigsskolan skola kunna regelbundet använda samma simhallsanläggning, om den ena läroanstalten är förlagd till Stockholm och den andra till Näsby. På grund härav läser den nu föreliggande frågan om simhallsanläggning för centralinstitutet böra bedömas utan hänsyn till sjökrigsskolans behov.

Vid frågans tidigare behandling rådde bland de hörda myndigheterna en enstämmig uppfattning om simhallsanläggningens betydelse för centralinstitutet ur undervisningssynpunkt. Civila byggnadsutredningen ansåg det dock med hänsyn till nuvarande tidsläge tveksamt, huruvida denna anläggning borde komma till utförande, såvida den icke kunde användas jämväl av sjökrigsskolan. Ehuru jag icke underskattar simhallsanläggningens betydelse ur undervisningssynpunkt, anser jag dock icke de olägenheter, som ett uppskov med anläggningens utförande skulle medföra, vara så betydande, att de överväga betänkligheterna mot att i nuvarande statsfinansiella situation anvisa medel jämväl för simhallsanläggningens utförande. Byggnadsstyrelsen har visserligen framhållit, att det ur såväl byggnadsteknisk som byggnadsekonomisk synpunkt vore önskvärt, att hela den byggnad, som avsetts skola inrymma institutets värmecentral och simbad, utföres på en gång, men vid övervägande av denna synpunkt har jag likväl ansett mig böra förorda, att badanläggningen icke medtages i det aktuella byggnadsprogrammet. Vid byggnadsföretagets utförande torde dock böra vidtagas de ur ekonomisk synpunkt försvarbara anordningar, som kunna ur byggnadsteknisk synpunkt underlätta ett framtida utförande av denna anläggning.

Byggnadskostnaderna, som av mig tidigare uppskattats till 2,885,000 kronor vid institutets förläggning till någon av de då ifrågasatta förläggningsplatserna, torde nu böra beräknas komma att å ena sidan ökas med 200,000 kronor med hänsyn till den numera beslutade förläggningen av institutet och å andra sidan minskas med ett av civila byggnadsutredningen till 475,000 kronor beräknat kostnadsbelopp för simhallsanläggningen. Om den förnyade utredning rörande bland annat idrottshallens konstruktion, som uppdragits åt byggnadsstyrelsen, kan komma att medföra en ytterligare reduktion av de beräknade byggnadskostnaderna kan ännu icke bedömas. Om, såsom jag förordat, simhallsanläggningen icke medtages i det aktuella byggnadsprogrammet och byggnadsarbetena kunna igångsättas omkring den 1 april innevarande år, torde det vara tillräckligt att för nästa budgetår äska ett belopp av 1,500,000 kronor till ifrågavarande nybyggnadsföretag i stället för av byggnadsstyrelsen föreslagna 2,000,000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,500,000.

Statens utlåningsfonder.

7. Statens lånefond för universitetsstudier. I syfte att göra urvalet till de levnadsbanor, som förutsätta akademiska studier, mindre beroende av studenternas ekonomiska förutsättningar beslöt 1939 års lagtima riksdag utöka möjligheterna för studerande vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet att erhålla räntefria studielån genom inrättandet av en särskild lånefond för universitetsstudier. Genom beslut den 15 juni 1939 förordnade Kungl. Maj:t om inrättande av denna fond. Enligt ett av Kungl. Maj:t samma dag fastställt reglemente (nr 290) för utdelning av räntefria lån för universitetsstudier skola lånen fördelas av särskilda statsstipendie-nämnder samt utbetalning m. m. av lånen handhavas av generalpoststyrelsen. Kostnaderna för nämndernas verksamhet liksom ersättning till postverket för dess bestyr med nämnda studielån bestridas från anslag under åttonde huvudtiteln.

Såsom kapitalinvestering i fonden anvisades för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 140,000 kronor, varav dock av besparingsskäl endast ett belopp av 70,000 kronor togs i anspråk. För budgetåret 1940/41 ha 70,000 kronor anslagits till fortsatta lån och likaledes 70,000 kronor anvisats till nya lån, varför kapitalinvesteringen för sistnämnda budgetår bestämts till 140,000 kronor. För innevarande budgetår har anvisats ett reservationsanslag av 210,000 kronor, varav 70,000 kronor avsetts för nya lån och återstoden för fortsatta lån.

För nästa budgetår synes ett belopp av 210,000 kronor böra anvisas till fortsatta lån. Med hänsyn till de statsfinansiella svårigheterna synes medels-anvisningen till nya lån böra begränsas till samma belopp som förut, d. v. s. 70,000 kronor. Anslaget, vilket skall fördelas under våren 1943 och avser studier under läsåret 1943/44, torde således böra uppföras med 280,000 kronor. Kungl. Maj:t lär framdeles få bestämma fördelningen av detta anslag mellan universiteten och karolinska institutet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens lånefond för universitetsstudier* för budget-
året 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 280,000.

8. Allmänna studielånefonden. Såsom kapitalinvestering i studielåne-fonden har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Härav avser ett belopp av 140,000 kronor studielån till elever vid folk- och småskoleseminarier. Storleken av den kapitalinvestering i studielånefonden, som erfordras för nästa budgetår, blir därför beroende av relevantalet vid seminarierna under nästa läsår. Då frågan om semina-

riernas organisation under budgetåret 1942/43, såsom av punkten 137 i bilagan åttonde huvudtiteln till årets statsverksproposition framgår, ännu icke underställts Kungl. Maj:ts prövning, torde anslag till här ifrågavarande kapitalinvestering böra i riksstatsförslaget upptagas med beräknat belopp. Med hänsyn till att två studielånefonder, statens lånefond för universitetsstudier och studielånefonden, numera finnas, torde benämningen studielånefonden böra ändras till allmänna studielånefonden. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som må varda riksdagen förelagd, till *Allmänna studielånefonden* beräkna för budgetåret 1942/43 ett *reservationsanslag* av kronor 200,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
C. A. Charpentier.

*Bilaga 7.***Kapitalinvesteringar.***Jordbruksdepartementet.*

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, och statsrådet Domö anmäla de ärenden rörande anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1942/43, som angå jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp beträffande punkterna 3—17, 20—26, 28 och 29 samt statsrådet Domö beträffande punkterna 1, 2, 18, 19, 27 och 30. Föredragandena yttra därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan.** Sedan byggnadsstyrelsen i skrivelse den 14 september 1937 framlagt förslag till vissa ny- och ombyggnadsarbeten vid veterinärhögskolan, kostnadsberäknade till 2,084,200 kronor, däribland nybyggnad för bujatrisk-obstetriska institutionen, upptogs å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 till Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan ett förskottsanslag av 700,000 kronor (prop. nr 275; r. skr. nr 442). Efter framställning av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 6 december 1938 om anslag till vissa ytterligare byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan upptogs härafter å beredskapsstat för budgetåret 1939/40 under nämnda rubrik ett förskottsanslag av 790,000 kronor (prop. nr 242; r. skr. nr 340).

För utförande av vissa av förenämnda byggnadsarbeten anvisades medel å riksstaten för budgetåren 1939/40 och 1941/42. Sålunda upptogs för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 350,000 kronor till ombyggnad av

medicinska hundkliniken och patologisk-anatomiska institutionen samt utvidgning av bibliotekslokalerna. Vidare anvisades för budgetåret 1941/42 ett anslag av 535,000 kronor, varav 500,000 kronor för påbörjande av en nybyggnad för bujatrisk-obstetriska institutionen och 35,000 kronor för utökning av lokalerna för rektors- och sysslomannaexpeditionerna och telefonväxeln. Den 13 juni 1941 anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att för en kostnad av högst 48,000 kronor verkställa nämnda tillbyggnad av rektors- och sysslomannaexpeditionerna och telefonväxeln ävensom att i samband därmed anordna bombsäkert skyddsrum.

Jag får nu anmäla, att styrelsen för veterinärhögskolan i skrivelse den 28 augusti 1941 gjort framställning om anvisande av medel för bland annat utförande av följande i propositionerna nr 275/1938 och nr 242/1939 anmälda byggnadsföretag, nämligen omändring och utvidgning av husdjursavdelningens lokaler, ändring och utvidgning av försöksladugården, uppförande av hönshus och kaninhus samt iordningställande av ambulatoriska klinikens lokaler för husdjursavdelningens museum. Vidare har byggnadsstyrelsen i skrivelse den 30 september 1941 underställt Kungl. Maj:ts prövning ett av arkitekten J. Lundeqvist den 26 mars 1941 upprättat, av högskolestyrelsen godkänt förslag till huvudritningar jämte kostnadsberäkningar rörande den beslutade nybyggnaden för bujatrisk-obstetriska institutionen, vilket förslag inom byggnadsstyrelsen varit föremål för undersökningar i avsikt att åstadkomma förenklingar av planläggningen eller inskränkning av nybyggnadsprogrammet.

Innan jag redogör för innehållet i nämnda skrivelser torde jag få nämna följande beträffande i ärendet tidigare verkställda utredning.

Den av byggnadsstyrelsen i förenämnda skrivelse den 6 december 1938 framlagda utredningen innefattade bland annat förslag till omändring och utvidgning av husdjursavdelningens och försöksladugårdens lokaler.

Omändring och utvidgning av husdjursavdelningens lokaler inom institutionsbyggnaden åskådliggjordes på ritning, daterad den 8 februari 1937. Inom det nuvarande museet för husdjursskötsel, som består av en större och en mindre sal i våningen 1 trappa upp, föreslogs den större salen skola delas i två rum för ett ärftlighetslaboratorium och ett hygieniskt laboratorium. Den mindre salen skulle inredas till laboratorium för fodermedel.

Dessa ändrings- och inredningsarbeten beräknades kosta 35,000 kronor enligt följande specifikation:

Byggnadsarbeten	kronor	6,000
Inredningsarbeten	»	12,000
Ledningsarbeten	»	13,500
Ritningar, kontroll, administration och oförutsedda utgifter	»	3,500

Summa kronor 35,000.

Omändringen och utvidgningen av försöksladugården åskådliggjordes å två ritningar, daterade den 28 april och 28 november 1938. Utvidgningen omfattade tillbyggnad på norra gaveln i en våning med källare. Tillbyggnaden skulle innehålla en avdelning för smådjur, foderrum och kokrum samt en avdelning för försöksdjur med därtill hörande rum för avelsdjur, vågrum.

förråd och diskrum. I källaren voro inrymda pannrum, kolrum, pumprum samt utrymme för luftkonditionering. I den nuvarande ladugården skulle inredas två klädrum med toaletter samt utföras vissa ändringar i den befintliga inredningen. Norr om denna tillbyggnad hade förlagts ett hönshus med tre dagrum, kläckningsrum och rum för kycklingsbatterier samt arbetsrum. Hönshuset uppvärmdes och luftkonditionerades från tillbyggnaden medelst ledningar i kulvert. Vid sidan av hönshuset var ett mindre kaninhus förlagt.

Kostnaden för ladugården belöpte sig till 92,000 kronor, för hönshuset till 25,000 kronor och för kaninhuset till 3,000 kronor, fördelade sålunda:

Ladugården

Byggnadsarbeten, tillbyggnaden	kronor 41,000	
Byggnadsarbeten, ändringar	» 12,000	
Ledningsarbeten, inberäknat luftkonditionerings- och ledningskulvert till hönshuset	» 29,500	
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	» 9,500	kronor 92,000

Hönshuset

Byggnadsarbeten	kronor 16,000	
Ledningsarbeten inkl. luftkonditionering ..	» 6,500	
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	» 2,500	» 25,000

Kaninhuset

Byggnadsarbeten	» 3,000
-----------------------	---------

Husdjursavdelningens museum, som skulle omändras till ovan nämnda laboratorier, beräknades flyttas till ambulatoriska klinikens lokaler, då dessa blevo lediga vid avflyttningen till den planerade nybyggnaden. Ändringsarbetena i dessa lokaler belöpte sig till 6,000 kronor.

Det i byggnadsstyrelsens förenämnda skrivelse den 14 september 1937 framlagda förslaget till *nybyggnad för bujatrisk-obstetriska institutionen* innebar, att nybyggnaden skulle förläggas å lägenheten Kräftriket å Norra Djurgården i Stockholm. Förslaget utvisade en institutionsbyggnad, uppförd i souterrainvåning och tre våningar, samt en därmed sammanbyggd stall- och ladugårdsbyggnad ävensom en mindre ladugård för reaktionsfria djur och ett mindre bostadshus för personal. Kostnaderna för nyanläggningen beräknades till sammanlagt 1,720,000 kronor.

I sin förenämnda skrivelse den 28 augusti 1941 har *styrelsen för veterinärhögskolan* framhållit önskvärdheten av att för budgetåret 1942/43 anvisades medel för utförande av förenämnda omändrings- och utvidgningsarbeten vid husdjursavdelningen och försöksladugården, vilka arbeten kostnadsberäknats till $(35,000 + 92,000 + 25,000 + 3,000 + 6,000 =)$ 161,000 kronor. Högskolestyrelsen har emellertid föreslagit vissa smärre ändringar av det tidigare byggnadsförslaget, innebärande bland annat att källarvåningen i försöksladugården skulle utökas med ett förrådsrum och ett verkstadsrum. Styrelsen har vidare hemställt om en anslagsanvisning med 45,000 kronor för anskaffande av den lösa inredning och instrumentella utrustning, som bleve erforderlig i samband med utförandet av oförmälda byggnadsarbeten. Slut-

ligen har äskats erforderligt belopp för iordningställande av en stallavdelning för svinsjukdomar inom byggnaden för den medicinska kliniken.

I remissutlåtande den 14 oktober 1941 har *byggnadsstyrelsen* framhållit följande.

Med hänsyn till sedan 1938 inträffade prisstegringar torde den tidigare beräknade kostnadssumman för arbetena vid husdjursavdelningen och försöksladugården böra höjas från 161,000 till 200,000 kronor. En av byggnadsstyrelsen verkställd undersökning rörande möjligheterna att nedbringa kostnaderna för de tidigare föreslagna arbetena har emellertid visat, att sådana förenklingar beträffande material m. m. kunna vidtagas, att dessa kostnader skulle begränsas till 178,000 kronor. Den föreslagna nya källaravdelningen under smådjursstallarna beräknas betinga en kostnad av 11,000 kronor och den nya svinstallavdelningen 8,000 kronor. Härtill komma kostnader för erforderliga väg- och planeringsarbeten å 4,000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för förenämnda arbeten skulle sålunda uppgå till $(178,000 + 11,000 + 8,000 + 4,000 =)$ 201,000 kronor eller i avrundat tal 200,000 kronor.

Rörande innehållet i byggnadsstyrelsens skrivelse den 30 september 1941 angående nybyggnader för bujatrisk-obstetriska institutionen må nämnas följande.

Det av arkitekten Lundeqvist upprättade förslaget omfattar uppförande av institutionsbyggnad, klinikbyggnader, byggnader inrymmande fantomhall och garage samt bostadshus för lärare och vaktmästarpersonal. Kostnaderna ha i förslaget beräknats till 1,800,000 kronor. Vid överläggningar mellan byggnadsstyrelsen och högskolestyrelsen har undersökts, huruvida förenklingar av planläggningen eller inskränkningar av programmet för nybyggnaderna kunde genomföras. Såsom resultat av dessa undersökningar har framkommit följande.

Institutionsbyggnaden. Bland annat ha rummen beskurits så långt möjligt med hänsyn till användbarheten, varjämte vissa bostadsutrymmen för biträdande lärare givits annan och lämpligare placering. Vidare har förbindelsen mellan institutionsbyggnaden och klinikbyggnaden förenklats, så att en ursprungligen föreslagen hiss för kreatur kunnat uteslutas m. m. I enlighet med de av byggnadsstyrelsen påyrkade reduceringarna, vilka högskolans representanter godtagit, upptages byggnadens understa våning huvudsakligen av lokaler för den ambulatoriska kliniken. I byggnadens västra del äro förlagda bostäder, en dubblett med pentry samt två enkelrum, avsedda för biträdande lärare och så anordnade att de äro oberoende av institutionslokaler, ehuru invändig förbindelse till klinikbyggnaden erhålles. Den ovanför belägna våningen inrymmer för undervisningen erforderliga utrymmen, nämligen dels lokaler för klinikverksamheten, dels laboratorier och dels lokaler för undervisningen rörande tuberkulösa sjukdomar. Den översta våningen innehåller lokaler för vetenskapliga arbeten. I byggnadens sydöstra hörn är ansluten en mindre byggnad, inrymmande i bottenvåningen en hörsal, som genom en täckt gång står i förbindelse med klinikbyggnaden för transport av sjuka kreatur till hörsalen för demonstration. Under hörsalen har anordnats utrymme för en i samband med föreläsningsverksamheten erforderlig preparatsamling.

Byggnadsstyrelsens förslag beräknas föranleda en kostnadsminskning i förhållande till arkitekt Lundeqvists förslag med 50,000 kronor.

Klinikbyggnaden. Institutionens stationära kliniker äro avsedda att inrym-

mas i två byggnader, en mindre för djur från reaktionsfria besättningar och en större, i plan U-formad byggnad, inrymmande stallutrymmen, operationsavdelning samt en stor demonstrationshall. I de över stallutrymmena belägna lokalerna äro inrymda foderskullar. Enligt vad brandmyndigheterna i Stockholm meddelat, böra foderskullarnas ytterväggar och tvärgående skiljeväggar göras brandsäkra, vilket önskemål styrelsen för sin del finner befogat. Styrelsen ämnar emellertid vid entreprenadhandlingarnas uppgörande företaga utredning, om icke besparing står att vinna beträffande vissa bjälklags- och takkonstruktioner.

Byggnad inrymmande fantomhall och garage. Fantomhallen jämte därtill hörande omklädnadsrum samt det för ambulatoriska kliniken erforderliga garageutrymmet äro sammanförda i en byggnad. Hallens storlek torde icke kunna minskas, men vid entreprenadritningarnas utarbetande bör övervägas, om icke lokalens höjd kan minskas.

Beträffande samtliga nu beskrivna byggnader gäller att — därest anläggningen skall komma till utförande inom en nära framtid — bör undersökas, om icke yttertaken böra så utformas, att de kunna täckas med tegel eller annat under nuvarande förhållanden lättillgängligt material.

Bostadshus för lärare och vaktmästarpersonal. I förslaget inrymmas två friliggande bostadshus för lärare och en byggnad med bostäder för vaktmästarpersonal. Mot dessa byggnaders placering och utformning har styrelsen intet att erinra. Huruvida bostädernas antal skulle kunna inskränkas är beroende på driftstekniska förhållanden inom högskolan och undandraget sig i viss mån styrelsens bedömande. Det kan under nu rådande finansiella förhållanden givetvis ifrågasättas, om icke bostadshusen böra uppföras av trä i stället för av sten, då härigenom viss besparing kan vinnas beträffande byggnadskostnaderna, ehuru de framtida underhållskostnaderna därvid komma att stegras.

Byggnadernas uppvärmning och förseende med varmvatten avses att äga rum från den inom veterinärhögskolan befintliga värmecentralen, beträffande vilken dock med hänsyn härtill ändrings- och kompletteringsarbeten bli erforderliga.

Kostnaderna för anläggningen ha av byggnadsstyrelsen beräknats till följande belopp:

Institutionsbyggnad (efter av byggnadsstyrelsen vidtagen reducering)	kronor	580,000
Klinik- eller ladugårdsbyggnad	»	432,000
D:o för reaktionsfria djur	»	54,500
Fantomhall och garage	»	102,000
Bostäder för laboratorer	»	70,500
Bostäder för vaktmästare	»	84,000
Gödselstad	»	9,000
Diverse elektriska anläggningar	»	16,550
Arbeten beträffande panncentralen	»	74,000
Planering och utvändiga ledningar	»	163,500
Oförutsedda utgifter, ritningar och kontroll	»	163,950

Summa kronor 1,750,000.

Därest bostadshusen utföras i trä, kan denna byggnadskostnad minskas med i runt tal 25,000 kronor.

Av det å kapitalbudgeten för innevarande budgetår till byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan uppförda reservationsanslaget å 535,000 kronor åter-

*Före-
draganden*

står — sedan 48,000 kronor anvisats för verkställande av tillbyggnad av lokaler för rektors- och sysslomannaexpeditionerna samt telefonväxeln ävensom för anordnande av bombsäkert skyddsrum — ett belopp av 487,000 kronor för påbörjande av den beslutade nybyggnaden för bujatrisk-obstetriska institutionen. Kostnaderna för ifrågavarande nyanläggning, vilka enligt ett av byggnadsstyrelsen den 14 september 1937 framlagt förslag beräknats till 1,720,000 kronor, ha enligt ämbetsverkets skrivelse den 30 september 1941 beräknats till 1,750,000 kronor. Det av byggnadsstyrelsen senast framlagda byggnadsförslaget, vilket godtagits av styrelsen för veterinärhögskolan, synes innebära en god lösning i fråga om de för närvarande synnerligen otillfredsställande lokalförhållandena för bujatrisk-obstetriska institutionen. Med hänsyn till angelägenheten av att byggnadsföretaget må kunna utföras snarast möjligt vill jag förorda, att ytterligare medel för ändamålet anvisas för nästa budgetår. Med utgångspunkt från det framlagda förslaget skulle för byggnadsarbetenas slutförande erfordras en medelsanvisning med (1,750,000 — 487,000 =) 1,263,000 kronor. För nästa budgetår synes emellertid medelsanvisningen kunna begränsas till 1,000,000 kronor. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t kommer att vidtaga de åtgärder, som komma att visa sig möjliga och lämpliga i syfte att nedbringa kostnaderna för byggnadsföretaget.

Vad härefter angår högskolestyrelsens framställning den 28 augusti 1941 om anvisande av anslag till ytterligare byggnadsarbeten vid högskolan kan jag i betraktande av det nuvarande läget endast förorda, att för nästa budgetår anvisas medel för den ifrågasatta omändringen och utvidgningen av husdjursavdelningens lokaler ävensom för iordningställandet av en svinstallavdelning vid medicinska kliniken. Förstnämnda arbete torde enligt vad jag inhämtat från byggnadsstyrelsen, efter vidtagna förenklingar av de tidigare uppgjorda ritningarna, kunna utföras för den ursprungligen beräknade kostnaden, 35,000 kronor. Kostnaderna för svinstallavdelningen ha såsom förut nämnts beräknats till 8,000 kronor. Med utförandet av övriga utav högskolestyrelsen ifrågasatta byggnadsarbeten synes böra anstå. I annat sammanhang denna dag torde jag få för Kungl. Maj:t anmäla högskolestyrelsens förslag om medelsanvisning för anskaffande av inredning och instrumentell utrustning till husdjursavdelningens lokaler.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat skulle till byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan för nästa budgetår behöva anvisas ett anslag av (1,000,000 + 35,000 + 8,000 =) 1,043,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 1,043,000.

[2.] **Nybyggnad för statens veterinärbakteriologiska anstalt.** Vid 1939 års lagtima riksdag (prop. nr 209; r. skr. nr 345) fattades beslut om uppförande å Norra Djurgården av nybyggnader för statens veterinärbakteriologiska anstalt för en beräknad kostnad av 3,850,000 kronor, varjämte för budgetåret 1939/40 anvisades ett reservationsanslag för ändamålet av 1,000,000 kronor. För samma ändamål anvisade därefter 1941 års riksdag *dels* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag (B) av 1,000,000 kronor, *dels ock* för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av likaledes 1,000,000 kronor. För ifrågavarande byggnadsföretag har sålunda anvisats sammanlagt 3,000,000 kronor.

Den 8 mars 1940 medgav Kungl. Maj:t, att för bestridande av kostnaderna för uppgörande av huvudritningar till byggnadsföretaget finge tagas i anspråk högst 35,000 kronor av det för budgetåret 1939/40 anvisade anslaget. Efter det Kungl. Maj:t den 30 juni 1939 anbefallt byggnadsstyrelsen att, efter samråd med medicinalstyrelsen och styrelsen för veterinärhögskolan, inkomma med detaljerat förslag rörande uppförande av ifrågavarande nybyggnad, avlämnade byggnadsstyrelsen med skrivelse den 11 januari 1941 av ritningar åtföljt förslag till byggnadsarbetena. Av skrivelsen framgick, bland annat, att genomförandet av det ursprungligen till 3,850,000 kronor kostnadsberäknade byggnadsföretaget befunnits med tillämpning av de i oktober 1940 gällande priserna draga en kostnad av 4,440,000 kronor, att ett av framlidne professor E. G. Asplund utarbetat byggnadsförslag av byggnadsstyrelsen beräknats medföra en kostnad av 4,430,000 kronor samt att byggnadskostnaderna enligt ett av arkitekten J. Lundequist utarbetat förslag beräknats kunna nedbringas till 3,670,000 kronor. Sedan 1940 års civila byggnadsutredning i remissutlåtande den 23 april 1941 ifrågasatt huruvida icke sådana begränsningar kunde vidtagas, att totalkostnaden nedginge till högst 3,500,000 kronor, förklarade representanter för veterinärhögskolan i en den 26 maj 1941 dagtecknad promemoria att vissa åtgärder kunde vidtagas, varigenom kostnaderna skulle kunna begränsas till 3,670,000 kronor. I sistnämnda belopp ingick icke ett för det äldre ritningsförslaget avsett ersättningsbelopp av omkring 35,000 kronor.

Den 20 juni 1941 anbefallde härefter Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att efter samråd med medicinalstyrelsen och styrelsen för veterinärhögskolan samt i huvudsaklig överensstämmelse med det av arkitekten J. Lundequist utarbetade förslaget med de ändringar däri, vilka föreslagits i förenämnda den 26 maj 1941 dagtecknade promemoria, låta för en kostnad av högst 3,670,000 kronor verkställa ifrågavarande nybyggnad å Norra Djurgården för statens veterinärbakteriologiska anstalt. Tillika anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen — som borde, i den utsträckning så befunes lämpligt, utlämna arbetet å entreprenad — att i samråd med vederbörande myndigheter ägna uppmärksamhet åt frågan, i vad mån ytterligare åtgärder kunde och lämpligen borde vidtagas i syfte att nedbringa kostnaderna för byggnadsföretaget.

I skrivelse den 11 augusti 1941 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att för fullbordande av ifrågavarande nybyggnad måtte för budgetåret 1942/43 an-

visas ett reservationsanslag av 705,000 kronor. Styrelsen har härvid anført i huvudsak följande.

Utarbetandet av definitiva ritningar för byggnadsföretaget pågår numera, och styrelsen beräknar att kunna igångsätta arbetena på byggnadsplatsen före 1941 års utgång. Arbetena kunna förväntas bli fullbordade under loppet av budgetåret 1942/43. Det genom Kungl. Maj:ts beslut den 8 mars 1940 för bestridande av kostnader för uppgörande av huvudritningar till byggnadsföretaget avsedda beloppet av högst 35,000 kronor torde komma att helt utnyttjas för bestridande av kostnaderna för det äldre, genom professorn E. G. Asplund utarbetade ritningsförslaget. För byggets fullbordande skulle sålunda utöver redan beviljade medel erfordras ett anslag av (3,670,000 — 3,000,000 + 35,000 =) 705,000 kronor.

*Före-
draganden.*

För slutförandet av ifrågavarande byggnadsföretag torde i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag för nästa budgetår böra anvisas ett reservationsanslag av 705,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för statens veterinärbakteriologiska anstalt* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 705,000.

Statens utlåningsfonder.

[3.] **Lånefonden för inköp av ädla avelsston.** Bestämmelser angående villkoren för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 4 juli 1913 (nr 226) med däri genom kungörelserna nr 366/1917, 116/1920 och 630/1937 gjorda ändringar. För innevarande budgetår har till ifrågavarande fond anvisats ett reservationsanslag av 50,000 kronor. Enligt beslut av 1920 års riksdag skulle högsta årliga utlåningsbeloppet från fonden utgöra 200,000 kronor.

Kungl. Maj:t har från och med 1937 beviljat lån från fonden till följande belopp:

År	Lånebelopp
1937	kronor 140,400
1938	» 141,600
1939	» 168,500
1940	» 181,500
1941 (t. o. m. 30 aug.)	» 230,400.

Sistnämnda belopp utgör summan av vissa statslån, som beviljats *dels* genom beslut den 7 mars 1941 för år 1941 med tillhoppa 172,000 kronor, *dels* ock genom beslut den 18 och den 25 juli 1941 för budgetåret 1941/42 med tillhoppa 58,400 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* anfört, att enligt styrelsens mening anledning finnes antaga att lånebehovet under 1942 komme att uppgå till minst 230,000 kronor, samt hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett kapitalökningsanslag av 200,000 kronor.

Statskontoret har i remissutlåtande den 4 oktober 1941 anfört i huvudsak följande.

Till mötande av utlåning från och med senare kalenderhalvåret 1941 från ifrågavarande lånefond kunna beräknas stå till förfogande *dels* fondens kontanta kapitalbehållning den 1 juli 1941, uppgående till i runt tal 31,000 kronor, *dels* en reservation å äldre anslag av 50,000 kronor, *dels* anslaget för innevarande budgetår av 50,000 kronor, *dels* ock under tiden $\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{12}$ 1941 inflytande amorteringar, beräknade till 72,000 kronor. Dessa kapitalmedel voro emellertid den 1 juli 1941 bundna av låneanvisningar å tillhoppa 129,000 kronor, varjämte under tiden $\frac{1}{7}$ — $\frac{1}{10}$ 1941 tillkommit låneanvisningar å 66,600 kronor. För täckande av 1942 års lånebehov, som av *lantbruksstyrelsen* beräknas till 230,000 kronor, stå i anledning härav utan särskild medelsanvisning till förfogande *dels* ett belopp av $(31,000 + 50,000 + 50,000 + 72,000 - 129,000 = 66,600)$ 7,400 kronor, *dels* ock under året inflytande amorteringar, beräknade till 95,000 kronor, eller tillhoppa $(7,400 + 95,000 =)$ i runt tal 102,400 kronor. Detta belopp understiger det för utlåning beräknade erforderliga kapitalbeloppet med $(230,000 - 102,400 =)$ 127,600 kronor.

Fonden har emellertid därjämte att tillgodose under tiden januari—juni 1943 uppkommande anspråk på låneutbetalningar på grund av de låneanvisningar, som kunna komma att verkställas för år 1943 och vilka enligt vad under hand från *lantbruksstyrelsen* uppgivits kunna beräknas komma att uppgå till minst samma belopp som för år 1942 eller till 230,000 kronor. För mötande av nämnda anspråk stå allenast till förfogande under första kalenderhalvåret 1943 inflytande amorteringar, beräknade till 42,000 kronor.

Av det anförda framgår, att — även om utbetalningarna av de för år 1943 beräknade låneanvisningarna till största delen komma att äga rum först efter den 30 juni 1943 — anslag för kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1942/43 torde vara erforderligt. Även i det fall att det av *lantbruksstyrelsen* beräknade utlåningsbehovet i sin helhet anses böra tillgodoses, torde dock anslaget kunna begränsas till förslagsvis 150,000 kronor.

Framförallt de omständigheterna att remontantalet ökats under innevarande budgetår och att en höjning inträtt i medelinköpspriset för remonter ha medfört en avsevärt stegrad efterfrågan på lån från ifrågavarande utlåningsfond. Med hänsyn till den betydelse den varmblodiga hästaveln äger ur försvarssynpunkt har det synts angeläget att i största möjliga mån tillvarataga det påtagligt ökade intresset hos hästägarna för denna avelsriktning. I sådant syfte har Kungl. Maj:t beviljat lån från fonden *dels* för år 1941 med 172,000 kronor, *dels* ock — med utgångspunkt från att låneunderstöd från fonden för tiden efter den 1 juli 1941 skulle beviljas för budgetår — för budgetåret 1941/42 med ytterligare 66,600 kronor. Därest riksdagen icke framställer någon erinran däremot, torde under budgetåret 1941/42 få beviljas lån intill ett sammanlagt belopp av 200,000 kronor. Utlåningsbehovet för budgetåret 1942/43 synes såsom *lantbruksstyrelsen* före-

*Före-
draganden.*

slagit böra beräknas till 230,000 kronor. För tillgodoseende av det sålunda beräknade lånebehovet torde en kapitalinvestering i fonden av 200,000 kronor vara erforderlig för nästa budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lånefonden för inköp av ädla avelsston* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 200,000.

[4.] **Statens kaninavelslånefond.** Vid 1938 års riksdag (kapitalbudgeten: bil. 8, punkt 7; r. skr. nr 236) beslöts inrättande av statens kaninavelslånefond, som skulle förvaltas av statskontoret. Den 30 juni 1938 meddelade Kungl. Maj:t närmare bestämmelser angående ifrågavarande lånerörelse (se kapitalbudgeten 1939: bil. 7, sid. 12). Såsom kapitaltillskott till fonden ha för budgetåren 1938/39, 1940/41 och 1941/42 anvisats reservationsanslag av respektive 10,000, 5,000 och 5,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* anfört, att något kapitaltillskott till fonden icke syntes erforderligt för budgetåret 1942/43. Styrelsen har härvid framhållit i huvudsak följande.

Kaninavelslånefondens disponibla kapitalmedel uppgingo den 1 juli 1941 till 8,435 kronor. Under budgetåren 1941/42 och 1942/43 beräknades inflyta amorteringar till fonden med omkring 1,700 kronor respektive 2,000 kronor. Under den hittills tillämdalupna delen av budgetåret 1941/42 har lantbruksstyrelsen beviljat lån från fonden med sammanlagt 1,700 kronor. Till förfogande för ifrågavarande låneverksamhet under återstoden av innevarande budgetår samt under nästa budgetår torde alltså utan ytterligare medelsanvisning till fonden stå ett belopp av i runt tal 10,400 kronor, vilket belopp enligt styrelsens beräkning synes vara i det närmaste tillfyllest för att tillgodose ansökningar om lån ur fonden under innevarande och nästa budgetår.

*Före-
draganden.*

Med hänsyn till vad lantbruksstyrelsen anfört torde något kapitalökningsanslag till fonden icke böra äskas för budgetåret 1942/43. Jag har emellertid här velat anmäla ärendet för att bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge.

[5.] **Statens fjäderfållånefond.** Vid 1931 års riksdag (prop. nr 204.; r. skr. nr 281) beslöts inrättande av statens fjäderfållånefond, varifrån lån må beviljas ekonomisk förening med ändamål att främja avsättningen av ägg eller att idka gödning och slakt av fjäderfå. I kungörelsen den 17 juni 1932 (nr 235), ändrad genom kungörelsen nr 608/1937, ha meddelats närmare villkor och bestämmelser för lån från ifrågavarande fond. Såsom kapital för fonden ha anvisats reservationsanslag av, för budgetåret 1931/32 200,000 kronor, för budgetåret 1935/36 150,000 kronor och för budgetåret 1939/40 100,000 kronor. I enlighet med den av 1939 års urtima riksdag godkända

besparingspropositionen, nr 79, har av sistnämnda anslag ett belopp av 50,000 kronor icke tagits i anspråk utan redovisats såsom besparing å riksgäldsfonden.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett kapitalökningsanslag till ifrågavarande fond av 50,000 kronor. Styrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

Enligt vad styrelsen inhämtat hos statskontoret utgjorde den till utlåning disponibla kapitaltillgången den 1 juli 1941 omkring 95,000 kronor. Under ett vart av budgetåren 1941/42 och 1942/43 beräknades inflyta amorteringar till ett belopp av i runt tal 5,700 kronor. Sedan låneverksamheten igångsatts ha lån beviljats endast till fyra sökande med tillhoppa 78,200 kronor, varav dock intet under sistförflutna sex budgetår. För närvarande synes ej heller större anspråk på lån från denna fond vara att förvänta. Om den alltjämt disponibla delen av det för budgetåret 1939/40 anvisade reservationsanslaget icke får tagas i anspråk efter utgången av innevarande budgetår torde emellertid i syfte att möjliggöra tillgodoseende av ett eventuellt uppkommande lånebehov under budgetåret 1942/43 av 1942 års riksdag böra anvisas kapitaltillskott till fonden. Ett belopp av 50,000 kronor torde därvid vara tillfyllest.

Jag vill förorda, att Kungl. Maj:t i sinom tid medger, att erforderligt belopp av det för budgetåret 1939/40 anvisade anslaget till fonden får tagas i anspråk jämväl under budgetåret 1942/43. Vid sådant förhållande torde anvisande för sistnämnda budgetår av särskilt anslag för ändamålet ej vara behöfligt. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet.

*Häre-
draganden.*

[6.] **Gödselvärdslånefonden.** Vid 1918 års riksdag beslöts inrättande av gödselvärdslånefonden. Gällande bestämmelser för lånerörelsen äro intagna i kungörelsen den 11 juni 1918 (nr 576) med däri genom kungörelserna nr 186/1925, 241/1927, 132/1931 och 632/1937 gjorda ändringar. Vidare ha i kungörelse den 13 december 1918 (nr 972) meddelats bestämmelser angående tiden för ingivande av ansökningar från hushållningssällskapen om statslån ur förevarande fond. Såsom kapital till fonden har riksdagen anvisat reservationsanslag dels för vartdera av åren 1919 och 1920 till belopp av 1,000,000 kronor, dels för vartdera av budgetåren 1931/32 och 1932/33 till belopp av 100,000 kronor, dels ock för budgetåren 1935/36—1939/40 till belopp av respektive 300,000, 350,000, 1,000,000, 500,000 och 150,000 kronor, eller sålunda tillhoppa 4,500,000 kronor. Härjämte har 1933 års riksdag (särsk. utsk. utl. nr 17 sid. 80; r. skr. nr 356) för budgetåret 1933/34 under utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, såsom särskilt reservationsanslag anvisat 500,000 kronor (1933/34 Ufk. IV 37), att, i den mån gödselvärdslånefondens medel icke därtill försloge, disponeras för beviljande av lån för ifrågavarande ändamål och under de villkor, som stadgas för lån ur nämnda fond. I enlighet med den av 1939 års urltima riksdag godkända besparingspropositionen, nr 79, har av de för budgetåret 1939/40 dispo-

nibla anslagsmedlen ett belopp av 500,000 kronor icke tagits i anspråk utan redovisats såsom besparing å riksgäldsfonden.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1941 anfört, att det icke syntes erforderligt att för budgetåret 1942/43 anvisa något kapitaltillskott till ifrågavarande fond. Härvid har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Lantbruksstyrelsen har under de sistförflutna fem budgetåren beviljat lån ur fonden med följande belopp, nämligen under budgetåret 1936/37 med 770,785 kronor, under 1937/38 med 957,220 kronor, under 1938/39 med 429,045 kronor, under 1939/40 med 323,590 kronor och under 1940/41 med 146,265 kronor.

Den 1 juli 1941 uppgingo de för utlåning disponibla kapitaltillgångarna å fonden till omkring 1,551,000 kronor, varav 1,000,000 kronor utgjorde reservation å äldre anslag. Därjämte beräknades inflyta amorteringar under budgetåren 1941/42 och 1942/43 med 213,000 respektive 239,000 kronor. Även om nämnda reservation, 1,000,000 kronor, icke får tagas i anspråk efter utgången av löpande budgetår, torde enligt styrelsens beräkning ansökningar om lån ur gödselvärdslånefonden under budgetåren 1941/42 och 1942/43 kunna tillgodoses utan ytterligare medelsanvisning till fonden.

*Före-
draganden.*

Såsom *lantbruksstyrelsen* anfört torde något nytt anslag för ifrågavarande ändamål icke böra äskas för nästa budgetår. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet.

[7.] **Statens kalkbrukslånefond.** Vid 1932 års riksdag beslöts inrättande av ifrågavarande fond (prop. nr 201; r. skr. nr 381). Bestämmelser för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 14 oktober 1932 (nr 461), däri ändringar vidtagits genom kungörelserna nr 410/1934 och 609/1937. Såsom kapital till fonden ha anvisats reservationsanslag av för budgetåret 1932/33 400,000 kronor, för budgetåret 1936/37 200,000 kronor och för budgetåret 1940/41 likaledes 200,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* anfört i huvudsak följande.

Den till utlåning disponibla kapitaltillgången utgjordes den 1 juli 1941 av 225,000 kronor. Då under budgetåren 1941/42 och 1942/43 beräknas inflyta amorteringar med 2,500 respektive 14,000 kronor, torde sålunda för ifrågavarande ändamål under sagda båda budgetår stå till förfogande ett belopp av sammanlagt 241,500 kronor. Sedan låneverksamheten igångsatts, ha lån beviljats i endast 3 fall under respektive budgetåren 1933/34, 1934/35 och 1939/40, vilka lån uppgå till sammanlagt 264,300 kronor. Låneanspråken under budgetåren 1941/42 och 1942/43 torde icke bli större än att fondens kapitalmedel komma att vara tillräckliga för deras tillgodoseende.

*Före-
draganden.*

Ehuru med hänsyn till vad *lantbruksstyrelsen* anfört anvisande av nytt kapital till fonden icke torde vara behöfligt för budgetåret 1942/43, har jag dock här velat redogöra för ärendet, på det att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom.

[8.] **Frukt- och potatislagerhusfonden.** Vid 1941 års riksdag (prop. nr 2, bil. 20, punkt 3; r. skr. nr 94) beslöts inrättande av ifrågavarande utlåningsfond, som skulle förvaltas av statskontoret. Enligt gällande bestämmelser för lånerörelsen, vilka äro meddelade i kungörelsen den 2 maj 1941 (nr 298) med däri genom kungörelsen nr 828/1941 vidtagen ändring, må ekonomisk förening kunna erhålla lån från fonden för uppförande, inköp, ombyggnad eller inrättande av uppsamlings- eller centrallagerhus för frukt, potatis eller köksväxter med därtill hörande förpackningslokaler, maskinell utrustning och anordningar för industriell frukt- eller köksväxtförädling samt i fråga om fruktlagerhus även kylanordningar. Lån må beviljas med högst 75 procent av kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna. Enligt en samma dag utfärdad kungörelse (nr 299) kan till dylikt lån berättigad förening även beviljas statsbidrag med belopp motsvarande högst 10 procent av anläggningskostnaderna, under villkor bland annat att ansökan om sådant bidrag inlämnas till jordbruksdepartementet före den 1 augusti 1941. Såsom kapital till frukt- och potatislagerhusfonden har å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisats ett reservationsanslag av 375,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om anvisande för nästa budgetår av ett kapitalökningsanslag till fonden av 500,000 kronor. Styrelsen har härvid anført i huvudsak följande.

Hittills har blott en ansökning om lån å 5,000 kronor inkommit till lantbruksstyrelsen. Emellertid har Sveriges frukt- och trädgårdsodlares riksförbund, förening u. p. a., i en till styrelsen inkommen framställning anhållit om uppskov till den 1 februari 1942 med inlämnande av ansökan om bidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus samt därvid meddelat, att förbundet planerade uppförande av lagerhus i Göteborg, Kristianstad, Kalmar, Urs-hult, Stockholm, Eskilstuna, Gävle, Umeå och Luleå. Härjämte har Jönköpings läns lantmäns centralförening u. p. a. under hand meddelat sin avsikt att uppföra ett lagerhus av ifrågavarande slag i Jönköping. Över riksförbundets framställning har styrelsen avgivit tillstyrkande yttrande till Kungl. Maj:t den 4 augusti 1941. De av nämnda förbund planerade anläggningarna beräknas komma att draga en kostnad av lägst 1 miljon kronor, vartill statslån torde komma att sökas.

Anledningen till att lånefonden hittills icke tagits i anspråk uppgives av förenämnda förbund, som för planerade lagerhusbyggen torde komma att samarbeta med svenska lantmännens riksförbund, vara svårigheten att anskaffa för de planerade lagerhusen behövlig tomtmark samt att erhålla erforderlig teknisk sakkunskap. Då emellertid styrelsen förväntar, att erfarenheten från det vid Norrlands trädgårdsskola i Söråker med statsbidrag från arbetslöshetsanslag under uppförande varande lagerhuset, som är avsett att tagas i bruk hösten 1941, skall kunna utgöra viss vägledning för annan ingenjörsexpertis vid konstruktion av liknande lagerhus, torde med hänsyn till förenämnda förbunds byggnadsplaner hela lånefondens belopp komma att tagas i anspråk under innevarande budgetår. Då därjämte allenast de av förbundet planerade lagerhusbyggena beräknas till lägst 1 miljon kronor, synes fonden för budgetåret 1942/43 böra ökas med förslagsvis 500,000 kronor.

I detta sammanhang må nämnas, att Kungl. Maj:t genom beslut den 29 augusti 1941 medgivit Sveriges frukt- och trädgårdsodlares riksförbund anstånd till den 1 februari 1942 med ingivande av ansökan om statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus.

*Före-
dragen.*

Såsom lantbruksstyrelsen anfört torde ansökningar om lån till betydande belopp för uppförande av lagerhus inom olika delar av landet vara att förvänta från Sveriges frukt- och trädgårdsodlares riksförbund jämte till förbundet anslutna lokala föreningar. Med hänsyn härtill kan antagas, att de å ifrågavarande lånefond tillgängliga medlen skola visa sig otillräckliga för att tillgodose lånebehovet under innevarande och nästa budgetår. Jag anser mig därför böra förorda, att anslag för kapitalinvestering i fonden anvisas med av lantbruksstyrelsen föreslaget belopp, 500,000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Frukt- och potatislagerhusfonden* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av . . . kronor 500,000.

[9.] **Statens mejerilånefond.** Vid 1930 års riksdag (prop. nr 266; r. skr. nr 377) inrättades statens mejerilånefond, i vilken den dåvarande norrländska andelsmejerifonden skulle uppgå, samt anvisades såsom kapital för fonden för budgetåret 1930/31 2,000,000 kronor. Norrländska andelsmejerifonden uppgick vid sagda tid till omkring 400,000 kronor. Utlåningen från mejerilånefonden är reglerad genom kungörelsen den 12 september 1930 (nr 339) med däri genom kungörelserna nr 125/1931, 266/1933 och 610/1937 gjorda ändringar. Såsom kapitalökning för mejerilånefonden ha sedermera för budgetåren 1931/32, 1933/34, 1934/35, 1938/39 och 1941/42 anvisats reservationsanslag å respektive 2,000,000, 2,000,000, 1,000,000, 370,000 och 2,000,000 kronor. I enlighet med den av 1939 års urtima riksdag behandlade besparingspropositionen, nr 79, har beslut meddelats om återleverering till riksgäldskontoret av 630,000 kronor av fondens kapitaltillgångar, varjämte föreskrivits, att 370,000 kronor av anslagsmedlen icke finge tagas i anspråk utan skulle såsom besparing redovisas å riksgäldsfonden.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* anfört i huvudsak följande.

För utlåning i fondens syfte disponibla kapitalmedel utgjorde den 1 juli 1941 i runt tal 2,037,000 kronor. Under vartdera av budgetåren 1941/42 och 1942/43 beräknas inflyta amorteringar med 105,000 kronor. Utan ytterligare medelsanvisning torde sålunda för ifrågavarande låneverksamhet under budgetåren 1941/42 och 1942/43 finnas disponibelt sammanlagt 2,247,000 kronor, vilket belopp synes vara tillräckligt för låneverksamheten under sagda båda budgetår.

Ehuru med hänsyn till vad lantbruksstyrelsen anfört anvisande av nytt kapital till fonden icke torde vara behövt för budgetåret 1942/43, har jag dock här velat redogöra för ärendet, på det att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom. *Före-
draganden.*

[10.] **Jordbrukets maskinlånefond.** Vid 1938 års riksdag (prop. nr 217; r. skr. nr 275) beslöts inrättande av jordbrukets maskinlånefond, varifrån statslån må tilldelas hushållningssällskap för utlämnande till enskild person eller sammanslutning av lån för anskaffande av jordbruksmaskin, som avses skola användas gemensamt av flera jordbrukare. Närmare bestämmelser för ifrågavarande låneverksamhet återfinnas i kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 401) angående lån från jordbrukets maskinlånefond, ändrad genom kungörelsen nr 521/1941. Kungl. Maj:t har i brev den 26 april 1940 erinrat, att jordbruksutskottet i sitt av 1940 års lagtima riksdag godkända utlåtande nr 15 framhållit önskvärdheten av att tvättmaskiner för gemensamt bruk i lånehänseende likställdes med jordbruksmaskiner. Såsom kapital för fonden ha för budgetåren 1938/39—1941/42 anvisats reservationsanslag av respektive 1,000,000, 1,200,000, 2,000,000 och 1,700,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* anfört, att det icke syntes erforderligt att anvisa kapitaltillskott till fonden för nästa budgetår. Styrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

Den till utlåning disponibla kapitaltillgången uppgick den 1 juli 1941 till i runt tal 3,021,000 kronor. Därjämte beräknades under budgetåren 1941/42 och 1942/43 inflyta amorteringar med 430,000 respektive 444,000 kronor. För ifrågavarande verksamhet torde sålunda under nämnda båda budgetår ett belopp av sammanlagt 3,895,000 kronor kunna beräknas stå till förfogande. Sagda belopp torde vara tillfyllest för att tillgodose ansökningar om lån från fonden såväl under innevarande budgetår som under budgetåret 1942/43.

I enlighet med vad lantbruksstyrelsen anfört torde det icke vara nödvändigt att för budgetåret 1942/43 anvisa något kapitaltillskott till ifrågavarande fond. Jag har emellertid här velat anmäla ärendet för att bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge. *Före-
draganden.*

[11.] **Spannmålslagerhusfonden.** Vid 1930 års riksdag (prop. nr 108; r. skr. nr 376) beslöts inrättande av spannmålslagerhusfonden. Gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från fonden äro meddelade i kungörelsen den 12 september 1930 (nr 342) med däri genom kungörelserna nr 364/1942, 263/1933 och 612/1937 gjorda ändringar. Såsom kapitaltillskott till fonden ha för budgetåren 1930/31—1935/36 med undantag av budgetåret 1931/32 anvisats reservationsanslag av respektive 850,000, 500,000, 1,000,000, 2,000,000 och 1,000,000 kronor. Därjämte ha anvisats 1,000,000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1933/34. För budgetåren 1939/40 och 1940/41 ha anvisats reservationsanslag av 1,000,000 respektive 750,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* anfört i huvudsak följande.

Den till utlåning disponibla kapitaltillgången uppgick den 1 juli 1941 till i runt tal 734,000 kronor. Under budgetåren 1941/42 och 1942/43 beräknas amorteringar till belopp av 20,000 respektive 40,000 kronor inflyta. Utan ytterligare medelsanvisning till fonden torde sålunda för utlåning under nämnda båda budgetår ett belopp av 794,000 kronor stå till förfogande. Enligt vad styrelsen inhämtat från jordbrukarnas sammanslutningar på området, torde sistnämnda belopp vara tillfyllest för att tillgodose lånebehovet under budgetåren i fråga.

*Före-
draganden.*

Ehuru med hänsyn till vad *lantbruksstyrelsen* anfört anvisande av nytt kapital till spannmålslagerhusfonden icke torde vara behövt för budgetåret 1942/43, har jag dock här velat redogöra för ärendet, på det att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom.

[12.] **Statens sekundärlånefond för jordbrukare.** Vid 1935 års riksdag (prop. nr 187; r. skr. nr 244) beslöts inrättande av ifrågavarande fond. Bestämmelser rörande utlåningen från fonden återfinnas i kungörelsen den 7 juni 1935 (nr 276) med däri genom kungörelserna nr 391/1938 och 354/1940 gjorda ändringar. Såsom kapital för fonden ha för budgetåren 1935/36, 1936/37, 1940/41 och 1941/42 anvisats reservationsanslag av respektive 20,000,000, 20,000,000, 5,000,000 och 5,000,000 kronor.

I skrivelse den 21 augusti 1941 har *lånenämnden för sekundär jordbrukskredit* anfört i huvudsak följande.

Lånenämnden finner den statliga sekundärlånerörelsen böra fortgå jämväl under budgetåret 1942/43. Under budgetåren 1938/39—1940/41 ha utlämnats sekundärlån till belopp av respektive 3,586,900, 3,760,300 och 2,281,400 kronor. Med ledning av dessa siffror kan medelsåtgången för låneutlämning under innevarande budgetår beräknas till 3,000,000 kronor. Emellertid stod den 1 juli 1941 för ändamålet till förfogande ett sammanlagt belopp av 8,500,000 kronor av hittills anvisade medel. Enligt denna beräkningsgrund skulle vid utgången av löpande budgetår å anslaget kvarstå över 5,000,000 kronor, vilket belopp torde vara tillräckligt för att möta medelsbehovet även under budgetåret 1942/43. Särskilt kapitalökningsanslag till fonden torde därför icke vara erforderligt för nästa budgetår.

*Före-
draganden.*

I likhet med lånenämnden anser jag, att ifrågavarande låneverksamhet bör upprätthållas även under nästkommande budgetår. På grund av vad nämnden anfört torde emellertid anvisande av nytt kapital till fonden icke vara behövt. Jag har dock här velat anmäla ärendet för att bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge.

[13.] **Statens slakterilånefond.** Vid 1933 års riksdag (prop. nr 262; r. skr. nr 314) beslöts inrättande av statens slakterilånefond. Gällande bestämmelser för lånerörelsen äro meddelade i kungörelsen den 26 juni 1933 (nr

386), ändrad genom kungörelserna nr 614/1937 och 428/1940. Genom sistnämnda kungörelse åstadkoms i anslutning till beslut av 1940 års lagtima riksdag en utvidgning av möjligheten att erhålla lån från fonden, innefattande att lån kan lämnas för anläggande eller inrättande av för lagring av huvudsakligen kött, fläsk, smör eller ägg avsett frys- eller kylhus med tillhörande inredning och utrustning samt utgå såväl till ekonomisk förening, som har till ändamål att driva andelsslakteri och vars flesta medlemmar äro jordbrukare, som till ekonomisk förening, vilken har till ändamål att främja avsättning av ägg eller att idka gödning och slakt av fjäderfä. Såsom kapital till fonden har anvisats reservationsanslag av för budgetåret 1933/34 1,000,000 kronor, för budgetåret 1937/38 500,000 kronor och för budgetåret 1940/41 1,000,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1941 hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett kapitalökningsanslag till ifrågavarande fond av 500,000 kronor. Styrelsen har härvid anført i huvudsak följande.

Under budgetåret 1939/40 beviljades ett lån från fonden å 452,500 kronor och under budgetåret 1940/41 fyra lån å tillhopa 759,500 kronor. Enligt uppgift från statskontoret uppgick den till utlåning disponibla kapitaltillgången å fonden den 1 juli 1941 till omkring 723,000 kronor. Amorteringar å utestående lån beräknas icke inflyta vare sig under innevarande eller nästkommande budgetår. *Lantbruksstyrelsen* beräknar, att under innevarande och nästkommande budgetår 3 å 4 nya slakterier, vartill lån från fonden kan påräknas, torde komma att uppföras. Huruvida under nuvarande ränteläge fonden kommer att tagas i anspråk för finansierandet av de planerade anläggningarna på området, synes ovisst. För tillgodoseende av ett eventuellt lånebehov under budgetåret 1942/43 torde dock enligt styrelsens mening ett kapitaltillskott till fonden av 500,000 kronor vara erforderligt.

För att medel skola finnas tillgängliga i erforderlig utsträckning för tillgodoseende under nästa budgetår av det med ifrågavarande lånefond avsedda ändamålet anser jag mig böra förorda, att anslag för kapitalinvestering i fonden anvisas med av *lantbruksstyrelsen* föreslaget belopp, 500,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens slakterilånefond* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 500,000.

*Före-
draganden.*

[14.] **Egnahemslånefonden.** Vid 1904 års riksdag beslöts inrättande av egnahemslånefonden. Enligt gällande bestämmelser för lånerörelsen, vilka äro intagna i kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 589) angående den statliga egnahemsverksamheten, skola från fonden utlämnas jordbrukslån, skogslån, bostadslån, lån till förstärkning av ofullständigt jordbruk ävensom egnahemsstatslån till låneförmedlare. 1941 års riksdag har medgivit, att för budgetåret 1941/42 må beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 12,000,000 kronor för jordbruksfastigheter och 8,000,000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att,

därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter. Såsom kapitalökning till egnahemslånefonden har för budgetåret 1941/42 anvisats ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Egnahemsstyrelsen har i skrivelse den 28 augusti 1941 gjort framställning rörande utlåningens storlek under budgetåret 1942/43 samt rörande behovet av kapitalökning till fonden för nämnda budgetår. Styrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

Under budgetåret 1940/41 ha omkring 11,500,000 kronor disponerats för lån till jordbruksfastigheter och omkring 5,700,000 kronor för lån till bostadsfastigheter; av sistnämnda belopp ha omkring 1,200,000 kronor utgått i form av egnahemsstatslån till låneförmedlande kommuner, föreningar och bolag.

Styrelsen har icke funnit anledning föreslå någon ändring i de maximibelopp för årsutlåningen, som fastställts för innevarande budgetår.

För utlåning under löpande budgetår kan beräknas vara disponibelt ett belopp av 17,000,000 kronor, nämligen dels en disponibel behållning å fonden den 1 juli 1941 av omkring 7,000,000 kronor, dels under budgetåret påräkneliga amorteringar å omkring 5,000,000 kronor, dels ock det för innevarande budgetår anvisade kapitalökningsanslaget, 5,000,000 kronor. Utbetalningarna från fonden under innevarande budgetår kunna beräknas uppgå till sammanlagt 12,000,000 kronor, i följd varav vid ingången av budgetåret 1942/43 skulle finnas en behållning i fonden av (17,000,000 — 12,000,000 =) 5,000,000 kronor. Räknas även för sistnämnda budgetår med utbetalningar å 12,000,000 kronor och kapitalinbetalningar å 5,000,000 kronor, erfordras ett kapitaltillskott till fonden av (12,000,000 — 5,000,000 — 5,000,000 =) 2,000,000 kronor. Ett anslag å detta belopp torde därför böra anvisas för budgetåret 1942/43.

*Före-
dra ganden.*

Egnahemsstyrelsens förslag rörande högsta belopp för utlåningen under budgetåret 1942/43 från egnahemslånefonden samt angående anvisande för nästa budgetår av kapitalinvesteringsanslag till fonden ha icke givit mig anledning till erinran. I enlighet med nämnda förslag hemställer jag därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) medgiva, att för budgetåret 1942/43 må beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 12,000,000 kronor för jordbruksfastigheter och 8,000,000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter;

2) till *Egnahemslånefonden* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2,000,000.

[15.] **Jordförmedlingsfonden.** Ifrågavarande fond inrättades vid 1907 års riksdag. Enligt 62 § kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 589) angående den statliga egnahemsverksamheten kunna från jordförmedlingsfonden utlämnas

förlagslån till kommuner, aktiebolag och föreningar för användning såsom rörelsekapital vid inköp och exploatering av fastighet, lämplig att helt eller huvudsakligen användas för bildande av bostadsegnahem. Vidare kunna enligt 21 § kungörelsen nyssnämnda lag (nr 590) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet förlagslån från jordförmedlingsfonden tilldelas kommuner för anskaffande och tillhandahållande av jord till arbetarsmåbruk.

I skrivelse den 28 augusti 1941 har *egnahemsstyrelsen* — med förmälan att jordförmedlingsfondens kontanta behållning den 1 juli 1941 uppgått till omkring 97,000 kronor — anfört, att, ehuru det vore önskvärt att jordförmedlingsverksamheten för egnahemsändamål kunde befrämjas i erforderlig utsträckning, styrelsen i nuvarande läge icke funne sig böra hemställa om något nytt kapitaltillskott till jordförmedlingsfonden.

I anslutning till egnahemsstyrelsens förslag anser jag, att något anslag för ifrågavarande ändamål icke behöver äskas för budgetåret 1942/43. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet.

*Före-
draganden.*

[16.] **Arrendelånefonden.** Ifrågavarande fond inrättades vid 1934 års riksdag (prop. nr 268; r. skr. nr 349). Enligt 44 och 49 §§ kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 589) angående den statliga egnahemsverksamheten kan i samband med upplåtelse av arrendeegnahem lån från arrendelånefonden (arrendelån) utlämnas till arrendatorn för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder o. d. samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å fastigheten. Såsom kapitalökning till arrendelånefonden ha för budgetåren 1934/35—1938/39 och 1940/41 anvisats reservationsanslag av respektive 300,000, 300,000, 175,000, 300,000, 200,000 och 150,000 kronor.

I skrivelse den 28 augusti 1941 har *egnahemsstyrelsen* förklarat sig anse, att fondens kontanta behållning den 1 juli 1941, omkring 463,000 kronor, syntes vara tillräcklig för utlämnande av arrendelån såväl under innevarande budgetår som under budgetåret 1942/43. Något nytt kapitalökningsanslag erfordrades sålunda icke för sistnämnda budgetår.

Vid anmälan under en följande punkt av frågan om anslag till jordfonden och arrendeegnahemsfonden har jag för avsikt att förorda, att den statliga arrendeegnahemsverksamheten under nästa budgetår bedrives i begränsad omfattning. Med hänsyn härtill och till vad egnahemsstyrelsen anfört torde anvisande av kapitaltillskott till arrendelånefonden icke vara erforderligt för budgetåret 1942/43. Jag har dock här velat redogöra för ärendet, på det att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom.

*Före-
draganden.*

[17.] **Arbetsmåbrukslånefonden.** Vid 1933 års riksdag (prop. nr 181; r. skr. nr 280) beslöts inrättande av arbetsmåbrukslånefonden. Enligt för användningen av denna fond numera gällande bestämmelser, meddelade i kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 590) angående statsunderstödd arbetsmåbruksverksamhet, må från fonden utlämnas arbetsmåbrukslån till landskommuner, vilka med anlitande härav bevilja arbetsmåbrukslån till skogsarbetare och därmed likställda arbetare för att giva dem tillfälle att förvärva mindre lägenheter, ägnade att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet. I kungörelsen den 20 juni 1941 (nr 485) ha meddelats föreskrifter angående förhöjning av beviljade arbetsmåbrukslån i vissa fall. Såsom kapitaltillskott till arbetsmåbrukslånefonden ha för budgetåren 1933/34—1941/42 anvisats reservationsanslag av respektive 7,500,000 (därav 5,000,000 kronor å tilläggsstat), 5,000,000, 5,000,000, 4,400,000, 10,000,000, 3,000,000, 4,000,000, 1,950,000 och 2,000,000 kronor.

I skrivelse den 28 augusti 1941 har *egnahemsstyrelsen* hemställt om ett kapitalökningsanslag till arbetsmåbrukslånefonden för nästa budgetår av 2,000,000 kronor. Styrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

Fondens kontanta behållning uppgick den 1 juli 1941 till omkring 3,640,000 kronor, vartill kommer anslaget för innevarande budgetår.

Vid bedömande av medelsåtgången å förevarande fond måste hänsyn tagas till utbetalningar å såväl nybeviljade som tidigare beviljade lån. Under budgetåret 1940/41 ha från fonden utbetalats omkring 1,020,000 kronor, medan å andra sidan till fonden influtit återbetalningar å omkring 315,000 kronor. Med beaktande av å ena sidan utgiftsbehovet för låneförhöjningar och å andra sidan tillgänglig reservation å fonden anser sig styrelsen böra föreslå, att ett kapitalökningsanslag av 2,000,000 kronor anvisas till arbetsmåbrukslånefonden för budgetåret 1942/43.

*Före-
draganden.*

Med hänsyn till att arbetsmåbrukslånefondens kontanta behållning från den 1 juli 1940 till den 1 juli 1941 ökat från omkring 2,250,000 kronor till omkring 3,640,000 kronor anser jag, att för upprätthållande under nästa budgetår av ifrågavarande utlåningsverksamhet i ungefär samma omfattning som för närvarande fonden icke behöver tillföras större kapitaltillskott än 1,000,000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Arbetsmåbrukslånefonden* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,000,000.

[18.] **Statens avdikningslånefond.** Gällande villkor för lån från statens avdikningslånefond äro meddelade i kungörelsen den 30 juni 1939 (nr 432). Jämlikt riksdagens beslut har det högsta belopp, vartill lån ur fonden årligen fått beviljas, för vart och ett av budgetåren 1938/39—1941/42 uppgått till 2,800,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1941 hemställt, att beloppet för utlåning från avdikningslånefonden under budgetåret 1942/43 måtte bestämmas till högst 3,300,000 kronor, samt därvid anfört i huvudsak följande.

Under budgetåret 1940/41 har lantbruksstyrelsen beviljat lån från fonden till 432 företag med tillhoppa 2,799,820 kronor. Vid budgetårets utgång funnos hos lantbruksstyrelsen ineliggande ansökningar om lån från fonden till 308 företag, representerande ett lånebelopp av i runt tal 2,400,000 kronor. Då med ledning av erfarenheterna från de närmast föregående åren kan beräknas, att under löpande budgetår inkomma nya ansökningar om lån till ett belopp av omkring 2,400,000 kronor, synes det sammanlagda lånebehovet för budgetåret 1941/42 kunna beräknas till $(2,400,000 + 2,400,000 =)$ i runt tal 4,800,000 kronor. Till ifrågavarande företag sökas i regel jämväl bidrag från statens avdikningsanslag. För innevarande budgetår står av sistnämnda anslag till förfogande ett belopp av 1,800,000 kronor. Med ledning av förhållandet under de närmast föregående budgetåren mellan beviljade statsbidrag och lån kan beräknas, att till de företag, vilka under budgetåret 1941/42 bli delaktiga av nämnda statsbidrag, endast omkring 1,200,000 kronor av det för budgetåret tillgängliga lånebeloppet, 2,800,000 kronor, komma att tagas i anspråk. Övriga under budgetåret föreliggande ansökningar om lån, representerande ett lånebelopp av $(4,800,000 - 1,200,000 =)$ 3,600,000 kronor, komma sålunda att balanseras till budgetåret 1942/43. Därest även under sistnämnda budgetår beräknas inkomma ansökningar om lån till sammanlagt 2,400,000 kronor, skulle sålunda samtliga under budgetåret 1942/43 föreliggande ansökningar om lån komma att motsvara ett lånebelopp av $(3,600,000 + 2,400,000 =)$ 6,000,000 kronor.

I syfte att förhindra en alltför stor anhopning hos lantbruksstyrelsen av arbetsplaner rörande torrlägningsföretag föreslår styrelsen i annat sammanhang för budgetåret 1942/43 en bidragstilldelning ur avdikningsanslaget av 5,000,000 kronor. För tillgodoseende av ansökningarna om lån till de företag, vilka kunna erhålla del av sagda statsbidrag, erfordras under samma budgetår ett lånebelopp av sammanlagt omkring 3,300,000 kronor.

Något kapitaltillskott till fonden synes icke erforderligt för budgetåret 1942/43, då utbetalningarna under nämnda budgetår kunna beräknas till omkring 2,500,000 kronor och kapitaltillgången å fonden enligt från statskontoret inhämtade upplysningar kan beräknas uppgå till så stort belopp, att densamma blir tillräcklig för mötande av utbetalningar till nämnda belopp.

I detta sammanhang må erinras, att efter beslut av riksdagen under senare år i vissa fall beviljats anstånd med erläggande av annuiteter å lån från odlingslånefonden och statens avdikningslånefond. Med bifall till därom av Kungl. Maj:t i proposition nr 113 framställt förslag medgav 1933 års riksdag (skr. nr 122), att Kungl. Maj:t finge för beredande av erforderligt rådrum åt intressenterna i ett i trångmål varande torrlägningsföretag, efter prövning av föreliggande omständigheter rörande varje särskilt företag, under tiden till och med den 30 juni 1934 medgiva dylikt anstånd. Ett sådant bemyndigande — med i viss mån jämkad avfattning — har även lämnats av 1941 års riksdag och gäller

till och med den 30 juni 1942. Kungörelse i ämnet har av Kungl. Maj:t utfärdats senast den 9 maj 1941 (nr 274).

Med stöd av ifrågavarande bemyndiganden har Kungl. Maj:t under tiden till den 1 december 1941 medgivit betalningsanstånd ävensom i vissa fall räntefrihet under uppskovstiden beträffande 38 företag i deras helhet med annuiteter å sammanlagt omkring 414,490 kronor. Vidare har Kungl. Maj:t medgivit vissa intressenter i 46 företag anstånd med annuiteter å tillhoppa omkring 190,690 kronor. Av 56 företag gjorda ansökningar om lindring i lånevillkoren ha icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 25 november 1941 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om förlängning av ifrågavarande bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1943. Till stöd härför har styrelsen anført, att det med hänsyn till det nu rådande tidslägets inverkan på de ekonomiska förhållandena på jordbrukets område icke syntes vara uteslutet att jämväl under nästa budgetår svårigheter komme att uppstå vid en del torrlägningsföretag i fråga om återbetalningen av erhållna lån.

*Före-
draganden.*

I annat sammanhang har jag förordat, att bidragstilldelningen från avdikningsanslaget för nästa budgetår bestämmes till 3,500,000 kronor. Med hänsyn härtill torde den summa, intill vilken lån under nästa år må beviljas från avdikningslånefonden, böra bestämmas till 3,000,000 kronor. Såsom framgår av vad lantbruksstyrelsen anført torde en utlåning av denna storlek icke föranleda, att nytt kapital behöver tillföras fonden.

Då jämväl under nästa budgetår svårigheter kunna uppstå för återbetalning av erhållna lån vid vissa torrlägningsföretag, torde nytt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva betalningsanstånd böra utverkas för tiden till och med den 30 juni 1943.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

- 1) att under budgetåret 1942/43 må beviljas lån från statens avdikningslånefond å tillhoppa högst 3,000,000 kronor;
- 2) att Kungl. Maj:t må, för beredande av erforderligt rådrum åt i trångmål varande intressenter i torrlägningsföretag, efter prövning av föreliggande särskilda omständigheter, under tiden 1 juli 1942— 30 juni 1943 medgiva anstånd med erläggande av annuiteter å lån från odlingslånefonden och statens avdikningslånefond.

[19.] **Täckdikningslånefonden.** Vid 1913 års riksdag beslöts inrättande av täckdikningslånefonden. Gällande villkor för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 22 juni 1920 (nr 332) med däri genom kungörelserna nr 358/1921, 239/1922, 84/1930, 306/1933, 636/1937 och 434/1939 gjorda änd-

ringar. Genom kungörelsen den 28 juli 1932 (nr 375) ha meddelats bestämmelser om viss amorteringsfrihet beträffande lån från fonden.

Jämlikt beslut av 1920 års riksdag (skr. nr 346) få ur täckdikningslånefonden beviljas lån intill ett belopp av 2,000,000 kronor årligen. Riksdagen har senast för budgetåret 1939/40 anvisat ett reservationsanslag av 500,000 kronor såsom kapitalökning för fonden.

Vidare må nämnas, att riksdagen för ett vart av budgetåren 1933/34—1941/42 till bidrag till täckdikningar anvisat reservationsanslag å respektive 1,000,000, 1,500,000, 1,500,000, 1,000,000, 500,000, 600,000 — därav 200,000 kronor å tilläggsstat — 500,000, 200,000 och 200,000 kronor. För samma ändamål har å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 upptagits ett beredskapsanslag å 1,000,000 kronor. Bestämmelser angående statsbidrag till täckdikning äro meddelade i kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 434), ändrad genom kungörelsen nr 572/1937.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1941 anført, att det icke syntes erforderligt att anvisa något kapitaltillskott till fonden för budgetåret 1942/43. Styrelsen har härvid meddelat följande uppgifter rörande låneverksamhetens omfattning.

Under åren 1931—1940 ha lån från fonden förmedlats av hushållnings-sällskapen i den omfattning, som framgår av följande tabell:

År	Kronor
1931	1,066,752
1932	908,261
1933	1,267,848
1934	1,825,421
1935	1,934,946
1936	1,964,253
1937	1,880,176
1938	1,416,543
1939	1,306,058
1940	505,417.

Ehuru anvisande av nytt kapital till fonden icke torde vara behöfligt för budgetåret 1942/43, har jag dock här velat redogöra för ärendet, på det att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom.

*Före-
draganden.*

[20.] **Statens fiskredskapslånefond.** Vid 1938 års riksdag beslöts inrättande av statens fiskredskapslånefond. Från fonden kunna i huvudsak enligt de grunder, vilka tidigare tillämpats vid långivning från statens fiskredskapsfond, utlämnas lån till fiskare som genom förlust av eller skada å fiskredskap råkat i nödställd belägenhet. Redogörelse för sagda grunder har lämnats i IX H. T. 1937, sid. 322. Såsom kapitaltillskott till statens fiskredskapslånefond ha för budgetåren 1939/40 och 1940/41 anvisats reservationsanslag av 8,000 respektive 13,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* anført, att nya medel för ifrågavarande ändamål icke torde behöva anvisas för nästa budgetår, då

fondens behållning vid utgången av innevarande budgetår syntes komma att uppgå till omkring 30,000 kronor samt lånebehovet för budgetåret 1942/43 icke kunde beräknas komma att överstiga sagda belopp. Härvid har styrelsen utgått från att någon ändring i gällande grunder för ersättning från statens sida för förluster å fiskredskap icke kommer till stånd under budgetåret 1942/43.

*Före-
draganden.*

På sätt lantbruksstyrelsen anfört torde något nytt anslag för ifrågavarande ändamål icke behöva äskas för budgetåret 1942/43. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet.

[21.] **Hemslöjdslånefonden.** Ifrågavarande lånefond inrättades vid 1928 års riksdag för utlämnande av lån till hushållningssällskap, vilka i sin tur skulle lämna förlagslån för anskaffande av för textil tillverkning avsett svenskt material, företrädesvis av lin och ull. Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) medgavs, att lån för anläggande av lin- och hamperedningsanstalter finge beviljas från hemslöjdslånefonden. Till förstärkning av fonden anvisades för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 300,000 kronor. Sedermera ha såsom kapital för fonden anvisats dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, dels ock å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av likaledes 1,500,000 kronor. Bestämmelserna rörande lån från ifrågavarande fond äro meddelade i kungörelsen den 21 juni 1940 (nr 605) med däri genom kungörelsen nr 952/1940 vidtagna ändringar.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen*, efter samråd med kommerskollegium, hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett kapitalökningsanslag till ifrågavarande fond av 1,000,000 kronor. Styrelsen har härvid anfört, att, sedan inneliggande låneansökningar tillgodosetts, å fonden skulle återstå ett belopp av i runt tal 1,600,000 kronor. Enligt vad styrelsen inhämtat planerades emellertid byggandet under den närmaste framtiden av ytterligare två linberedningsanstalter och en hamperedningsanstalt ävensom utbyggnad av vissa redan befintliga anläggningar. Då lån torde komma att erfordras för samtliga dessa företag, vore en förstärkning av fonden med 1,000,000 kronor erforderlig.

Statens linnämnd har i skrivelse den 19 november 1941 förklarat sig biträda lantbruksstyrelsens förslag.

*Före-
draganden.*

Med hänsyn till önskvärdheten av att i nuvarande läge lämna lin- och hamperedningen erforderligt stöd biträder jag lantbruksstyrelsens av linnämnden tillstyrkta förslag om anvisande till hemslöjdslånefonden av en ytterligare kapitalförstärkning å 1,000,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hemslöjdslånefonden* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,000,000.

[22.] **Skogsväglånefonden.** Vid 1941 års riksdag (prop. nr 186; r. skr. nr 268) beslöts inrättande av skogsväglånefonden, varifrån lån må beviljas för utförande av vägbyggnader å skog i enskild ägo. För ändamålet anvisades för budgetåret 1941/42 i samband med fondens inrättande ett reservationsanslag av 900,000 kronor. Sedermera ha å tilläggsstat I till riksstaten för sagda budgetår anvisats ytterligare 300,000 kronor. Bestämmelser angående lån från fonden finnas upptagna i kungörelsen den 6 juni 1941 (nr 492).

I skrivelse den 15 september 1941 har *skogsstyrelsen* hemställt, att, i avbidan på den närmare utredning i ärendet som styrelsen hade för avsikt att verkställa, till skogsväglånefonden måtte för budgetåret 1942/43 beräknas ett kapitalökningsanslag av 1,000,000 kronor.

Med hänsyn till att utredning rörande frågan om ytterligare medelsanvisning till skogsväglånefonden pågår inom skogsstyrelsen torde anslaget för kapitalinvestering i fonden endast böra upptagas med beräknat belopp. För ändamålet synes i enlighet med styrelsens förslag böra avses ett belopp av 1,000,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Före-
draganden.*

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Skogsväglånefonden* för budgetåret 1942/43 beräkna ett *reservationsanslag* av kronor 1,000,000.

Fonden för låneunderstöd.

[23.] **Lån till föreningen Svalövs lantmannaskolas målsmän för gäldande av vissa skulder.** Med skrivelse den 3 februari 1941 har lantbruksstyrelsen överlämnat en framställning från styrelsen för *föreningen Svalövs lantmannaskolas målsmän*, vari hemställts, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till gäldande av skulder, som belastade lantmannaskolan i Svalöv tillhöriga fastigheter, anvisa 212,500 kronor.

Rörande uppkomsten av omförmälda skulder inhämtas av handlingarna i ärendet bland annat följande.

Lantmannaskolan i Svalöv grundades 1899 av Fridhems folkhögskole- och garantiförening och var till och med läsåret 1920/21 inrymd i den på platsen förlagda folkhögskolans byggnad. 1905 ombildades nämnda förening till nordvästra Skånes folkhögskoleförbund, som därvid blev ägare av de till skolorna hörande fastigheterna. 1916 beslöt skolstyrelsen att en fristående skolbyggnad för lantmannaskolan skulle uppföras. 1919 påbörjades bygg-

nadsarbetet och 1921 inflyttade lantmannaskolan i de nya lokalerna. Den sammanlagda byggnadskostnaden för uppförande av lantmannaskolans huvudbyggnad, rektorsbostad, lärarbostad samt maskinhall och ekonomibyggnad uppgick till 552,069 kronor 57 öre. För anskaffande av medel till ifrågasvarande byggnadskostnader bildades 1918 en ekonomisk förening, nordvästra Skånes ungdomsskolor Fridhem u. p. a., vilken sedan nämnda tidpunkt upprätthållit verksamheten vid till platsen förlagda folkhögskola samt lantman-na- och lanthushållsskola. Genom inbetalning av andelar i berörda förening erhöles till bestridande av byggnadskostnaderna 290,650 kronor 24 öre samt såsom gåvomedel och ordsbidrag 48,919 kronor 33 öre. Det resterande beloppet 212,500 kronor, måste anskaffas genom upplåning.

Lagfartsförhållanden och taxeringsvärden beträffande de till skolorna hörande fastigheterna framgå av följande uppställning.

Fastighetens benämning	Lagfart beviljad för	Taxeringsvärde kronor
S. Svalöv 9 ¹⁰³ och 9 ¹⁰⁴ (maskinhall och ekonomibyggnad)	Föreningen nordvästra Skånes ungdomsskolor Fridhem u. p. a.	15,000
S. Svalöv 1 ⁹ och 12 ² (skoljordbruk)	D:o	56,000
S. Svalöv 1 ¹¹ (tomtjord)	D:o	2,000
S. Svalöv 9 ⁴⁸ (lantmannaskolans huvudbyggnad)	Nordvästra Skånes folkhögskoleförbund	240,000
S. Svalöv 1 ¹⁵ (rektorsbostad)	D:o	15,000
Felestad 15 (lärarbostad)	D:o	15,000
Torpet Felestad 15 ¹ om 2.4 hektar	D:o	6,000
S. Svalöv 1 ⁴ , 1 ⁸ , 1 ¹⁰ (folkhögskolans huvudbyggnad)	D:o	150,000
	Summa taxeringsvärde	499,000

Med anledning av 1939 års lagtima riksdags beslut angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande beslöt föreningen nordvästra Skånes ungdomsskolor Fridhem u. p. a. den 28 november 1939, att lantmannaskolan skulle fränskiljas övriga föreningen tillhöriga skolor, så snart en organisation lämpad att övertaga lantmannaskolans verksamhet kommit till stånd. Den nya organisationen skulle bli ägare till de fastigheter som hörde samman med lantmannaskolans verksamhet. Den 29 februari 1940 bildades den nya organisationen, föreningen Svalövs lantmannaskolas målsmän, varefter Kungl. Maj:t den 10 januari 1941 fastställde för föreningen antagna stadgar, dock med visst förbehåll beträffande sättet för utseende av styrelseledamöter i föreningen.

Den 31 juli 1939 och den 21 november 1940 beslöt nordvästra Skånes folkhögskoleförbund och föreningen nordvästra Skånes ungdomsskolor Fridhem u. p. a. att försälja fastigheterna S. Svalöv 9⁴⁸, S. Svalöv 1¹⁵ och Felestad 15 respektive S. Svalöv 1⁹, S. Svalöv 12², S. Svalöv 9¹⁰³ och S. Svalöv 9¹⁰⁴ till föreningen Svalövs lantmannaskolas målsmän för en köpeskillning av sammanlagt 274,500 kronor. Av ifrågasvarande köpeskillning skulle 56,000 kronor avse skoljordbruket eller fastigheterna S. Svalöv 1⁹ och 12² och 6,000 kronor åkerjorden till fastigheten Felestad 15. Resterande belopp, 212,500 kronor, skulle utgöra likvid för fastigheterna S. Svalöv 9⁴⁸, 9¹⁰³ och 9¹⁰⁴ samt S. Svalöv 1¹⁵ och Felestad 15 eller de tomter, varå skolbyggnaderna och lärarbostäderna äro uppförda. Köpeskillningen skulle erläggas genom övertagande av betalningsskyldigheten för lån, som upptagits för fastigheterna i fråga.

Enligt balansräkning den 31 augusti 1939 för föreningen nordvästra Skånes ungdomsskolor Fridhem u. p. a. belastas skolfastigheterna S. Svalöv 9⁴⁸.

9¹⁰³ och 9¹⁰⁴ samt S. Svalöv 1¹⁵ och Felestad 15 av lån mot inteckning å tillhopa 190,000 kronor. Vidare ha lån å tillhopa 15,000 kronor upptagits mot säkerhet i vissa donationsfonder. Slutligen har för viss ombyggnad av lantmannaskolans huvudbyggnad upptagits ett lån å 7,500 kronor mot inteckning i folkhögskolans fastighet S. Svalöv 1⁶. Dessa lån, som samtliga avse lantmannaskolan, uppgå alltså till sammanlagt 212,500 kronor.

Till närmare motivering av sin hemställan har styrelsen för föreningen Svalövs lantmannaskolas målsmän anfört i huvudsak följande.

Med hänsyn till att elevavgifter från och med verksamhetsåret 1940/41 icke längre få upptagas har det ansetts oundgängligen nödvändigt, att den lantmannaskolan åvilande skuldbördan blir avlyftad inom en snar framtid. Det är nämligen huvudsakligen genom inkomster i form av elevavgifter, som skolan kunnat förränta sina skulder. Som exempel kan nämnas, att under verksamhetsåren 1937/38 och 1938/39 uppgingo skolans inkomster i form av elevavgifter till 8,015 respektive 7,780 kronor, vilka belopp ungefärligen motsvara ränteutgifterna under dessa år. Det pågående verksamhetsårets ekonomiska resultat understryker ytterligare nödvändigheten av att skolan befrias från skuldbördan. De många inkallelserna till beredskapstjänst ha starkt reducerat elevantalet, varigenom inkomster i form av elevavgifter och hyror minskats med i runt tal 6,500 kronor jämfört med närmast föregående år. Ränteutgifter och bränslekostnader ha däremot ökat. Enligt preliminära beräkningar torde årets underskott komma att uppgå till cirka 9,000 kronor, en summa, som endast obetydligt överstiger vad skolan under året kommer att betala i skuldräntor. Det bör tillfogas, att målsmannaföreningen — oavsett skuldbördan å fastigheterna — får åta sig ett betydande ekonomiskt ansvar. Utom till förlusten under pågående verksamhetsår måste medel anskaffas till de lagfartskostnader, 2,850 kronor, som skola erläggas vid överflyttandet av äganderätten till fastigheterna. Därtill kommer, att skolan är i starkt behov av en nybyggnad för elevhushållet. Utredning härom pågår, och det är skolstyrelsens avsikt att senare inkomma med ansökan om statsbidrag av medel, som beviljats för nybyggnader bland annat vid lantmannaskolor. Även om det nu för skuldsanering sökta beloppet kan förefalla stort, är det dock ringa jämfört med den kostnad, som det allmänna skulle åsamkats, om det varit fråga om att nyuppföra en liknande skola, till vilken statsbidrag enligt nu gällande föreskrifter skulle kunnat utgå med 75 procent. De fastigheter, det här gäller, ha på sin tid kostat över 550,000 kronor och motsvara under nuvarande förhållanden i värde säkerligen tre gånger det belopp, som begäres i skuldsanering.

Lantbruksstyrelsen har yttrat i huvudsak följande.

Genom uppförande av lantmannaskolans huvudbyggnad under dyrtiden 1919—1921 blevo byggnadskostnaderna onormalt höga och trots de betydande belopp, som tillskötos såsom ortsbidrag eller inbetalades i form av andelar i den för ändamålet bildade ekonomiska föreningen, har skolan alltsedan dess haft att förränta en betydande skuldsumma, vilken på ett besvärande sätt belastat skolans ekonomi. Någon amortering av skulderna har icke kunnat verkställas. Lantbruksstyrelsen kan vitsorda, att av de under styrelsens inscende stående lantbruksundervisningsanstalterna ifrågavarande skola har de största skulderna för uppförda skolbyggnader och därför synes vara mest i behov av statsbidrag för avlastande av skuldbördan. Skolans svaga ekonomi har tvingat skolstyrelsen att uttaga förhållandevis höga elevavgifter,

vilka uppgått till 7,000 à 8,000 kronor per år, beroende på elevantalet. Elevavgifterna ha ungefärligen motsvarat skolans årliga ränteutgifter. Då enligt 6 § kungörelsen den 21 juni 1940 (nr 847) angående statsbidrag till lantbruksundervisningsanstalter m. m. såsom villkor för erhållande av statsbidrag skall gälla, bland annat, att undervisningen vid samtliga huvudkurser är avgiftsfri, har berörda skola, trots det ökade statsbidrag, som enligt nyssnämnda kungörelse numera utgår till lantbruksundervisningsanstalterna, stora svårigheter att förränta skulderna. Sålunda utvisar den för läsåret 1940/41 uppgjorda staten ett underskott av 8,510 kronor.

Trots skolans svaga ekonomi och förhållandevis höga elevavgifter har elevfrekvensen varit hög. Sålunda har under femårsperioden 1935/36—1939/40 vinterkursen besökts av i medeltal 41.6 och längre kursen av 19 elever.

För skolans vidare utveckling synes det lantbruksstyrelsen synnerligen önskvärt, att en sanering av skolans ekonomi genom statens medverkan kunde åvägbringas. Understödet torde lämpligen böra utgå i form av ett räntefritt lån, vilket skall återbetalas, därest skolan nedlägges. Såsom säkerhet för lånet torde böra lämnas inteckning med bästa förmånsrätt uti lantmannaskolans ifrågavarande fastigheter. Innan någon del av statsunderstödet utbetalas, torde föreningen böra genom kvitterade köpebrev styrka sig ha förvärvat de fastigheter, som skola tillhöra lantmannaskolan. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera närmare föreskriva de villkor, under vilka understödet skall utgå.

På grund av vad sålunda anförts får lantbruksstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att anvisa erforderliga medel för att lån må kunna tilldelas föreningen Svalövs lantmannaskolas målsmän med 212,500 kronor till gäldande av föreningens i det föregående angivna skulder.

Statskontoret har i remissutlåtande den 22 februari 1941 anförts följande.

Av utredningen i ärendet framgår, att lantmannaskolan i Svalöv efter ikraftträdandet av kungörelsen den 21 juni 1940 (nr 847) angående statsbidrag till lantbruksundervisningsanstalter m. m. till följd av elevavgifternas bortfallande samt på grund av skolans ränteutgifter måste räkna med ett årligt underskott ungefärligen motsvarande dessa avgifter. Med hänsyn härtill ävensom till övriga i ärendet anförda omständigheter vill statskontoret icke motsätta sig, att statsverket i förevarande fall träder hjälpande emellan. I likhet med lantbruksstyrelsen anser statskontoret, att lantmannaskolan icke bör helt befrias från ifrågavarande skulder, utan synes, såsom lantbruksstyrelsen ock föreslagit, understödet från statsverkets sida böra lämnas i form av ett räntefritt lån, vilket skall återbetalas, därest skolan nedlägges. Såsom säkerhet för lånet bör lämnas inteckning å skuldbeloppet med bästa förmånsrätt i lantmannaskolans ifrågavarande fastigheter. Lånebeloppet torde böra utbetalas först sedan lagfarts- och inteckningsförhållandena beträffande fastigheterna ordnats.

För beredande av medel för det sålunda ifrågasatta statslånet torde — i överensstämmelse med vad i liknande fall pläгат ske — böra å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd upptagas ett särskilt reservationsanslag, vilket, då anslagsmedlen icke äro avsedda för räntabelt ändamål, genast bör avskrivas.

*Före-
draganden.*

I proposition nr 109 till 1939 års lagtima riksdag angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande uttalade jag i anslutning till ett av 1936 års lantbruksundervisningskommitté väckt förslag om statligt stöd till sanering av särskilt skuldyngd lantman- eller lanthushållsskolas ekonomiska för-

hållanden, bland annat, att bidragsbehovet för ifrågavarande ändamål borde prövas från fall till fall och medel därefter anvisas av riksdagen. Detta uttalande lämnades av riksdagen utan erinran. Den skuldbörda, som åvilar Svalövs lantmannaskola, har uppkommit i samband med uppförandet under åren 1919—1921 av nybyggnader för skolan för en sammanlagd kostnad av omkring 550,000 kronor. De lån å tillhopa 212,500 kronor, som måst upptagas för ändamålet, ha hittills icke till någon del kunnat amorteras, och de årliga ränteutgifterna å 7,000 å 8,000 kronor ha kunnat gäldas endast genom uttagandet av elevavgifter. Jämlikt kungörelsen den 21 juni 1940 (nr 847) angående statsbidrag till lantbruksundervisningsanstalter m. m. har erhållande av dylikt statsbidrag bland annat förbundits med det villkoret, att undervisningen vid samtliga huvudkurser skall vara avgiftsfri. Med hänsyn såväl härtill som till vad för övrigt i ärendet förekommit finner jag det önskvärt, att medel nu äskas av riksdagen för sanering av lantmannaskolans ekonomiska förhållanden. I enlighet med vad lantbruksstyrelsen och statskontoret föreslagit vill jag förorda, att staten lämnar föreningen Svalövs lantmannaskolas målsmän ett räntefritt lån å 212,500 kronor, vilket skall återbetalas, därest skolan nedlägges. Som säkerhet för lånet bör lämnas inteckning å sagda belopp med bästa förmånsrätt i de fastigheter, som tillhöra skolan. För ändamålet torde för budgetåret 1942/43 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd böra anvisas ett reservationsanslag å 212,500 kronor. Anslaget synes böra upptagas under rubriken Lån till föreningen Svalövs lantmannaskolas målsman för gäldande av vissa skulder.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till föreningen Svalövs lantmannaskolas målsmän för gäldande av vissa skulder* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 212,500.

[24.] **Ackordslån och hjälplån till jordbrukare.** För ett vart av budgetåren 1940/41 och 1941/42 har för detta ändamål anvisats ett reservationsanslag av 100,000 kronor. Bestämmelser rörande anslagets användning äro meddelade i kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 592) om ackordslån och hjälplån till jordbrukare. Ifrågavarande utlåningsverksamhet, som handhas av egnahemsstyrelsen, har till ändamål att hjälpa sådana jordbrukare, som oförvållat kommit i ekonomiska svårigheter och stå under hotet att nödgas överge sina jordbruk.

I skrivelse den 28 augusti 1941 har *egnahemsstyrelsen* hemställt om anslag för ifrågavarande ändamål med samma belopp, 100,000 kronor, som för löpande budgetår.

I enlighet med vad egnahemsstyrelsen förordat torde även för nästa budgetår böra anvisas ett anslag av 100,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Före-
draganden.*

att till *Ackordslån och hjälplån till jordbrukare* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag*
 av kronor 100,000.

[25.] **Lån för anskaffande av grästorkar m. m.** 1939 års urtima riksdag har (prop. nr 65; r. skr. nr 91) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisat ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor under anslagstiteln Lån för anskaffande av grästorkar. Allmänna villkor och bestämmelser för dylika lån ha meddelats i kungörelsen den 22 december 1939 (nr 922) om lån för anskaffande av grästorksänläggningar med däri genom kungörelse nr 228/1941 gjord ändring. Enligt medgivande av 1940 års urtima riksdag (prop. nr 1, bil. 7, p. 2; r. skr. nr 15) må av de under nämnda fond till ifrågavarande ändamål anvisade medlen utlämnas lån jämväl för uppförande av siloanläggningar för beredande av ensilagefoder. För erhållande och tillgodonjutande av lån för sistnämnda ändamål gälla i kungörelsen den 31 augusti 1940 (nr 815) med däri genom kungörelsen nr 827/1941 gjorda ändringar meddelade allmänna villkor och bestämmelser. Enligt dessa bestämmelser må lån ej utgå med högre belopp än 2,000 kronor och ej heller överstiga 90 procent av den beräknade och av hushållningssällskapet godkända materialkostnaden för anläggningen. Där statsbidrag beviljas för samma ändamål, må summan av lån och bidrag ej uppgå till högre belopp än som nu nämnts. Under rubriken Lån för anskaffande av grästorkar m. m. har för innevarande budgetår uppförts ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* anfört, att något kapitaltillskott för ifrågavarande låneverksamhet icke syntes erforderligt för nästa budgetår. Enligt vad styrelsen uppgiver hade lån till grästorksänläggningar hittills beviljats till ett belopp av sammanlagt 289,500 kronor. Åt hushållningssällskapen hade beviljats statslån med tillhopa 717,910 kronor att användas för utlämnande av lån till siloanläggningar för beredande av ensilagefoder. Sålunda hade för de med förevarande anslag avsedda låneändamålen disponerats ett belopp av sammanlagt $(289,500 + 717,910 =)$ 1,007,410 kronor, varför av anvisade medel $(4,000,000 - 1,007,410 =)$ i runt tal 2,992,600 kronor fortfarande vore disponibla för utlåning.

Sedermera har *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 5 december 1941 i anledning av en av Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott gjord framställning om ändring i bestämmelserna rörande bidrag till uppförande av siloanläggningar hemställt om sådan ändring av villkoren för lån för uppförande av siloanläggningar, att lån kunde utlämnas till 90 procent av den beräknade anläggningskostnaden, kostnaderna för erforderliga grävningssarbeten dock undantagna. Såsom skäl för förslaget har *lantbruksstyrelsen* anfört, att de nuvarande lånevillkoren icke visat sig tillräckligt fördelaktiga för att stimulera intresset för utförande av förenämnda i nuvarande försörjningsläge mycket önskvärda anläggningar.

Då såsom lantbruksstyrelsen anfört de å förevarande anslag tillgängliga medlen torde vara tillräckliga för ifrågavarande låneverksamhet under återstoden av innevarande budgetår samt under nästkommande budgetår, synes någon medelsanvisning för verksamheten ej behövlig för sistnämnda budgetår. Jag anser mig icke för närvarande kunna tillstyrka lantbruksstyrelsens förslag till ändring i gällande lånevillkor. Enligt min mening bör ytterligare erfarenhet rörande låneverksamheten avvaktas.

*Före-
draganden.*

[26.] **Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.** För budgetåret 1941/42 har för detta ändamål anvisats ett reservationsanslag av 150,000 kronor. Bestämmelser rörande anslagets användning äro meddelade i kungörelsen den 11 maj 1934 (nr 138) angående lån av statsmedel för främjande av beredning, förvaring och avsättning av fisk.

I skrivelse den 30 augusti 1941 har *lantbruksstyrelsen* hemställt om oförändrat anslag till ifrågavarande ändamål under budgetåret 1942/43. Styrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

Under budgetåret 1940/41 beviljades låneunderstöd för ifrågavarande ändamål till ett sammanlagt belopp av 145,000 kronor. Den disponibla behållningen å ifrågavarande lånemedel vid utgången av budgetåret 1940/41 uppgår enligt av statskontoret lämnad uppgift till 21,000 kronor. För innevarande budgetår står alltså ett belopp av 171,000 kronor till förfogande. Av anslaget har under detta budgetår redan 97,000 kronor disponerats. Ansökningar om låneunderstöd föreligga dessutom för närvarande till ett sammanlagt belopp av 65,000 kronor. Någon reservation å anslaget torde därför icke kunna påräknas vid utgången av innevarande budgetår.

Lantbruksstyrelsen vill i detta sammanhang erinra därom, att 1940 års fiskerikommitté i sitt den 27 juni 1941 avgivna betänkande angående fiskarenas ekonomiska organisation och reglering av fiskmarknaden (stat. off. utredn. 1941: 19), föreslagit bildande av ett flertal kooperativa fiskförsäljningsföreningar, vilkas behov av rörelsekapital skulle tillgodoses med stöd från det allmännas sida. Kommittén anför i sagda betänkande, bland annat, att nämnda kapitalbehov eventuellt skulle kunna fyllas genom statslån. Kommittén förordar emellertid för sin del en annan utväg, nämligen att staten ställer garanti för upplåning av kapital intill ett visst begränsat belopp. Med hänsyn härtill anser styrelsen sig, även för det fall att kommitténs förslag skulle vinna statsmakternas bifall, icke nu böra räkna med någon större stegring i anspråken å förevarande anslag.

Det av 1940 års fiskerikommitté avgivna förslaget angående fiskarenas ekonomiska organisation och reglering av fiskmarknaden är jämte däröver infordrade yttranden för närvarande föremål för beredning inom jordbruksdepartementet. Proposition i ämnet torde emellertid näppeligen kunna framläggas för årets riksdag. Men även om så skulle kunna ske, torde det vara tillräckligt, därest i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag för här ifrågavarande låneverksamhet upptages oförändrat belopp av 150,000 kronor för nästa budgetår.

*Före-
draganden.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 150,000.

[27.] **Lån till anordnande av värmeanläggningar för vedeldning.** För detta ändamål har för budgetåret 1938/1939 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisats ett reservationsanslag av 150,000 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 17 juni 1938 skall anslaget, under särskild rubrik å fonden för låneunderstöd, disponeras av statskontoret i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen nr 433/1934 angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från vedeldningslånefonden samt enligt föreskrifter Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelar. Den 13 juni 1941 har Kungl. Maj:t medgivit, att omförmälda anslag får användas även under budgetåret 1941/42.

I skrivelse den 9 september 1941 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att till ifrågavarande låneverksamhet måtte för nästa budgetår anvisas ett anslag av 100,000 kronor. Styrelsen har härvid anført i huvudsak följande.

Den 1 juli 1939 hade av det för budgetåret 1938/39 anvisade anslaget tagits i anspråk endast 13,425 kronor. Medan under budgetåret 1939/40 någon utbetalning från anslaget icke ägde rum, ha under budgetåret 1940/41 tillhoppa 17,266 kronor disponerats. Av anslaget återstod sålunda den 1 juli 1941 ett belopp av 119,309 kronor.

Förhållandena på bränslemarknaden ha medfört, att inhemskt bränsle i mycket hög grad måst utnyttjas och till följd härav torde åtskilliga värmeanläggningar för eldning med ved komma att anordnas. Behovet av lån för att möjliggöra utförande av dylika anläggningar väntas komma att stiga och på grund härav torde låneverksamheten även framdeles böra fullföljas.

Enär eventuellt kvarstående behållning å anslaget efter utgången av innevarande budgetår kommer att återlevereras till statsverket, erfordras för verksamhetens fortsättande under nästa budgetår ett reservationsanslag å 100,000 kronor.

*Före-
draganden.*

Lika med byggnadsstyrelsen anser jag, att ifrågavarande låneverksamhet bör fullföljas även under budgetåret 1942/43. Då det kan antagas, att av det för budgetåret 1938/39 till låneverksamheten anvisade anslaget en relativt stor behållning kommer att förefinnas vid innevarande budgetårs utgång och att denna behållning kommer att vara tillräcklig för bestridande av här ifrågavarande utgifter även under nästa budgetår, vill jag förorda, att omförmälda anslag får disponeras under ytterligare ett budgetår. Därest erinran häremot icke möter från riksdagens sida, torde sålunda anvisande av nytt anslag för ändamålet ej vara behövligt.

Diverse kapitalfonder.

[28.] **Jordfonden.** Vid 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 130; r. skr. nr 273) beslöts inrättande av jordfonden, vilken skulle anlitas för det omedelbara bestridandet av den statliga egnahemsorganisationens kostnader för anskaffande och iordningställande av arrendeegnahem och andra egnahemsfastigheter. Riksdagen har för budgetåren 1940/41 och 1941/42 till jordfonden anvisat reservationsanslag av 3,000,000 respektive 2,000,000 kronor.

Jag torde vidare få erinra om att 1934 års riksdag (prop. nr 268; r. skr. nr 349) fattade beslut om inrättande av arrendeegnahemsfonden. I fonden ingå staten tillhöriga fastigheter, som upplåtas till personer, vilkas ekonomiska ställning är sådan, att bistånd i form av egnahemslån icke är tillfyllest för att sätta dem i stånd att förvärva egna jordbruk. Fastighet upplåtes på arrende med rätt för arrendatorn att i sinom tid inlösa fastigheten. Egnahemsorganisationens inköp och försäljning av ifrågavarande fastigheter sker enligt 1940 års lagtima riksdags beslut över jordfonden. Såsom kapitaltillskott till arrendeegnahemsfonden har för budgetåren 1934/35—1941/42 anvisats reservationsanslag av respektive 1,200,000, 1,800,000, 2,700,000, 1,800,000, 1,100,000, 500,000, 1,000,000 och 1,500,000 kronor.

I skrivelse den 28 augusti 1941 har *egnahemsstyrelsen* hemställt, att för budgetåret 1942/43 måtte såsom ytterligare kapitaltillskott till jordfonden och arrendeegnahemsfonden anvisas reservationsanslag av 2,000,000 respektive 1,500,000 kronor. Styrelsen har härvid anfört följande.

Med avseende å behovet av kapitalmedel å jordfonden bör ihågkommas, att med anlitan av denna skola täckas kostnader för förvärv av fastigheter från domänverket för egnahemsverksamhetens räkning samt att jordfonden vidare kommer att belastas av kostnader för förvärv och iordningställande av fastigheter, som äro avsedda till arrendeegnahem, intill dess fastigheterna upplåtas till sistnämnda ändamål. Ytterligare må erinras om att vissa jordanskaffningsföretag, som tillhört hushållningssällskapen i ett par norrländska län — ej att förväxla med företag, som från början igångsatts med statsmedel — kunna komma att övertagas med anlitan av jordfondens medel.

Med hänsyn till det nu anförda och till önskvärdheten av att tillräckliga medel stå till förfogande å jordfonden, när tillfällen erbjuda sig till förmånliga fastighetsförvärv, anser sig egnahemsstyrelsen böra förorda, att för budgetåret 1942/43 såsom kapitaltillskott till jordfonden anvisas samma belopp som för innevarande budgetår eller 2,000,000 kronor.

Arrendeegnahemsfondens kontanta behållning utgjorde den 1 juli 1941 omkring 870,000 kronor, vartill kommer anslaget för innevarande budgetår. Under förutsättning att arrendeegnahemsverksamheten i fortsättningen bedrives i ungefär samma omfattning som hitills, torde för budgetåret 1942/43 erfordras ett kapitaltillskott till arrendeegnahemsfonden av 1,500,000 kronor.

Jag torde få anmäla, att från *besparingsberedningen* med skrivelse den 26 augusti 1941 överlämnats en promemoria med yttrande och förslag rörande den statliga arrendeegnahemsverksamheten. I promemorian har föreslagits ett nedläggande av sagda verksamhet. Mot beredningens beslut i ärendet har reservation anmälts av fyra ledamöter. Över promemorian ha remissutlåtanden avgivits av statskontoret den 30 september 1941 och av egnahemsstyrelsen den 28 oktober 1941. Sedan en redogörelse lämnats för huvudgrunderna för arrendeegnahemsverksamheten anföres i promemorian bland annat följande.

Ursprungligen utgick man från att iordningställandet av ett arrendeegnahem, d. v. s. samtliga kostnader med undantag för utgifter för själva jorden, i genomsnitt skulle uppgå till omkring 9,000 kronor. Dessa kostnader ha emellertid visat sig bli avsevärt högre än beräknat och ha successivt stigit. Utgifterna för jordanskaffning ha däremot hållit sig mera konstanta. Medan byggnadskostnaderna för de arrendeegnahem, som första gången, eller år 1935, utarrenderats utgjorde omkring 10,000 kronor, torde dessa kostnader numera uppgå till i runt tal 25,000 kronor.

Arrendeegnahemsverksamheten har hitintills betraktats såsom en på tämligen bred basis bedriven försöksverksamhet. Då ett så relativt stort antal arrendeegnahem som 318 numera upplåtits i skilda delar av mellersta och södra Sverige, är den erfarenhet som samlats från verksamheten rätt betydande. De först iordningställda lägenheterna ha varit utarrenderade under en tid av sex år.

Beträffande de 187 arrendeegnahem som upplåtits under åren 1935—1937 har ursprungligen beräknats en förräntningsprocent varierande mellan 4.20 och 2.38. I genomsnitt har avkastningen för dessa arrendeegnahem beräknats till 3 procent. För senare upplåtna är avkastningen lägre. Vid de sålunda verkställda beräkningarna av förräntningsprocenten har emellertid icke någon avskrivning å det nedlagda byggnadskapitalet ansetts böra ifrågakomma. Ej heller har hänsyn tagits till kostnader av underhållsnatur vilka ålegat staten såsom jordägare. Med erforderligt beaktande av dessa omständigheter blir den verkliga avkastningen av statens i denna verksamhet nedlagda kapital betydligt lägre än som här angivits. Det är till och med tvivelaktigt, om man, åtminstone för de senare lägenheterna, rätteligen bör räkna med någon verklig avkastning.

Hur det kommer att ställa sig vid en mera allmän försäljning av dessa jordbruk, som är själva syftet med verksamheten, är givetvis vanskligt att nu bedöma. Hitintills ha endast försålts ett ringa antal lägenheter. Den köpeskilling, som därvid av lägenhetsinnehavaren erlagts, understiger visserligen icke väsentligen statens nedlagda kostnader. Men å andra sidan måste beaktas att det pris, som arrendatorerna själva anse sig kunna betala för andra, nu icke sålda arrendeegendomar, är betydligt lägre. Även om givetvis hänsyn icke endast får tagas till den sist antydda prissättningen, står det dock klart för beredningen, att man måste räkna med en viss kapitalförlust för staten vid försäljningarna. Vid en senare försäljning, efter 10 eller 15 års arrende, måste också beaktas, att byggnadsbeståndets ålder och beskaffenhet då kan ofördelaktigt inverka på köpeskillings storlek. Orsaken till den dåliga och successivt försämrade räntabiliteten av ifrågavarande kapital kan huvudsakligen tillskrivas de ständigt stigande byggnadskostnaderna. Härutinnan möter staten samma problem som andra jordägare.

Då utvecklingen synes giva vid handen att ett jordbruk av ifrågavarande

storleksordning omöjlig kan förränta det betydande byggnadskapital, som nedlagts i flera arrendeegnahem, är det enligt beredningens uppfattning ur ekonomisk synpunkt riktigtast att omedelbart efter uppskattning av varje lägenhets saluvärde avskriva den del av kapitalet som i varje fall icke kan erhållas vid försäljning. Vid beräkning av förräntningsprocenten bör hänsyn hädanefter tagas endast till det sålunda nedskrivna kapitalvärdet. Men härjämte synes å utgiftssidan bland annat böra upptagas erforderliga avskrivningar å byggnader och underhållskostnader som åvila jordägaren.

Ur social synpunkt talar till verksamhetens förmån att man, till skillnad mot den äldre egnahemsverksamheten, skapat bruksningsdelar som äro att anse såsom fullständiga familjejordbruk. Frågan huruvida härigenom tillskapats bärkraftiga jordbruksenheter beror emellertid på till vilka kostnader de kunnat framställas. Dessa kostnader ha blivit mycket höga och ligga på ett helt annat plan än man från början åsyftat. Om arrendatorerna framdeles skola kunna i större omfattning själva inköpa lägenheterna är fördenskull synnerligen ovisst. Givetvis beror detta på den prispolitik som föres från statens sida. Så mycket anser sig beredningen i varje fall kunna framhålla att, om en mera allmän försäljning av arrendeegnahem till arrendatorerna skall kunna komma till stånd, statens förluster å verksamheten måste bli betydande.

Enligt beredningens uppfattning måste resultaten av den hittills bedrivna arrendeegnahemsverksamheten bedömas så, att verksamheten för staten blivit betydligt kostsamare än som från början beräknats och ur social synpunkt icke visat sig så värdefull, att ett fortsättande med densamma kan anses försvarbar. Med hänsyn härtill synes det beredningen naturligt ur statsfinansiell synpunkt att helt nedlägga verksamheten.

Statskontoret har yttrat följande.

Vid igångsättandet av arrendeegnahemsverksamheten ha statsmakterna givetvis räknat med ett visst mått av uppoffring från statsverkets sida. En rättvis avvägning mellan de ekonomiska och de sociala synpunkterna på förevarande fråga lärer emellertid — med hänsyn till att tillräckligt lång tid för de sociala verkningarnas bedömande ännu icke förflutit — för närvarande icke vara möjlig. Så mycket torde emellertid redan nu kunna sägas, att de med verksamheten förenade kostnaderna blivit större än statsmakterna ursprungligen avsett och att en förutsättning för verksamhetens fortsatta bedrivande torde vara, att sagda kostnader väsentligt nedbringas.

Egnahemsstyrelsen, som vid sitt utlåtande fogat yttranden från vissa egnahemsnämnder, har anført i huvudsak följande.

Mot vad beredningen uttalat rörande arrendeegnahemsverksamhetens ekonomiska innebörd är i stort sett intet att erinra. Kostnaderna för iordningställande av arrendeegnahem har sålunda undan för undan ökats. Då mot dessa stegrade kostnader ej svarat en höjning av jordbrukens avkastning, har det nedlagda kapitalet ej helt kunnat förräntas av arrendatorerna, utan staten har måst bära den bristande förräntningen. Att det kapital, som nedlägges på ett jordbruk, ej kan till fullo förräntas, är emellertid ej något som är särskilt utmärkande för arrendeegnahemmen. Med hänsyn till de under senare åren starkt stegrade byggnadskostnaderna — sammanhängande även med en höjd byggnadsstandard — kan icke heller den enskilde jordbrukaren beräkna att erhålla full förräntning å kapital, som åtgår vid bebyggandet av ett jordbruk, låt vara att kostnaderna härför för den enskilde jordbrukaren kunna nedbringas genom utnyttjande av dennes eget arbete, användning av

en del egna materialier m. m. Så länge byggnadskostnaderna äro så höga som nu är fallet, kan det ej väntas, att iordningställandet av arrendeegnahem skall kunna nämnvärt förbilligas, liksom icke heller att staten skall kunna genom ökade arrendeavgifter höja förräntningen å det av staten tillskjutna kapitalet.

De erfarenheter egnahemsstyrelsen har av arrendeegnahemsverksamheten, från det denna den 1 juli 1939 överflyttats på styrelsen, synas bestyrka att upplåtelsen av arrendeegnahem skänkt en relativt tillfredsställande levnadsstandard åt dem, som tilldelats sådana egnahem. Enligt styrelsens uppfattning skulle det i och för sig ha varit mycket önskvärt, om ifrågavarande verksamhet erhållit större omfattning än som blivit fallet. Den omständigheten, att av hänsyn till samhällets finansiella resurser endast ett i förhållande till antalet jordbruk i landet mycket ringa fåtal arrendeegnahem kunnat komma till stånd, måste emellertid förringa verksamhetens sociala betydelse.

Även bortsett från arrendeegnahemsverksamhetens betydelse såsom en social stödform bör uppmärksammas, att verksamheten utgör ett av egnahemsorganisationens medel att verka för fullgörandet av sina jordpolitiska uppgifter. Arrendeegnahemsverksamheten har även sitt värde ur den synpunkten att staten härigenom erhåller direkta erfarenheter av bebyggandet och iordningställandet i övrigt av jordbruksegnahem, vilka erfarenheter kunna utnyttjas såväl i den allmänna egnahemsverksamheten som även i övrigt då det gäller att bedöma jordbrukets problem på förevarande område.

Egnahemsstyrelsen anser på grund av vad här anförts, att arrendeegnahemsverksamheten tills vidare bör fortsättas. Även om någon inskränkning i verksamheten under nuvarande förhållanden anses påkallad av statsfinansiella skäl och av hänsyn till nuvarande byggnadskostnader, torde detta icke utgöra tillräckliga motiv för att helt nedlägga verksamheten.

Att egnahemsstyrelsen här uttalat sig för ett fortsättande av arrendeegnahemsverksamheten innebär icke, att styrelsen anser de former, under vilka verksamheten hittills bedrivits, böra i alla delar tillämpas oförändrade. Fastmera har styrelsen under övervägande såväl en organisatorisk omläggning i riktning mot ett inkopplande mera effektivt av egnahemsnämnderna i verksamheten som att pröva nya vägar med avseende å bebyggandet av arrendeegnahemmen och i fråga om upplåtelse av färdiga ställen till arrendeegnahem m. m.

Därest nuvarande avskrivningsprocent konstateras icke vara tillräcklig, bör den givetvis höjas. Härvid torde hänsyn böra tagas till nettoavkastningen å arrendeegnahemsfonden. Eventuell värdeminskning å byggnader framkommer, sedan arrendeegnahemmen försålts, och belastar då enligt gällande bokföringsbestämmelser jordfonden och i sista hand det under nionde huvudtiteln uppförda anslaget till avsättning till fonden för premielån.

*Före-
draganden.*

Med hänsyn till det statsfinansiella läget och under anförande av att den statliga arrendeegnahemsverksamheten ur social synpunkt ej visat sig så värdefull, att ett fortsättande av densamma under nuvarande förhållanden kunde anses försvarbart, har besparingsberedningen föreslagit ett nedläggande av denna verksamhet. För min del anser jag att, även om nu förevarande del av egnahemsrörelsen — främst på grund av de under senare år starkt stegrade byggnadskostnaderna — blivit betydligt kostsammare för det allmänna än som från början beräknats, övervägande skäl dock tala för verksamhetens fortsättande jämväl under nu rådande kristid. Sålunda synes det

vara av stor betydelse, att dugande lantarbetare och jordbrukarsöner i svag ekonomisk ställning, vilka eljest måhända skulle nödgas söka sig in på andra levnadsbanor, genom ifrågavarande verksamhet allttjämt beredas tillfälle att skaffa sig egna bärkraftiga jordbruk. De vid tillskapandet och underhållet av dessa mindre jordbruk vunna erfarenheterna äro icke utan värde, då det gäller att bedöma jordbrukets skiftande problem. De egendomar som tagas i anspråk för bildandet av arrendeeignahem utgöras vidare ofta av sådana fastigheter i statens ägo, där förnyelse eller restauration av byggnadsbeståndet är av behovet påkallad och byggnadskostnader sålunda ej kunna undvikas oavsett huruvida egendomen upplåtes till arrendeeignahem eller ej. Av nu anförda skäl kan jag i likhet med reservanterna inom besparingsberedningen ej förorda ett nedläggande av arrendeeignahemsverksamheten. Under trycket av det svåra ekonomiska läget och med hänsyn till svårigheterna för byggnadsverksamheten torde rörelsen dock böra bedrivas i mera begränsad omfattning än hittills. Vidare torde genom eignahemsorganisationen sådana åtgärder i rationaliserande syfte böra vidtagas, att kostnaderna för iordningställandet av arrendeeignahemmen i möjligaste mån begränsas. I sådant avseende överväger eignahemsstyrelsen såväl ett ökat samarbete med eignahemsnämnderna som ett prövande av nya vägar med avseende å bebyggandet av arrendeeignahemmen och upplåtandet av färdiga ställen till arrendeeignahem. Med avseende å arrendeeignahemsverksamhetens planläggning synes enligt mitt förmenande bland annat böra undvikas styckning av större väl arronderade jordbruk. I stället böra för ändamålet tagas i anspråk egendomar med vidsträckta ägofigurer eller på grund av topografiska förhållanden starkt splittrade större jordkomplex. Givetvis bör tillses, att arrendeeignahemmen icke få ett ur kommunikationssynpunkt ofördelaktigt läge. I vissa fall torde för iordningställandet av arrendeeignahemmen redan befintliga byggnader vid arrendeställen med fördel kunna utnyttjas. Jag vill i detta sammanhang understryka önskvärdheten av att vid bebyggandet av de statliga arrendeeignahemmen hänsyn även tages till de lokala förhållandena. Byggnader som tillskapas böra sålunda ej alltför mycket avvika från den äldre bebyggelsen i trakten.

Vid bedömandet av frågan om erforderligt kapitaltillskott till jordfonden för nästa budgetår har jag, med hänsyn såväl till att en avsevärd anslagsbehållning förefanns vid ingången av löpande budgetår som till att arrendeeignahemsverksamheten enligt vad jag förut framhållit under nu rådande förhållanden bör bedrivas i begränsad omfattning, icke ansett mig kunna förorda medelsanvisning till högre belopp än 1,000,000 kronor.

Vad angår behovet av kapitalinvestering i arrendeeignahemsfonden för nästa budgetår torde med beaktande av vad i det föregående förordats ett belopp av 500,000 kronor få anses tillräckligt för detta ändamål. Chefen för finansdepartementet anmäler i annat sammanhang frågan om medelsanvisning för täckande av den investeringsförlust, som uppstår i samband med genomförandet av förevarande kapitalinvestering.

Under återopande av det anförda hemställer jag under denna punkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Jordfonden* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,000,000.

[29.] **Arrendeegnahemsfonden.** Under återopande av vad jag under nästföregående punkt anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Arrendeegnahemsfonden* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 500,000.

[30.] **Utökad maskinell utrustning vid statens reproduktionsanstalt.** I skrivelse den 30 augusti 1941, varöver statskontoret den 14 oktober 1941 avgivit infordrat utlåtande, har *lantmäteristyrelsen*, under återopande av en framställning i ämnet från direktören för statens reproduktionsanstalt, hemställt, att till utökande av den maskinella utrustningen vid reproduktionsanstalten med en bronseringsmaskin och en pappersborrmaskin måtte för budgetåret 1942/43 anvisas ett reservationsanslag av 17,000 kronor. I sin förenämnda framställning har *direktören för anstalten* anført bland annat följande.

Anstalten har tidigare genom skrivelse den 26 augusti 1939 med förslag till nyanskaffningar för budgetåret 1940/41 gjort framställning om anvisande av medel för inköp av en bronseringsmaskin. Denna framställning föranledde emellertid icke då förslag till riksdagen (se 1940 års statsverksprop., kap.-budg.: bil. 8, p. 25). Då anstalten på nytt väcker frågan, sker detta efter ytterligare två års ingående prövning och erfarenheter av maskinbehovet. Med aktuella exempel för ögonen rörande fördelarna av att förfoga över en bronseringsmaskin finner sig anstalten ha all anledning vidhålla sitt förslag om denna anskaffning särskilt som anstaltens arbetsmetoder instruktionsenligt skola hållas i höjd med utvecklingen på området. En bronseringsmaskin är nämligen att betrakta som en hjälpmaskin till anstaltens samtliga tryckmaskiner, litografiska såväl som typografiska. Bronseringsarbeten förekomma huvudsakligen i litografiskt tryck, enkannerligen offsettryck. En hjälpmaskin för bronsering har anstalten länge saknat redan av den anledningen, att möjligheter att utföra bronseringsarbetet genom andra tryckerier såsom ett kompletterande arbete icke föreligga. Många arbeten av bronseringsnatur har anstalten under årens lopp icke kunnat åtaga sig; andra har den måst avstå ifrån att överhuvud taget ingiva anbud på. Ibland kan anstalten även indirekt bli lidande på att den saknar bronseringsmaskin. En anbudsinfordran kan nämligen innehålla både bronseringsarbeten och sådana arbeten, som icke erfordra bronsering. Anstalten har för avsikt att använda maskinen i fråga icke endast till rena bronseringsarbeten utan även såsom pudringsmaskin i sådana fall, då bronserade utskriftsblanketter skola färdigställas samt då brådska med en trycksaksleverans föreligger och upplagens iordningställande fördenskull måste forceras med hjälp av talkning e. d.

Den till nyanskaffning ifrågasatta pappersborrmaskinen är avsedd att användas för borring av hål i sådana fall, där borrförfarandet ställer sig ekonomiskt fördelaktigare än stansförfarandet.

Inköpskostnaden för bronseringsmaskinen beräknar anstalten till omkring 14,000 kronor och för bormaskinen till omkring 2,700 kronor.

Statskontoret har — med överlämnande av en utav ämbetsverkets tryckeri-konsulent upprättad promemoria i ämnet — uttalat, att ämbetsverket icke blivit övertygat om att, därest anstaltens verksamhet skulle hållas inom nuvarande ram, tillräckliga skäl kunde anses föreligga för inköp av en bronseringsmaskin. Emot anskaffandet av en pappersbormaskin har statskontoret icke haft något att erinra.

Med hänsyn till angelägenheten att befrämja en affärsmässig drift vid produktionsanstalten torde den maskinella utrustningen vid anstalten böra utökas med en bronseringsmaskin och en pappersbormaskin, vilka båda maskiner kostnadsberäknats till omkring 14,000 respektive 2,700 kronor. I enlighet med lantmäteristyrelsens förslag tillstyrker jag därför, att för ifrågavarande ändamål anvisas ett anslag av 17,000 kronor.

Föredraganden.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utökad maskinell utrustning vid statens reproduktionsanstalt* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 17,000.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande från statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Richard Jobson.

Bilaga 8.

Kapitalinvesteringar.

Handelsdepartementet.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson, anmäler de ärenden rörande kapitalbudgeten för budgetåret 1942/43, som angå handelsdepartementet, och yttrar därvid följande:

Statens allmänna fastighetsfond.

1. Säkerhetsanstalter för sjöfarten. På sätt jag förut i dag anfört vid anmälan av de frågor, som röra regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtiteln, punkt 52, torde för nästa budgetår viss del av utgifterna till säkerhetsanstalter för sjöfarten böra bestridas från anslag å kapitalbudgeten. Det härutinnan erforderliga anslagsbehovet torde, i överensstämmelse med vad under sagda punkt föreslagits, utgöra i runt tal 260,000 kronor.

Under återopande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Säkerhetsanstalter för sjöfarten* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 260,000.

2. Uppförande av byggnader för tekniskt-vetenskaplig forskning. Under återopande av vad jag anfört vid redogörelsen för de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1942/43 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, punkt 39, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Kapitalbudgeten: bil. 8.

att till *Uppförande av byggnader för tekniskt-vetenskaplig forskning* för budgetåret 1942/43 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 400,000.

3. Uppförande av byggnad för skogsproduktforskning. I skrivelse den 29 september 1941 har *utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande* hemställt, att för budgetåret 1942/43 måtte anvisas ett anslag av 600,000 kronor till påbörjande av uppförandet av byggnad för skogsproduktforskning.

*Departements-
chefen.*

Slutligt utformat förslag från utredningen föreligger ännu icke men torde vara att emotse inom sådan tid, att proposition i ämnet kan avlätas till 1942 års riksdag. Jag förordar att, i avbidan härå, i riksstatsförslaget för nästa budgetår för ändamålet beräknas ett belopp av föreslagen storlek, 600,000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Uppförande av byggnad för skogsproduktforskning* för budgetåret 1942/43 beräkna ett *reservationsanslag* av .. kronor 600,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.

*Bilaga 9.***Kapitalinvesteringar.***Folkhushållningsdepartementet.*

*Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
3 januari 1942.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres, anmäler det ärende rörande kapitalbudgeten för budgetåret 1942/43, som angår folkhushållningsdepartementet, och yttrar därvid följande:

Fonden för förlag till statsverket.

[1.] **1. Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m.** För budgetåret 1940/41 har till förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. anvisats ett sammanlagt belopp av 50 000 000 kronor och för innevarande budgetår uppgår motsvarande medelsanvisning till 13 000 000 kronor. Vid ingången av budgetåret 1940/41 tillfördes anslaget en reservation från vissa äldre kapitalbudgetanslag av tillhopa 6 250 000 kronor. Anslaget har till största delen disponerats för den under statens livsmedelskommissions överinseende bedrivna lagringen av jordbruksprodukter. Därjämte bestridas från anslaget vissa kostnader av kapitalbildande natur för statens reservförrådsnämnds verksamhet ävensom kostnaderna för inköp av inhemska produkter i allmänhet, främst industrialster.

I skrivelse den 23 oktober 1941 har *statens reservförrådsnämnd* hemställt, att ett reservationsanslag av 55 000 000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1942/43 för bestridande av de kostnader, som kunna väntas uppstå för reservförrådsnämnden. Av de för ändamålet äskade medlen avse större delen utgifter, som förutses för inköp av motoralkohol och 95-procentig sprit.

Bihang till riksdagens protokoll 1942. 1 saml. Nr 1. Del 22. Bil. 9.

Statens livsmedelskommission har i skrivelse den 28 november 1941 anmält, att utöver vissa medelsbehov, som kunde förutses bliva aktuella redan under innevarande budgetår, någon medelsanvisning å kapitalbudgeten för kommissionens lagringsverksamhet icke torde bliva erforderlig under budgetåret 1942/43.

Departementschefen. Frågan om omhändertagandet och användningen av de myckenheter motoralkohol och 95-procentig sprit, som kunna väntas bliva producerade under nästa budgetår, är för närvarande under övervägande. Slutligt ställningstagande till äskandet av medel för detta ändamål är därför nu icke möjligt. Då de medelsbehov i övrigt som skola tillgodoses från ifrågavarande anslag icke böra bedömas annat än i samband med medelsbehovet i dess helhet, förordar jag, att äskandet av medel till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. får anstå i avvaktan på förenämnda ställningstagande och att anslag för ändamålet för närvarande beräknas till det av reservförrådsnämnden äskade beloppet, 55 000 000 kronor.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, till *Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m.* för budgetåret 1942/43 beräkna ett *reservationsanslag* av kronor 55 000 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Curt Nordwall.